INSTITUT DES HAUTES ÉTUDES MAROCAINES
COLLECTION DE TEXTES BERBÈRES MAROCAINS
I

ARSÈNE ROUX

LA VIE BERBÈRE PAR LES TEXTES

Parlers du sud-ouest marocain (tachelhit)

PREMIÈRE PARTIE. — **LA VIE MATÉRIELLE**

I. TEXTES

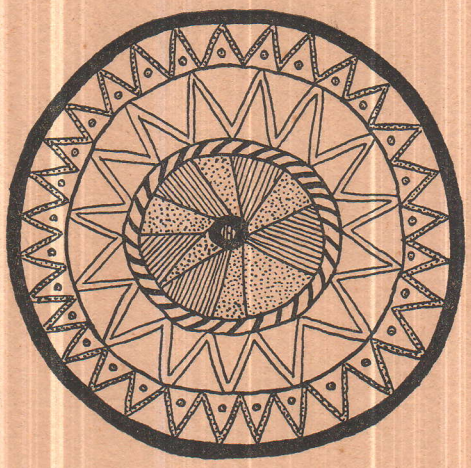

ÉDITIONS LAROSE
11, rue Victor-Cousin, PARIS-Ve
1955

Ouvrage numérisé par l'équipe de

ayamun.com

Mars 2022

LA VIE BERBÈRE PAR LES TEXTES

Parlers du sud-ouest marocain (tachelhit)

INSTITUT DES HAUTES ÉTUDES MAROCAINES

DERNIERS VOLUMES PARUS

I. — COLLECTION *Publications de l'Institut des Hautes Études Marocaines*

LIII. — Dr MATHIEU et R. MANEVILLE, *Les accoucheuses musulmanes traditionnelles de Casablanca*, Paris, Imprimerie Administrative Centrale, 1952.

LIV. — Henri TERRASSE, Jacques MEUNIÉ et Gaston DEVERDUN, *Recherches archéologiques à Marrakech*, Paris, Arts et Métiers Graphiques, 1952.

LV. — Louis MILLIOT et Jean LAPANNE-JOINVILLE, *Recueil de jurisprudence chérifienne* (Vol. IV), Paris, Recueil Sirey, 1952.

LVI. — Pierre CINTAS, *Contribution à l'étude de l'expansion carthaginoise au Maroc*, Paris, Arts et Métiers Graphiques, 1954.

LVII. — Jacques CAILLÉ, *La Mosquée de Hassan à Rabat*, Paris, Arts et Métiers graphiques, 1954.

LVIII. — I. S. ALLOUCHE et A. REGRAGUI, *Catalogue des manuscrits arabes de Rabat, 2e série (1921-1953)*, I, Paris, Max Besson, 1954.

II. — COLLECTION *Hespéris*

XIII. — André ADAM, *La maison et le village dans quelques tribus de l'Anti-Atlas*, Paris, Larose, 1952.

XIV. — Élie LAMBERT, *Histoire d'un tableau, l'Abderrahman sultan du Maroc de Delacroix*, Paris, Larose, 1952.

XV. — Georges VAJDA, *Juda ben Nissim ibn Malka, philosophe juif marocain*, Paris, Larose, 1954.

III. — COLLECTION *Notes et Documents*

XI. — Joseph SCHACHT, *Esquisse d'une histoire du droit musulman*, Paris, Max Besson, 1953.

XII. — Dr Louis ARNAUD, *Au temps des mehallas ou le Maroc de 1860 à 1912*, Casablanca, Éd. Atlantide, 1952.

XIII. — Jacques CAILLÉ, *La mission du Capitaine Burel au Maroc en 1808*, Paris, Arts et Métiers Graphiques, 1953.

XIV. — Jean-Louis MIÈGE et Eugène HUGUES, *Les Européens à Casablanca au XIXe siècle (1856-1906)*, Paris, Larose, 1954.

INSTITUT DES HAUTES ÉTUDES MAROCAINES
COLLECTION DE TEXTES BERBÈRES MAROCAINS
I

ARSÈNE ROUX

LA VIE BERBÈRE PAR LES TEXTES

Parlers du sud-ouest marocain (tachelhit)

PREMIÈRE PARTIE. — **LA VIE MATÉRIELLE**

I. TEXTES

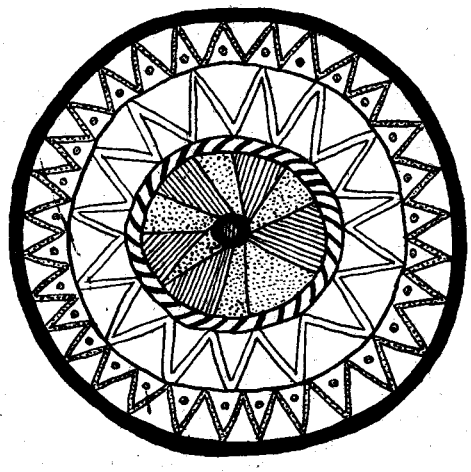

ÉDITIONS LAROSE
11, rue Victor-Cousin, PARIS-Ve

1955

AVERTISSEMENT

Ce recueil de textes vient s'ajouter à la série des manuels destinés à ceux qui étudient les parlers berbères marocains du groupe dit « tachelhit » ; il fait suite à l'« Initiation au thème berbère », au « Petit guide de conversation berbère », aux « Récits, contes et légendes berbères » et au « Choix de versions berbères ».

Les textes qu'il contient se rapportent à la vie matérielle des Berbères du Sud-Ouest marocain ; ils en donnent sinon un tableau complet du moins des aperçus importants. Un deuxième volume va être consacré à la vie sociale.

Les différents textes de ce recueil sont rédigés les uns dans les parlers des Chtouka *(Aštuken)*, Aït Briim *(Ayt-Brâyyim)*, Akhsas *(Laḥsâs)*, tribus du Sous et de l'Anti-Atlas, les autres dans les parlers des Guedmioua *(Igedmiwen)* et Mesfioua *(Imesfiwen*, ou *Imessiwen)*, tribus de la région de Marrakech, versant nord du Grand-Atlas.

Ils sont dus aux différents répétiteurs de berbère qui se sont succédé à l'Institut des Hautes Études marocaines. Je profite de cette occasion pour les remercier encore de la collaboration intelligente et dévouée qu'ils n'ont cessé de m'apporter.

Les textes seront traduits ; ils sont accompagnés des notes explicatives indispensables. Ces notes portent surtout sur des formes rendues obscures par les changements phonétiques qui les ont altérées. Elles sont nombreuses pour les premiers textes et vont ensuite se raréfiant. L'étudiant aura donc intérêt à suivre, dans son travail, l'ordre du recueil.

On souhaiterait ne pas avoir à répéter ici que l'étude de ces textes suppose chez l'étudiant une connaissance au moins élémentaire des grandes lignes de la grammaire berbère et des principaux éléments du vocabulaire.

Le vocabulaire des textes sera, dès que possible, ramassé dans un lexique.

Le système de transcription adopté est celui que recommande l'Institut des Hautes Études marocaines et qu'on retrouve dans les différents manuels signalés plus haut. Il est rappelé dans le tableau suivant.

Le travail ingrat et délicat de dactylographie a été assuré par M. Hammani ou Miloud. Son mérite est plus grand qu'on ne croit.

M. Lionel Galand, mon collègue et ami, a bien voulu revoir les dernières épreuves. Qu'il en soit remercié.

Bayonne, le 30 septembre 1951. Arsène Roux.

SYSTÈME DE TRANSCRIPTION

Le système de transcription adopté est conforme à celui que recommande l'Institut des Hautes Études marocaines. On a cherché à y concilier le minimum d'exactitude indispensable avec la simplicité souhaitée par les étudiants. On a renoncé à noter, dans des textes destinés à des débutants, la prononciation particulière de quelques consonnes dans certains parlers, par exemple, le *k* et le *g* mouillés, ou palatalisés, chez certains Guedmioua et Mesfioua.

Tableau de transcription

I. — *Consonnes :*

b	occlusif	ḅ	emphatique	b^w	labialisé
d	occlusif	ḍ	emphatique		
f	f français			f^w	labialisé
g	occlusif	ǧ	affriqué (dj)	g^w	labialisé
ġ	غ arabe	ε	ع arabe		
h	ه arabe	ḥ	ح arabe	ḫ	خ arabe
ž	j français	ẓ	emphatique		
k	occlusif	ḳ	emphatique	k^w	labialisé
l	l français	ḷ	emphatique		
m	m français			m^w	labialisé
n	n français				
q	ق arabe				
r	ر arabe	ṛ	emphatique		
s	س arabe	ṣ	emphatique		
š	chuintant (ch)	č	affriqué (tch)		
t	occlusif	ṭ	emphatique		
z	z français	ẓ	emphatique		

II. — *Semi-voyelles :*

w à valeur de consonne y à valeur de consonne

III. — *Voyelles :*

a	pur	ä	penchant vers è	å	penchant vers o
u	ou français			ů	— — o
i	pur			î	— — é

e e français de me, te, se ; souvent noté, ailleurs, par ə ; ê entre e et o.

Les voyelles brèves sont notées : ă, ĭ, ĕ, ŭ. Les autres sont de longueur moyenne assez variable.

CHAPITRE I : L'HABITATION

1. — ĠILLI-Ġ-A-ṬTEZDAĠEN IŠELḤIYN

Ml-iyyi ma-ġ ttezdaġen ġ-dar-un[1], iz-d[2] tigʷmma nġ-ĕdd[3] aḥyamen, nġ-ĕdd iḥšäš uġanim, nġ-ĕdd ifrän ġ-ĕddu-w-wakäl[4]. — Nekkni nezdeġ, nešker i-Ṛebbi, nḥemd-äs-tt, ġĕ-tgʷmma[5], nebna-tent s-ĕllûḥ d-ĕlmerkez. Iġ nra a-nbnu, ar-nettamẓ iḥeddämen s-teġräd[6] -ĕnn-sen ġ-wäss, t-tiräm -ĕnn-sen; ssun akäl ĕnna-y-aġ[7] iɛežben ad-ser-s nebnu. Iġ-t ĕsswän, ažžin-t ar-kud-ĕnna[8] ikka kra, zu-d[9] mraw wussän, ukän nawi-d ĕlmɛellmin

(1) Nous avons cru bon, dans un souci de clarté, de séparer les prépositions de leurs pronoms affixes : *där-un* « chez vous », *enn-sen* « d'eux » ; *gi-s* « dans lui ».

(2) Mis pour *is-d* après assimilation de la sifflante sourde *s* à la sifflante sonore *z*, au contact de la dentale sonore *d*.

On doit rappeler que *is-d* est formé de *is*, adverbe interrogatif correspondant à l'expression française « est-ce que », et de *d*, copule d'affirmation ou d'attribution, correspondant à l'expression française « c'est ». *Is-d* ou *iz-d* signifie donc « est-ce que c'est ? ». *Is* s'emploie généralement devant un verbe et *iz-d* devant un nom ou un pronom personnel indépendant. *Is-idda* « est-il parti ? », *iz-d elqayd a-iddän?* « est-ce le caïd qui est parti ? », *iz-d nelta a-iddän?* « est-ce lui qui est parti ? ». Il ne faut pas confondre *iz-d* « est-ce que c'est ? » avec *iz-d* composé de *is*, adverbe interrogatif, suivi de *d* adverbe de mouvement marquant le rapprochement ; *iz-d-idda?* « est-il venu ? ».

(3) Dans *nġ-ĕdd* ou *neġ-d* on retrouve la copule d'attribution ou d'affirmation *d* ou *dd* précédée de la conjonction *neġ* « ou ».

(4) Dans *ġ-eddu w-wakäl*, mis pour *ġ-eddu n-wakal* il semble bien que *ew* soit dû à l'assimilation de la préposition *n* « de » à la semi-voyelle ou sonante vélaire *w* de *wakäl*, état construit de *akäl*. En effet lorsque le nom *akäl*, sujet, suit le verbe on entend *wakäl* et non *ewwakäl*. *Iqqûṛ wakäl* « la terre est sèche, dure ». Cette même assimilation se retrouve dans : *ur-elliw-wamän* mis pour *ur-ellin wamän*, « il n'y a pas d'eau ».

(5) La voyelle neutre *ĕ*, que l'on aurait dû noter *ə*, est une voyelle brève, mobile, qui sert à séparer deux consonnes : *iz-ĕd ; nġ-ĕdd ; ġĕ-ig*ʷ*mma ; s-ĕllûḥ*, etc.

(6) Lorsque le nom *tiġrâd* pl. de *taġrûṭṭ* « omoplate » est employé avec le sens de « salaire » il se prononce souvent sans emphase et l'on entend : *tiġräd*. Destaing, cependant, donne *tiġrāḍ* pour les Ida ou Semlal (*Vocabulaire*, p. 254, sous « salaire »).

(7) Dans *akäl-ĕnna-y-aġ*, la semi-voyelle *y* sert à rompre l'hiatus.

(8) Le souci de clarté, exprimé plus haut, nous fait séparer les particules démonstratives : *ad, ann, elli, enna*, des noms, pronoms ou adverbes qui les précèdent : *kud-enna, ġwi-lli, aġgemmi-lli*, etc. De même nous avons séparé les pronoms relatifs des prépositions qui les suivent et qui très souvent, d'ailleurs, sont rattachées dans la prononciation non au pronom mais au verbe : *essellum ma-ġ-aqqläyn iḥeddämen* « l'échelle par laquelle montent les ouvriers » ; *aġgemmi-lli-ḍ-a-nn-ttizwirt* » « le corridor par lequel (litt. sur lequel) tu commences ».

(9) Dans *zu-d* ou *zun-d* on retrouve encore la copule affirmative ou attributive *d*, précédée de *zu* ou *zun* « comme ».

n-ĕllûḥ d-ġwi-lli ra ikkät s-ĕlmerkez, nawi-d ĕssellum ma-ġ-aqqläyn iḥeddämen ĕlli-(i)ttasin taryälin-ĕw-wakäl. Lemɛellem n-ĕllûḥ, ĕššġ^{w}I -ĕnn-es igä-t[1] a-imeddi llûḥ ar-immäl (i)[2]-id-bu-lmerkez man-ik ad-skärn[3].

Tigemmi, iġ-tt nebna, ar-gi-s neskär aġg^{w}mmi lli-f-a-nn-ttizwirt iġ-ĕnn beḥḥra tekšemt sĕ-tgemmi[4]; nebnu lḥuš imeqqûṛen, kul tiġmert gi-s nebnu gi-s asdes ĕlli-ġ-a-nttegga alim i-lebhäymen[5]; nebnu lehri-w-walim, aġ^{w}räb-ĕnn-es a-nn-ittwalän beṛṛâ; nebnu ġ-ĕṭṭĕṛf-ĕnn-es lmakän ma-ġ-a-ttilin ismgän[6] d-imkarän; nebnu tadwayrit ifulkin, yusɛan, iẓlin fĕ-tgemmi, ma-ġ-a-ttilin inebgiwen[7] d-ġwa-nna-d-yiwi Ṛĕbbi.

Tigemmi, ġ-ug^{w}ens, ar-gi-s nbenna tagrurt ĕl-lebhäymen[8] li[9]-ġ-a-nessän; nebnu aġg^{w}mmi n-tuẓẓûmt ĕlli meqqûṛn, twala-t-id teġg^{w}mmit li[9] -meẓẓîyn, twala-tt-id tsarägt ĕn-tgemmi-ug^{w}ns li[9] -ġ-a-ttilint temġarin. ġi-nn a-ġ-tella temṣṛît d-uḥanu-ufella, d-uḥanu-izeddär t-teḍûḥant li-ġ-a -ẓẓâḍĕn midden, d-unwäl li-ġ-a-sserġan lesɛfit, ar gi-s ssenwän; ġi-nn a-ġ-a-ttnawälent temġarin lašġal ĕn-tgemmi : kra gi-sent ar-ittesɛžän aġṛûm, kra ar-iffern iẓîḍ, kra ar-ittellem taḍûṭṭ, kra isala aẓĕṭṭâ, kra ar-ittämś i-lebhäymen, kra ar-ittezẓĕg, kra ar-issendu, kra ar-iṣṣfâḍ arräs ĕn-tgemmi, kra ar-issirid ĕlksut -ĕnna irkän, kra ar-iẓẓâḍ, kra ar -issifif agg^{w}ern.

(1) Dans cette phrase le pr. rég. direct *i* remplace *eššġel*, et le sujet du verbe *iga* est la proposition *a-imeddi llûḥ*...

(2) Il est fréquent que la préposition *i* « à » suivie d'une voyelle *i* soit confondue avec ce dernier *i* dans la prononciation. On entend donc ici : *ar-immäl id-bu-lmerkez* pour : *ar-immäl i-id-bu-lmerkez*. Pour permettre à l'étudiant de comprendre cette expression on a conservé la préposition *i* entre parenthèses.

(3) Dans *män-ik*, « de quelle manière, comment ? » on a cru utile se séparer l'adjectif interrogatif : *män* « quel ? » du nom *ik* « manière d'être, façon » que l'on retrouve dans *ik-äd, ik-änn, ik-elli, ik-enna* ou *ġik-äd, ġik-änn*, etc., « de cette manière-ci, de cette manière-là, ou comme ceci, comme cela, etc. ».

Le *äd* de *män-ik ad-skären* a la valeur de la conjonction française « que ». *Män-ik ad-skären* signifie donc littéralement : « de quelle manière qu'ils font ? ». Devant la désinence *i* de la 3e pers. du masc. sing., *äd* se réduit à *a: män-ik a-iskär?* « comment fait-il ? ».

Män-ik est remplacé dans certains parlers de la *tašelḥit* et notamment dans ceux du versant nord du Grand-Atlas par *män-mek* ou *mäm-enk* après métathèse. Dans ces expressions *mek* a le même sens et le même rôle que *ik*. C'est lui que l'on retrouve dans : *mk-äd, mk-änn, mek-enna, mek-elli* ou *ġemk-äd, ġemk-änn*, etc.

(4) « Le vestibule par lequel tu commences lorsque tu viens à peine de pénétrer dans la maison ».

(5) A noter ce pluriel en suffixe *en* appliqué à un emprunt arabe déjà au pluriel.

(6) *Ismgän* comporte deux syllabes *ism* et *gän;* on doit donc le lire *ism-gän*.

(7) Lire de même *ineb-ġiwen*.

(8) *tagrurt ĕl-lebhäymen* est mis pour *tagrurt n-lebhäymen* après assimilation de la linguodentale *n* à la vibrante linguale latérale *l*.

(9) Les *Ayt-Brayyim* semblent employer indifféremment *elli* ou *li*.

Tig^{w}mma ur-tent kullu swa : tella tgemmi li-nn illän ġĕ-mraw imeddäyn, tella ḫtä-d-ĕnn-illän ġĕ-semmuz-d-mraw-umeddäy, tella ti-n-ɛešrin umeddäy d-ugg^{w}är. (Ayt-Brâyyim)

---

2. — TAZDEĠT ḪE[1]-TMAZIRT IY-YK^{w}NKA[2]

Taqbilt ĭy-Yk^{w}nka ur-där-sen[3] tiḫyamin, ur zedġen kullu-ten ɛbla ḫĕ-tg^{w}mma, ḫ-udrär ul(a) azaġar. Mišš lebnya-nn-sent[4] iga sin laṛhâḍ : illa lbnya n-ĕllûḥ, illa wi-w-wẓṛû[5]; ellûḥ igä-t siy-yfelwän[6], turrut-ĕnn-sen kṛâḍ iġallen, tiġzi-nn-sen sḍiṣ, ilin sḍiṣ iseksäl i-yyän[7] gi-sen lli-ḫ-[1]-a-ttilin ikûṛâyn ĕlli-s-a-ten meddin.

Wa-nna ra-ibennu s-ĕllûḥ ar ittezzef akäl ard[8] ilkem wä-d iṣhân, isker gi-s uzunn, ar-t-isswa si-daw-ɛešrin[9] ĕw-wäss[10] ar-kiḫ[1] išbeɛɛa[11] amän, iġez ĕllwasis ĕn-tgemmi, isiggel ireḍḍâḍên d-ĕlmɛellem. Imdi lmɛellem ĕllûḥ s-ikuṛâyn-ĕnn-es ĕlli-zwarnin, iẓiyyêṛ-ten s-izakärn mseqqem. Ar-iqqaz kra ḫ-ireḍḍâḍên-ĕlli akäl ĕlli-(i)swän, ar-t-ittasi kra gi-sen s-taryälin neḫ[1] ig^{w}ninn, ar-t-[12]-inn tteffin ġ-ger lalwâḥ-ĕlli, ar-tĕ-tterkäzen wiyyâḍ s-ĕlmräkez. Kud-ĕnna iɛemmêṛ ellûḥ kksen-t, mdin-t daḫ[1] ġ-ĕlg^{w}ddäm. Lmɛellem ĕntta ar-d-ittasi kra w-wakäl[13] ineġden, yafufen ar-äs ttinin ĕssellâq, ar si-s isdelläk aġ^{w}räb a-iḥlullef. Amdäy n-ĕllûḥ d-useḥlullef ĕw-wġräb[14] a-igän ĕṣṣniɛt ĕl-lemɛellem[15] d-ĕttḫebbîṭ-ĕnn-es.

(1) Dans la plupart des termes grammaticaux (morphèmes) les Ikounka remplacent la vélaire sonore *ġ* par la vélaire sourde spirante correspondante *ḫ*.

(2) *-iy-Yk^{w}nka* est mis pour *n-Ik^{w}nka* après assimilation de la nasale *n* à la semi-voyelle *y* de l'état construit *Yk^{w}nka*; la voyelle *i* de *iy* a été développée par le groupe *y-y* des deux semi-voyelles. Voir une assimilation analogue *n+w>w+w* dans la note 4 de la page 9. On peut entendre également *ĕy-Yk^{w}nka*.

(3) *Taqbilt* est traité ici comme un collectif masc. pl. et peut se traduire par « les gens de la tribu ».

(4) *-enn-sent* se rapporte à *tig^{w}mma*.

(5) Mis pour *wi-n-uẓṛû* (voir page 9, note 4).

(6) Mis pour *sin ifelwan*.

(7) Mis pour *i-yän*.

(8) « Jusqu'à ce que ».

(9) Mis pour *si idaw -ɛešrin*, mis lui-même pour *sin idaw-ɛešrin*.

(10) Mis pour *n-wass*.

(11) Redoublement inconditionnel de la laryngale sonore ɛ.

(12) *-l* remplace *akäl*.

(13) Mis pour *kra-n-wakäl*.

(14) Mis pour *n-uġräb*.

(15) Mis pour *n-elmɛellem* après assimilation de la nasale linguo-dentale *n* à la vibrante linguale latérale *l*.

Ar-ittetṭêf lemɛellem ṭaḥebbåṭṭ, ar-si-s ittḥebbåṭ aġʷräb a-ur-ittfruruy, ašku aġʷräb n-ĕllûḥ iḥ ur-išbeɛɛa ĕtteḥebbiṭ ar-ittefšušu s-wakäl.

Llûḥ iga aḥewwâẓ ; anšĕkk-ĕllî rat-tebnut s-uẓrû ḥĕ-mraw-w-wussän[1] rat-t tebnut s-ĕllûḥ ḥ-kṛåḍ. Wa-nna irän a-izreb ar-ĕnn-ittegga snät -trikin neḥ kṛåṭṭ; ĕllûḥ nnit, a-mu ttinin medden ṭarikt, waläynni iḥ imdi.

Wi-lli zdeġnin ḥ-udrär ur-a-bennun s-ĕllûḥ, ašku ur-där-sen akäl iṣḥân.

Amma lbnya-w-wẓṛû, wa-nna ras-si-s[2] ibennu iġz akäl, yawi-d aẓṛû ḥ-tuggugt, s-iġʷyäl neḥ iserdän. Ar-kiḥ kullu iżżužäd anšĕkk-ĕnna-t-iqaddän iġz ĕllwasis, isiggel lemɛellem-ĕnna-t-iɛežben, u-tmazirt neḥ aberṛåni d-ireḍḍåḍên; ĕɛeženn tallaġt, ferṛešen-tt ḥ-ĕllwasis, sersen-ĕnn gi-s iḥeddämen tizaggin meqqûṛnin bahhra, isastwa-tent gi-s ubennäy, issaġʷet -tent[3], ig-asent azayyäd ḥ-i-nna-ḥ-tent iḥeṣṣå[4]. Azayyäd at-t-igän[5] t-teẓṛåtin[6] meẓẓîynin ĕlli s-a-tteršaqen lemɛellmin leḥwa n-ger tĕzaggin t-tiyyåḍ[7]. Ukʷän izäyd ar-ibennu : iḥ-ĕnn iga tallaġt iġ-ĕnn aẓṛû nna-y-s-ĕd[8]-yuškän yimẓîy-ĕyt neḥ imeqqûṛ[9]. I-nna ur-igaddän isgiddi-t[10] s-tgilemt. Kra ḥ-ireḍḍåḍên-ĕlli ar-ittasi iẓṛân meqqûṛnin, kra ar-ittasi azayyäd, kra ar-ittasi tallaġt, kra ar-tt-itteɛžän. Ar-iskär agʷḍî ḥ-tuẓẓûmt ĕw-wakäl igän agudi[11], iffi-nn gi-s amän, imerkes-t s-tĕglezzimt, innêḍ-ĕstt[12] s-iḍåṛṛên; lbêɛḍ ar-äs-ittegga-(a)lim, ĕlbêɛḍ ûhû.

Wa-nna ra-ifeṣṣêl tigemmi ar-d-ittawi-y-abennäy, iml-äs ġi-lli ḥ-ra -ibennu, inna-y-äs : « riḥ aġ-ġi-d[13] bedɛaḥ tigemmi zun-d ti-n-ĕddrawš ».

(1) Mis pour *mraw n-wussän.*

(2) Mis pour *rad si-s,* après assimilation de la dentale sonore *d* à la sifflante sourde *s.*

(3) Mis pour *issaġʷed-ṭent* après assimilation de la dentale occlusive sonore *d* à la sourde correspondante *t, ssaġʷed* étant la forme factitive ou forme à sifflante, de *aġʷd.*

(4) « Là où il en a besoin ».

(5) *at-t-igän* est mis pour *ad-t-igän* après assimilation de la dentale occlusive sonore *d* à la dentale sourde correspondante *t.* Ce *t* remplace *azayyäd.*

(6) *t-teẓṛatin* est mis pour *d-teẓṛatin,* expression dans laquelle le *(d)* est la copule d'affirmation *d* « c'est ».

(7) *t-tiyyåḍ* est mis pour *d-tiyyåḍ,* expression dans laquelle *d* est l'équivalent de la préposition française « *avec* », ou de la conjonction française « *et* ».

(8) *aẓṛû-nna-y-s-ĕd yuškän* est mis pour *aẓṛû-nna-y-äs-ĕd yuškän* « la pierre qui lui convient ».

(9) *yimẓîy-ĕyt neḥ imeqqûṛ* litt. « qu'il soit petit ou gros », phrase dans laquelle est employée la forme optative en *it* ou *eyt* suffixe.

(10) « L'endroit qui n'est pas plan, il l'aplanit ».

(11) « il fait un trou au milieu de la terre mise en tas ». Ne pas confondre *agʷḍi* « trou, excavation » et *agudi* « tas ».

(12) *innêḍ-estt* mis pour *innêḍ-ett,* construction dans laquelle le pr. rég. dir. remplace *tallaġt.* La sifflante *s* semble avoir été introduite pour éviter la rencontre et la confusion des dentales *d* et *tt.*

(13) *aġ-ġi-d* est mis pour *ad-ġi-d* après assimilation de la dentale *d* à la vélaire sonore spirante *ġ.*

Isġel lemɛellem-ĕlli ĕlmiqdär n-ɛešrin ĕy-yiġil neḫ uggʷär neḫ ddawä-t-sen fĕ-kkûṣṭ-ṭseggwin : leqbelt t-tagut, iffuys, iẓẓêlmêḍ. Bdun, zwär, is-bnän ĕṣṣûṛ[1] ĕlli iwalän beṛṛâ ar-kiḫ kullu iberṛêm abla imi n-tĕgemmi ḫ-iffuys neḫ iẓẓêlmêḍ, ašku iḫ iṛẓêm imi-nn-es s-tagut neḫ ĕlqbelt ar gi-s tkeššem tafukt ar-tteḥmu tgemmi. Feln daḫ ḫ-ĕṣṣûṛ-ann imi w-wgrur ḫĕ-tesga nna-ten iɛeżben. Ukʷän, ilemmäd, ar-ttefeṣṣâln ĕlbyut : yät ḫĕ-tagut, yät ḫ-ĕlqbelt, yät ḫ-i-nna-ḫ-ur ill(i) imi. Amma ġi-lli ḫ-illa imi ar gi-s skärn aġgʷmmi. Imi ḫĕ-tuẓẓûmt, irur ĕnnêṣṣ-uġgʷmmi s-tĕsga-y-äd, ĕnnêṣṣ yâḍnin s-tĕsga-y-äd, ar gi-s ttĕggän alim, ar-äs ttinin lehri. Imi -y-änn ĕlli iṛẓmen s-ugʷens iṛẓem-ĕnn s-usaräg, ula lbyut kullu ṛêẓmen-d s-usaräg. Tiġirtt[2] -ĕlli iwalän iffuys ar gi-s ttegellɛan anwäl yusɛan, ar gi-s ttilin sḍîṣ iġallen neḫ uggʷär i-kra igän tasga, gin-äs ašamuš ḫ-tuẓẓûmt ma-f-a-ttettrusent leqenḍṛât, ašku ur-ĕllint lqenḍṛât ḫ-ĕllän ttäm iġallen, imil uggʷär[3]. Iġil itters f-uġräb ḫĕ-tesga-y-äd ula ḫtä-d, bqûn-d sḍîṣ ḫ-tuẓẓûmt. Ar-äs[4] skärn ma-ḫ-a-itteffuġ waggu s-ĕlqbelt fäd at-t-ittawi rriḫ ĕn-tagut ĕlli bahra gi-s[5] igguten.

Iḫ kullu kemmeln lĕbnya bbin-d tigežda ḫ-wargän d-uṭêṛṛîḥ[6], sremen -tent ; bbin aṭêṛṛîḥ f-anšekk ĕy-yiġil d-ĕnnêṣṣ, bnun tigežda ḫ-uġräb, smigilin-tent iġil, afäd ag-gi-sent[7] išebber uṭeṛṛiḥ, ar-tteggän aṭêṛṛîḥ fĕ-tgežda, yän, ĕṭṭĕṛf ĕy-yän[8] ar-kiḫ kullu deln tigežda, gin kra-l-leḥšläf neḫ isrumen ĕlli sermen ḫĕ-tgežda d-uṭêṛṛîḥ, f-iggi-w-wṭeṛṛiḥ neḫ eżżelf ĕw-wknäri fäd af-fellä-s[9] tteggän tazagurt, as-tt-igän[10] t-tallaġt[11] ĕlli bahra

(1) « ils commencent, d'abord, par bâtir le mur d'enceinte... ». *is* a dans cette phrase la valeur de *que*, conjonction.

(2) Dans *tiġirtt*, pl. *ṇġariwin* « angle » on trouve un redoublement inconditionnel de la dentale sourde finale *t*.

(3) *imil* a dans cette expression le sens de « à plus forte raison, à fortiori ».

(4) *as* remplace *anwäl*.

(5) *s* de *gi-s* remplace *tamazirt ey-Ykʷnka*.

(6) Mis pour : *bbin-d tigežda d-uṭêṛṛîḥ ḫ-wargän*.

(7) *ag-gi-sent* est mis pour *ad-gi-sent*, après assimilation de la dentale sonore *d* à la linguo-palatale sonore occlusive *g*.

(8) *ey-yän* est mis pour *n-yän*.

(9) *af-fellä-s* est mis pour *ad-fellä-s* après assimilation de la dentale sonore *d* à la labio-dentale sourde *f*.

Nous avons adopté la notation *fellä-s* plutôt que *fell-äs*, parce qu'il nous semble que la préposition *fella* est attestée dans les expressions *fellä-t-sen, fellä-t-i*. Nous avons également noté *ddawä-s* à cause de *ddawä-t-sen*.

(10) *as-tt-igän* est mis pour *ad-tt-igän*, sans doute après dissimilation de la dentale *d* en sifflante *s* et afin d'éviter la rencontre et la confusion des dentales *d* et *tt*. Comparer à *inneḍ-estt* (note 12 de la page 12).

(11) *t-tallaġt* mis pour *d-tallaġt*, expression dans laquelle la dentale *d* représente la copule affirmative *d* correspondant au français « c'est ».

ur-išebbeɛɛan amän, tefšuša zun-d seksu[1]; fäd ad-ur-tsuddum ĕlġis s-uṭêrrîḥ t-tegžda, tessḫʷšen-ten[2]. Kud-ĕnna kullu semden ṭazagurt-änn sgiddin-tt s-iḍârrên-ĕnn-sen ar fellä-s tteggän tallaġt zun-d ta-lli s-a -bennun, ažžin-tt ar-kiḫ teswa, gin fellä-s ĕlbeġli, at-t-igän d-ĕlžir immerksen d-umläl yuḍêrn s-wamän[3], ḥukkun-t[4] s-ušemšêḍ a-iḥlullef. Gin ĕssṭârt i-tgemmi ḫ-uzur, skern gi-s ĕšškul ffeġnin s-berrâ. Wa-nna irän ar-iskär lasṭwan ḫ-usaräg, ar-ittäll inbdäden, krâḍ i-tĕsga, iskr-äsen ġik-ĕlli nebder ḫ-uzzger ĕl-lbyut.

Lebeɛḍ ĕm-medden[5] ar-ibennu lḥuš ĕl-leksibt berrâ n-tgemmi, lebeɛḍ, ifergän ka s-a-iskär lḥuš-ĕnn-es, ula tagrurt ĕw-wulli.

Amma wa-nna-d-där labäs šwäy ar-issimġûr tigemmi fĕ-ḫtä-d li -izwarn[6] ḫ-tiġzi ula turrut, sul ig-tt-inn ḫ-snät tissa, ḫta-lli iwalän izeddär zun-d ĕttefṣîl-äd ĕlli ittawbdärn. Amma tissi-y-änn iwalän afella ar-gi-s ittfeṣṣâl iḥuna : kra-igän ĕrrbâ yäll gi-s aḥanu, iskr-äs isksäl meqqûrnin, ig-asen ĕššebbäk ĕw-wuzzäl t-teggura-nn-sen, iṣbeġ-ten s-ĕṣṣbaġt tazegzawt, neḫ tazeggʷaġt, neḫ tawraġt, neḫ anaw ĕnna-y-s-ira lḫaṭêr-ĕnn-es[7]. Mišš azzger ĭy-yḥuna-w-wfella ar-ttisdident tgežda-nn-es f-ti-n-tḥuna ĕw-wasa afäd ad-ur iẓdîynt f-iġʷrbän, teḫlu-y-äs tgemmi ašku žerrben kullu medden ġik-änn. Wa-nna izzgern iy-yḥuna sĕ-tgežda zurnin ar-ittbaqqay uġräb. Tigežda-y-änn gänt ti-w-wẓûka ar-nezzänt ḫ-kra-igän ĕssûq, ar tend-d[8] ttawin ayt-udrär ĕn-dren elli-mu illa uẓûka ḫĕ-tmazirt -ĕnn-sen, ar-tent zzenzän, ar-gi-sent ittasi urɛem iderken krâḍ idaw-ɛešrint, awesṭâni si-(i)daw-ɛešrint[9], wa-nna meẓẓîyn ɛešrint d-mrawt. Wa-nna ur-iṭṭâfen ma-s-a-issaġ aẓûka ibbi tend-d[10] ḫ-wargän-ĕnn-es, isrem-tent ard-isdident, izzger si-sent iḥuna-nn-es, ukän ig-ĕnn fellä-sent aṭêrrîḥ, ig-ĕnn lḥešläf, neḫ isrumen, neḫ ĕžzlef ŭw-wknäri f-uṭêrrîḥ, ig-ĕnn tazagurt

(1) La phrase : *as-lt-igän... zun-d seksu,* qui est la définition de *ṭazaguri* pourrait être mise entre parenthèses.

(2) Le pronom régime direct *ten* remplace *aṭêrrîḥ* et *tigežda.*

(3) La phrase : *at-t-igän d-ĕlžir... yuḍern s-wamän,* est, elle aussi, une incidente définissant *elbeġli.*

(4) *t,* pr. rég. dir. remplace *ĕlbeġli.*

(5) *ĕm-medden* est mis pour *ĕn-medden,* après assimilation de la nasale linguo-dentale *n,* à la nasale labiale *m.*

(6) L'auteur avait décrit jusqu'ici la maison des pauvres gens « *tigemmi zun-d ti-n-eddrawš* » ; il passe maintenant à la maison des gens aisés.

(7) *anaw enna-y-s ira lḫaṭêr* est mis pour *anaw enna-y-äs ira lḫaṭêr.*

(8) *ar-tend-d* est mis pour *ar-tent-d* après assimilation de la dentale sourde *t* à la dentale sonore *d.*

(9) « un (chameau) moyen, quarante » *si-(i)daw-ɛešrint* est mis pour *sin idaw-ɛešrint.*

(10) *ibbi-tend-d* est mis pour *ibbi-tent-d; tent* remplace *tigežda.*

f-uṭêrrîḥ, ig-ĕnn fĕ-tzagurt tallaġt, fäd s-ĕlbeġli, fäd s-uġû l-lžir, iḍêwwêṛ-d ĕssṭâṛt i-uzur ḫ-ufella, iskr-äs ĕlbêrž ḫĕ-tġ^{w}mêṛt ṭafäsiyt, ig-äs eššku l, ibnu taddwarit ĭy-ynbgiwen[1] ḫ-berrâ n-tgemmi, ibnu-tent s-ĕlbnya ifulkin, izzger-asent azzger ifulkin, ig-asent ĕlbeġli d-ĕlžir, iskr-asent iseksäl ḍerrefnin länin ĕššebbakät ĕw-wuzzäl t-teggura ṣbeġnin. Taddwarit-änn teṭṭâf siy-ymawen[2], yän irẓêm s-berrâ, ar-d gi-s keššmen inbgiwen, yän irẓêm s-ug^{w}ens ĕn-tgemmi ar-d gi-s tteffġent tiräm d-ay-enna kullu ḥtažžän inbgiwen ; iferreš-tt[3] s-ĕttsareḥ k^{w}länin, d-iḥenbeln, isers gi-s lemġ^{w}ssel ŭw-wsellili t-talmeqṛâšt-ĕnn-es d-ĕlmežemmeṛ ĕw-wanäs d-ĕlmeqṛâš-ĕnn-es d-eṭṭâbla d-ĕlbräred d-ĕlkisän-ĕnn-es t-tarrbiɛt n-ĕssekk^{w}âṛ t-tezzenbilt ĕw-watäy d-ĕlmeṛẓel ĕw-wanäs meqqûrn ĕlli-ḫ-a-ttiliw-wamän[4] d-ĕṣṣabunt ižžän d-ĕzzif ĭy-yfässen. Asaräg ĕn-taddwayrit-änn ar gi-s ttili kra n-eššẓêṛt : litšint neḫ tallimunt neḫ talmešmäšt neḫ ddilit ĕw-waḍîl, kụ-yän d-aynna ira. Tili gi-s tnûḍfi ižiyyern lli-ḫ-a-ttiliw-wamän[4], ar gi-s ttag^{w}men s-iziker d-ĕlmeṛẓel. Ar-isswa ššẓêṛt-änn kra-igätt-äss, at-teflužžu. Ar-ittegga ḫ-ĕlbyut-änn iberšan t-tusaḍîn ma-ḫ-a-gg^{w}änn inebgiwen.

Amma imġarn d-wi-nna dusnin ar-skärn tig^{w}mma meqqûṛnin, ar-ttedewwâṛn ĕṣṣûṛ ḫ-berrâ, fesseln gi-s tig^{w}mma ḫ-ug^{w}ens, kkûṣṭ neḫ ugg^{w}är ; kra gi-sent i-y-ysemgän, kra i-y-yšerkän[5], kra i-tšerkin, ar-tent-inn tteggän ḫ-kṛâṭṭ tissa, sastwän lebnya-nn-sent, gin-äsent kullu lbeġli d-ĕlžir ḫ-ug^{w}ens ula berrâ, ṭṭâbaqqa lli-(i)walän izeddär ar-äs zzgarn s-ĕlqenḍṛât ĕw-wargän sermnin, gaddänin d-uṭêrrîḥ inžern, gin-t-inn sĕ-tġezdist, gin fellä-s tazagurt, ur-iḥtažža netta isrumen ula walu ašku ur-illi lḫwa ġ-ger uṭêrrîḥ, izdi bahra, afäd[6] ad-allen taduli yâḍnin zzgern-äs sĕ-tgežda-w -wẓûka gaddänin, ḍêrrêfnin ugg^{w}är ĕn ti-y-yzddär, afäd ad-allen taduli-w -wfella, zzgern-äs s-ĕlgäyza kullu iḫerrmen, ik^{w}län; ĕlgäyza as-tt-igän[7] kullu llûḥ iḥlullfen sĕ-tsawṭṭ, gin fellä-s imikk ĕl-lbeġli ḫ-ufella, ĕlmiqdär ĕn-kṛâḍ iḍûḍân, mar[8] anẓâṛ. Kra igän taduli tili ššṛažem-ĕnn-es länin

(1) *iy-ynbgiwen* est mis pour *n-inbgiwen.*

(2) *siy-ymawen* est mis pour *sin-imawen.*

(3) *tt* remplace *taddwayrit.*

(4) *lli-ḫ-a-ttiliw-wamän* est mis pour *lli-ḫ-a-ttilin-wamän,* après assimilation de la nasale linguo-dentale *n* à la semi-voyelle vélaire *w.*

(5) *i-y-ysemgän* et *i-y-yšerkän* sont mis pour *i-isemgän* et *i-išerkän.* On peut supposer, ici, l'introduction entre les deux voyelles *i* de la semi-voyelle de rupture d'hiatus *y,* puis la consonantisation en *y* du second *i.*

(6) *afäd* a ici le sens de « puis, ce n'est qu'alors ».

(7) *as-tt-igan* est mis pour *ad-tt-igän.*

(8) *mar* a ici le sens de « dans l'éventualité de, dans la crainte de ».

eššebbäk ĕw-wuzzäl d-ĕžžäž t-teggura. Kra-igätt ĕlbit tili snät-teggura, kra-igän ššeṛžem ġik-änn, abla imi n-beṛṛå ar-ittili yaw-wggur meqqůṛn n-ĕllarz bahra izurn, yili ddruε ḫ-tuẓẓůmt d-ufella d-izeddär, iṣêmmêṛ s-umeṣmåṛ abeldi bu-tbašilt, ar-t-id ssaġen medden ḫ-Merrakʷš neḫ Tåṣṣůṛt. Skern ĕsståṛt ġ-uzur ŭw-wfella, gin-äs ĕšškul ffeġnin s-beṛṛå fäd iḫ-illa lhul ad-afin ma-ḫ-a-ttmaġen d-yän fellä-sen ittεeddän. Ẓlin yät-tgemmi, skern ḫ-tama-nn-es ĕrriyyåḍ ma-ḫ-a-ttilin iqbiln, feṣṣêln gi-s ĕlbyut meqqůṛnin, ḍêṛṛêfnin, sqefnin s-ĕlgäyza, d-ĕššṛažem-ĕnn-sent, t-tnůḍfi ḫ-tuẓẓůmt n-ĕrriyyåḍ d-ĕššeẓṛat d-iżżigen d-ĕnnaεnaε, feṛṛešen-tent s-ĕlfṛåš ifulkin ḫĕ-tgertäl d-iḥenbeln t-tĕẓêṛbäy d-ĕllḥuf d-elmḍêṛṛbät t-tuṣåḍîn gänin låṛhåḍ d-elkʷṛåṣî ma-f-a-tsekkuyusen lḥukkäm ĭy-Yṛůmin iḫ där-sen ddän, waläyenni lkʷṛåṣî-y-äd ur-d ggʷrin ḫĕ-tmazirt-äd abla lmiqdär n-εešrin d-mraw ŭw-wseggʷäs ay-äd, kra ikka Franṣîṣ iḥkem fĕ-tmazirt-äd ; wa-nna did-s imḫalåḍen ar-iskär ĕlkʷṛåṣî ašku ur-a -ttsekkuyusen Iṛůmiyn abla f-iggi-nn-sen.

Amma lḥuš ĕl-leksibt iẓli-nn ḫ-beṛṛå, ar gi-s bennun ĕlmakän ĭy-yṛêε-man, iẓli ; ula lmakän ĭy-yzgärn, iẓli ; ula lmakän ĭy-yserdän d-yisän d-iġʷyäl. Ġik-änn, ula tagrurt ĕw-wulli, teẓli. Kra-igätt ĕlmakän skern-äs iḍån ma-ittḍůfen, mar imakern d-wuššen d-lawḥaš yåḍnin.

Ibennäyn ĕlli bahra ssennin i-lbnya ar-ten-d ttawin medden ḫ-udrär, Ida-ggʷniḍîf[1] neḫ Ilällen[2] neḫ Ammeln[3]. Wa-nna-irän ĕssuluk ar-ibennu ġar s-ayt-tmazirt. (Aštuken)

---

3. — LEBNYA-N-TGEMMI[4]

Manik-a bennun Išelḥiyn tigʷmma-nn-sen ?. — Ar-bennun imi n-beṛṛå, skern gi-s aġgʷmmi, fäd s-imi n-tgemmi, beṛṛêmn-äs ĕlbyut, feln asaräg iffeġ s-igenna bla azzger, skern anwäl, ĕlli-ḫ-a-ssenwän, ḫĕ-tġirtt -ĕnn-es.

Medden ĕlli ṭṭåfnin ayda-nn-sen man-ik a-(a)ṭṭån[5] tigʷmma-nn-sen ?

(1) Les *Ida-ggʷniḍîf* sont une tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *aggʷniḍîf*.

(2) Les *Ilällen* sont également une tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Ilillu*.

(3) Les *Ammeln* sont, eux aussi, une tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Immel*.

(4) Ce texte reprend sous forme de dialogue le sujet traité plus haut.

(5) *aṭṭâ*, aoriste intensif ou forme d'habitude du verbe *bdû*.

— Ar-ttefeṣṣâln tigemmi waḥdu-tt, skern gi-s kkûṣṭ-[1] ĕlbyut, yät ḫ-ĕlqbelt d-yät ḫ-tagut d-yät ḫ-iffuys d-yät ḫ-iẓẓĕlmĕḍ, imeẓẓîyn šwäy, ašku is-a -ttlurẓûmen[2] imi n-tgemmi ḫ-ĕlžiḫt ĭy-yẓẓĕlmĕḍ, ġay-änn a-f-a-ttimẓîy s-imikk ; skern anwäl ḫĕ-tġirtt, ḫ-ĕlqbelt, skern lâṣṭwan ḫ-imawen ĕl-lbyut, skern taddwarit ĭy-ynebgiwen ḫ-berrâ n-tgemmi, ar-tteżiyyärn tigemmi ula taddwarit, skern lḥuš ĕl-laksäb ḥetta ntta, ḫ-berrâ n-tgemmi. Wa-nna där labäs bezzäff[3] ar-iskär ĕrryâḍ ḫ-där taddwarit, ig gi-s laššâr fulkinin : litšin d-ĕlmešmäš d-ĕlluz d-ĕrrĕmmän d-waḍîl d-mat-ten irwasen.

Ma-ittilin ḫ-ĕlḥuš ? — Ar gi-s ttilin laksäb.

Maġ-ġ-inn[4] kkerfen ? — Ar gi-s kkerfen isän d-iserdän, wa-nna där-llän.

Taddwarit iy-ynbgiwen mag-gi-s[5] ittilin ?. — Ar gi-s ittili lfräš ifulkin : tigertäl kʷlänin t-teẓĕrbäy fulkinin neḫ iḥenbeln fulkinin.

Imma lbyut ĕn-temġarin mag-gi-sent ittilin ? — Tissa lli-ḫ-a-ggʷ-änent d-elfräš-ĕnn-sent d-essnadeq-ĕnn-sent elli-ḫ-a-tteggänt leksut-ĕnn -sent ĕt-tġawsiwin-ĕnn-sent.

Amma irden t-temẓîn mani-ḫ-a-ten tteḫzanem ?. — Ar-ten-netteḫzän ḫĕ-tserfîn neḫ iḥuna ḫ-ugadir.

Amma tagrurt ĕw-wulli[6] mani-ḫ-tella ?. — Illa mäs-tt-[7] iskärn ḫ-ugʷens ĕn-tgemmi mar uššen, illa mäs-tt-iskärn ḫ-ĕlḥuš.

Amma ifullusen mani-ḫ-a-ttezdaġen ?. — Ar kullu ttekkän tigemmi ula lḥuš, ar-ggʷänn ḫ-isensa-nn-sen neḫ anġur-ĕnn-sen ḫ-uġgemmi.

Amma igʷlifen mani-ḫ-a-ttilin ? — Ar-asen ẓlayn medden agrur ḫ-kra-l-lmakän isummern ar-äs ttinin medden : « taddärt ĭy-ygʷlifen ».

Amma azur, man-ik a-iga ntta ? — Illi-ḫ ittawbna uġrab, yili lqenḍrât t-tegžda d-uṭĕrrîḥ, gin fellä-s tallaġt ĕlli-mu-nttini : « tazagurt » fäd ad-äs gin ĕlbeġli ḫ-iggi-nn-es, fäd ad-äs gin aġû-l-lžir neḫ takḍîft ĕl-lžir.

Man-ik-a aqläyn s-uzur ? — Ar si-s aqläyn ḫ-iskʷfäl-ĕlli-y-äs skern ḫ-tuẓẓûmt ĕn-tgemmi.

(1) Mis pour *kkûẓt*, après assourdissement de la sifflante emphatique sonore *(ẓ)* au contact de la dentale sourde *t*, puis emphatisation de cette même dentale sourde *t*, au contact de l'emphatique *ṣ*.

(2) Mis pour *ttnurẓûmen*.

(3) Mis pour *bezzäf* après redoublement inconditionnel de la labiale finale *f*.

(4) Mis pour *mäd-ġ-inn*, après assimilation de la dentale occlusive et sonore *d* à la vélaire spirante sonore *ġ*.

(5) Mis pour *mäd gi-s* après assimilation de la dentale occlusive et sonore *d* à la linguo-palatale sonore et occlusive *g*.

(6) Mis pour *tagrurt-n-wulli*.

(7) Mis pour *mät-tt*..., mis lui-même pour *mäd-tt*...

Amma iseksäl man-ik-a gän ? — Kkän-tt-inn[1] medden ur-a skärn abla šškul meẓẓîynin ašku kṣûḍen lahwäl n-imakern. Amma kra-ikka lmeḫzen n-Franṣîṣ iḥkem fellä-ḫ ar-skären iseksäl meqqûṛnin, gin-asen ĕššebbäk -ĕw-wuzzäl ula tiggura ašku illa lehna s-ĕlfḍêl n-Ṛêbbi d-wi-l-lmeḫzen, ur-sul llän[2] imakern ula lahwäl-elli-tt-inn yädelli kkänin isegg^{w}äsen ĕlli-n -ĕssäyba. Ġakud-änn wa-nna iṭṭâfen kra ur-issin is-iga wi-nn-es abla iḫ-t išša ; iḫ-äs-t ur- ukern[3] imakern ššin-äs-t ĕlgumän s-elbâḍêl. Amma ġil-äd, lḥemdu-lillāh, wa-nna yuqqêṛn iḫf-ĕnn-es, isala agayyu-nn-es, meqqâṛ iṭṭâf anšk-ĕlli iṭṭâf Qārūn ur-iksûḍ amya.

Amma lbruž maḫḫ-aylliḫ-a-ttiwbnin ? — Ar-ten skärn f-yimiġ t-tiḍâf.

Ma-s-a-tbennum tig^{w}mma nn-un ? — Ar-tent nbennu s-uẓṛû t-tallaġt neḫ ĕlbeġli.

Ma-ḫ-a-tteεžanem ĕlbeġli ? — Ar-nesmerkâs amläl d-ĕlžir neḫ amläl d-ĕlbûṣlana, neεžen-ten s-umadir neḫ tagĕlezzimt ḫ-wakäl, nεemmêṛ-t s-elmeṛẓel, neffi-t-inn ḫĕ-tgra lli-ḫ-a-tteggän ibennäyn tallaġt iḫ-a-bennun.

(Aštuken)

---

4. — TAĠUZI-W-WANU ḪĔ-TMAZIRT ĬY-YK^{w}NKA

Taqbilt ĭy-Yk^{w}nka ur gi-s amän ddernin. Lbur at-tga. Ur-gi-s abla sa-wuna kullu-tt. Kṛâḍ gi-sen geln, kkûẓ ar-gi-sen ttag^{w}mm medden[4] sul s-ġil. Wi-lli gi-sen gelnin ism-asen anu y-Ymi meqqûṛn[5], anu-m-Meznun[5], anu w-Wgurräm[5]. Willi-ḫ sul llän wamän : anu n-Ayt-Taberru[5], anu-n -Temlälin[5], anu l-Leždid[5], anu n-Däwd[5]; waläyenni drän bezzäf; kksen-ĕnn s-izeddär miyya d-si-(i)daw εešrin ĭy-yġil; iziker ĕlli-s-a-gi-sen ttag^{w}men medden[6] u(r)-rat-t-yasi bnädem ; aġyul ka-mu-t-ĕtteggän.

Iḫ rad-ġzen anu siggeln mäf-amän, at-t-igän d-urgäz-ĕlli-(i)ttannäyn

(1) *kkän-tt-inn*, le verbe *ekk*, passer, se trouver, a pour sujet *medden* « gens » ; le pr. rég. dir. *tt*, remplace vraisemblablement le nom *ddunit*, « le monde d'ici-bas », *inn* est l'adverbe d'éloignement dans l'espace ou dans le temps. L'expression tout entière peut donc être traduite par : « ils étaient autrefois ». Cette expression peut être conjuguée : *kkiḫ-tt-inn* « j'étais », *ikka-tt-inn*, « il était », etc.

(2) Mis pour *ur-sul-ellin*. Les *Aštuken* ont à peu près perdu l'usage des thèmes en *i* du prétérit négatif.

(3) Mis pour *ur-ukirn*.

(4) *ttag^{w}mm medden* est mis pour *ttag^{w}men medden* après assimilation de la nasale linguodentale *n* à la nasale labiale *m*.

(5) Noms propres de puits.

(6) Ici l'assimilation de l'*n* à l'*m* ne s'est pas produite.

amän ḫ-ĕddu-w-wakäl, issen iḫ åẓen ula iḫ aggugen, ula iḫ gguten, ula iḫ drusen ; iɛellem-asen inna-ḫ-a-ittannäy amän, inna-y-asen : « ha ġi-d illa gi-s lɛin, iga kada d-kada ». Yuṣṣêf-asen-t mek-ĕnna iga, ar-äsen ittini : « Lɛin-äd iggut, ingi zun-d asif, neḫ zun-t-targʷa, neḫ zun-d asaru, neḫ zun-d lmenzäb a-s-a-itteffi, neḫ iga ġar amda ireggĕgen, ibedden ḫ-ĕlmakän -ĕnn-es ». Awin-d tiġersi, ġersen ḫ-ĕlmakän-änn fäd a-irur ĕlženn-ĕnna ġi-nn illän, ad-ur iṣåb wa-lli ra-iqqaz anu, awin-d lemɛellem ĕw-wuna, iberṛêm imi-nn-es zun-d talḫatemt, ar-iqqaz. Ad-ukʷän iġz iġil isker snät-tsekʷfäl, yät i-tesga, ma-ḫ-a tteggʷzen kud-ĕnna idra ; ar gi-s ittili ḫ-ĕttasiɛ tiwwa urežli ar-d fellä-s ttallen iḫeddämen akäl ĕlli kullu iġz. Kra-igätt-ĕssäɛt sbidden snät-tgežda gänin tišumäš ḫ-ufella-w-wanu, gin gi-sent ssinit. Ar fellä-s ttällen akäl s-taryälin d-iziker. Ar-iqqaz ar-kiḫ iqêṛṛêb amän, ar-isusɛu anu ḫ-izeddär. Ar-zzuguzen lemɛellem ġakud-änn s-izakärn ašku ur-a-ittili wanu tisekʷfäl ĕlli-ḫ-yusɛa. Kud-ĕnna lekmen amän, tmun-d kullu teqbilt, skern yät-ĕnnzäht meqqûṛn, ġersen i-yyzegrän d-izammärn, ṭṭhelḷûn ḫ-iguyya-nn-sen d-kra-nn-tiwi luqt s-där-sen. Skern taṛṛêmmänt i-wanu, ḍêṛṛsen-tt[1] ḫ-snät tiddäd s-ufella fäd a-nn ur-iṭṭåṛ wakäl s-wanu ; iḫ ur-iḍêṛṛês ar-iggäl. A-igän aḍeṛṛås d-iḫ ullen lbenya -w-wẓru d-uġräb- ĕw-wanu, sersen igežda ḫ-imi-nn-es, feln gi-s lmiqdär ma-ḫ-a-itteffuġ waga, ar gi-s ikeššem, afäd a-nn gi-s ur-ṭṭåṛn laksäb neḫ dderriyt. Ar-sbeddäden kkûṣṭ-ṭšumäš f-iggi -w-wanu, snät i-tesga, ar-fellä-sent srusen aṣḍêṛ d-ĕssinit elli-f-a-izzigiz iziker-ĕlli-ḫ-itteġʷi yaw-waga[2] ḫ-yay-yiḫf, yän yåḍnin ḫ-yän. Ar-ittesekkuyyus yaw-wrgäz ḫ-iggi-y-ygeždan-ĕlli llänin f-imi w-wanu ḫ-yät-tesga, isekkus wayyåḍ ḫ-yät-tesga ; ar-tteggän tawala-w-wžebbud[3] : iḫ-ižbed ġwa-d, ižbed ġwä-d tawala-nn-es. Siy-yrgäzen a-ittagʷmen ḫ-wanu neḫ snät temġarin, neḫ argäz t-temġart. Yän ur-iqadda ad-d-yäll ḥetta yaw-waga ḫ-wanu waḥdu-t, ašku yaggug, yiẓdîy waga d-iziker. Agiwen-änn ar-ttĕnnezayn : iḫ-d-iɛemmêṛ wa-lli-nn illän ḫ-izeddär ar-d-yaqläy, ar-itteggʷz wa-lli illän ḫ-ufella ar-kiḫ ĕmmaqqåṛn ḫ-tuẓẓûmt-ĕw-wanu, ĕnnezin : iġli ġwa-nn, iggʷz ġwa-nn, ar-d-ittifsus ġwa-lli iɛemmêṛn imikk s-imikk, iɛawen gi-s ġwa-lli itteggʷzen. Wi-lli ttagʷmnin, igellinn, ḫ-wanu-y-äd, ar kullu ttĕbaqqåyn ifassen-ĕnn-sen sĕ-tlebġin, ašku iziker iga wi-y-yfrawn, neḫ

(1) Dans *ḍeṛṛesen-it*, le pr. rég. dir. *it* remplace *taṛṛêmmant*.
(2) Mis pour *yän-waga*.
(3) *w-wžebbud* est mis pour *i-užebbud*.

wi-n-teznirt, neḫ wi-w-waggʷri ; ar-itteḥṛâš, ar-išetta ifässen. Amän ar-ten tteffin ġ-ibuqqâln ĭy-ydeqqi. Kra-igätt abuqqâl yuma siw-wagiwn. Ibuqqâln-änn län ifassen-ĕlli-ḫ-a-ten ttasin medden. Irgäzen ar-ten ttasin s-iġariwn-ĕnn-sen, tumġarin ar-asen tteggänt aġrawn, asint-ten f-ikʷr-män-ĕnn-sent. Aġrawn at-ten-igän d-iziker ittegʷin ḫ-ufus ŭw-wbuqqâl innuḍân, teg-t-inn temġart ḫ-iḥf-ĕnn-es, yagʷl-d ubuqqâl f-ukrum-ĕnn-es. Tama-w-wuna-y-änn llänt gi-s tferwin-ĕlli-ḫ-a-ssän laksäb ; tafräwt as-tt-igän d-ugeždi n-tiyyni, ġzen-t ḫ-tuẓẓûmt ar-kiḫ idra, ar gi-s tteffin amän ar-kiḫ iɛemmêṛ, yuma ɛešrin d-mṛaw ĕw-waga, neḫ uggʷär. Kra-igä-tt anu llänt snät-tferwin ḫ-tama-nn-es. Wa-nna ra-issu ulli, inker igr-iy-yîḍ, iɛemmêṛ tiferwin, iɛemmêṛ ibuqqâln ɛešrin neḫ uggʷär s-kiḫ iffu lḥal ; yawi ulli-nn-es, ḥêṣren-tent ḫ-ĕttasiɛ, ar-asend-d ĕttluṛẓûmen idirri s-idirri ar-kiḫ kullu swänt. Waläyenni ulli d-iṛêɛman ur-a-ten sswän medden abla luqt n-ĕṣṣîf, sul ar-asen ssakʷäyn amän siw-wussän neḫ kräḍ. Laksäb-änn yâḍnin ḫ-izgrän ula iġʷyäl, ula iserdän d-yisän, iḥkem-ten irifi, u(r)-rad-ṣbêṛn i-wamän ḥetta yaw-wäss. Waläyenni kullu medden skern tinûḍfiwin-ĕnn-sen ĕlli-ḫ-a-tteggän amän luqt ŭw-wnẓâṛ. Illa ma-iṭṭâfen kṛâṭṭ, illa ma-iṭṭâfen uggʷär, illa ma-iṭṭâfen yät neḫ ĕnnêṣṣ-ĕnn-es. Tezwär-d sul tnûḍfi ḫĕ-tmazirt-ad tigemmi ; anšekk-ĕlli teswa tgemmi tamžehdiyt at-teswa tnûḍfi iṣḥân. Ma-igän tä-d iṣḥân ? tä-d iqqʷayn amän.

Ar-skärn tinûḍfiwin-äd f-sin laškäl : yän ĕṛṛêḥḍ iga zun-d tasräft, mišš tusɛa ḫ-izeddär ar-gi-s ttilin ɛešrin ĕy-yiġil neḫ uggʷär, ar-äs ttinin « tanûḍfi tagʷdärt », yän ĕṛṛêḥḍ iga zun-d lbit ḫ-tiġzi ula turrut. Wa-nna ra-iġz tanûḍfi tagʷdärt ar-äs iskär ġik-ĕlli ittawbdärn ġ-wanu ar-kiḫ-ĕnn gi-s ikkes lmiqdär n-kṛâṭṭ-tiddäd, ar-tt-isusɛu ar-anšĕkk-ĕnna-t-iwdän ḫ-ĕttasiɛ ula tidrit, ku-yän d-ay-enna mu-iẓḍâṛ ; iḍêṛṛês-tt zwär s-lebnya, ig-äs lbeġli, ig-äs takḍîft el-lžir, ar-kiḫ izwa ig-äs daḫ tayyâḍ, ar-kiḫ daḫ iqqûṛ ig-ĕnn fellä-s tis-s-kṛâṭṭ tekḍîfin afäd at-teqqʷay amän, at-ten ur-tessa. Iḫ-tt-iseḫḥêṛ Ṛêbbi, ur-a-tessa timeqqît ; iḫ-tt-ur-iseḫḥêṛ, alsen-äs daḫ lžir ar-kiḫ teṣḥâ mseqqem ; skern-äs taṛṛêmmänt-ĕnn-es, gin-äs taggurtt. Imi-nn-es ar-ittimẓîy ; anšĕkk-ĕlli yumän elmeṛẓel a-ila. Ar-skärn ḫ-izeddär n-taṛṛêmmänt siy-ymäwen, yän i-tesga ; yän ar-gi-s keššmen wamän, ar-kiḫ tɛemmêṛ ar-ttfiyyâḍen ḫĕ-ġwa-nn yâḍnin ar-kiḫ kullu iffeġ lhišaṛ t-teslit-ĕlli-d sekšemen wamän ; mišš amän ar-ttizwiġen s-leġdir, ur-a-tteṣfun ar-kiḫ kkän ayyur neḫ uggʷär. Aseggʷäs-ĕnna zwären is težiyyer tnûḍfi ar-ttḥeṛṛûn wamän-ĕnn-es s-ĕlžir, ur-a-ten ssän medden. Laksäb ka-s si-sen esswän neḫ a-si-sen bennun. Wi-s-siy-yseggʷäsen

ar-ttfulkuyn wamän-ĕnn-es zun-d azårif, imimen, berrden. Ar-skärn asaru-lli-ḫ a-d-si-s keššmen wamän s-berrå ard-ĕnn-immiqqîr d-usaru meqqûrn. Ar-t-id tteɛdäl ležmaɛt ḫ-ĕddu-w-wdrär, awin-t-id ar-d-iqêrrêb lmudɛa, bdûn il-äd isura i-tnûdfiwin ; ar-asent-ĕttferraqen amän kud-ĕnna illa unzår : ta-nna izwärn is-tettawskär s-ta-nna-izwärn, ar-kiḫ kullu ɛemmerênt ; ar-teskär ležmaɛt arra, ar-gi-s ttarän : « išahed ufeqqir flän d-ufeqqir flän d-ufeqqir flän, ar-kiḫ ḥasben sin d-mraw kullu ɛeqqelnin, ttawzekkänin, iz-d tanûdfi n-flän ḫĕ-lmakän flän, t-ti-n-flän ḫ-ĕlqeblt ĕn-tgemmi-nn-es matalän, t-ti-n-flän ḫ-ugʷens-ĕn-tgemmi-nn-es, nettenti a-izwären is-llänt. Ur-ray-yawi[1] usaru n-ḥetta yät amän abla iḫ ɛemmerênt, ašku is-gänt tiqdimin. Twala-tend-d ti-n-flän t-ti-n-flän ar-kiḫ ɛemmerênt ; twulu-tend-d ti-n-flän ». Ar-kiḫ kullu rettben tinûdfiwin-ĕnna llänin ḫ-ĕlmudɛa ; ta-nna-d-izuyden, zäyden-tt-ĕnn ḫ-warra-lli afäd ad-ur-ĕttzîn medden f-wamän iḫ-illa unzår. Llän gi-s lbeɛd l-lemwadiɛ ur-a-skären lɛaqed-änn ; ad-ukʷän yili unzår senkern taqqûrt, ar-ttmaġen ; inna kra : « nekki a-izwären ! », inna-d kra yådnin : « ûhû, nekki a-izwären ! ». Wi-s-sin larhåd ḫĕ-tnûdfiwin-äd, ar-äs-ttinin : « tanûdfi tuġzift ». Iḫ-ras-tt ġzen[2], zun-d agʷdî ad-äs skären ; ar-tteɛbåren ɛešrin ĕy-yġil ḫ-tiġzi d-semmus ḫ-turrut ; derrêsen-tt s-lebnya, skern-äs azur sĕ-tzaggin bahra meqqûrnin, bla tallaġt bla walu, gin-äs elbeġli d-elžir krått-twal zun-d tagʷdärt-ĕlli zwärn ; skern-äs siy-ymawen, ḥetta nettät : yän ma-ḫ-a-ttɛemmår, yän ma-ḫ-a-ttfiyyåd ; skern-äs snät-wallen ḫ-uzur may-yumän[3] lmerzêl ma-ḫ-a ttagʷmen, gin tallaġt d-wakäl fĕ-tzaggin -ĕlli-s-skern azur afäd a-yastwa uzur-ĕnn-es. Waläyenni aseggʷäs-ĕnna bahra ur-iggut unzår ar-ttġarent tnûdfiwin ur-ta-y-akkʷ ilkem essîf ; ar-d-ttagʷmen ḫ-wanu iseggʷäsen-äd zrinin. Amma ttmi l-lmudda n-sa iseggwäsen ayäd, lmeḫzen n-Franṣîṣ, ag-gi-s ig Rêbbi lbaråka, ižaza-y-äs s-ĕlḫir, iɛezzu-t, iġez yät-tnûdfi ġ-Imi-meqqûrn ḫĕ-tmazirt ĭy-Ykʷnka. Llän gi-s rebɛin mitru ḫĕ-kkûṣt-tseggʷin, mraw ḫ-tiddi. Imekken-tt sĕ-lbeġli dĕ-lbûṣlana d-umläl fäd sĕ-lbûṣlana waḥdu-t. Illa gi-s yän d-mraw -ĕw-wenbdäd f-kkûṣt-twäl ; ljamiɛ ĭy-yenbdäden-ĕlli-tt-usinin : meyya d-ɛešrin d-yän. Skern-äs asaru-nn-es ġ-yaw-wasif ar-äs-ttinin : « Takåd », ɛemmeren-tt ; aseggwäs-ĕlli-(i)zwären ur-tumz walu, teswa kullu amän.

(1) Mis pour *ur-rad-yawi*, après assimilation de la dentale *d* à la semi-voyelle *y*.

(2) *ras-tt-ġzen* est mis pour *rad-tt-ġzen*, après la dissimilation signalée dans les notes précédentes.

(3) Mis pour *mäd-yuman*.

Qeššren-tt kullu s-igalmiwen, gin-äs lḥûṣlana d-eṣṣåbûn abeldi, eɛmmeṛên-tt daḫ fäd at-tamẓ. Ġil-äd nettat ay-yusin medden. Ur-a-sul ittagʷm ḫ-wuna abla wi-lli fellä-sen zdeġnin ; winna-ten aggugnin ûhû.

Ḥetta tamazirt ĭy-Ydaw-Mennu[1], addžåṛen ĭy-Ykʷnka, isker gi-s lmeḫzen tayyåḍ, mišš anšekk n-ĕnnêṣ n-ḫettä-d iy-Ykʷnka kät-tla[2]. Ula tamazirt n-ayt-Milek[3] isker gi-s tayyåḍ, mišš ur-ssineḫ iz-d anšekk n-ti -iy-Ykʷnka at-tla, nġ-ĕdd anšekk n-ti-iy-Ydaw-Mennu. Illi-ḫ ta ur-telli tnûḍfi-y-äd, iḥ iḥma lḥal kda u-kda d-laksäb d-medden a-ittemmĕtäten s-irifi. Tanûḍfi-y-äd iskr-äs lmeḫzen lḥilû ĕlli-s-a-d gi-s ttällen[4] medden amän bla takerräyt. Igä-nn ġ-uġräb-ĕnn-es ḫ-beṛṛå yaw-wmesmåṛ izurn ; wa-nna ra-issu laksäb-nn-es, neḫ ra-yagʷm, ar-ismussu amesmaṛ-ånn ar-d tteffin wamän ar-kiḫ-t-iwda. Isker ḫ-tama-nn-es tiferwin sĕ-lbûṣlana ma-ḫ-a-ssän laksäb. Ferḥen medden mseqqem i-lkarama-y-änn, ur-sär-ttun lḥir ĕl-lmeḫzen, tusutin ar-tiyyåḍ. Ar gi-s ttagʷmen, ar gi-s ĕsswän bla leflus. Matta ġġwa-d iẓḍåṛên a-isker ġik-änn ? Wa-nna inakern lkarama -y-äd, neḫ as-ur-iferḥ, tessent iz-d aġyul bu-ḍḍêbrät a-iga; ufen-t sul yîḍân ḥaša ma-issefliden; ay-enna igän lḥeqq ur-a-t-ittnakar bnädem iɛqeln. Ar-ttinin Išelḥin : « ur-a-tnettel s-yaw-wḍåḍ ».

Ġi-d a-ḫ-ikemmel wawäl l-lawṣåf ĕw-wuna t-tnuḍfiwin ḫĕ-tmazirt ĭy-Ykʷnka. (Aštuken)

(1) *Idaw-Mennu,* tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Amennu.*

(2) Mis pour *käd-tla,* mis lui-même pour *ka äd-tla.*

(3) *Ayt-Milek,* tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Amilek.*

(4) Dans *elli-s-a-d-gi-s ttällen* on trouve le pr. relatif *elli,* la préposition *s,* le préverbe ou la particule *a* de la forme d'habitude ou aoriste intensif, l'adverbe de rapprochement *d,* la préposition *gi,* son pronom affixe *s,* et le verbe *ttallen,* aoriste intensif de *äll* à la 3e p. du masc. pl.

CHAPITRE II : LES VÊTEMENTS

5. — TIMELSIT IY-YŠELḤIYN ḪE-TEQBILT IY-YKʷNKA

Irgäzen-ĕlli-žhednin d-inemġûṛen zun-d ĕlqiyyäd d-imġaren d-ižerräyn ar-lessän siy-yqeššäben ĕl-lkettän umlil d-ĕsserwäl mk-ĕnna ira ig-t : wi-n-ĕttubit, neḫ ĕlkettän, neḫ ĕlḫʷnt[1], neḫ ĕlbaytä, neḫ ĕssarga. Gin-äs taddekät ĕn-taḍûṭṭ ḫĕ-taggʷest, lsin ilemma tažellabit n-ĕssda tumlilt ur-ireksen d-leḥrir, neḫ tä-d did-s ireksen, yaw-wzerg ĕl-leḥrir s-yän n-essda; lsin fellä-s aselhäm ilän tassfift neḫ tadersa ḫĕ-tnerfäl d-uqelmun; sul yili uqelmun taweškint ĕl-leḥrir neḫ ĕlfiṛâṛ, neḫ taḍûṭṭ. Qenn[2] ĕṛṛĕẓẓâ n-ḥayäti ġ-iguyya-nn-sen ; sul ssilin aženwi ḫ-ĕddu tayett tafäsiyt, ažžbir ḫ-ĕddu tĕẓĕlmâṭṭ, kra igät yän gi-sen ssilin-t s-ifulu l-leḥrir aẓwaġ neḫ amešmaši. Waläyenni ažnwi-y-änn (elkʷmmiyt-änn) ar-gi-s ttili tazzit ifersen bahra. Wa-nna issilin ĕlkʷmmiyt (aženwi) u(r)-rat-t-inn yâẓ ḥetta yän s-ma iheršen, ašku iksûḍ at-t si-s yut. Gigän[3] d-medden a-inġan wiyyâḍ s-tazzit ; ad-ukʷän ižbed kra awäl d-kra, ildi tazzit ḫ-ĕžžwa, yut-t ser-s, ildi-d adän-ĕnn-es ḫ-ĕṛṛĕgg. Ġik-ĕlli iga lkabus där Iṛûmiyn at-tga lkʷmmiyt där Išelḥiyn.

Lsin idukän (lbuada) (tamnäyt) ḫ-iḍâṛṛĕn-ĕnn-sen.

Lfuqaha nettni ar-lessän ifuggʷa n-ĕssdä fulkinin, bla tažellabiyt ula lkʷmmiyt, lsin fellä-sen iselhämen fulkinin.

Lqiyyäd ġil-äd ar-lessän ḥetta nettni tšamirat ĕl-lkettän d-ĕlqʷfaṭĕn ĕl-lemlef d-ĕlfaražiyyät iḫ rad-ĕtteḥkamen ḫ-ger-medden.

Irgäzen-ĕlli gänin ĕddräwš ar-lessän yaw-wqeššäb ĕl-lkettän, neḫ wi-n-taḍûṭṭ d-uselhäm ĕn-taḍûṭṭ, neḫ tažellabiyt ĕn-tĕẓĕkka.

Illa gi-sen ma-ilessän ĕsserwäl, illa mat-t-ur-ilessän. Ab-bahra[4] igguten

(1) Dans d'autres parlers on entend *ĕlḫʷnṭṭ*.

(2) *Qenn* est mis pour *qqenn; iqen,* est mis pour *ieqqen.*

(3) Variante de *k-igän,* mis pour *ka-igä ı,* mis lui-même pour *kra-igän.*

(4) *ab-bahra* est mis pour *ad-bahra* après assimilation de la linguo-dentale occlusive sonore *d* à la bilabiale occlusive sonore *b.*

d-mat-t-akkʷ ur-iṭṭåfen[1], ašku ur-där-sen illi ma-s-a-t-ěssaġen. Ṣsin idukän imṣěmmměṛn (id bu-tserki), ar-ten ttṣěmmåṛen-s-tserki-n-ẓrayfa neḫ ti-n-ěṛṛwiḍåt ěn-ṭṭůmubil, ašku iṣhå (idus) ġay-äd i-ddrawš, ur-a-ittebbi d-ělḥin. Illa gi-sen ma itteqqenn ěṛṛeẓẓå ĭy-yḫf-ěnn-es[2], zun-d nit wi-lli žhednin, illa ma-itteqqenn kra udġar ěl-lkettän neḫ wi-n-taḍůṭṭ ; ku-yän d-ayenna mu-iẓdåṛ. Ar-ttěsilin iżżbiren s-ifalän ěn-taḍůṭṭ ašku wi-l-leḥrir ur-ten lekmen, ġʷlän fellä-sen.

Tumġarin ĭy-yrgäzen ělli ḍusnin ar-lessänt ěššwayät ěl-lkettän ḫ-izeddär, lsint fellä-sent ělqefṭån ěl-lemlef neḫ wi-ně-ttubiyt, lsint fellä-s ěššwayät kʷlänin, fäd ad-ělsint ḫ-ufella liẓåṛ ěl-lkettän umlil, rẓint-t sě-tẓěṛẓåy ěn -ěnneqʷeṛt ḫ-ělgʷeddäm ĭy-ydmärn[2] ; lsint ěsserwäl ikʷlän neḫ wi-n -ěttubiyt. Ar-tteqqennt f-iguyya-nn-sent tassebniyt ikʷlän t-tazra d-usersel ĭy-yḫf[2]. Tazra-y-änn as-tt-igän t-tarryälin ěn-ěnnqʷeṛt d-lanṣåṣ n-ěrryäl d-ěṛṛɛaf aẓwaġ t-tegrišin ttawgränin s-ělqaɛida ḫě-taddekkät ěn-taḍůṭṭ.

Asersel ĭy-yḫf nettän ar-ittili kṛåḍ lemḥaṭěf ělli-s-a-ittetteġʷay ḫě -tessebniyt. Qennt tayyugʷa n-ěddewwaḥ n-ěnneqʷṛt ḫ-imezgan-ěnn-sent ilan tiqqʷlilin n-ěnnqʷeṛt. Qennt ḫ-imegṛåḍ-ěnn-sent tifalätin n-ěllubän lḥůṛṛ d-ěṛṛɛaf lḥůṛṛ t-tegrišin d-lanṣåṣ n-ěṛṛbå d-id-ṛubuɛ-ryäl n-ěnneqʷeṛt. Ar-tteqennt ibezgän n-ěnneqʷeṛt neḫ wi-w-wureġ[3] ḫ-ifässen d-leḫwatem ḫ-iḍůḍån, wi-n-ěnneqʷeṛt neḫ wi-w-wureġ, neḫ mmerksen. Lsint ěššerbil neḫ idukän kʷlänin ḫ-iḍåṛṛěn ; lsint iḥelḥäln n-ěnneqʷeṛt ḫ-ěnnig twelẓå ĭy-yḍåṛn-ěnn-sent, afäd ad-lsint afaggu amḥerbel ḫ-ufella l-leksut-äd kullu beɛd iḫ-tent beksent s-lemḍěmmet ěy-yilem[4] ikʷlän s-leḥrir.

Tamġart n-ěddriwš ar-tlessa liẓåṛ ěl-lḫʷnt neḫ wi-l-lkettän, neḫ tafaggut ěn-taḍůṭṭ, yän gi-sen, teẓzî-t ḫ-ělgʷeddäm ĭy-ydmärn-ěnn-es s-tassmiwin (tessegnatin) neḫ ikeššůḍěn, neḫ tiẓeẓẓåy ěw-wanäs iḫ ur-teẓdåṛ i-ti-n-ěnneqʷeṛt. Ur-a-tlessa sserwäl ašku ur-där-s ma-s-a-t-tessaġ ; tqen[5] aɛebruq f-ugayyu-nn-es, t-tḫʷṛṣîn n-ěnneqʷeṛt ḫ-imezgän, t-tfulut n-ěllubän d-ěṛṛɛaf lmesteɛmel ḫ-umeggěṛḍ ; tedel s-tliḥramt (taddält), tbeks s-ifulu n-taḍůṭṭ, tels idukän iẓwaġen, tqen yät-talḫatemt n-ěnneqʷṛt neḫ snät. Iḫ rat-teffuġ s-beṛṛå ar-teddäl s-ufaggu n-ěddräz neḫ wi-n-těẓěkka, neḫ liẓåṛ ěl-lkettän umlil, waläyenni ur-a-tlessa yän ně-ġġwi-d abla iḫ ra-trezzef

(1) « Les plus nombreux ce sont ceux qui n'en portent pas ».

(2) *iy-yrgäzen* est mis pour *n-irgäzen*. — *iy-ydmärn* est mis pour *n-idmärn*. — *iy-yḫf* est mis pour *n-iḫf*.

(3) Mis pour *wi-n-wureġ*.

(4) Mis pour *n-yilem*.

(5) *Qenn* est mis pour *qqen* ; *tqen*, est mis pour *teqqen*.

s-kra-m-mäni[1], neḫ tra där ayd-där-s ; iḫ ra-tešġel ûhû neḫ tella ḫ-ugʷens ĕn-tgemmi.

Iferḫan nettni ar-lessän tiqešḫin ĕl-lkettän neḫ ti-n-taḍûṭṭ. Wa-nna ilsän taqeššäbt ĕl-lkettän, ils fellä-s taselhämt ; wa-nna ilsän taqeššäbt ĕn-taḍûṭṭ, ur-iḥtažža taselhämt ; lsin tidukin ḫ-iḍâṛṛên-ĕnn-sen.

Ḥetta tiferḫin meẓẓîynin swa timelsit-ĕnn-sent t-ti-y-yferḫan[2] meẓẓîynin ; ar-kiḫ kkänt ḫĕ-lɛemmêṛ semmus iseggʷasen neḫ ṣḍîṣ, lsint ilemmäd taliẓâṛt neḫ tafaggut ; qennt atebbus f-iguyya-nn-sent. Yaw -wdġar[3] ĕl-lḫʷnt isdiden a-igän atebbus ; ar-äs-tteggänt timasäsin. A-igän timasäsin d-ifalän elli-s-a-t-ĕttassänt ḫĕ-tgira ŭw-wgayyu[4] ; dlent s-tliḥramt. Ar-reẓẓînt taliẓâṛt-änn s-kra n-teẓêṛẓây n-ĕnneqʷeṛt timžahdiyin, qennt kra n-tḫʷrṣin n-ĕnneqʷeṛt meẓẓîynin ḫ-imezgän-ĕnn-sent d-kra n-tbezgin ḫ-ifässen-ĕnn-sent. Sserwäl ur-a-t-lessän iferḫan ula tiferḫin abla iḫ aẓûmen. Ula rreẓẓâ ur-a-tt-tteqenn abla iḫ belġen.

Imeksäwen ar-lessän ḫ-ma-igguten aqeššäb-qelmun ĕn-taḍûṭṭ, dlen (ḥbun) s-ubṛâš ḫ-luqt ĕn-tgerst. Luqt n-ĕṣṣîf ur-ḥtažžän abṛâš ašku ur-a ittili uṣemmîḍ ula anẓâṛ ; lsin turẓîyin ĕn-ṭṭâmubil neḫ idukän imṣêmmêṛn, ar-lessän sserwäl ĕn-taḍûṭṭ, qenn ifulu l-lubêṛ ŭw-wṛɛem[5] f-iguyya-nn-sen, neḫ ššišiyt ĕn-taḍûṭṭ, ssilin ažžbir ĕn-taḍûṭṭ s-ifulu n-taḍûṭṭ ma-ḫ-a-tteggän ma-s-a-ggären i-lâẓ iḫ-ten yaġ : aġṛûm neḫ tazärt neḫ tiyyni neḫ taknariyt iqûṛn[6] neḫ kra n-ġik-äd d-kra n-ġik-äd. Ar-ttĕsilin yaw-wženwi[7] n-tġersi s-ifulu n-taḍûṭṭ ; iḫ ra-temmet kra n-tġersi iġers-äs ser-s fäd at-tḥellu as-tt-išš[8] bäb-ĕn-tgʷezzit. Illa gi-sen ma-ilessän aqeššäb d-uselhäm ĕn -taḍûṭṭ.

Amekräz nettän ar-ilessa aqeššäb ĕl-lkettän, išekšem-t ḫ-ĕsserwäl, ils fellä-s aqeššäb ĕn-taḍûṭṭ, ibeks s-taggʷest y-yilm far (mar)[9] asemmîḍ d-unẓâr, iqen ĕṛṛêẓẓâ.

Iḫ-a-ikkerz ḫ-ĕlḥeṛš, ils idukän id-bu-tserki (imṣêmmêṛn) mar (far) leḥfa ḫ-iḍâṛṛên-ĕnn-es. Iḫ-a-ikkerz ḫ-umläl neḫ iderq, ar-ilessa idukän ašku ar -ikeššem umläl d-wakäl s-ugens ĭy-ydukän ar-kiḫ ɛemmêṛn, ur-asen iẓḍâṛ.

(1) Mis pour *kra-n-mäni*.
(2) Mis pour *d-li-n-iferḫan*.
(3) Mis pour *yän-udġar*.
(4) Mis pour *ḥe-lgira n-ugayyu*.
(5) Mis pour *luber n-urɛem*.
(6) Mis pour *iqqûrn* après réduction inconditionnelle de la vélaire occlusive sourde et allongée *qq*.
(7) Mis pour *yän-uženwi*.
(8) Mis pour *at-lt-išš* mis lui-même pour *ad-lt-išš*.
(9) *far* ou *mar*, « dans l'éventualité de, dans la crainte de ».

Ar-ittamẓ aggallu s-ufäsi, yamẓ aṣêllib t-turiyt s-uẓêlmåḍ. Tažellabiyt ěn-taḍûṭṭ ar-tt-ilessa ḫ-uġaräs iḫ-idda d-iḫ-d-yuška ; kud-ěnna ilkem iger ělli-ḫ-ra-ikkerz ikkes-tt, isers-tt ḫ-där-iqšušen ar-kiḫ irẓêm i-teyyuga, ils-tt, iwerri-d sě-tgemmi ; iḫ bahra iggut uṣemmîḍ ils-tt ḥetta iḫ-a-ikkerz.

Amma anẓåṛ nettän iḫ-iṭṭåṛ ur-a-sul kkerzen imekräzen ašku igà lɛaḍa, ar-ittåḍen wakäl iḫ-ittawěkräz ḫ-unẓåṛ, imendi-nna-d-immġin ur-a-ittimġûṛ, neḫ-akkʷ ur-immġi iḫ-äs yudd ělġis. Ar-ttinin ifeqqirn-ělli zrinin : « iger-ěnna-ittawkräzen ḫ-waṭṭåṛ sa iseggwäsen ag-gi-s ttekka tmaḍûnt fäd a-iżżi » ; zeɛma ur-a-d gi-s ttaška ṣṣåbt abla iḫ-zrin sa isegg^{w}äsen.

Ašewwäl (anemgär) ar-ilessa yät-tqeššäbt ěl-lkettän ig^{w}žḍåḍen, iḥšu-tt ḫ-ěsserwäl, ibeks fellä-s, ig-ěnn abakeššu s-kra udġar, ig iġanimen-ělli mu-ttinin « ilemḍåḍěn » ḫ-ufus aẓelmåḍ far (mar) at-t-ur-yut usemmäwd ḫ-iḍûḍån iḫ-a-imegger, yamẓ asemmäwd s-ufäsi, izäyd ar-imegger, ar-iskär tadliwin. (Aštuken)

---

6. — TIMELSIT -ĚN-TEMĠARIN Ġ-SUS

Tugett ěn-temġarin ġ-Sus, ar-bahhra lessänt lḫ^{w}nṭṭ[1] t-taḍûṭṭ ; amma lkettän, idrus ; ur-a-t-ilessa aġar timġarin n-ġwi-lli-ṭṭåfnin ayda-nn-sen. Ar-lessänt tamelḥaft ěl-lḫ^{w}nṭṭ, neġ tafaggut ěn-taḍûṭṭ, ḥbunt s-waddäl ěl-lḫ^{w}nṭṭ neġ wi-l-lkettän, smuttlent zzif ěn-taḍûṭṭ, lsint idukän-ělli ttuskirnin ġ-Sus, zun-d ġwi-lli-mu-ttinin « idukän iɛežlin », neġ wi-n -Meṛṛakš. Llänt ḫti-d akkʷ ur-ilessän idukän ayelliġ myarent ġik-änn ġ-uṣemmîḍ ula tafukt ; ur-a-ten lessänt abla iġ-ddänt ad-d-awint ikeššûḍěn ġě-tagänt. Ar-ěnn daġ tteggänt yät-tfulut ġ-umeggêṛḍ-ěnn-sent, ar-ěnn-tteggänt kra ġ-imezgän-ěnn-sent, ar-äs ttinint leḫṛåṣ, ar-reẓẓînt s-kra -yåḍnin, ar-äs-ttinint tizêṛẓåy ; illa iġ-gänt ti-w-wanäs ; ar-ěnn tteggänt kra ġ-ifässen, ar-äs-ttinint ibezgän, neġ ddbaliž. Tiɛezriyyin ar-ěnn tteggänt ġ-imezgän-n-sent talḫêṛṣîn, ar-reẓẓînt s-kra, ar-äs-ttinint iḥbuben ; ar-ěnn tteggänt kra f-iggi iḥfawen-ěn-sent, ar-äs-ttinint akbur.

Tiferḥin iġ ur-ta llint s-ězzmän, ar bahhra lessänt aġar tifugga n-taḍûṭṭ.

Ass-ěl-lɛid ar-lessänt temġarin leqqfåṭěn[2] d-leksut-ělli där-sent ifulkin.

(1) Il est assez fréquent de rencontrer la dentale finale redoublée inconditionnellement : *ělḫ^{w}nṭṭ* pour *ělḫ^{w}nṭ*, « cotonnade bleue ».

(2) Il n'est pas rare de rencontrer la vélaire sourde et occlusive *q*, redoublée inconditionnellement : *leqqfåṭěn* pour *leqfåṭěn*.

Ḫti-lli ṭṭåfnin irgäzen dusnin, ar-lessänt kulemma igät ĕrṛêhḍ ġĕ-leksut, gint-ĕnn mennäwt tfalätin meqqûṛnin ġ-imeggṛåḍ-ĕnn-sent, yili gi-sent llubän-ĕlli meqqûṛn, d-ĕlmeṛẓan ḫûṛṛ, d-legruš n-ĕnneqʷeṛt, t-tarryälin, nettenti a-mu-ttinin lɛaṛåb ġ-ĕlluġa-n-sen « leqlayyid » (tifalätin), neġ « lɛuqqud ».

Ar-daġ reẓẓînt sĕ-tẓêṛẓåy meqqûṛnin n-ĕnneqʷeṛt, ar-ĕnn tteggänt ddbaliž ĕl-leždid d-ĕnnbäyl ġ-ifässen, gint-ĕnn tisebnäy l-leḥrir ġ-iggi iguyya-nn-sent. Iga lɛada ar-tterezzäfent temġarin där-tiyyåḍ ass-ĕl-lɛid : ad-ukʷän fḍêṛn midden, ar-ttannit rrebayeɛ ĕn-temġarin ar-zzräyent ġ-iġaräsen. Iġ zrint, ar-d teffäl leksut-ĕnn-sent-li[1] lsänt ġaṣṣ-ånn kra n-tužžut, težža haykmit ; ur-iḍhîṛ mani-ġ-a-ttafänt temġarin ĕl-lbadiyya zun-d tužžut-änn-li-igän ġik-änn ?

Tannit taryälin ġ-iggi iguyya-nn-sent, liġ[2] gänt ġay-lli-s-rezzfent s-där lɛaṛ-ĕnn-sent ? (Ayt-Bṛåyyim)

---

7. — TIMELSIT

Ma-igän timelsit, neḫ mäd lessän ifellaḥen iḫ ddän ad-kkerzen f-iguyya-nn-sen ? — Aqeššäb ĕn-taḍûṭṭ d-ĕsserwäl l-lḫʷnt d-ubakeššu t-taggest d-idukän imṣêmmêṛn.

Amma iḫ-räd-suqqen mäd-lessän ? — Ar-lessän ĕttšamir d-ĕlfaražiya d-ĕsserwäl d-ĕrṛeẓẓå t-težellabiyt d-uselhäm, ssilin ažžbir amerrakši lli-ḫ-a-tteggän leflus.

Tamġart ĕlli-(i)llän ḫĕ-tgemmi mat-tlessa ? — Ar-tlessa eššäyt d-ĕttubiyt t-teqqeššäbt d-ĕlmḍêmmet, teṛẓî liẓåṛ ĕl-lḫʷnt f-iggi-nn-es sĕ-tẓêṛẓåy n-enneqʷṛt.

Amma iḫ rat-teffeġ s-beṛṛå mat-tlessa ? — Ar-tlessa ttšamir d-ĕlqʷfṭån d-ĕddfina d-ĕlmḍêmmet-ĕl-leḥrir d-esserwäl t-tessebniyt d-ĕtteqqašer d-ĕššerbil d-ufaggu n-ĕssda neḫ amḥerbel d-ibezgän ĕw-wureġ d-ĕlḫwatem d-ĕnngäb, teg taẓûlt i-wallen-ĕnn-es, tġʷm lḥenna îy-yḍåṛṛên-ĕnn-es.

(Aštuken)

(1) *Lli* passe souvent à *li* chez les *Bṛ*.
(2) *liġ* variante de *lliġ*.

CHAPITRE III : LA NOURRITURE

8. — IẒIḌ

Mat-teskär temġart iḫ tra at-teẓẓåḍ tumẓîn ? — Ar-d-ttasi tumẓîn, tefren-tent, tessli-tent, tawi-tent s-uzerg. Tamazirt-ĕnn-eḫ, tumġarin a-mu-iga yiẓîḍ wi-nn-sent.

Azerg, mag-gi-s illän ? — Azerg tella gi-s tmernut, iṭṭĕf askʷti lli-ḫ-a -t-qqʷayent[1] temġarin ; illa uzerg ŭw-wfella[2], yili uzerg ĕw-wasa[3].

Män-luqt ad-ĕẓẓåḍênt temġarin ? — Igr-iy-yîḍ[4] a-igän luqt-ĕy-yiẓîḍ[5].

Ma-igän igr-iy-yiḍ ? — Igä-t luqt-elli-ḫ-a-šettän medden eṣṣḥûṛ iḫ-ta-ur-ilkem ṣbåḥ.

Mani ḫ-a-srusent temġarin azerg ? — Tumġarin ar-bennunt izergän, ur-a-ten ssrusent f-walu. Ar-ttasint ĕlbeġli, sersent fellä-s azerg, bnunt-t, sekrent-äs asaru ma-ḫ-a-itteffi uggʷern.

Mat-teskär temġart iḫ-tra at-teẓẓåḍ ? — Ar-ttsekkuyyus ḫ-ĕlgʷddäm -uzerg, ar-tĕ-ttberṛåm s-ufäsi neḫ aẓelmåḍ, teg-ĕnn lḥubub ḫ-tîṭṭ-ŭw -wzerg[6], tesgel tîṭṭ-ŭw-wzerg s-tgulliwin ĕl-lḥubub. Azerg-ĕw-wasa izzga, azerg-ŭw-wfella ar-ittberṛåm i-tmernut.

Is-a-ttirirent temġarin luqt ĕy-yiẓîḍ ? — Ar-ttirirent temġarin luqt-ĕy -yiẓîḍ, ar-ttinint uraren. (Aštuken)

(1) *qqʷay*, aoriste intensif ou forme d'habitude du verbe *ġʷi*, « saisir ». *qq*, allongement ou redoublement de la vélaire sourde et occlusive *q*, provient de l'allongement ou redoublement de la consonne initiale, la vélaire sonore spirante *ġ*.

(2) *uzerg-uw-wfella* est mis pour *uzerg-n-ufella*.

(3) *uzerg-ew-wasa* est mis pour *uzerg-n-wasa*.

(4) *igr-iy-yîḍ* est mis pour *iger-n-yîḍ*, litt. « le champ de la nuit » pour dire la fin de la nuit.

(5) *luqt ey-yiẓîḍ* est mis pour *luqt-n-yiẓîḍ*.

(6) *îîṭṭ-uw-wzerg* est mis pour *îîṭṭ-n-uzerg*.

9. — SEKSU

Man-ik-a skärn medden i-seksu iḫ rat-t-skern ?

Iḫ rät-tesker temġart seksu, ar-d-ttäsi imikk ĭy-ybrin[1], ar-ten tteftäl s-tenġda, ar-ttäms aggʷrn-ĕlli d-ibrin-ĕlli ḫĕ-tzläft, ar-asen ttṛůš imikk ĕw-wamän[2] ar-kiḫ tesker anšekk ĕnna-tt-yiwdän, teg-t ḫĕ-tseksut, teg-t f-tkint. Tikint-änn tella gi-s tfeyyi d-lʷḥḍĕṛt, d-wamän, d-lidäm, d-labẓåṛ, tesleġ-tt s-imikk n-tummĭt, teg-ĕtt f-iggi n-ĕlkanun, ar-äs-ttṣůḍ ar-kiḫ tfewwĕṛ seksu, tekkis-t s-uġenża ḫĕ-tzläft, tṛůš-äs amän-ĕn-tisent, temḍĭ-t si-s iz-d-yuška nġ-ĕdd ůhů, teg-t-inn daḫ ḫĕ-tseksut ti-s-snät twäl, ar-kiḫ ifewwĕṛ bezzäf, tessukef taseksut-ĕlli, tsgʷn-tt ḫĕ-tezläft ; tekk imikk-ĕn -tessäɛt, tasi taseksut-ĕlli, ibedd seksu f-iḫf-ĕnn-es, teffi fellä-s lidäm, kra-igät yän d-ayenna mu-iẓḍåṛ, tesberret-t[3], tessu-t i-tarwa-nn-es, d-ayt-tgemmi-nn-es, d-inebgiwen-ĕnn-es ; ššin kullu medden-änn ar-kiḫ šebeɛɛan, nnän : « lḥemdu-lilläh Ṛĕbbi-lɛalamin ! ». (Aštuken).

---

10. — KRA-N-TIRÄM Ġ-DÄR AYT-BṚAYYIM

Aġṛům. Ar-tteggänt tumġarin amän ġ-uqqesri, luḥent-ĕnn gi-s imikk ĕn-tisent ar-kiġ tefsi; ffint-ĕnn gi-s aggʷrn ĕn-temẓĭn neġ wi-y-yirden[4], sḥerrekent-t, ĕɛeżennt-t s-ifässen-ĕnn-sent, dellekent-t, gint-t-inn ġ-inkän neġ afännru[5].

Abaddäz. Abaddäz iga zun-d seksu, mašš imun, ur-iferriqq.

Ibrin. — Ibrin, zun-d seksu, mašš isdid fellä-s netta.

Tagʷlla. — Ar-ĕnn tteggän amän ġ-ugdur ar-kiġ flufän, ukʷän smerk-sen did-sen aggʷrn-usengär neġ wi-n-temẓĭn, ar-ten sḥerraken s-ya-wkeššůḍ[6] ar-kiġ inwa uggʷrn-änn, gin-t ġ-uqqesri, skern gi-s yät-tgʷḍit ġĕ-tuẓẓůmt, gin gi-s udi neġ tudit neġ ĕzzit.

(1) Mis pour *imikk-n-ibrin.*
(2) Mis pour *imikk-n-wamän.*
(3) Mis pour *tesberred-t.*
(4) Mis pour *wi-n-yirden.*
(5) Variante de *afanru* et *afarnu ;* la nasale *n* a été allongée (ou redoublée) inconditionnellement.
(6) Mis pour *yän-ukeššůḍ.* Ce morceau de bois, ce bâton est appelé *uffäl.*

Buffi. — Ar-äs skärn zun-d tagʷlla ġĕ-tnwit, mašš buffi ur-bahhra[1] ittġåṛ zun-d tagʷlla ula ar-ittuskir nettän abla ġĕ-temẓîn d-yirden.

Azekkif. — Tinwit n-es[2] zun-d tagʷlla mašš ar-ittegga amän ar-kiġ ingi. Ar did-s ineggʷa ḥibberṛšåḍ, aẓålim, tafiḍåṣt, ififel, labẓåṛ, tigläy, eššɛayriyya. Ar ittuskir[3] ġĕ-temẓîn ula irden, ula asengär.

Tiberkuksin. — Zun-d nit azekkif, maššän nettenti ar-gi-sent ttilin kra-w-waqqayen zun-d wi-n-seksu ; brurin waqqayen-änn.

Eššfenž. — Ar-ittegga tiḥkʷäk meẓẓîynin. Iġ-rät-t-skern ar-ĕnn-tteggän zzit ammäs ĕl-lmeqla ġ-iggi-l-leɛfit ar-kud-ĕnna tenwa, ukʷän ar-ĕnn gi-s tteggän tiḥkʷäk-änn. Iġ nwänt ar-äsent ttinin « eššfenž ». (Ayt-Bṛåyyim)

---

11. — KRA-N-TIRÄM Ḫ-DÄR WAŠTUKEN

Azekkif. — Ar-ttefḍåṛn medden zikk-ṣbåḥ s-uzekkif. Iḫ rat-tesker temġart azekkif, ar-d-ĕttas tilintit d-ibäwen kkesnin tifrekkit[4], d-ĕlḥimẓ ikksen tifrekkit, t-tfeyyi ibbin zun-d ti-n-kabäb, d-labẓåṛ, d-ifelfel, d-ĕlqezbur, d-lemɛednus, t-tmiṭåš, d-lidäm, udi neḫ zzit neḫ argän, d-wamän t-tisent, teg-ten ḫ-tkint f-leɛfiyt, ar-äs tṣûḍ s-eṛṛåbus ar-kiḫ nwän, terwi-ten s-uggʷrn, ig azekkif, ar-ser-s ttefḍåṛn medden zikk-ṣbåḥ netta d-uġṛûm.

Ma-s-a-ssän medden azekkif ? — Ar-ssän azekkif s-tġenžawin.

Ma-ḫ-a-tteffin medden azekkif ? — Ar-tĕ-tteffin medden ḫ-temkilin, ku-yän s-temkilt-ĕnn-es t-tġenžawt-ĕnn-es.

Aggʷern yurfen d-uggʷern iseqqåqen. — Iḫ ur-sslin lḥubub ḫ-ufellun, f-takät (f-leɛfiyt), ar-ittisqiq (ar-ittizġiġ, ar-ittizqiq) uggʷern-ĕnn-sen, ur-iqadda (ur-iẓḍåṛ) bnädem at-t-išš abla iḫ-inwa ; ar-äs-ttinin medden aggʷern seqqåqen (zeqqåġen, zeqqåqen).

Amma iḫ sslin lḥubub ḫ-ufellun, f-takät, ar-ittiwetši uggʷern-ĕnn-sen bla inwa ašku inwa ḫ-ufellun ; ar-äs-ttinin medden aggʷern yurfen (inwän, iżżän) ; ar-äs-ttinin « essawiq » s-elfuṣḥå d-« ezzemmiṭå » s-eddariža.

Lebsis. — Łebsis ĕw-wudi, lebsis ĕw-wargän[5], lebsis n-ezziyt, lebsis

(1) Variante de *bahra;* la laryngale *h* y est allongée (ou redoublée) inconditionnellement.
(2) Variante de *enn-es.*
(3) Le sujet de *ittuskir* est *azekkif.*
(4) Variante de *tiferkit,* après allongement (ou redoublement) inconditionnel de la palatale *k.*
(5) Mis pour *n-wudi, n-wargän.*

ĕn-tamment : ar-tteggän medden lidäm ḫ-ufešku, gin-äs aggʷern ĕn-trufin, rwin-t, ig lebsis. (Aštuken)

---

12. — ELBEεḌ-ĔN-TIRÄM Ġ-DÄR IGEDMIWEN

Aġṛům iktin. — Awwern[1] d-wamän d-leεžin gän kullu gi-sen yän. Waläyenni ur-ten ṣaswa zeġ ležwayh yåḍni. Wa-da iktin, ar-äs tteggän taḫmirt, ssektin-t, zeεma ar-t ddäln s-kra, qqeln ser-s ard-ikti. Iġ-t sersen ġ-mäni irġan ar-iketti ġ-yät-essäεt. Iġ-t daġ sersen ġ-mani iṣemmîḍên ur-a iketti ġ-yät-essäεt.

Areḫṣîṣ. — Medden ur-a-skärn areḫṣîṣ abla iġ zerben, ašku ar-ttinin : aġṛům iktin ar-ittnefεa ddät uggär n-wa-da ur-iktin.

Iwa, ar-t qqerfen, gen-t-inn ġ-uneḫdäm ard inu. Ar-t seggriwilent temġarin s-ifässen-ĕnn-sent. Luqt-ĕnna inwa sittin-t, gen-t ġ-kra n-iseggʷi, nġ-ĕdd kra yåḍni, dlen-t s-kra n-ĕzzif iġusen, ard kemmeln leεžin, zäyden ššen-t.

Iblebbäz. — Ism-äd ar-t-ĕttinin daġ medden i-yyän[2] ĕṛṛêḥḍ yåḍni ġ-uġṛům. Ar-äs bennun yän ufarnu meẓẓîyn, εženn awwern, gĕn-äs taḫmirt ard-ikti ; gen-t d-iblebbäz ; zeεma ar-tteggän leεžin-änn t-tεebbäd[3] kra-igät taεebbutt[4] uḥdu-tt.

Ġakud-änn ṣṣeṛġen lεafiyt ġ-ufarnu-y-änn ard-a iṣwiwîḍ s-terġi, ssun gi-s kra n-teẓṛåtin meẓẓîynin, sersen fellä-sen iblebbäz-änn. Qqenn imi n-ufarnu, meslen-t s-tallaḫt ard-ĕkken leqyäs n-ma-ġ-a-ineggʷa uġṛům, ṛêẓmen imi n-ufarnu, ldin-d iblebbäz-ĕlli, ar-ten šettän s-kra.

Waläyenni iblebbäz-äd ur-ten skärn abla ġ-luqt n-inraren ġ-eṣṣîf, ašku ur-a-ten bahra ittehläk leḥma zun-d aġṛům yåḍni.

Nġ-ĕdd iġ-illa ma-irän kra n-umuddu iġezzifen ḥetta netta ar-iskär iblebbäz.

Tunnirt. — Illa yän ĕṛṛêḥḍ ġ-uġṛům ġ-där Išelḥiyn ar-äs ttinin « tunnirt ». Ar gi-s ttili kra ṇ-tåṭfi immimen zun-d mit !

Ar-t-skärn zeġ uwwern n-irden ṇġ-ĕdd wi-n-temẓin. Mamenk skärn ?

(1) *awwern* correspond à *aggʷern* des *Bṛ. Laḫ.* et *Ašt.*
(2) Mis pour *i-yän.*
(3) Mis pour *d-tεebbäd,* où *d* représente la copule attributive.
(4) Mis pour *taεebbudt.*

Ar-d-ttasin awwern-änn, gen-t ġ-uqêṣṛi l-leɛžin[1], ffin gi-s amän, ar-t smussun kra s-kra ard-a-ittmun.

Inemma zäydĕn-äs amän, iġ rän at-t-ssektin ar-äs tteggän taḫmirt : iġ ur-rin ur-a-y-s-tt-tteggän[2]. Ar-tt-ĕttedelläken ard teg leɛžin, gen-tt-ĕnn ġ-takät, ard tnu takät ĕn-tunnirt, ar-d ĕnttasi tikint, neġza-y-äs ġ-wakäl, nezzgä-tt s-iẓṛân, nebnu fellä-s tallaḫt ard kullu tdel, neskr-äs yän iṃi zġ-ufella, neg-äs ankän ġ-imi-y-änn n-ufella, neskr-äs imi yåḍni ġ-ĕžženb ma-sġ-a-neṣṣeṛġa lɛafiyt. Iwa tunnirt ar-tt-ĕnn gi-s nettegga zeġ-imi-y-änn n-ufella, nasi-d tuzzält ĕn-takät, nekkes-tt-idd[3] ser-s, ašku ar-ĕnn teslaġ ġ-uzgu n-takät. Ġakud-änn neḫḫa-y-äs imikk ard tberred zeġ leḥma-y-änn igguten, ar-tt nšetta s-lidäm nġ-ĕdd lmerq iġ-yužäd.

Lḥaṣil šswa n-uġṛûm, nettän, a-tga tunnirt.

Asekkif[4]. — Tiremt-äd yaḍni tga zeġ tirâm iɛezzän där ĕlbeɛḍ ĕn -medden ġĕ-tmizär-äd. Nettät ar-ttyawĕskär zġ-irden, neġ asengär, neġ tumẓîn, neġ tafsut ; ibäwen, ûhû.

Ar-ẓẓåḍĕn yän zeġ-ġwi-d nebder, ssiffen-t ula netta, ẓlin ibrin zġ -uwwern. Iġ rän ad-skern asekkif, ar-t skärn zġ-ibrin. Idrus ġ-medden ma-ittinin taḥrirt i-usekkif neġ-a-ittini asekkif i-teḥrirt.

Ar-d-ttasin ibrin-änn neġ awwern-änn, gen-t-inn nġ-ĕdd gen-tn-inn[5] ġĕ-tkint, ar-tteberburen ard-nun. Iġ-rän ad-issänn[6] is-inwa usekkif nġ-ĕdd taḥrirt, ar-d-ĕttasin yän uġenža, mḍîn zeġ-gi-s imikk ard-issänn tinwi -nn-es. Ġakud-änn gen-äs tisent d-imikk ĕl-labẓåṛ iġ-ĕllän, d-imikk ĕn -tduwwunt iġ-tella, zzugʷzen-d tikint ard-yîṣmîḍ usekkif, ffin-t-id ġĕ -tqeṣray nġ-ĕdd ġĕ-temkilin, zäyden ar-ssän.

Baddäz[7]. — Igä-t yät-tiremt zeġ-tiräm n-medden ġ-udrär. Ar-t-skärn zġ-usengär.

Ar-ẓẓåḍen asengär, ssiffen-t, ẓlin ibrin, ẓlin awwern ; asin-d awwern -änn, gen-t ġ-kra-n-uruku, ssilwiġen-t s-imikk n-wamän ard-a-ittmun, gen-t-inn ġĕ-tseksut zun-d seksu, ard-a-zeġ-gi-s aqqläyn iraggʷen ; kkisen-d[8] taseksut, ssîṣmîḍĕn-t ġ-kra n-ufešku yåḍni, ard yîṣmîḍ, raren-t

(1) Mis pour *ġ-uqeṣri n-leɛžin.*
(2) Mis pour *ur-a-y-äs-tt-tleggän.*
(3) Noter ici, l'allongement (ou redoublement) inconditionnel de la dentale finale *d.*
(4) Correspond à *azekkif* des *Bṛ.*, *Laḥ.* et *Ašl.*
(5) Le narrateur signale ici une 2e construction possible, celle où le pr. rég. *ten* s'accorde à la fois avec *ibrin* et *awwern.*
(6) Noter ici le thème d'aoriste *issän.*
(7) Correspond à *abaddäz* des *Bṛ.*, *Laḥ.* et *Ašl.*
(8) Variante de *kksen-d.*

daġ sĕ-tseksut ti-s-snät-twäl, ard-daġ zeġ-gi-s ġlin iraggʷen bahra. Ašku išeqqa ġĕ-tenwi-nn-es f-seksu.

Iġ-inwa ġakud-änn sastwanṭ ġ-uruku, ssun-t s-wamän-ĕn-tkint d-leḫʷḍêṛt. Iwa iġ-rän a-ižemmêṛ bahra ar-äs tteggän kra l-lidäm, raren-t s-iggi n-takät, ard-a-ittberbur ġ-iggi-nn-es, zzugʷzen-t-id, ḫḫän-äs imikk ard-yîṣmîḍ, zäyden ar-t-šettän.

Ar-gi-s ttili luqt-änn kra n-tâṭfi, ur-illi ššubuh-ĕnn-es.

Bäbuhu. — Ism-äd ar-t-ĕttinin i-yyät-ĕlġellet, ar-tt-ĕttaru tasäft, ar-ttegga zun-d abluḥ ĕn-tiyni. Mašš ar-ittili netta ġĕ-tesga-lli-iwalän akeššûḍ yät-tšišit zun-d tasergʷelt n-kra n-uruku.

Lbăɛḍ n-iseggʷäsen ar-ittigät bäbuhu-y-äd ġ-lašẓâṛ. Ar-ttinin ayt-udrär iġ-t-ẓṛân iggut : ra-ifulki useggʷäs ġaseggʷäs-äd ašku turu tasäft bahra.

Bäbuhu-y-äd ar-t-šettän waġâḍen, ar-fellä-s tṛêbban ĕṣṣâḥt. Iwa luqt ĕnna-inwa, ar-t ttekkisen medden, ar-t-ĕssenwän ġ-ikaniwen, ar-äs-tteggän tisent, ar-t šettän, immim bahra, ar-itšeqqû a-inu iġ-äs ur-teggut lɛafiyt.

Ar-ttinin iga asafär n-wanna-ġ-illa uṣêmmîḍ n-udis ula wi-n-ĕḍḍhêṛ. Illa mät-t-ižeṛṛêben yäf-t-inn iga ṣṣâḥt. Ġikk-äd ar-t-ssenwän ayt-ĕlmudun, ar-t-ĕzzenzän s-ĕlkilu. (Igedmiwen).

---

13. — LIDÄM

Tamudit. — Ar-teẓẓîgen medden leḥlib zeġ lebhäym-elli-tteẓẓîgnin, gen-t ġ-kra n-uruku zun-d taɛemmûṛt (lmeṛẓen), ikk gi-s ard-ikkil. Ffin -t-inn ġĕ-tkeššult, suffen takeššult, zäyden ar-ssendun. Iġ-rän ad-issänn is-inda nġ-ĕdd ûhû, ar-reẓẓmen imi n-tkeššult, aggʷn-inn ser-s. Iġ-ĕnn ufän akeškuš ġ-imi-nn-es, ha-t-inn inda ; ġakud-änn ar-d-leddin tamudit, ffin aġû ġĕ-tkeššult, ma-s-a-zzräyn tiräm-ĕnn-sen. (Igedmiwen)

Ezzit-ew-waqqâ. — Män-ik ad-skärn medden iḫ rad-ẓḍin ĕzzit ?

Ar-d-ĕttasin ĕzzit, gin-tt ḫ-uzerg, ar-ittberṛâm uyyis neḫ aserdun azerg ar-kiḫ kullu tenged ĕzzit, asin-tt-id, gin-tt ḫĕ-taryälin ttawĕskärnin mesmuɛ, asin-d taryälin, gin kra f-kra, zzugzen-d fellä-sen kaṛûẓ. Mät-t-igän ? Ya-wgeždi n-eššẓêṛt bahra meqqûṛn d-ežžemmâṛ-ĕnn-es, bgun-t s-ĕlqaɛida, skern-äs elluleb-ĕnn-es ḫ-ukeššûḍ-uzemmur ašku iṣhâ bahra.

Ar-kiḫ kullu teẓma zzit-ĕlli, taddum, teffi-nn ḫĕ-tnûḍfi, ažžin-tt ar-kiḫ testi, agʷmen-tt id-bäb-ĕnn-es, fkin leɛšur i id-bäb-ĕl-lemɛeṣṣêṛt.

(Aštuken)

Argän. — Argän iḫ-imk iżważżeg ar-äs-ĕnttini isker aždur. Iḫ iḍhêṛ warräw-ĕnn-es, ar-äs-ĕnttini agräy. Iḫ imeqqûṛ, mišš imellul sul, ar-äs-ĕnttini ẓêṛgemmu. Iḫ iwerraġ, inu, ar-äs-ĕnttini bilẓiẓ. Iḫ-yasus, iqqâṛ, ar-äs-ĕnttini tifiyyišt.

Iḫ gʷrän medden tifiyyišt, sfiyyšen-tt, teg alig d-waqqayn, grun aqqayn, fkin alig i-laksäb : izgären, d-iṛêɛman d-wulli. Iserdän d-iġʷyäl d-yisän ur-a-šettän alig ašku iḥeṛṛâ. Asin-d aqqayn-ĕlli, rgin-ten zun-d ĕlluz d-ĕlgergaɛ, gin irgen t-tiznin. Irgen, ar-ser-sen sserġan leɛfiyt; tiznin, ar-tent ssläyn ḫ-ufellun zun-d tirufin, ẓḍîn-tent ḫ-uzerg zun-d ĕlluz d-ĕlgergaɛ, gin amlu zun-d leɛžin lli-ḫ-a-iskär ušeffaž ĕššfenž, ar-t ẓêmmânt temġarin. Man-ik a-y-s-skärent ? — Ar-äs-ttegänt imikk-ĕw-wamän, ar-t-rewwint s-ifässen-nn-sent imikk ĕn-tessäɛt, gint-äs daḫ imikk-ew -wamän, ar-t daḫ rewwint ġik-ĕlli, ġik-ĕlli ar-kiḫ iẓli wargän, teẓli tzegmut; tazegmut-änn tga zun-d tummit ĕl-leɛžin-ĕlli bahra iddzen, ar si-s tteɛlafen medden laksäb ĕnna-s rän ad-ṣḥun, tṣâṛɛa (tḍâṛɛa, teġleb, tuf) kra-s-a -itteɛläf yän ḫ-temẓîn ula asengär. Argän ar-t tteggän medden ḫ-kra-w -wfešku iġusen, ar-si-s ttseḫḫänn tiräm-ĕnn-sen zun-d ĕzzit d-wudi, ar si-s ssenwän tifiyyi, ar si-s ẓẓġûrent temġarin tikʷyâḍ-ĕnn-sent (išukäk-ĕnn -sent, iguyya-nn-sent), ar si-s sserġan medden lqendil.

Teggut bahra ĕnnfiɛt ĕw-wargän : akeššûḍ-ĕnn-es iga aserġu, iga azzger ĕl-lbenya ; ayyäwn d-ifräwn-ĕnn-es gän asferd i-leksibt : iṛêɛman d-wulli, lġayr-ĕnn-sen ûhû ; tifiyyišt-ĕnn-es llän gi-s iqaṛîḍen, wa-nna ras-tt-izzenz ġik-änn išfiyyeš-tt, ifk agalim (alig) i-laksäb; irgen, aserġu l-leɛfiyt, tiznin ttiwẓḍînt, ittiwẓmi umlu ; tazgmut i-laksäb ; argän at-t-ššin medden neḫ-t-zzenzän; ar-ittiweskir ṣṣâbun ḫ-wargän, ur-illi ššubuh-ĕnn-es (iga luhmän).

Lluz d-ĕntta d-ĕlgergaɛ ar-ten rragen medden ; wa-nna-t-izzenz ha-t-inn, wa-nna ur-irän išš-t ġik-änn neḫ-t iẓḍâ, ig amlu ar-t-išetta d-uġṛûm netta d-yän d-si-s yiwi lḥäl. Iḫ rät-t-ẓḍîn ar-t ssläyn zun-d tirufin, ar-t-ẓẓâḍên ḫ-uzerg, ar-ĕnn fellä-s tteffin argän ḫ-tîṭṭ-ŭw-wzerg fäd a-iẓḍ, iḫ-äs-t ur-gän ur-ra-iẓḍ, ar-ittĕttġwäy ḫ-uzerg. (Aštuken).

Nota. — La complexité du vocabulaire relatif à l'arganier nous a paru justifier l'abondance particulière des notes qui suivent. Elles concernent l'arganier chez les *Aštuken.*

argän (wa) (coll.), arganier et huile d'argan.

targanī (ta) pl. *targinin:* arganier (n. u. et pl. de petit nombre).

aregginn (wa) pl. de petit nombre d'*argän*, « quelques arganiers ».

aregginn s'appliquerait à des arganiers plus grands que les *targinin*.

ayyaw (wa), pl. *ayyawen* « rejet partant de la souche ; *tag*^{w}*nlift* « petit arganier ».

elhelf « nouvelles pousses et nouvelles feuilles ».

asennän pl. *isennänen* « petite épine sortant du petit fruit par la fleur ».

aždur pl. *iždurен* ou *iždar* « fleur d'arganier ».

aġräy pl. *iġräyn* « fruit à peine formé ».

admäm pl. *idmamen* « fruit qui commence à se former »; il est d'abord rougeâtre ; lorsqu'il devient vert il est appelé :

ẓêṛgemmu (coll.) *taẓêṛgemmut* (n. u.) pl. *tizerg*^{w}*mma*. Lorsque le *ẓêṛgemmu* jaunit et mûrit il est appelé :

bilẓîẓ (coll.) ; n. u. *tibilẓîẓt*, pl. *tibilẓîẓîn*. — Après le *bilẓîẓ*, lorsque le fruit est sec il est appelé, qu'il soit resté sur l'arbre ou qu'il soit tombé :

tifiyyišt (coll.), ou *tiffiyyišt*, pl. de petit nombre : *tifiyyišin*.

La *tifiyyišt* restée sur l'arbre est gaulée (*zwi*, H. *zewwi*, n. a. *azway;* n. ins. *azdwäy*, pl. *izdwäyn* « gaule ».)

La *tifiyyišt* tombée sur le sol est ramassée (*gru* H. *gerru;* n. a. *tigri;* n. ag. *amgraw*, pl. *imegrawn*).

Le tout est mis dans des paniers *(ag*^{w}*nin* pl. *ig*^{w}*ninn*, dim. *tag*^{w}*nint*) faits avec la plante *inif;* ou *tazgawt* pl. *tizgiwin* faits en palmier-nain *(tiznirt)* ou en palmes *(ifrawn)* de palmier-dattier *(tayniwt* pl. *tayniwin);* la *tazgawt* contient trois *ig*^{w}*ninn;* l'*ag*^{w}*nin* lui-mêmec ontient trois *tig*^{w}*ninin*, une et demie dans chaque poche, *tamnåḷṭ* pl. *timnåḍîn*.

Le tout est transporté et emmagasiné dans les pièces du rez-de-chaussée *(lbyut-ĕw-wasa)* pour éviter les dommages causés par les rats. On les retire au fur et à mesure des besoins, mais il arrive qu'on les laisse plusieurs années. Les femmes pendant les intervalles des repas, prennent les *tifiyyišt* et les concassent sur une pierre dite : *assareg*^{w} pl. *issurag* et à l'aide d'une pierre dite *taggunt-ĕw-wawräg*, pl. *tigguna...* ou plutôt *taggunt ĕn-tfiyyišt* pour séparer *(sfiyyeš* ou *šfiyyeš*, H. *sfiyyiš* ou *šfiyyiš;* n. a. *asfeyyeš* ou *ašfeyyeš)* l'enveloppe sèche *(agalim (u)*, pl. *igalimen* ou *alig (wa)* pl. *iligen)* du noyau *(aqqa*, pl. *aqqayn)*. L'*agalim* est donné aux animaux (chameaux, bœufs, moutons, chèvres) ; les chevaux, les ânes et les mulets *(ĕlbhaym-ĕw-wazag)* ne le mangent pas.

Les femmes mettent les noyaux *aqqayn* dans des paniers *ig^{w}nînn*, puis les concassent *(erg*, H. *rräg*, n. a. *awräg)*, sur une pierre *assareg^{w}ĕw-wawräg* à l'aide d'une pierre *taggunt-ĕw-wawräg*. Les concasseuses sont appelées *tamrägt*, pl. *timrägin;* le pl. mas. *imrägen* est employé dans l'expression : « *flän, llän där-s imrägen* « on concasse chez un tel ; il bénéficie d'une *tiwizi* entr'aide collective ». Lorsque le noyau est cassé, les hommes séparent l'amande *(tîẓnint*, n. u. ; pl. *tîẓnin)* des morceaux *(irgen)* de la coque *(irg)* et mettent les amandes dans un panier *(tag^{w}nint)*.

Les débris de la coque, *irgen*, tombés sur le sol sont utilisés comme combustible.

Les amandes *tîẓnin* sont torréfiées *(ssli*, H. *ssläy*, n. a. *assläy*) dans un plat en terre *(afellun*, pl. *ifellän)* posé sur le feu. Les amandes torréfiées sont moulues dans un moulin à bras appelé *azerg ĕn-tîẓnin*. Du moulin sort par un conduit *(ils ĕw-wzerg)* une espèce de pâte *(amlu)* qui tombe dans un récipient en terre appelé *tazläft-iy-yẓmi* muni d'un conduit *(ils-ĕn -dzläft)*. La femme verse sur cette pâte, à l'aide d'une cuillère à pot *(aġ^{w}nża*, pl. *iġenżawen)* un peu d'eau tiède *(amän-ulbänin)* et mélange le tout d'une main, jusqu'à ce que la pâte se forme en grumeaux ressemblant à du couscous. Les grumeaux s'agglomèrent et forment la *tazegemmut* ou *tazegmut*, nageant dans l'huile d'argan *(argän)*. La *tazegemmut* est pressée *(ẓem*, H. *ẓemma*, n. a. *iẓmi)* pour extraire l'huile qu'elle contient encore. L'huile est mise dans des récipients faits de citrouilles sèches *(taḫsäyt ŭw-wargän)* et la *tazegemmut* est donnée au bétail (chameaux, bœufs, moutons et chèvres).

---

14. — ASḪEN (LIDAM)

Ar-šettän medden ḫ-lidäm udi d-wargän d-ĕzziyt t-tudit ; waläyenni ar-sefsäyn tudit, stin-tt (ṣṣfun-tt) ḫ-wazbälen d-uġû s-tšeṭṭått ĕn-tazukennit neḫ lefdäm, ffin-tt ḫ-tḫibit. Iḫ teqqûṛ teg udi. Kud-ĕnna räd-ššin lefḍûṛ, neḫ imkli iḫ-iga aġṛûm, neḫ wazedwit, neḫ imensi ḥetta nettän iḫ iga aġṛûm, ar-ttsemmâṛn timkilt en-faruz neḫ ti-l-lebdis s-wudi t-tamment, ar gi-s šettän udi s-uġṛûm ar-kiḫ-ten yiwda, sennedfûṛn-äs ṭṭâžin ĕn-tfiyyi. Ula tudit ar si-s šettän medden aġṛûm, waläyenni nettät ur-a-ttiwžid abla luqt ĕn-tug^{w}a.

Ar-ěttṛewwåḥen (ttesḫänn) medden seksu s-wudi, ar si-s ssenwän tifiyyi iḫ där-sen inebgiwen ašku taḍfut tenwit-ěnn-es.

Ar-skärn medden tagʷlla s-imensi lbeεḍ ěn-twäl; skern tanut (tagʷḍît) ḫě-tuẓẓůmt-enn-es, gin gi-s udi ifsin, ar-skärn tidekma ḫě-tgulla, ar-tent ttesḫänn ḫ-tanut-änn ; ar-kiḫ šebeεεan[1], ḥelben ilemmäd s-uġů iḫ-t-rän.

Kkän-tt-inn Ayt-Sus zikk-ělḥäl, tagʷlla d-wudi ad-där-sen igän zzerda, amma ġil-äd ěṭṭåžin d-seksu t-tfeyyi as-tt-igän[2], d-uġṛům, d-wudi, t-tamment ; idrus mäs-sul[3] iskär tagʷlla ayelliḫ a-y-ěkkʷ ttinin[4] medden ělmatäl-äd : « gär tiremt, tagʷlla, gär tamġart T-ufella[5], gär-argäz, d-Da -Bella[6] ». Ḥetta imekräẓen d-imeksäwen ur-a-tt sul ěttirin ġil-äd.

Luqt n-ěṛṛbiε udi t-tudit a-s-a-ttesḫänn medden tiräm-ěnn-sen ; luqt -ěn-ṣṣîf udi d-wargän ad-šettän medden ; argän ar-ser-s[7] ssenwän tifeyyi ula leḫʷḍěṛt ula taleḫša ; ar si-s[7] ttesḫänn (ttṛewwåḥen) seksu ula azekkif ; ar si-s[7] šettän aġṛům ġik-änn bla inwa zun-d udi. Ar-t sul smerkäsen (serkäsen) t-tamment, ar-si-s šettän ġik-ělli nit skärn i-wudi. Luqt ěl-leḫrif aṛ-ittidrus wudi ; ur-ittegga lidäm ěl-leḫrif ḫ-Ikʷnka abla argän ašku nettän at-tsemmeġi tmäzirt-änn. Ar-gerrun medden tifiyyišt luqt ěn-ṣṣîf, ḫzenn-tt, šewweṛn-äs (awden-äs, awin-äs tiġit) kra i-wäss fäd ad-asen telkem tayyåḍ ; wa-nna-y-s[8] ur-yiwden rat-t-iḥeṣṣů lidäm iḫ där-s ur-illi (illa) ma-s-a-issaġ ězziyt neḫ udi, neḫ argän, ašku ar-tteġlu tigira ůw-wseggʷäs, ar-itt-ayyäd watig-ěnn-sen s-uggʷär n-ěnnêṣ ġakud-änn.

Zziyt nettät ar si-s ssenwän medden ḫ-luqt ěn-tgerst, waläyenni is-a-tt-ka ssaġen ḫě-Trudänt neḫ laswåq, ḫ-där wi-lli-tt-id ssaġnin ḫě -Trudänt. Ur-tri uẓů n-tmazirt. Ar-tt-smerkäsen (serkäsen) ḥetta nettät ět-tamment, ar ser-s šettän aġṛům. Zziyt nettät ar-bahra gi-s ttili lbaṛåka ; rat-tkemmel takät siy-ybuqalen ěw-wudi neḫ wi-w-wargän ḫě-ġunešk -ělli-ḫ-rat-tkemmel yäw-wbuqal n-ězziyt. Ka ittiweskiren ḫ-wudi d-wargän, ar-ittiweskir ḫ-ězziyt, mišš nettät d-wargän ar gi-sen ittiweskir ěṣṣåbun,

(1) Noter, ici, l'allongement (ou redoublement) inconditionnel) de la laryngale ε.

(2) Mis pour *at-tt-igän*, mis lui-même pour *ad-tt-igän*.

(3) Mis pour *mad-sul* après assimilation de la dentale occlusive et sonore *d* à la sifflante *s*.

(4) Mis pour *ayelliḫ a-y-akkʷ-ttinin*, mis lui-même pour *ayelliḫ a-akkʷ-ttinin*, expression dans laquelle *a* est préverbe de l'aoriste intensif (ou particule de la forme d'habitude) et *akkʷ* l'adverbe de manière « totalement ».

(5) *T-ufella* est un nom réservé à la femme esclave.

(6) *Da-Bella* est un surnom que l'on donne à un homme de mauvaise réputation.

(7) Remarquer l'emploi, dans une même phrase, des deux formes allongées *ser* et *si*, de la préposition *s*, « avec » instrumental. La forme la plus employée par les *Ašt.* est cependant *si*.

(8) Mis pour *wa-nna-y-äs*.

ar si-sen ĕzzġurent (ttedhänt) temġarin iguyya-nn-sent iḫ rat-ten mešḍênt (kerḍênt) fäd a-yaġʷed ššɛeṛ-ĕnn-sent, yilwiġ ; iḫ ur-izzġʷer s-ĕzziyt neḫ argän ar-ittekaṭṭây (ttebbi) s-temšêṭṭ, ur-a-ifessi d-ĕlḥin.

Ḥetta zznäd ĕn-ĕžžɛebt d-leqful ĕn-teggura ar-ĕzzġuren (ttedhänn) lemɛellemin ĕnneqšät-ĕnn-sen s-ĕzziyt fäd ad-ilwiġent, ad-ur-ĕrẓînt, ašku zzit ar-tessilwiġ uzzäl.

Tadunt nettät, ar-tt-smerkäsen medden ĕt-tfeyyi d-lidäm, ur-a-si-s ssenwän waḥdu-tt, waläyenni lbeɛḍ ĭy-ysebbäben-ĕlli-skärnin udi ḥḍûn-t ar-kiḫ iġʷla zzenzin-t, wi-lli gi-sen ur-ihemmi Ṛêbbi, ula ihul-ten (issihel -ten) leḥḥṛâm[1], ar-sefsäyn tadunt ar-kiḫ tga ludek, smerksen-tt d-wudi, zzenzin-tt s-watig ĕw-wudi, mišš iḥṛêm ġik-änn ḫ-ĕššeṛɛ-ĕnn-eḫ, iga rriba ; iḫ fellä-s ĕssenn (ṭâlɛen) medden raḍ-ḍeɛren bäb-ĕnn-es.

Amlu n-ĕlluz ḥetta nettän iga lidäm bahra ilulkin (immimen, yaḍfuten, iṣḥân). Amlu n-ĕlluz iḫ rat-t-ẓḍîn medden, asin-d ĕlluz, gin-t (ĕsslin-t) ḫ-ufellun ar-kiḫ bahra iẓeggwaġ, awin-t s-uzerg, gin-ĕnn ḫ-tiṭṭ-ŭw-wzerg tummâẓt n-ĕlluz, ffin-ĕnn fellä-s imikk ĕw-wargän, ar-ĕẓẓâḍen ; gin-ĕnn daḫ tummâẓt yâḍnin, ffin-ĕnn daḫ fellä-s imikk ĕw-wargän ; ar-skärn ġik-änn ar-kiḫ ẓḍân anšĕkk-ĕnna-rän. Ar-d-itteffuġ lluz-änn, iga zun-d leɛžin -ĕlli bahra ileggwaġen. Amlu-y-äd n-ĕlluz ila bahra ššän ḫ-där medden uggär ĕw-wudi t-tamment ; wa-nna ra-isker tameġra neḫ ĕssibeɛ, neḫ amussu, ar-iẓẓâḍ amlu n-ĕlluz, iḥeyyel tamment ma-s-a-ittetṭhelḷâ ḫ-ineṛzäf-ĕnn-es, d-yän-d-där-s tiwi luqt ḫ-ĕlɛâṛ-ĕnn-es. (Aštuken).

---

15. — TISSI IY-YŠELḤIYN

Amän. — Iḫ-a-šettän medden imekli neḫ imensi ar-sḥaḍârn amän berrednin ḫ-där tiremt ; wa-nna yaġ irifi fkin-äs isu, slawän (waḥsäk, wattaḥež, waḥra) iḫ tga tiremt seksu ašku ar-ittĕttġʷäy (ittĕbeddäd) ḫĕ-taqayt. Lbeɛḍ ĕn-tekklitin iḫ ur-užäden wamän, ra-ineġ seksu wa-nna mu-itteġʷi. Ula iḫ-iḥma lḥal ar-ssän medden amän berrednin ašku ar-ittigut irifi ; ula remḍân iḫ-âẓûmen medden ar-ssän amän iḫ uddennt ti-w-wučči[2] ; ula iḫ-ĕššän ṣṣḥûṛ, ar-ssän amän afäd at-ten ur-yaġ irifi azäl.

(1) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la laryngale sourde *ḥ*.

(2) Mis pour *ti-n-wučči*, litt. « celle du repas », c'est-à-dire la prière rituelle du coucher du soleil ou l'heure de cette prière.

Ula imekräzen d-inemgären, d-imeksäwen ar did-sen ttawin amän mäd -ĕssän iḫ-ten yaġ irifi iḫ-ur-åẓên (qeṛṛêben) kra n-tnûḍfi ḫ-inna-ḫ-ĕllän lašġʷal-ĕnn-sen.

Akʷfäy. Aġû. Aläy. Lqehwa. — Atäy iga lɛada ar-t-ĕssän medden ḫ-kra -igätt luqt ĕn-tiremt : iḫ-ššän lefḍûṛ ula imekli ula imensi. Tazedwit ar-ssän lqehwa d-ukʷfäy, ula sul lbeɛḍ ĕn-tṣebḥay ; ar-ssän akʷfäy luqt n-ĕṛṛbiɛ (ĕn-tugʷa) ; ar-ssän medden aġû kra igätt luqt, ar si-s ḥḥelben tagʷlla neḫ seksu. Ar-ssän akʷfäy ḥetta netta, waläyenni ur-a-ttirint (tteḥmalent) temġarin mäd-äsent issän akʷfäy ašku ränt at-t-ĕssendint ag-gi-s asint tudit ; aġû nettän ur-t-ḥsadent i-ḥetta yän, wa-nna irän at-t-isu isu-t ḫ-kra igätt luqt. Ula talulut (alulu) ar-t-ĕssän lbeɛḍ ĕm -medden, ar si-s ḥḥelben seksu.

Ar-ssän azekkif kra igän taṣebḥiyt, nettän a-itteggän lefḍûṛ ; ur-t-id izwär walu ḫ-där Išelḥiyn, ḥemlen-t bahra. (Aštuken).

---

16. — TIREMT IŠELḤIN

Ma-iskärn tiräm ?

Timġarin ar-ttasint tumẓîn neġ irden anšĕkk-ĕnna-ten-yudän, gint-t ġĕ-tšišt, sġussent-t ġ-iẓṛân d-iḥenštruren, fesrent-t ġĕ-tafukt ard-iqqâṛ. Iġ ur-telli tafukt sslint-t ġ-ufellun, gint-t ġ-yäw-waẓûḍ, awint-t s-uzerg, ẓḍînt-t.

Ġakud-änn iġ ẓḍânt iẓîḍ ar-t-ĕssififent s-tallunt-ilammen, ɛawdent-äs s-tallunt ŭw-walläs, ẓlint ibrin d-uggʷern. Aggʷern ar-t tteɛžanent ar gi-s skärent aġṛûm. Iġ ränt a-yismum gint-äs tamtent, iġ ur-rint, skrent gi-s ġar leftîṛ.

Medden ur-ten kullu swa. Illa ma-iskären kkûṣṭ t-tiräm[1], illa ma-iskären kṛâṭṭ. Zikk-ṣbâḥ kud-ĕnna iffu lḥal ar-ttâḍṛênt aggʷern ġ-ĕṭṭebṣîl, gint amän ġĕ-tkint, sserġint-äs leɛfit ar-kiġ flufän, ffint-ĕnn gi-s aggʷern-ĕlli yuḍêṛn, gint gi-s tifiḍâṣ, ar-t ḥherrakent ard-inu, zuggzent-t ġ-iggi n-takät, ig azekkif, gint-t ġ-uqqesri neġ ĕṭṭebṣîl, ar-t-ĕssän s-tġenžawin ur-ta ilkem[2] uġelläy ĕn-tafukt. Kud-ĕnna kullu tekka tafukt ĕddunit ar-tteɛžanent temġarin leɛžin, ĕqqdent i-lkänun (i-takät), sekrent aġṛûm, ššin medden

(1) Mis pour *kkûẓl d-tiräm.*
(2) Le thème de prétérit négatif *lkim* n'est pas employé ici.

lefḍůṛ-ĕn-sen : aġṛům d-wudi neġ argän, sun atäy, ffġen s-lašġal-ĕn-sen, illa ma-yusin ašawš, ar-d ittawi ilutimen ifergän s-wurtän ; illa ma-ittasin s-lebhäymen amazir s-igrän, kku-yyän d-mä-d ilha ard-ilkem nĕṣṣ-ůw -wäss, ġ-luqt imeklawen, aškin-d, ššin imeklawen-ĕn-sen : seksu d-leḫʷḍeṛt. Iġ illa uġů ḥelben ser-s, iġ-ur-illi ššin seksu ġik-änn ḥafi, zäyden leḥgen i-lhemm-ĕn-sen ard-lekment ti-y-yiḍṣ[1], ššin imensawen-ĕn-sen : aġṛům neġ tagʷella neġ ay-ĕnna skern. Ku-yyän iddu mani-ġ-a-iggʷän. Ġik-äd at-tga lḥalt n-tugett ĕm-medden, illa mäd-ur-iskärn ġik-änn, ku-yyän d-ik-enna mu-yufa, ašku ar-ttin n ġ-ĕlmitäl-ĕn-sen : « ik-ĕnna-ṃu-yufa yän a-iskär, ur-d ik-ĕnna ira. » (Laḫṣåṣ)

---

17. — LEMNAWELT ĠASUS

Ur-kullu saswa lemnawelt ġ-där Išelḥin n-Sus. Ašku ẓlint tiräm ĕm -midden-ĕlli zdeġnin ġ-udrär, ẓlint tiräm ĕm-midden-ĕlli zdeġnin ġ-uzaġar (luḍå).

Amma ayt-udrär tugett-ĕn-tiräm-ĕnn-sen igä-tt seksu n-temẓîn d-leḫʷḍeṛt-ĕnna yužäden ġ-ĕssůqq zun-d tirekmin, awsäy ḥizzu, taḫsäyt, aẓålim, ibawwen, tinäššfin, tiniltit. Ġik-ĕnna daġ šettän aġṛům ĕn-temẓîn d-lidäm (zzit, udi, tudit), neġ aġṛům t-tfiyyi inwän ġ-lidäm d-leḫʷḍeṛt. Ar daġ šettän tagʷella-usengär neġ ti-n-temẓîn s-uġů. Ar-šettän buffi, ar-skärn azekkif, ula tiberkuksin. Lqaɛida-nn-sen ad-d-ukʷän nkern sikk-ṣbåḥ[2] sun azekkif ; kkin kra, ššin aġṛům d-ġay-ĕnna illän. Ger ti-w-wudši t-ti-y-yîḍṣ[3], ššin seksu d-leḫʷḍeṛt-ĕnn-es.

Ġay-ĕlli šettän iġ ibedd wäss ism-äs imekli. Ġay-ĕlli šettän iġ zrînt takkʷẓîn ism-äs wazdwit. Ġay-elli šettän ġ-ĕyyîḍ ism-äs imensi.

Amma ayt-uzaġar ḥetta nettni ar-šettän ġay-ĕlli šettän ayt-udrär. Ayt -uzaġar ar-ssän azekkif ĕn-temẓîn zikk-ṣbåḥ, ar-daġ ssän tiberkuksin neġ azekkif ĕy-yirden[4] ġ-ĕlläṇt tegläy t-tfiyyi d-labẓåṛ, smunn did-s ṭṭåžin, tella gi-s tfiyyi d-leḫʷḍeṛt, d-labẓåṛ d-ĕlžuž. Ar-t-šettän s-uġṛům-ĕnna yužäden : amma wi-n-temẓîn neġ wi-y-yirden ; illa iġ-isemmum, illa iġ-ur

(1) Mis pour *ti-n-yiḍṣ*, littt. « celle du sommeil », c'est-à-dire la dernière prière rituelle de la journée, ou l'heure de cette prière.

(2) Variante de *zikk-ṣbaḥ*.

(3) Mis pour *ger ti-n-wudši d-ti-n-yîḍṣ*.

(4) Mis pour *azekkif n-yirden*.

isemmum; ukʷän stabɛan-äs ifeška ĕw-watäy[1] : lmeqqraž ġ-ĕllän wamän ġʷlinin, yili lmeqqraž-änn ġ-iggi l-lfaḥer ĭy-ydeqqi[2] neġ lemžemmer-ĕw -wanäs; tašk-id ṭṭêbla, ilin gi-s lkisän d-ĕlberräd, t-tarrbiɛt, t-tezzenbilt d-liqqamt. Ukʷän yamẓ yän gi-sen ṭṭêbla, ar-iskär atäy i-midden. ar-äs d-yakka kra ġ-midden-änn lmeqqraž abla iġ-ĕllän wamän ġĕ-lbabbur[3]; ha-nn lbabbur-änn ar-ttili[3] ġ-tama n-ġwa-lli itteqqimen atäy. Ġwa-lli-d -yakkän amän s-lmeqqraž a-yaṭṭûn ĕlkisän i-ġwi-lli ssänin atäy.

Där ti-zwärn ar-šettän i-imekli amma[4] ṭṭɛam (seksu) iḫʷeḍḍêṛn, amma seksu d-uġû. Där ti-y-yîḍṣ ar daġ šettän i-imensi amma ṭṭâžin ĕn-tfiyyi, sun atäy, neġ kra yâḍnin d-watäy.

Leqqaɛida[5] -nn-sen iġ-räd-sekkusen f-kra n-tiremt iġ-gän aġaṛ semmus, ar-ttmunn semmus-änn kullu-ten, ššin ġ-ufešku (drun). Iġ-gän mräw ar-aṭṭûn mnaṣṣâ ; semmus gi-sen ar-tteggän asurs iẓlin ; semmus-änn yâḍnin ar-tteggän ḥetta nettni asurs iẓlin. Tiqqḍîɛin[5] (tirubba) ĕm-midden -ĕlli šettänin a-mu-ism isursen.

Ussän-ĕl-leɛyud d-ussän ĕn-tmeġriwin, d-ussän ĕn-trezzäf d-ussän -ĕlli-ġ-illa kra l-lferḥ, ar-skärn ĕššfenž ġ-uggʷern ĕy-yirden, skern aġṛûm ĕy-yirden isemmumen ġ-ufannru, ar daġ skärn seksu-y-yirden iɛdeln bahhra ; gin fellä-s tifiyyi d-lebṛuž ĕn-tegläy d-ĕzzbib, ssnun ṭṭwažen meqqûṛnin bahhra, gi-sen ġwi-d iḫʷḍḍêṛn s-uẓâlim d-ĕzzbib, gi-sen ma-iḫʷeḍḍêṛn aġar s-ĕzzbib d-ĕlluz ; ukʷän ṭṭwažen-änn llän gi-sen wi-(i)zammären ula wi-(i)fullusen, ula-wi-(i)ɛelläš. Ussän-änn ĕl-lferḥ ar-d gi-sen ssufuġen ifeškän ĕw-watäy lli-bahhra ifulkin, t-tġawsiwin iġʷlan : lbabburät n-ĕnnḥas, lbabburät ĕl-lmeɛden, lmeqqrarež n-ĕnnḥas d-ĕlmeɛ-den, ṭ-ṭeblawät ĕl-lmeɛden, lkisän ĕn-ṭṭawṣ, ar-d-daġ ssufuġen ikḍîfen ĕl-leždid ifulkin bahhra.

Ar-daġ šettän kabäb (lekwaḥ) swa ġ-ussän ĕl-lferḥ ula ġ-ma-ten ur-igin. Kabäb-änn ar-t-skärn ammäs[6] -ĕn-tuweṭṭâṭṭ ĕn-tfiyyi ĭy-yzimmer[7] neġ t(i)-uɛelluš, neġ ammäs[6] usagʷel-ĕnn-sen ; ar-t-ssenwän ammäs imeṣmâṛen

(1) Mis pour *ifeškä n-watäy*.
(2) Mis pour *n-ideqqi*.
(3) *lbabbur* est du fém. sing.
(4) *amma* a, ici, le sens de « ou bien ».
(5) Noter, ici, l'allongement ou redoublement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(6) *ammas* a, ici, le sens de la prép. française « de » de provenance.
(7) Mis pour *n-izimmer*.

ġ-iggi l-leɛfit, gin-äs imikk l-lžuž d-ĕrriḥt-uẓålim iġ ur-ta inwi. Iġ inwa ilemmadint[1] ar-t-šettän, smunn did-s atäy.

Ar-daġ skärn ayt-uzaġar nettni ġ-usengär kra n-tiräm, ar-äsent ttinin « abaddäz » d- ibrin, t-tgʷella.

Abaddäz iġ-inwa ar-t tteggän ġ-iggi n-takät ar-kud-ĕnna gi-s llän ikerḍên, ḥelben-t s-uġů neġ tagʷfäyt.

Ibrin ar-ten ttḫʷeḍḍåṛen s-leḫʷḍêṛt-ĕnna yužäden. Gän ibrin-usengär zun-d seksu n-temẓîn. Tagʷella wsengär, ur-a-fellä-s ttili nettät leḫʷḍêṛt, is-a helli skärn midden yät-tanut (tagʷḍît) ġĕ-tuẓẓůmt-ĕnn-es, gin gi-s amma udi ifsin neġ tudit ifsin. Illa ġ-midden mag-gi-s itteggän zzit neġ argän, ḥelben-tt s-uġů iġ-illa. Iġ ur-illi ššin-tt ġik-änn d-lidäm-ĕnn-es. Ar-daġ skärn midden tagʷella ḥetta ġĕ-temẓin. Iga ammäs ĕl-lɛada n-temġarin ad-awint tagʷella n-temẓîn i-kra n-temġart iġ-turu. Iga daġ ammäs ĕl-lɛada n-ayt-uzaġar ad-skärn kra ism-äs « tiḥerbellatin ». A-igän « tiḥerbellatin » ad-ĕssnun kra-wfullus neġ tafullust, ṛẓîn gi-s aġṛům ĕy -yirden neġ wi-n-temẓîn, ukʷän ššin-t ġemk-änn[2]; ar-daġ skärn urkimen ġ-ifenza-w-wulli[3] neġ ifenza-y-yizgirn[4] d-ibawwen d-usengär, t-tniltit ; ar-skärn urkimen ġ-iḫf-useggʷäs ; ar-skärn ġ-luqqĕt-ĕl-leḥma arkuku, ar-t-skärn ġ-uggʷern ĕn-temẓîn isslin d-uġů neġ amän. Ar-skärn tummit ġ-uggʷern-elli-ġ-a-skärn arkuku, mašš nettät, tummit, ar-tteqqåṛ šwäy d-ur-a-ttuskir[5] abla ġ-wamän neġ lidäm. Lebsis ar-t-skärn nettän ġ-uggʷern-änn t-tamment d-udi, ig zun-d tummit.

Taleḫša ar-tt skärn ġĕ-teḫsäyt d-ibawwen t-tnaššfin, d-wamän d-ĕzzit, neġ udi, ukʷän ar-tt šettän s-uġṛům. (Ayt-Bṛåyyim)

---

18. — TIRAM D-ISNWI Ġ-IDRARN N-IGEDMIWEN

Ur-a-bahra issenwa kullu ġ-idrärn ġir t mġarin, waläynni ḥetta yämmi[6]-t isġʷi bezzizz ġ-irgäzen, ar-issenwa.

(1) Variante de *ilemma*, après suffixation de l'augment *dini*. Il existe d'autres variantes : *ilemmäd, ilemmädin*.

(2) Les *Bṛ*. emploient de préférence *ġik-änn*.

(3) Mis pour : *n-wulli*.

(4) Mis pour *n-yizgirn*.

(5) Remarquer l'emploi devant l'adverbe *ur* de la préposition *d* « avec ». Cette préposition joue, dans ce cas, le rôle de la conjonction française « et ».

(6) Mis pour *yän-mi-*.

Män tiräm ssenwän ? — Mäni ġ-a-ssenwän ?

Tiräm ĕlli-igän ti-n-yîḍ[1] d-uzäl i-y-äyt-tgʷmma gänt semmust : kråṭṭ, ṣbåḥ ; snät, tadeggʷät.

Ma-igän ti-n-ṣbåḥ ? Asekkif, zik, ur-tä-d teġli tafukt ; lefḍûr, iġ-d iġli wäss zeɛma där-ĕḍḍḥå ; imkli, iġ izri mnåṣṣ-n-wäss ; aggåẓ, luqt-ĕnna twerreġ tafukt ; imensi, iġ izri ṛṛbeɛ ġ-yîḍ. Waläynni tiräm-äd ĕlli-nebder ur-a-tent kullu skärn medden, ur-a-tent iskär bla medden ĕlli ɛaqednin, zeɛma lli-där tella ddunit. Tiräm-äd daġ, kra-igätt yän d-ĕżżehd-ĕnn-es : illa mat-tent iskärn zeġ-yirden, yili daġ mat-tent iskärn zeġ-temẓîn, yili daġ mat-tent iskärn zġ-usengär nġ-ĕdd tafsut. Lḥaṣîl n-wawäl[1] medden ĕnḥalafen ġ-ĕlmɛišt, kra-igätt yän d-mäd-äs tra ššahwa-nn-es.

Ar-ssenwän tiräm-äd nebder ġ-unwäl ; anwäl nettän iga yät-ĕlbit irebbăɛen, yusɛan, ilän tiswuwwa meqqûṛnin d-imi imeqqûṛn, ttebnunt gi-s mennawt takätin : yät takät i-tunnirin, tayyåḍ i-uqenqûm ma-ġ-a -reqqån wamän ma-s-a-ssiriden irukuten d-ma-s-a-ittuwḍḍå yän gi-sen ittẓåḷḷån, tayyåḍ i-tkinin d-mat-tent irwäsen. Ar-daġ ttetrusen ġ-unwäl-äd kullu irukuten n-isnwi, ula kra ġ-wi-n-umeššu, imma kra yåḍnin ġ-wi-n umeššu, ar-äsen ẓlayn ĕlmakän-ĕnn-sen ġ-beṛṛå n-unwäl.

Zġ-irukuten n-unwäl : tikint, taseksut, legṣåɛt ; tiqeṣray (illa gi-sent ma-imeẓẓîyn, yili ma-imeqqûṛn), iġenżawen (ma-imeqqûṛn gi-sen ula ma imeẓẓîyn), taherrayt, iṣûḍår, timkilin, ibuydda, isergʷäl-en-ma-ittilin asergʷel ġ-ĕġġwi-d. Yili ġġay-äd ma-ittyawskärn zeġ-wakäl, yili gi-sen wi-n-wanäs[1], yili wi-n-ukeššûḍ, yili wi-n-elżaluq, yili wi-n-ĕlbdiɛ.

Ḥetta irukuten n-isenwi ula wi-n-umeššu nḥalafen gi-sen medden, kra-igätt yän d-ĕżżehd-ĕnn-es. (Igedmiwen)

(1) Remarquer, dans ces expressions, le maintien de la préposition *n* et sa non assimilation à la semi-voyelle *y* ou *w*.

CHAPITRE IV : LES MALADIES

19. — TIMUḌAN

Tawla. — Tawla tga tamaḍûnt išeqqân; ar-tekkät bnädem ar-kiḫ-t kullu tessif, ur-a gi-s teffäl walu-w-wadif[1], ula tafasa ; yiwriġ, iḍɛef, isdid, imdu, ur-a sul ittîẓḍîr i-walu.

Tga sin laṛhâḍ : tella tä-d iḥmän, tella tä-d ikermen ; tawla iḥmän ad-ukʷän teġʷi bnädem, ar-itteɛṛâg, ur-a-ittiṛi a-idel s-walu ; ar-issa lektert ĕw-wamän[2] ; ar-inedder ; ar-itterra ; tekks-äs ametšu ; ar-ittawz, ur-iẓeṛṛâ îḍṣ tadeggʷät ula azäl.

Asafär-ĕnn-es, ar-äs-ĕnttebeḫḫâṛ iḫsän ĭy-yselmän[3] d-ifrawn ŭw-wlili[4] d-ĕlkeḍṛân neḫ tikiwt, d-iġurmäṇ ĕn-tiyni. Iḫ ur-iżżi nara-y-äs lḥerz ḫ-där-ĕṭṭâlb ĕn-temzgida ; ar-itteguyyus lektäb-n-ṭṭîbb, isifr-äs si-s ; iḫ ur-iżżi ar-t-nettawi s-kra n-ĕššiḫ ḫ-lašyaḫ ĕn-tmazirt : Sidi Muġit, neḫ Sidi Bu-Rḥa, neḫ eṛṛûṭṭ ĕn-Geddäš ; ar-ĕnn gi-s ittṛûḥ kṛâḍ-waḍân neḫ sa, ar-kiḫ iżżi, yawi tiġersi sĕ-ššiḫ-änn, iġers fellä-s, isker fellä-s lmeɛṛûf, seksu t-tfeyyi, ššin-t medden, dɛun-äs.

Amma tawla iberreden, iḫ-d-ĕttuška s-bnädem, ar-ittĕšeṭṭâḥ s-uṣêmmîḍ, ar-t-ĕddäln ayd-där-s[5] s-kra där-sen illän ĭy-yberšän[6], sul yaġ-t uṣêmmîḍ. Asafär-ĕnn-es, kud-ĕnna-t-tuška s-kra, awin-t s-ĕlgudiyt ŭw-wmazir, skern-äs zun-d leqber, igen gi-s, dlen-t s-uḥläs ŭw-wġyul. Ar bahra tteddu s-ġik-änn ; ittawžeṛṛâb. Wa-nna mu-ur-težži, iskr-äs isafärn-elli zwarnin ; iḫ ur-iżżi, iddu daḫ nettän s-ĕssadät ġik-ĕlli izrin.

Tamakrärt. — Tella sul tmaḍûnt-ĕn-tmakrärt, tšeqqâ f-tawla, ar-tneqqâ bäb-ĕnn-es iḫ-äs ikemmel lɛemmêṛ. Nettät, ar-ttyisiy s-waḍû. Tawla

(1) Mis pour *walu n-wadif.*
(2) Mis pour *lektert-n-wamän.*
(3) Mis pour *n-iselmän.*
(4) Mis pour *n-ulili.*
(5) Mis pour : *ayt-där-s.*
(6) Mis pour *n-iberšän.*

ur-a-ttyisi. Lmeɛna-nn-es, bu-tawla, wa-nna där-s ikešmen ur-ras-tt gi-s yasi. Bu-tmakrärt, wa-nna där-s ikešmen ras-tt gi-s yasi. Asafär-ĕnn-es udi d-ĕššanuž t-tamment, at-ten iṣetta umaḍûn, ar-t-ĕsseɛṛâgen s-teẓṛâtin ḥmanin; ar-d-ĕttasin tiẓṛâtin meẓẓîynin anšekk-ĕn-tegläy, gin-tent-inn ḫ-leɛfiyt, asin-tend-d, gin-tent ḫ-ĕṭṭâžin, ffin fellä-sent amän, dlen ṭṭâžin s-tselgʷrt-ĕnn-es, awin ṭṭâžin-ĕlli ar-där-umaḍûn, dlen-t s-ufaggu, allen f-ĕṭṭâžin-ĕlli, ar-ikkät lefwar n-ġay-ĕlli amaḍûn-ĕlli, ar-kiḫ kullu issumm lefwar-ĕnn-es, dlen-t, igʷn ; iḫ-iɛṛêg tadeggʷät, labäs där-s, ra-ižži, ar-äs -akkän isafärn : agayyu n-taġâṭṭ, neḫ wi-w-wnekkur, ar-t-ĕssenwän ġ-wamän, isu amän-ĕnn-es, ibeḫḫer ššaɛêṛ-ĕnn-es, ar-ittemḍûṛû imikk s-imikk ar-kiḫ ižži. Amma iḫ ur-iɛêṛg, tessent is bahra tšeqqâ tmaḍûnt-ĕnn-es, rag-gi-s tmâṭṭêl, neḫ-t-tenġa. Bu-tmakrärt ar-ittengiri d-leɛqel, ar-ittehtitir. Ahtiter at-t-igän iḫ-a-isawäl, mišš ur-issin ma-ittini, ula issen mad-äs-ittini ḥetta yän. Iḫ yäd ižži ḫĕ-tmakrärt, ar-ittadef ĕššeɛêṛ ŭw-wgayyu-nn-es, ur-ra-isemġi ard-ikk aseggʷäs neḫ uggʷär. Ur sul illi mäd-äs išeqqân ḫĕ-tmuḍân.

Imenḍêṛn. — Ula imenḍêṛn tšeqqâ žžêṛt-ĕnn-sen ; at-ten igän d-ležnun ; ar-ttannäyn bnädem, netta ur-a-ten ittannäy, ar-keššmen lḫelq ass kullu ikemmeln, ar si-s kkäten, yiliḫ-äs leɛqel, neḫ imäl-äss, neḫ ayyur, neḫ aseggʷäs, neḫ uggʷär. Asafär-ĕnn-sen, ar-äs nettbeḫḫâṛ s-ĕlḥermel d-iwerṃi d-ĕlkeḍrân ; iḫ-äs reẓmen ha-t-inn, iḫ-äs-ur-reẓmen arän-äs-d lḥerz ḫ-där -ĕṭṭâlb; iḫ-ižži ha-t-inn, iḫ ur-ižži, awin-t s-ĕssadät-ĕn-tmazirt, zun-d wa-nna-ḫ-tella tawla. Illa mäd ĕqqʷayn ḫ-iḍârṛên waḥdu-ten, neḫ ifässen waḥdu-ten ; illa ma-mu sewwerûḍen imi f-tesga ; illa ma-mu kksen allen, ašku bnädem iḫ-äsen yukel f-tarwa-nn-sen, kra-igätt yän d-inna-ḫ-d gi-s tuška tayyiti.

Tamaḍûnt-ĕl-lžuf. — Tella sul tmaḍûnt ĕl-lžuf : tasa t-turin d-wul. Wa-nna yuḍênn lžuf-ĕnn-es, ar-ittusu, ar-isḫiḫḫiy, ar-issufus, ar-itterra, kra išša iḍeṛṛû-t ḫ-uḥlig-ĕnn-es. Asafär-ĕnn-es, ar-nesbeṛbûṛ flayyu d-ĕnnaɛnaɛ d-ĕlkemmun, nefk-äs-t, isu-t zu-d atäy, iɛêṛg si-s, ar-issa akʷfäy ibbêṛbêṛn d-ĕṛṛûẓ neḫ ĕššaɛriyya lli-fessusnin ; amma aġṛûm d-seksu t-tfiyyi žehden bahra, ur-äs ṛwan, ar-t ttedêṛṛûn. Iḫ iɛêṛg s-usafär -änn, ar-ittemḍûṛû kra s-kra ard-ižži, iḫ ur-iɛeṛg, tessent is tšeqqâ tmaḍûnt -änn, sifern-äs-d ġ-där ṭṭâlb ĕn-temzgida s-isafärn-ĕnna-nn-yufa ḫ-ṭṭîb -ĕnn-es. Iḫ ižži, ɛlaḫir, iḫ ur-ižži, ažžin-t i-Ṛêbbi-nn-es art-t-irär sĕ-tsega -ĕnna ser-s ira, a-ižži, neḫ immut.

Tamunnḍî (tamaḍûnt ĕw-wadän)[1]. — Tella sul tmaḍûnt ĕw-wadän, tšeqqå deḫ nettät. Iḫ tefsed lmaɛida n-bnädem, kra išša, ig-t-id s-uġaräs zun-d amän, ur-sul izzega uḥlig-ĕnn-es walu, zun-d iḫ-iswa ssehla a-bedda iga, ar-kiḫ-a-iskär idämmen. Tamaḍûnt-äd, ar-äs-ttinin « tamunnḍî ». Ar-tneqqa ḥetta nettät bäb-ĕnn-es. Idrus wa-nna-ḫ-tella a-ifellet i-lmut. Asafär-ĕnn-es, ar-ssläyn medden lḥimẓ, ĕbbken-t ḫĕ-tferdut nettän d-ĕlkerwiyt d-ĕžželžlän d-uzukenni, ar gi-sen issa imikk zikk-ṣbåḥ iḫ-d -inker, t-tĕdeggʷät iḫ ra-igʷn ; ar-äs-skärn kra uzekkif sdiden ma-s-a -iqqʷay ṛṛûḥ-ĕnn-es, ašku ur-äs-iṛwi umetšu iẓḍåyn ad-ur-bbin wadän -ĕnn-es, immet, yaġ-ĕnn arwäss.

Tamaḍûnt n-ĕžžrûḥ. — Tella sul tmaḍûnt n-ĕžžrûḥ. Ar-ttilin ĕžžrûḥ ḫ-bäb-ĕnn-es ; wa-nna ižžin, inker-d wayyåḍ. Ar-ttilin ḫ-iḍåṛṛên, ula akrum ula aḥebbûḍ, ula igʷrra, ula iġezdisen. Wa-nna-ḫ-ĕllän žžṛûḥ-äd, ar-äsen ittarem isafärn : taẓûlt tazegzäwt, ar-tt-mezzin, gin-tt i-uneššäf ; ar-teqqaz, mišš ar-ittežži ; iḫ ur-ižži, ig-äs aẓåṛîf ; iḫ ur-ižži, yasi-d igelgiz b-beẓḍî, isḥerg-t ġ-ĕzziyt, ibbež-t, iqqen-t fellä-s ; iḫ ur-ižži, iddu s-Muläy-ɛeqqub, iɛum ḫ-ĕššariž-ĕnn-es, ar-ittežži. Wa-nna gi-s iɛumen, ar-kullu ttġarn ineššäfen-ĕnna-llänin ḫ-bnädem ġakud-änn, iḫ ira Ṛĕbbi.

Babbuš. — Ittawžeṛṛåb ḫ-där Waštuken, wa-nna ḫ-illa babbuš iḫ-išša ablebbuz ar-ittežži ḫĕ-tmaḍûnt-änn d-ĕlḥin, ašku meqqår iḥṛem waydi, iḫ gi-s illa usafär ur-sul iḥrem, zun-d wa-nna mu-ittġʷi kra ḫ-taqqayt-ĕnn-es iḥella-y-äs leḫmĕṛ at-t si-s izzri.

Ezzkum. — Ula zzkum ar-ittaġ medden. Wa-nna iɛĕṛgen, imil yut-t ĕrriḥ, ar gi-s ittili zzkum, ar-tteqqennt tenḫar-ĕnn-es, ar-smiṭṭiwent wallen-ĕnn-es, ar-ittåḍĕn agayyu-nn-es. Asafär-ĕnn-es, ad-d-yasi azukenni, ig-t ġĕ-lkiġḍ, ig-äs leɛfiyt, ar-issa aggu-nn-es zun-d tabaġġå. Iṛwa baḥra i-zzkum, ittaweżeṛṛåb ; neḫ-d-yusi flayyu, ig-t ḫĕ-tkʷmmist ŭw-wdġar ĕl-lkettän, iḫ-a-t-tekkät tenzi, ar-t-ittekḍû. Waläyenni zzkum netta, ur-a -ineqqa bnädem ; ur-a-ittekka abla kkûẓ-wussän neḫ semmus, neḫ imäl -äss, ižži ; meqqår-äs ur-teskert asafär ra-ižži waḥdu-t, iḫ-ikka lɛidda-nn-es.

Eššeqqîqt. — Ula ššeqqîqt tšeqqå ; ar-ttamẓ bnädem ḫ-ugayyu ar-kiḫ iggummi a-iṛẓĕm allen. Asafär-ĕnn-es at-t-igän d-a-iddu bäb-ĕnn-es s-där-ṭṭålb ĕn-temzgida, yara-y-äs lḥerz n-ĕššeqqîqt, isennegru-y-äs.

(1) On trouvera dans ce texte et dans les textes suivants, des assimilations analogues aux précédentes. On pense qu'il n'est plus nécessaire de les expliquer, l'étudiant étant, sans doute, suffisamment familiarisé avec elles.

Asennegru at-t-igän d-iḫ-a-yaqqṛå ṭṭålb kra nĕ-lläyt ĕl-lqûṛan f-wa-nna yaġ kra, ifk-äs leftuḥ-ĕnn-es, leflus, neḫ tigläy, neḫ eṣṣekkʷêṛ.

Ġik-äd ad-fehmeḫ ġĕ-tmuḍån-äd-elli bderḫ ḫ-där-ayt-tmazirt-ĕnn-eḫ d-waddžåṛen-ĕnn-eḫ. Ġil-äd ḫ-ĕllän iḍbiben ĕn-Franṣîṣ, iẓli wawäl-ĕnn-es.

(Aštuken)

---

20. — IKZIN (AYDI) IṢṢÅḌEN

Iḍån ar-ṣṣåḍên iḫ ššän tammurġi lliḫ-ta ur-yut unẓåṛ ; tammurġi-y-änn ar-äs-ttinin awḍîḍ meqqar tmeqqûṛ. Wa-nna ibbi ikzin iṣṣåḍen, iḫ-t-id ur ssɛumen ayd-där-s ġ-ĕlbḥêṛ n-Sidi-Wassäy[1] ra-iṣṣåḍ ḥetta-ntta. Sidi -Wassäy igä-t yaw-wgerräm ittawmḍåln ḫ-leqqubbt ḫ-ĕṭṭêṛf ĕm-Mässt ; leqqubbet tella ḫ-tama-l-lbḥêṛ. Wa-nna ra-iɛum ḫ-ĕlbḥêṛ-änn, ar did-s ttmunn ayd-där-s, irgäzen ula tumġarin, awin lebhäym-ĕnn-sen, d-leɛwin -ĕnn-sen, zäyden ar-kiḫ-ĕnn lekmen Sidi-Wassäy, ggʷzen ḫ-ĕlḥuš-ĕnn-es elli-(i)llän ḫ-tama l-leqqubbt-ĕnn-es ; amẓên tiḥuna-nna-ten qqaddänin, ma-ḫ-a-nessän d ma-ḫ-a-kellän d ma-ḫ-a-šettän anšekk-ĕnna ġi-nn kkän. Ukʷän ġersen f-ugerräm i-tġersi n-kkûẓ iḍåṛṛen iḫ-äs ẓḍåṛn : izimmer neḫ anekkur, neḫ taġåṭṭ as-tt-igän ; iḫ-äs ur-ẓḍåṛn ġersen i-tġersi n-ĕrriš, afullus neḫ tafullust. Ukʷän ḍålben i-wgerräm a-iɛfu Ṛêbbi i-wmeddakkʷl -ĕnn-sen. Ġakud-änn, ilemmäd awin ameddakkʷl-ĕnn-sen s-ġilli-ḫ-a-d kkatent taḍḍångiwin ; yamẓ-t yän ḫ-tesga tafäsiyt, yamẓ-t yän ḫĕ-tẓêlmåṭṭ, snälen-t-inn i-taḍḍångiwin ar-fellä-s zrayent, ar-tent tthasäben ar-kiḫ fellä-s zrint sät s-leḥsäb, ad-ur-afunt ula šḥant. Ukʷän awin-t daġ s-ġilli ḫĕ-ggʷzen, lsin-äs lekkut-ĕnn-es, beḫḫern-äs s-ĕlžawi d-ṣålabän dĕ-lɛud leqʷmari iḫ-illa, dlen-t s-ubṛåš ar-kiḫ iɛṛêg. Kra-igätt-äss ar-äs-skärn ġik-änn, sa-wussän zdinin, sul ar-bedda tteẓûṛn f-ugerräm ussän-änn, ar-ttedɛun a-iɛfu Ṛêbbi i-wmeddakkʷl-ĕnn-sen.

Iḫ kullu kemmeln mäd-ṛän, ḥeyyeln, allen i-lebhäym-ĕnn-sen, urrin sĕ-tgʷmma-nn-sen.

Wa-nna mu-skern medden ġik-änn ur-a-iṣṣåḍ s-ĕlbaṛåka-w-wgerräm Sidi-Wassäy. Lebḥeṛ-ĕlli mu-illa Sidi-Wassäy[1] ḫ-tama-nn-es k-äd tella lbaṛåka-y-äd ; zun-d ĕššariž ĕm-Muläy-eɛqub a-iga s-ĕlbaṛåka.

(1) Sidi-Wassay, sanctuaire situé sur la plage, près de Massa, dans le Sous.

Aydi iḫ-ižhel (iḫ-a-iṣṣåḍ), imil ibbi aydi yåḍnin, ar-ttšuwwåṭen (ar-zzlufen) medden aydi-lli-ibbi fäd ad-ur-iṣṣåḍ ; ar-sserġan leɛfit, agʷIn aydi s-iziker ġ-ufella ar-kiḫ izzlef (išûṭ) s-leɛfit, reẓmn-äs. Iḫ-äs skärn ġik-änn ur-a-sul iṣṣåḍ.

Ġik-äd ad-skärn Waštuken i-yiḍåṅ-ĕnn-sen. (Aštuken)

CHAPITRE V : LE TEMPS

21. — TTAŽARRUBAT[1]

Iġ-a-ttelɛabent tezzwa ar-ttinin kkʷant tirġi. Iġ-a-tteggänt izawägen ġ-wakäl ar-ttinin kkʷant akerräm. Iġ leḥment laḍṛûf i-imešḍên ar-ttinin rat-tili tmaḫirt ġ-udrär. Iġ leḥment tuẓẓûmt ar-ttinin rat-tili tmaḫirt ġ-uzaġar. Iġ-a keššment igʷlifen f-wiyyåḍ ar-ttinin ray-yili[2] žžuɛ. Tuṭfin iġ-a-neqqant gra-t-sent ar-ttinin ray-yili ššêṛṛ (lbaṛûḍ). Iġ-isawel wuššen tawerġi-n-tafukt ar-ttinin ra-iṛeġ lḥal. Iġ-a-smuṛṛåyen iträn ar-ttinin a-ig Ṛêbbi sslämt ġ-useggʷäs-äd.

Waläyenni ġik-äd ur-a-t-ittini aġar iɛamiyyen-ĕlli ur-fhimnin.

(Laḫṣåṣ)

22. — LFUṢUL EW-WSEGGʷAS GAN KKUẒ[3]

Kṛåḍ-yirn i-lfaṣêl n-ĕṛṛbiɛ : nnêṣṣ ĕn-Bṛåyêṛ d-Marṣ kullu-t d-Ibril kullu-t d-ĕnneṣṣ ĕm-Mayyuh.

Lfåṣel ĕn-ṣṣîf kṛåḍ : ĕnnêṣṣ ĕm-Mayyuh d-Yunyuh kullu-t d-Yulyuz kullu-t d-ĕnnêṣṣ ĕn-Ġušt.

Lfåṣel ĕl-leḫrif kṛåḍ : ĕnnêṣṣ ĕn-Ġušt d-Šutanbir kullu-t d-Ktubêṛ kullu-t d-ĕnnêṣṣ ĕn-Nuwanbir.

Lfåṣêl uw-wnẓâr kṛåḍ : ĕnnêṣṣ ĕn-Nuwanbir d-Dužanbir kullu-t d-Yinnayer kullu-t d-ĕnnêṣṣ n-Bṛåyêṛ.

Ġik-äd ad-gän lfuṣûl ĕw-wseggʷäs ; kra-igätt ĕlfåṣêl llän gi-s kkûẓ

(1) Emprunt arabe de la langue des clercs « les faits d'expérience ».
(2) Mis pour : *rad-yili*.
(3) On trouvera dans ce texte de nombreux emprunts à la langue des clercs. Le peuple ne connaît pas tous les termes employés par le narrateur.

idaw-εešrin[1] d-yän d-mräw ĕw-wäss, abla lfåṣêl ĕn-ṣṣîf llän gi-s kkûẓ idaw-εešrin d-sin d-mräw.

Jmiε ĕm-ma gi-sen illän kullu-ten : kṛåḍ-ida-miyya[1] d-kṛåḍ idaw-εešrin d-semmus-ĕw-wäss.

Ilin sa lmanäzil ḫ-kra-igätt lfåṣêl ; lžumla-nn-sen : εešrin d-ĕttäm ĕl-lmenzel.

Laryaḥ. — Amma laryaḥ-ĕlli ttilinin ḫ-Sus gän kkûẓ : rriḥ ĕn-tagut lli-d-ittĕṣûḍên ġ-ĕmmnid ĕlli-ḫ-a-ttṛûḥ tafukt ; rriḥ-äd teggut bahra nnfaεt-ĕnn-es : ar did-s ittmun uṇẓåṛ ĕlli-ittnefεun akäl, ar si-s zdigen medden innerären-ĕnn-sen iḫ-sruten, ur-a-ittêḍeṛṛû nnabät ula medden ula leksibt ; wi-s-sin : rriḥ ĕw-waḍû (ar-as-sul ttinin « aqebli ») lli-d-ittĕṣûḍên ġ-ĕmmnid ĕlli-ḫ-a-d-taqläy tafukt ; ġġwad ar-ittigut ḍḍåṛåṛ-ĕnn-es : ar -isġåṛ imendi ḫ-igrän ur-ta-inwi, ula ṛṛebiε (tugʷa), ar-issus arräw el-laššåṛ, argän ula lluz ula tazärt ; ar-ittmun d-unẓåṛ ĕw-waḍû d-ižawwän ; rriḥ igguten a-igän ižawwän, d-waggägen d-wusmän. Ar-ttinin medden yaw -wurar ḫĕ-lmeεna-y-äd :

« Ad-ur-tament ĕrriḥ ĕw-waḍû iḫ-issugt ĕlḥess-i[2],
iḫ ur-telli tagut ur-iwin isarägen amän-i[2] ».

Wi-s-s-kṛåḍ : abèḥri lli-d-ittĕṣûḍên ḫ-ĕmmnid ĕl-lebḥêṛ, ar-äs-ttinin « ašerqi » ; nettän ar-bahra ikkerm ar-kiḫ ur-iẓḍåṛ ḥetta bnädem a-iffuġ ula a-ikšem s-uṣemmîḍ ; ar gi-s lessän medden lektert ĕl-leksut ĕn-taḍûṭṭ, ar-ttegabälen leεfiyt d-yîḍ ula azäl. Waläyenni ur-a-ittili rriḥ-äd abla lbeεḍ ĕn-twäl ḫĕ-luqt ĕn-tgerst.

Wi-s-s-kkûẓ : afäsi lli-d-ittĕṣûḍên ḫĕ-tesga ṭafäsiyt ĕnn-ek iḫ tesmält udem s-ĕlžiht ĕl-leqbelt ; nettän ur-gi-s nnefεεt ur-gi-s leḍṛûṛ ; ur-a -ittehma, ur-a-bahra ikkerm ; ifulki lhawa-nn-es.

Lfåṣêl n-ĕṛṛbiε ar-ittefulkuy ĕrriḥ-ĕnn-es ḫ-ma-igguten iḫ rat-tili ṣṣåbt. Iḫ gi-s llän ižawwän ĕw-waḍû, ar kullu ssaylälen akäl ar-kiḫ kullu uggʷän iẓûṛån n-ĕnnabät : lḥubub ula tugʷa ula leḥwayež-ĕlli rḥanin ad-akufent zun-d asengär d-ĕddelläḥ d-uḫsäy ĕt-tmiṭåš ; illa lbeεḍ ĕn -teklitin iḫ-tent akkʷ issukʷef ; illa iḫ issukʷef ḥetta argän ĕlli bahra imekkenn. Aseggʷäs-ĕnna llän ižawwän-äd ur-a-ttili ṣṣåbt, slawän (waḥra) i-nna igän amläl ; amma iderq d-wakäl iḥeršen ar-tteṣbåṛen lbeεḍ ĕn-twäl, iḫ-ten ur-sġeṛn ižawwän-änn ĕw-waḍû.

(1) *idaw* et *ida*, préfixes formatifs du pluriel.
(2) La voyelle *i* est ajoutée pour la rime.

A-ḫ-a bahra ttiguten ižawwän-äd d-luqt ĕl-leḫṛif. Illa iḫ suqen medden ssuq, ggrun-d ižawwän, yili leɛžäž ar-kiḫ ur-iḍûf (yanni) yän yän, iffenezzer ssuq, teɛmu tfeyyi, ġebbrent essläyeɛ, žlunt lebhäym i id-bäb-ĕnn-sent ḫ-ĕssuq; ur sul iqqel yän s-umeddakkʷel-ĕnn-es ula imun d-usemmun-ĕnn-es, ku-yän d-i-nna-ḫ-t-iga uḍâr-ĕnn-es. Ḥetta timikert (tukkeṛḍâ) ar-ttigut wän (zun-d) ġass-änn, ašku wi-lli yädelli myarnin ġay-änn ur-a-tteshun, ar-ka siggilen ma-ittfeṛṛâṭên ḫ-way-da-nn-es ad-äs-t akʷern. Imakern, äd-ukʷän ẓrin medden dehšen, munn s-ĕrrebiɛt; ay-enna ufän leqḍên-t (asin-t) slawän iy-yd-bu-sslesɛt ĕlli bahra ttetṭêfnin leflus. Illa ma-mu laḥ aġyul-ĕnn-es, neḫ aserdun, neḫ aṛɛêm; kud-ĕnna-d-ibeṛṛêm ssuq yaḍnin yäll aberraḥ : « ma iẓṛân yaw-wġyul, neḫ aserdun, neḫ lġayer-nn-es, ad-äs-ifk bäb-ĕnn-es lbušärt ». Iḫ yufa ay-ĕnna-y-s laḥ[1] ha-t-inn, iḫ-t ur-yufi issen is-ittyakär. Waläyenni id-bäb-n-ĕssuq iḫ umẓen tukkʷeṛḍâ f-kra-y-ymiker, ar-t-ĕkkerfen, ffin fellä-s iswi n-taḫsiwin ĕl-lemgezzert, kksen gi-s ĕḍḍɛeṛt, sul ifru ayenna yuker i-bäb-ĕnn-es s-watig-ĕnn-es.

Eṣṣîf. — Lfâṣêl n-eṣṣîf nettän ar gi-s ittili leḥma iḫ ḳešment ssmayem ḫ-wi-s-sin d-mräw ŭw-wäss ĕw-wayyur ĕy-Yulyuz, ar-ɛešrin ĕw-wäss ĕw-wayyur ĕn-Ġušt. Ar-ĕqqʷayent ĕssmayem s-idaw-ɛešrin[2] ĕw-wäss : ɛešrin ḫ-Yulyuz d-ɛešrin ḫĕ-Ġušt. Ar-ĕttġâṛn leɛyun ula una ula tinûḍfiwin iḫ bahra iḥma (iṣhêḍ) lḥal. Illa iḫ ḥmänt tizwär; illa iḫ ḥmant tiggʷra.

Tagerst. — Lfâṣêl ŭw-wnẓâṛ nettän a-mu-ttinin « tagerst ». Llän gi-s kra l-lmanazil ar gi-sen ittigut uṣêmmîḍ. Nenna yädelli kra-igätt lfâṣêl llän gi-s sa-lmanazil; wi-l-lfâṣêl-äd iga-ten : *Ššawla*, dĕ-*Nnaɛaim* dĕ-*Lbulda* dĕ-*Sɛid-ĕDdabeḥ* dĕ-*Sɛid-Bulaɛ* dĕ-*Sɛid-ĕSsuɛud* dĕ-*Sɛid-ĕLaḫbiyya*[3]. Kra igätt ĕlmenzel llän gi-s kṛâḍ d-mräw ĕw-wäss; wi-lli-d gi-sen uškanin ḫ-wussän n-ĕllyäli-lli ġänin s-idaw-ɛešrin ĕw-wäss ĕlli keššemnin ḫ-wi-s-sin d-mräw ĕw-wäss n-Dužanbir ar-ɛešrin ḫ-Yinnäyer ar bahra kkermen. A-igän lemnäzil-änn elli-d-ĕttmuqûṛnin (ettmiqîṛnin) d-ĕllyäli d-ĕlbulda, ašku ar-ikeššem ĕlmenzel-ĕnn-es ḫ-wi-s-s-ĕṭṭẓâ-wussän ĕn-Dužanbir; tezwär ĕllyäli s-kṛâḍ-wussän; dĕ-Sɛid Ddabeḥ kullu-t; dĕ-Sɛid-Bulaɛ kullu-t; d-ĕṭṭẓâ-wussän ḫĕ-Sɛid-ĕSsuɛud. Lemnäzil-äd ab-bahra ikkermen, yigut gi-sen uṣêmmîḍ, ar gi-sen iṭṭâṛ udfel ḫ-Udrär-n-Dern[4] ḫĕ-tmazirt

(1) Mis pour : *ay-enna-y-äs laḥ.*
(2) Mis pour : *sin-idaw-ɛešrin.*
(3) Noms de différentes périodes de l'hiver.
(4) *Adrär-en-Dern,* le Grand-Atlas.

ĭy-Ydäw-Tanän d-Idrären ĕl-Lkesst[1] n-Ayt-Ṣwab d-Idrären n-Räs-Lwäd ḫ-ĕnnig Trudänt. Adfel ĭy-ydrären-äd ar-ittedêṛṛû tamazirt ĕw-Waštuken s-uṣêmmîḍ, amma tamazirt ĕw-Waštuken ur-a-gi-s-iṭṭâṛ udfel ašku tga lmakän ĕw-wargän, irġa lhawa-nn-es ; mlädd ur adfel-änn elli ittiguten ḫ-idrären-äd ĕlli-ttubdärnin, ur-akkʷ rat-tekkrem tmazirt ĭy-Ykʷenka ḫ-Waštuken.

Iḫ ikšem wayyur ĕn-Ktubêṛ ar-ittili unẓâṛ, ngin wamän, ɛemmêṛn medden tinûḍfiwin-ĕnn-sen, ar-tthiyyälen iggulla d-izzugliwn t-teyyigiwin s-kiḫ iffuġ ĕṛṛĕbiɛ ḫ-yigrän afäd ad-kkerzen. Ar-ittemmtät eṛṛebiɛ-ĕlli, immġi-d wamud waḥdu-t, ur-(r)at-t-iḍêṛṛû ṛṛĕbiɛ. Wa-nna ikkerzen iḫ-ta ur-immġi ṛṛĕbiɛ ur-a-där-s ttili ṣṣâbt, ašku ar-ineqqa ṛṛĕbiɛ lḥubub iḫ bahra iggut. Iḫ ur-iḍêṛ unẓâṛ ḫ-Ktubêṛ, ar-kkerzen medden ḫ-umläl s-tegḍrûṛt, ar-kiḫ iḍêṛ unẓâṛ gellben s-iderq d-ĕlḥerš, ar gi-sen kkerzen ar-kiḫ daḫ qqûṛn, mmattin daḫ s-umläl; waläyenni iḫ bahra iggut unẓâṛ ar-ittṣâb iderq d-ĕlḥerš, amläl uhu ; iḫ idrus unẓâṛ, ar-ittṣâb umläl, iderq d-ĕlḥerš uhû, ašku ar-bahra ttirin amän ggutnin, ur-a-ten ittiwdu imikk zun-d amläl.

Iḫ ra-yili unẓâṛ iṭṭâf leɛlämt-ĕnn-es ; ar-ittili umedlu iẓḍâyn ḫ-igenna, ar-d-ĕkkäten wusmän ḫ-iggi l-lebḥêṛ, sawlent tegnäw (sawlen waggägen), yili rriḥ ḫ-tagut, ibdu s-uršäš isdiden; ar-ittigut kra-s-kra s-ĕlmiqdär ĕn-tayri n-Ṛêbbi, ar-kiḫ iffi unšĕkk-ĕnna ira Ṛêbbi. Lbeɛḍ ĕn-twäl ar-ittili ibruri ar-kiḫ ɛemmêṛn isarägen d-izurn t-teswäk d-iġaräsen d-largug. Ar-ittili unšekk ĕw-waqayn ŭw-wsengär umlil. Lbeɛḍ ĕn-twäl iḫ-illa ibruri-y-äd ḫ-luqt ĕw-wzenbu, ar-kullu issusus lḥubub ḫ-täydert ar-kiḫ-d ibqa yiger ġar zun-d aẓẓmây, ur-sul ili ḥetta yät-täydert. Ula agʷris ar-iṭṭâṛ ḫ-wakäl iḫ bahra illa uṣêmmîḍ ; ar-ittegga zun-d tilezda n-taḍûṭṭ ḫ-iggi w-wakäl, neḫ iga zun-d iḫ tessiffĕt lžir f-wakäl. Ar-iṭṭâṛ ugʷris nettän bla anẓâṛ, waläyenni ur-a-iṭṭâṛ abla igr-iy-yîḍ ; ar-ittiliḥ iḫ-t-teġli tafukt. Wa-nna ur-ilsin idukän zikk-ṣbâḥ iḫ-iḍêṛ ugʷris-äd, ur-iẓḍâṛ a-fellä-s izzigiz s-ukerräm zun-d adfel d-uggʷär ; ar-kullu ttebaqqâyn iḍâṛṛen-ĕw-wa-nna gi-s izzigizen s-testġin. Wa-nna iddän s-kra n-ĕssuq taṣêbḥîyt iḫ-iḍêṛ ugʷris, ur-a-t-taqqläy tafukt ar-kiḫ sul ur-iḥkim ḫ-iḍâṛṛen-ĕnn-es zun-d iḫ-ĕmmuten. Ur-a-gi-s iṭṭây uṣemmiḍ-änn d-ĕssemm-änn abla iḫ irġa s-leɛfiyt neḫ isummer tafukt ar-kiḫ irġa mseqqem, neḫ išša tiremt iḥmän, isḫenn s-lidam. (Aštuken)

(1) Le massif du Lkest de nos cartes de l'Anti-Atlas.

23. — AṢEMMIḌ D-UNẒÅṚ D-UDFEL[1]

— Is telkem luqt-ĕn-tĕyyerza ṅgedd ur-ta? — Telkem luqt ĕn-tĕyyerza waläyenni ur-ta iḍĕṛ unẓåṛ.

— Ussän-äd is-ikkerm lḥal ṅgedd is-irġa ? — Ussän-äd, zikk-ṣbåḥ ar-ikkerm lḥal, amma iḫ iġli wäss ur-a-ittili uṣĕmmiḍ, ar gi-s tteẓẓů tafukt.

— Luqt ŭw-wṣĕmmiḍ is-a-lessän medden leksut ĕn-taḍůṭṭ ṅg-edd ti-l-lkettän ? — Luqt-ŭw-wṣemmiḍ ar-lessän medden leksut ĕn-taḍůṭṭ ašku irġa, amma lkettän ikerm.

— Män-luqt a-ikkermen ḫ-useggʷäs, iz-d ĕlfåṣĕl ĕn-tgerst ṅgedd ĕlfåṣĕl n-ĕṣṣîf ? — Lfåṣĕl-ĕw-wnẓåṛ ar-ikkerm ḫ-useggʷäs, amma lfåṣĕl n-ĕṣṣîf ar-ireqqå.

— Iḫ bahra iggut uṣĕmmiḍ, ma-s-a-reqqån medden ? — Iḫ bahra iggut uṣĕmmiḍ, ar-reqqån medden s-leɛfiyt.

— Leɛfiyt ma-s-a-treqqå ? — Leɛfiyt ar-treqqå s-ikeššůḍĕn, ula sul tirgin (lfaḥer).

— Iḫ ur-illa unẓåṛ is rad-kkerzen medden ṅgedd ůhů ? — Iḫ-ur-illa unẓåṛ ur-ra-kkerzen medden abla ddu-w-wamän.

— Ma issemġayn tugʷa ? — Anẓåṛ a-issemġayn tugʷa.

— Leksibt iḫ-ur-tešši ṛṛĕbiɛ is-a-gi-s ttili tadunt? — Rat-tɛiš s-walim t-temẓîn.

Anẓåṛ nettän ad-d-ttekka lemɛišt i-lḥaläyq, iḫ ur-illi, ar-ittġåṛ wakäl, yiliḥ walu, yigut ĕžžuɛ (låẓ, buheyyuf). Ikka-tt-inn yaw-wseggʷäs illa bahra žžuɛ ḫ-Sus, ar-ẓẓåḍen medden tammurġi.

Aseggʷäs-enna illa unẓåṛ, kerzen medden, tili ṣṣåbt, ur-a-ittili žžuɛ. Iḫ-ur-illa ḥetta lašẓåṛ ur-a-tteḥlafen, ḥetta leɛyun ar-ttġåṛn.

Anẓåṛ teggut bahra nnfiɛt-ĕnn-es i-medden, waläyenni iḫ bahra iggut išeqqå ar-iḥellu tigʷmma, ar-neggin isäffen.

Ġass-äd ikerm lḥal uggʷar n-ĕllyali, waläyenni adfel ad-d-iserreḥen aṣĕmmiḍ i-ġi-d, ašku ar-iṭṭåṛ ḫ-kra-m-mäni.

Adfel ar-ifessi s-tafukt, swa-nnit iḫ illa ḫ-luqt-n-ĕṛṛbiɛ ula ḫ-ĕṣṣîf.

Ġil-äd iffuġ lḥal s-terqå, ur bahra iggut uṣemmiḍ. (Aštuken)

(1) Ce texte reprend, sous forme de dialogue, le sujet traité plus haut.

24. — LUQT N-EṚṚBIɛ

Luqqĕt[1] n-ĕṛṛbiɛ, ur-illi mäd-d-ikkän iggi-nn-es ġ-wafulki, tuf kullu laweqqat-li-(i)llän ġ-useggʷäs, ašku ar gi-s ittili užžig ižužžgen, ar ġi-s ttili tafukt ġĕ-tuẓẓûmt-ĕw-wäss, tafukt-lli-(i)rwan, li-(i)ttiri lḫaṭêṛ, li-(i)ttzayäden i-ddunit afulki, ar-ttennefɛu ṛṛbiɛ ula iḫsän n-bnädem, ula kulemma immġin ġ-wakäl.

Ar-ittegga igenna ġ-luqqet n-ĕṛṛbiɛ zû-d lemri iṣfân; iġ-ĕnn gi-s teqqezzet, tennit is ra-nn kullu tannit ma-nn illän ġĕ-tsga-y-änn-n-es, ašku ur-ĕnn sul gi-s intil ḥetta ibri. Ur-d tafukt helli ka-ittfalkäyn ġ-luqqet n-ĕṛṛbiɛ ; kulši ar-ittfalkäy ġakud-änn ġ-ĕlgʷddäm-ĕn-tîṭṭ, yimim kulši ġ-imi n-ġwa -nna-išettän, kulemma s-a-išetta, ar-ittzayäd tamimt ġ-imi-nn-es.

Is-ur-teẓṛît ḥetta lebhäymen ar-ttafän[2] ṣṣwaḥatin-n-sen ġakud-änn, ar-tteżżin, ar gi-sen ttili tfiyyi yâḍfuten t-tadunt.

Igḍâḍ ḥetta nettni ar-ttneššâṭên f-iguyya-nn-sen ; ar-ten ttannit iġ-a ttfayrären ġ-igenna, aškin-d s-ġi-d, ddun s-ġi-d. Illa gi-sen ma-itteddän ar-afella, yattuyen ġ-igenna, ifser gi-s tifrawin-n-es, ibedd ġ-ĕlhawa, ur-a-ittḥerräk, ur-as-d kullu yiwi ġik-änn aġar liġ-t iɛžeb lḥal, isbaseṭṭâ f-ugayyu-nn-es, yili d-ĕlgana-nn-es.

Subḥan-ek a-Ṛêbbi! kulemma illän ar-ittefraḥ i-luqqĕt n-ĕṛṛbiɛ ġ-lḫalayeqq-ĕlli isawälen, ula ġwi-lli ur-sawälnin ; igḍâḍ ula lebhäymen, ula midden ar-äs ttefraḥen ašku gän kullu wussän-n-es ennzäht ; iġ tesmuqqelt s-igenna, ifulki, iġ tesmuqqelt s-wakäl taft-t-inn iġelb igenna. Ar-äk-d iššekʷšâḍ lḥal akäl ġ-luqt en-taleddrär, zu-d iġ illa ma-kullu isswän iggi-nn-es s-kul ĕṛṛêhḍ ġ-iḥenbeln t-tẓerbäy t-tegḍifin ; kulemma igät ĕlžiht-ĕnna s-ĕnn tesmuqqelt, taft-ĕstt-inn[3] tekkä-d agêṛḍ nĕ-ḫta-nna yâḍnin, ukʷän ar-ĕnn tesseflätt i-tezzwa iġ-a-zräyent, ar-tent ttannit iġ-ddänt d-iġ-d-uškänt, asind-d tamment ġ-užžig, ar-tkʷṭṭât i-waḍû iɛdeln ġ-ġi-nna-ġ helli tbiddett, ar-ttannit lebhäymen iġ šebeɛɛan man-ik ad-ttneššâṭên : kra ibedd, kra isekkus, kra ar-ittelɛab d-wayyâḍ, kra ar-ittreqqas, kra aġar immaġ, kra yudd-ugayyu[4], iferd, ad-d ukʷän teqqerreb[1] luqqĕt-ĕl-lgäyla at-telkem ar-ttannit izgirn iġ-ten-id iṭṭây ḍḍîkuk, ukʷän ar-kullu ittazzla tugett-ĕnn-sen.

(1) Noter l'allongement (ou redoublement) inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(2) *Lebhaymen* est, ici, du masculin pluriel.
(3) Mis pour : *tafel-it-inn*.
(4) Mis pour : *yudd i-ugayyu*.

Ssfeldeġ i-midden ar-ttinin ḍḍîkuk-li-(i)ttilin ġakud-änn igä-t ya-ugḍîḍ ; ad-ukʷän inna s-imi nn-es : « ḍḍîkuk ! », ffġen-d kra-y-yizän ġ-imi-nn-es, ukʷän ar-tteqqs-n i-izgiren ; ad-äsen ukʷän qqsen, tannit-ten iġ ullen imġalen, ukʷän ar-ttazzlän, at-ten ukʷän ẓrîn tazzänin, ukʷän ar-asen ttinin : « ḍḍîkuk ! ḍḍîkuk ! ». Ad-ukʷän ssfelden izgiren i-tazzänin ar-ttinin ġik-änn, ar-bahhra ttazzälen, ur-a-ttbeddäden ar-imawen ĕn-tgʷmma li-ġ-a-ttilin. Ar-ffäln midden tigʷmma-nn-sen li-ġ bedda zedġen, ddun s-lemwakin n-ĕṛṛbiɛ, ɛezzben-ĕnn gi-sen, nettni ula lebhäymen-ĕnn-sen, ula tarwa-nn-sen; ġi-nn a-ġ-a-nn-ttilin ar-kiġ tezri luqqet n-ĕṛṛbiɛ fäd ad-d-ur-rin. Kulemma-nn-ur-izzrin luqt n-ĕṛṛbiɛ ġ-beṛṛå, ha-t-inn ur-a-ittili d-ĕlḥaṭêṛ-enn-es, ašku ur-a-iẓeṛṛå ġay-ĕlli ẓeṛṛån ġwi-lli-nn-ɛezzebnin ġ-där -ĕṛṛbiɛ ġ-beṛṛå; nettän iggawer helli ġĕ-tgemmi, ur-a-iẓeṛṛå yät, amma nettni ar-ẓeṛṛån kulemma igät-äss kra-igän leždid : ĕṛṛbiɛ iga leždid, tudit tga leždid, aġû iga leždid, lmakän ĕn-tezdeġt iga leždid. Luqqet n-eṛṛbiɛ ar-ttezhären igʷlifen, ar-tesseflätt i-taddärin ar-kullu neddrent, ar-ssufuġen igʷlifen ġakud-änn, ar-ttili tgezzumt. Ġwi-lli ur-ṭṭåfnin igʷlifen, ula illa där-sen ma-s-a-ten ssaġen, ar-ten gʷemmern, ašku ar-ten yakka Ṛêbbi ġakud-änn ġ-luqt-ĕnn-sen, užäden ġ-ugʷens iżåṛîfen, ula lašẓåṛ. Kada wa-kada m-midden a-yufän agʷlif, iġʷi-t, ar-äs-ittaru ayelliġ ṭṭåf gigän d-igʷlifen. Menšekk d-midden a-irebḥen ġ-igʷlifen iġ-äs-ten iɛdel Ṛêbbi, ašku illa iġ ittuger ttamän ĕn-tamment wi-l-lɛawult lli-isɛišen midden. Ur-žžu-dd-nekki a-ittnasän[1] yaw-wass lliġ-ĕnn ufiġ ya-ineqqbi ġ-ugeẓẓa-y-yaw-wargän[2], illa gi-s ya-wgʷlif iɛemmêṛ-t s-tamment, awiġ-d ya-wgdur, ɛemmêṛeġ-t gi-s sĕ-tgezzumt ayelliġ-d agurn imešḍên, fleġ-ten, yašk-id yän yåḍnin, iɛemmêṛ gi-sen ya-wfešku-lli-d-yiwi. Lliġ iwiġ tagezzumt-änn sĕ-tgemmi, sekkusèg ar-ttẓêmmåġ, ar gi-s kʷṭṭaġ i-waḍû n-kra n-ĕṛṛbiɛ iżżän, ašku tga sul ti-l-leždid ; ġay-änn ad-d-yiwin liġ imken ag-gi-s ikḍû yän i-ṛṛbiɛ liġ-t-id usint tezzwa ; imešḍên-äd ur-ḍhirên ma-ġ-a -ten skärent tezzwa, iz-d ĕṛṛbiɛ, nġ-ĕdd kra yåḍnin.

Ad-ukʷän iffu lḥal ġ-wussän n-ĕṛṛbiɛ, ar-ttannit ikabären ĕn-tferḥin t-temġarin iġ-ddänt s-tuga : kra gi-sent iṭṭåf taryälin t-teglezzäm li-s-a -qqazent tuga, kra issuda iġʷyyäl, ukʷän ar-tesseflätt i-ležmaɛt-ĕn-tferḥin t-temġarin, tili teġrit ġ-kulemma igät aġaräs.

Ġik-änn daġ d-luqqt-n-tegrigawt, iġ-d-grugän midden, ar-ttannit

(1) Litt. « ce n'est pas moi qui oublie », pour dire « je n'oublie pas ».
(2) Mis pour : *ġ-ugeẓẓa n-yän-wargän.*

ikabären f-ikabären, kra yuškä-d ġ-ufäsi, kra yuškä-d ġ-uẓêlmåḍ. Illa mäd-d-ittawin ĕrṛbiɛ, yasi-t-id f-iṛêɛman, ar-t-ittawi, ar-t-iḥeṭṭû, ar-t-isġåṛ ar kud-ĕnna ikemmel ĕrṛbiɛ issufeġ-t-id, ar-t-yakka i-lebhäymen. Ṛṛbiɛ -änn-lli-(i)qqûṛn, ar-äs-ttinin midden : « asaġûṛ ». Iɛezza där lebhäymen ġ-luqt-ĕnn-es. (Ayt-Bṛåyyim)

---

25. — TAẒÅLLIT EW-WAMÄN

Iḫ-illa uzirz ḫ-iḫf ŭw-wseggʷäs, yiliḥ anẓåṛ, neḫ tuẓẓûmt-ĕnn-es, neḫ tigira-nn-es, ar-ttmunn medden kullu-ten, ṭṭêlba d-ifqîṛn d-imeḥḍåṛn, lsin leksut ḫʷšennin, ar-aqqṛån i-Ṛêbbi ad-äsen ifk anẓåṛ ; ffġen s-beṛṛå l-lmuḍɛa, illa gi-s yäl-lmakän ar-äs-ttinin ĕlmerkeɛ ; ẓåḷḷen taẓåḷḷit-ĕw -wamän : snät-errkɛat, gellben-d daḫ s-elmuḍɛa, ar daḫ aqqṛån i-Ṛĕbbi at-ten irḥem s-unẓåṛ s-wawäl-äd : « Ya Mawlana rḥem-na. — bi-žahi-nnbi qeddemna ». Kkin yän mennäw wussän, iḫ illa unẓåṛ ġik-änn ad-rän ; iḫ ur-illa munn daḫ ifqîṛn n-tmazirt d-ĕṭṭĕlba-nn-es, sġin azger neḫ tafunäst, ġersen f-iggi w-wgerräm Sidi-Sɛid-eššrif[1] beɛd-em-ma-ḫ-äs-d beṛṛêmen tiġersi-y-ann kṛåṭṭ-ṭwäl; skern fellä-s ĕlmeɛṛûf, at-t-igän d-seksu t-tfeyyi, fkin kullu i-medden ad-eššin ar-kiḫ šebeɛɛan ayt-tmazirt ula iberṛåniyn. Iḫ ššän medden ĕlmeɛṛûf-ĕlli skern f-ugerräm, skern elgûṛ, at-t-igän d-iḫ munn ḫ-yäl-lmakän, ar-kullu ttinin s-yät-twäl (s-yät-ĕṣṣawt) iwaliwn-äd :

amän ! amän-ŭw-wnẓåṛ !
at-ten-d awint tegnaw
ḫ-wasif el-ližbåṛ ! ».

Ar-ttinin ġik-änn lemiqdär n-ĕssaɛt. Dɛun ġakud-änn, ar-ittedɛu lefqih ĕl-lemḍêṛṣt, ar-ittini : « ad-aḫ-d yawi Ṛêbbi yät-tmeġra w-wamän-ŭw-wnẓåṛ ! ». Inin kullu medden : « āmīn ! ya-Ṛêbba-lɛalamin ! ». Yini daḫ : « ad-aḫ issu Ṛêbbi, issu lebhäym-ĕnn-eḫ, issu ikälen-ĕnn-eḫ ! ». Inin daḫ medden : « āmīn ya-Ṛêbba-lɛalamin ! ». Yini daḫ : « a-nn fellä-ḫ yasi Ṛêbbi azirz-äd s-unẓåṛ ḫ-tella sslämt d-ĕnnfiɛt ! ». Inin daḫ medden : « āmīn ya-Ṛêbba-lɛalamin ! ». Iḫ-ĕmmedɛan medden ferreqen, ku-yän iddu s-tgemmi -nn-es, abla ifqîṛn ; nettni ar-nessän ḫ-ugerräm, ar gi-s tteɛbäden, ar-ttedɛun ar-azekka ; ffġen-d ar-aqṛån i-Ṛêbbi d-igʷrrämen

(1) *Sidi-Sɛid-eššrif*, sanctuaire situé sur le territoire des *Ikʷnka*.

a-ifsi tamkrist f-isemgän-ĕnn-es, ar-ammäs ĕn-tgʷmma-nn-sen. Sul ar-ttmunn ḫĕ-tgʷmma-nn-sen t-temzgadiwin, ar-tteḍålaben Ṛĕbbi at-tn -issu d-elḥin.

Kkin daḫ kra ; iḫ illa unẓåṛ ġik-änn ad-rän ; iḫ ur-illa nekrent temġarin ḥetta nettenti, asind-d yaw-wġenża[1], lsint-äs leksut, ṛẓînt-äs, ḥezzment-äs s-kra-igätt anäw ĕl-lqešš ĕn-temġarin : tiẓĕṛẓåy n-ĕnnqʷṛt ĕt-tfalätin n-ĕllubän d-ĕnnqʷṛt t-tazriwin. Tasi-t yät gi-sent ĕnna-iṭṭåfen leεqel -ĕnn-es itebten. Zäydent ar-ttekkänt imi-n-tgʷmma, ar-ttamẓĕnt leflus t-tegläy d-uggʷern d-ĕssekkʷåṛ d-lidäm d-ay-nna ufänt, ar-aqṛånt i-Ṛĕbbi s-ġik-äd, bḍûnt fellä-s :

« Bellġʷnża ! numen s-Ṛĕbbi,
Rḥem-na a-Sidi Ṛĕbbi
S-unẓåṛ-ĕnn-ek ḫ-elḫzin-ĕnn-ek ! »

Iḫ-illa unẓåṛ ġik-änn ad-rän medden, iḫ ur-illa ar-ttarän ĕṭṭĕlba-l -lemḍĕṛṣt : « wa law basaṭa llahu r-rizqa »[2], nĕṣṣ ĕl-lḥizb n- « ilayhi yuraddu ». Waläynni iḫ rat-t-arän ar-smuquln s-wa-nna gi-sen iḥeṛšen, issen lqûṛån ; yarä-t, iferreq kullu leḥruf-ĕn-tġuriwin-ĕnn-es ġik-äd : wa, la, w, ba, sa, ṭa..., ḫ-yät-telluḥt lli-ḫ-aqṛån imeḥḍåṛn ; agʷlen-tt ḫĕ-targänt bahra yattuyn. Iḫ skern ġik-änn ur-a-izräy walu, yili unẓåṛ iḫ ira Ṛĕbbi.

A-wa, ġik-äd a-igän leada ġ-Waštuken ĕn-Sus iḫ illa uzirz, ašku azirz at-t-igän iḫ tra luqt anẓåṛ, yiliḥ-t : tamzwarut iḫ-ta-ur-kerzen medden, neḫ tuẓẓûmt iḫ-illa ugläs neḫ tigira iḫ-a-ifessu imendi. (Aštuken)

(1) Consulter sur ce rite et les rites analogues Laoust, *Mots et choses berbères*, pp. 204 et ss.
(2) Premiers mots du 49e ḥizeb commençant par « ilayhi yuraddu ». Un ḥizeb est la soixantième partie du Coran.

CHAPITRE VI : LES CULTURES

26. — TAYYIRZA

Ad-ukʷän iḍêṛ unẓâṛ, isu wakäl, ar-ttḥeyyälen midden i-tĭyyigiwin[1] -enn-sen, sġin amud, sġin iwwulla d-izakären, ɛedlen-d issekräz-ew-wuzzäl[2] ġ-där umzil ġ-wanûḍ, amẓen imešġalen s-teġräd-ĕnn-sen. Ġwa-nna iṭṭâfen isemgän d-imkarän ar-äs-kkerzen. Ġwa-nna daġ iṭṭâfen tarwa ssennin i-tĕyyirza ukʷän ar-äs-kkerzen nettni nit. Ur-a-skärn ayt-tmizär ĕn-Sus iḥemmasen zun-d ayt-Lġêṛb, is-a-helli ttamẓên nettni imkarän f-useggʷäs, ar-asen kkerzen niġ kʷran imešġalen ġ-wussän ĕn-tĭyyirza[3]. Amma ad-skern iḥemmasen ûhû.

Ar-kkerzen s-wayyis waḥḥdä-t[4], aserdun waḥḥdä-t, aṛâm waḥḥdä-t, izgiren kul-sin ar-ten zeddin, amma tafunäst t-tayyâḍ neġ azger t-tfunäst, neġ yän gi-sen d-iġʷyyäl.

Llän kra-m-midden nettni ur-ṭṭâfen tayyuga ma-s-a-kkerzen, is-a helli tsekkuyyusen ar-kiġ kerzen midden kra, ḍâlben i-ġwa-nna igän ammäs el-lɛâṛ-ĕnn-sen neġ addžâṛ-enn-sen, neġ imeddukkäl-enn-sen at-ten iɛawen s-tĭyyuga-nn-es[5], yaw-wäss neġ sin, ukʷän iɛawen-ten. Ġik-änn ad-skärn midden-änn ar-kud-ĕnna kerzen lḥeqq-ĕnn-sen ġ-ger midden.

Yili daġ yän-ĕṛṛêhḍ yâḍnin ġ-midden-ĕlli ḍɛefnin bahhra, gin ddräwš, iġ ur-ufin tayyuga ma-s-a-kkerzen igellinnin amẓên igĕlezzäm, ar-ser-sen ttneqqäšen igrän iġ luḥen amud.

Iġ rad-kkerzen midden, nkern zikk-ṣbâḥ-zikk iġ isäwel lmudden ĕl -lefžer, fkin i-lebhäyem mäd-šettänt s-kud-ĕnna fḍêṛn ḥetta nettni, ḥiyyiln i-lebhäym, ukʷän iffu-ten-inn lḥal ġ-iger, qqenn i-tĕyyigiwin, ilûḥ-asen amud. Ġwa-lli-t-ittluḥen, iɛellem-asen tiritin s-uḍêṛf. Ġwa-lli-y-asen

(1) Mis pour *i-tĕyyigiwin;* la voyelle brève *ĭ* a été développée par la semi-voyelle *y*.
(2) Mis pour : *n-wuzzäl.*
(3) Mis pour *teyyirza;* la voyelle brève *ĭ* est développée par la semi-voyelle *y*.
(4) Remarquer, ici, l'allongement (ou redoublement) inconditionnel de la pharyngale sourde *ḥ*.
(5) Mis pour : *teyyuga.*

ittɛellämen, iġ-asen iɛellem, yakʷi-nn kul-yän gi-sen, isala ššġel-ĕnn-es. Ġik-änn ad-skaren ar-där luqqĕt n-ti-zwärn ššin tiremt-ĕlli-mu-ttinin « wazdwit », sunfun, iẓẓåḷḷ ġwa-nna-iran a-iẓẓåḷḷ. Ukʷän nkern daġ, ḫedmen ar-kiġ trûḥ tafukt, rĕẓmen i-tĕyyigiwin, urrin-d sĕ-tgʷmma-nn-sen. Ġik -änn ad-skärn ar-kiġ tkemmel tĭyyirza[1].

Iġ nkerz, temmġi tĭyyirza[1], yili gi-s ĕṛṛbiɛ, ar-nettedda ar-tt-nsusäy ar-kud-ĕnna tqeṛṛĕb at-teg tizelfin, ar-ĕnn ser-s nettaggʷa amar igḍåḍ d-imakern elli ttakʷernin agʷläs. (Ayt-Bṛåyyim)

---

27. — TAYYIRZA[2]

Iġ-iḍĕṛ unẓåṛ ġĕ-tmazirt-enn-un, mat-teskarem ?

Ar-neskär ttyawil i-tĕyyirza, ar-nessaġ tiyyigiwin iġ där-neġ ur-ellint, iġ-tent yädelli nezzenza ġ-luqqĕt n-ĕṣṣîf.

Ma-itteggän tiyyigiwin ġ-där-un ?

Kul-yän d-netta ; illa ma-nn-itteggän s-tĭyyuga iṛĕɛman[3] d-iserdän d-iṣän d-iġʷyyäl d-izgiren.

Man-ik ad-äsen teskarem, iz-z[4] kul sin ar-ten tesmunem, nġ-edd kul yän waḥḥdä-t iẓḍåṛ a-išġel ?

Aṛɛĕm waḥḥdä-t, ayyis waḥḥdä-t, aserdun waḥḥdä-t, aġeyyul ar-ittmun d-ufunäs.

Imma taṛɛĕmt t-tagʷmärt t-tserdunt t-tĕġeyyult t-tfunäst, is-a-ser-sent kkerzen nġ-edd ûhû ?

Ar-ser-sent nekkerz ; nettenti a-bahhra itteṣbåṛĕn.

Ml-iyyi mäd-kullu igän iqqšušen n-tĭyyirza ġ-där-un.

Iga-ten igulla d-wasskerzen-ĕw-wuzzäl t-tewriyyin d-izakärĕn t-tezakarin d-iṣeḷḷåben t-tsila l-lebhäyem lli-tteṣemmåṛnin.

Man-ik at-teskarem iġ-ĕnn telkemm ġilli-ġ rat-tekkerzem ?

Ar-ĕntteqqen i-tĭyyigiwin, nekf-ĕnn yän gig-neġ ar-ittlûḥ amud, yän yåḍnin ar-ittɛelläm tiritin s-uḍĕṛf. Ad-ukʷän grin amud, ɛellmen, nakʷi-nn nukkʷni, ar-nekkerz iġ ukʷän iffu lḥal ar-luqqĕt imekli, nerẓĕm i-lebhäymen

(1) Mis pour : *ieyyirza.*
(2) Ce texte est une sorte de dialogue portant sur le texte précédent.
(3) Pl. de *aṛɛem,* variante de *aṛâm.*
(4) Mis pour : *iz-d* mis lui-même pour *is-d.*

ad-ššin, nešš imekli, namẓ daġ tiyyigiwin ar-luqqět ĕw-wazdwit[1] ; iġ nešša ar-nekkerz ar-kud-ĕnna yagur kra i-ti-w-wudši ; iġ trůḥ tafukt, ukʷän nurri-d sĕ-tgʷmma. Awa ġik-änn a-bedda neskär mĕniġ nebda ard nkemmel. (Ayt-Brạyyim)

---

28. — TAMEGRA

Iġ tqerṛêb luqqět ĕn-temgra ar-tteεdäln midden isemmawden[5] ma-s-a-meggern, skern ttyawil i-iḥeddämen. Ġwa-nna ḥeṣṣånt temẓîn ma-išetta iddu s-igrän-ĕnn-es, ar gi-sen ittekkêḍ ar-kud-ĕnna meggern midden ; tumẓîn-änn-elli-zwarn is-a-tent šettän, ġ-igrän ar-äsent ttinin « azenbu ». Tazzänin nettni ar-ttekksen kra ġ-igrän ar-äs-ttinin « ašewwåḍ ĕn-tzelfin ».

Iġ-kullu nwän igrän, ar-tteddun midden zikk-ṣbåḥ-zikk, munn d-imešġalen-ĕnn-sen s-iger, ar-meggern ar-kiġ bahhra teḥma (terġa) lgäyla, urrin-d sĕ-tgʷmma, ššin imekli, sunfun ar-tazedwit ddun daġ s-där temgra. Ar-meggern ar-ti-w-wudši, kfin i-imešġalen lli där-sen išġʷln tiġräd-ĕnn-sen. Ġwi-lli meggernin illa gi-sen ma-ikʷnnän ar-imegger, yili gi-sen ma-ittbed-däden ar-ittamẓ tadliwin f-imešġalen yåḍnin, yili daġ gi-sen kra, netta ur-a-imegger ula ar-ittamẓ tadliwin, is-a-helli igerru taydert ĕnna-iḍêṛn ġ-ḍåṛat-ĭy-ymešġalen[2] neġ iġ rad-růḥen ar-smunn tadliwin, ar-gi-sent skärn imadaġen meqqůṛnin amar at-tent ur-izluzzu uṣemmîḍ ula ar-tent šettän lebhäym ġi-nn izrin.

Ġwa-nna-mu bahhra teggut temgra-nn-es ad-ukʷän isekkus ar-kiġ iḍåleb tiwizi i-yy-ayt[3] -ĕlmuḍeε-ĕnn-es neġ kra l-lmuḍeε yåḍnin-elli-ġ-ĕllän midden-li-bahhra issenn, fkin-äs tiwizi. Illa iġ tga tiwizi-y-änn aġar irgäzen; illa iġ tga timġarin (tumġarin); illa iġ-akkʷ llän kullu-ten ammäs ĕn-twizi. Mašš irgäzen iẓli ukabär-ĕnn-sen, timġarin iẓli ukabär-ĕnn-sent. Ar-daġ akkän midden tiwizi i-igurrämen, ar-äsen ttawsen ġĕ-temgra-nn-sen ar-kiġ tkemmel, ar daġ akkän tiwizi i-lfeqqîh[4] -enna sseḥḍêṛn ġ-lemḍêṛṣt neġ ṭṭåleb ĕn-temzgida ula lemεellem amzil-elli-y-asen itteεdäln issekräz d-igĕlezzäm d-isemmiwäd[5] t-tsaliwin el-lebhäyem. (Ayt-Brạyyim)

(1) Mis pour *n-wazdwil.*
(2) Mis pour *ḍåṛat-n-imešġalen.*
(3) Mis pour *i-y-ayt,* mis lui-même pour *i-ayl.*
(4) Remarquer, dans ce nom, l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q.*
(5) Le narrateur donne deux pl. de *asemmawd: isemmawden* et *isemmiwäd.*

29. — ASRUT

Iġ iḥma lḥal, ukʷän nlûḥ-d taffa s-tizär, neqqen i-lebhäym, neg-asen ġ-imawen-ĕn-sen takmämin ad-ur-šettän iġ-a-nserwät. Ar-irebbu ġwa-lli -ten iglin kra-uzgʷi ma-s-a-ittåmẓ areffuš-ĕnn-sen ad-ur-iṭṭåṛ ġ-ĕlmakän n-ĕṛṛwa.

Annrär ar-gi-s ittili ma-igellin lebhäymen, ula ma-itteggän tawala i-tgertilt iġ rat-tgelleb, ilin gi-s ibawšen t-tizär.

Ur-a-ttnuṛẓûmen midden ġ-unnrär i-lebhäyem n-ĕṛṛwa abla iġ-ĕnn tĕḍĕṛ ṭafukt, ukʷän awin-ten, ssun-ten-id, ssekšmen-ten s-tgemmi, ar-ṣbåḥ -änn daġ. Ġik-änn ad-skärn ar-kud-ĕnna sruten taffa. Iġ-tenġed, smunen-tt, zuzzren-tt, skern tirit, ssufġen gi-s leɛšûṛ, fkin-ten i-ddrawš d-lemḍĕṛṣt, ssekšmen-tt s-uḥanu, neġ tasräft, asin alim s-lehri, kkin yän-mennäw -wussän, sruten iwurmän-ĕlli-d-išîḍĕn ġ-uzuzzer, swa iwurmän ĕn-temẓîn, ula wi-y-yirden[1].

Ġik-änn a-neskär ġ-där-neġ ; tayyirza, mliġ-äk män-ik ag-gis neskär, ula tamegra, ula ṛṛwa, ula azuzzer, belḥaqq ttuġ ur-ak-ĕnniġ iga ġĕ-leada n-tazzänin, tazdwit, iġ irẓêm ĕṛṛwa, ar-d-ĕttmunn ġ-unnrär, ar-kkäten tiguněšṭêḷḷå ġ-iggi n-temẓîn neġ irden. Iġ sul gänt-temẓîn aġar taffa, ar-aqqläyn s-iggi uġʷṛåb, ar-d-ttreqqasen f-taffa.

Ad-ukʷän sruten medden ġ-innrura, ar-ttannit iġerdäyn ar-qqazen taswin, ar-ttannit tuḍfin iġ-a-ttžurrunt taqqayin ĕn-temẓîn d-irden, ula igḍåḍ, ar-d ttaškän, ar-gerrun s-imawen-ĕn-sen, ar-asen meddin tazzänin tištert, ar-ten ser-s ttamẓên, ar-asen qqersen, ssnun-ten, ššin-ten.

A-wa, ad-ukʷän ssekšmen midden imendi, ar-kud-ĕnna gi-s tthennän, zhern ilemma, ẓlin amud, ar-d ttasin iẓîḍ ġĕ-lmabaqi, ar-ttawin mäd zzenzän ġ-essuq, ad-d ser-s qqḍûn[2] ġay-ĕnna rän zu-d tifiyyi d-lidäm, leksut d-elžmiɛ n-kulemma ira lḥåṭĕṛ. (Ayt-Bṛåyyim)

---

30. — ASENGAR AZUGGʷAĠ

Ur-a-ikkerz asengar abla ġwa-nna-ddär tella ssinit-ĕnn-es ; ġwa-nna ikkerzen asengär azuggʷaġ ula umlil, ar-ittgelläb tibḥirt, ig-äs amazir,

(1) Mis pour *iwi-n-yirden*.
(2) Remarquer, ici encore, l'allongement inconditionnel de la vélaire *q*.

issu-tt, yažž-ĕtt ar-dzwu, iɛawd-äs daḫ tayerza, igru gi-s afär d-ĕrṛêbiɛ, irẓ uṭṭîben-ĕlli gi-s llänin, iḥewḍ-ĕtt, iger gi-s asengär, ar-äs-iṭṭåy igḍåḍ, ard yimġûṛ, ard-inwu, ar-äs-ittekkes lgelmun, ar-t-yakka i-izgären, ar-issukuf tisengarin ; ar-tent ismun ard ig usengär lɛeṛṛåm igguten, yasi-t s-iggi uzur, issers-t ard-iqqåṛ, asint-t-id temġarin ilemma ar-t-i-tekkʷment, ar-t-t-kemmlent ar-t ḥezznent ġ-ĕlḫnaši, neġ ar-t sgudäyn ġ-uḥanu.

(Ayt-Bṛåyyim)

---

31. — TAFIYYUŠT[1]

Luqt-ĕn-tfiyyušt ar ttbeṛṛåḥen medden is qqenn tafiyyušt ar-kiġ kullu tasus, teqqåṛ ġ-wakäl. Ašku iġ-tt ur-qqinn ġik-äd kulemma-d-iḍêṛn ġ-wargän ḥawẓen-t medden, swa tga ti-n-sen swa ûhû. Ġakud-änn wa-nna ittyamåẓên ar-yakka linṣåf. Kud-ĕnna teqqûṛ beṛṛḥen is-tt-reẓmen. Ku-yän iddu s-warginn-ĕnn-es, ar-tt[2] gerrun, ar-tt tteḫzänn[2] ġ-iḥuna, ar-tt sfiyyušen kra s-kra, ar-rrägen aqqayn, sslin tîẓnin, ẓḍîn-tent, ẓmin amlu, ẓlin argän t-tezgemmut, ar-šettän argän, ar-akkän tazgemmut i-lebhäym-en-sen. (Laḫṣåṣ)

---

32. — TAKNARIT

Luqt-ĕn-teknarit ar-daġ ttbeṛṛåḥen medden is-tt-qqenn ayyur-ĕw -wåḍân[3]. Ar-kiġ tenwa bahra ukʷän beṛṛḥen is-tt-reẓmen. Amma wa-nna ireẓmen urti-n-es bla lbriḥ ar-yakka linṣåf i-inflâs lli-meẓẓîynin, inflâs ĕn-ddšêṛ, s-ġay-nna rän lḫuṭûṛ-ĕn-sen, imekli nġ-edd imensi.

Iġ kullu tenwa beṛṛḥen is-tt-reẓmen. Ġakud-änn, ar-tteddun medden, ku-yän s-wurti-n-es, ar-ttekksen taknarit, ar-tt-ĕtteggän ġ-waryäln sĕ-tgʷmma-n-sen. Wi-lli ṭṭåfnin gigän, där-sen urtän ggutnin, ar-tt-ẓẓlumen, ar-tt fessern ġ-iggi izurn. Ar-kiġ teqqûṛ ḥḍûn-tt ar-luqt-uṣêmmîḍ, ar-tt-šettän nġ-ĕtt zzenzän. (Laḫṣåṣ)

(1) Se reporter aux notes sur l'arganier données à la suite du texte 13.
(2) Le pr. rég. dir. *it* remplace *tafiyyušt*.
(3) Mis pour : *ayyur n-wâḍân*.

33. — TIBḤIRT

Wa-nna irän a-isker tibḥirt man-ik a-iskär ?

— Ar-ittberråm ifergän i-yyiger, iġz gi-s anu ar-kiḫ ilkem amän, aggugen-iyt[1] neḫ aẓên ; ibnu f-wanu, ig-äs ssinit, iseġ amugäy imekkenn (imeqqûrn), iseġ izakärn ĕl-lefdäm d-ulukäf, ar-ittagʷm s-umugäy, ar-isswa akäl; yažž-t ar-kiḫ izwa, ikerz-t, iẓẓû gi-s lašẓåṛ-ĕnna-t ɛžebnin d-leḫʷḍåyr-ĕnna-ira zun-d tirekmin t-tlintit d-ibäwen t-teḫsäyt d-uẓålim d-ififel t-tmiṭåš d-ḫizzu d-baṭåṭå, aṛumi neḫ amuselm d-waḫeršuf d-lanwaɛ yåḍnin ĕl-lfakit : ddelläḥ d-wagän d-lemnun. — Lašẓåṛ-änn : tazärt d-ĕrremman d-ĕtteffäḥ t-tfiräst d-litšin. (Aštuken)

---

34. — UẒU N-TERKMIN D-ḪIZZU

Iġ-rän ad-kerzen yän gi-t-sen, ar-kkerzen ĕlmakän-änn, sbudun-t, rären-d ser-s amän, zäyden ar-skärn tiġuma, rären amän ġ-wuzunn, munn d-wamän ar-zruɛen ḫizzu nġ-edd tirekmin, ar-ten ššekšumen wamän akäl. Ġemk-änn ak-kullu[2] skärn i-wuzunn ard-zerɛen ġay-da rän.

Iġ-d immġi ġay-änn zerɛen, tili gi-s tuga, ar-ttamẓên iḫeddämen nġ-edd nitni s-iḫfawen-ĕnn-sen, ar-t susuyn.

Luqt-ĕnna gi-s tella lḫʷḍêṛt, iġ idrus ar hilli ser-s tteḫʷḍḍåṛn, ar -zzenzän, ar zeġ-gi-s ssiqåṛn tuqqirin, ižgagäln f-ižgagäln, ar-luqt ĕn-tgerst lliġ-a-ur-ttili lḫʷḍêṛt ar-tteḫʷḍḍåṛn s-tuqqirin-änn. (Igedmiwen)

---

35. — UẒU N-UẒÅLIM

Iġ ilkem wayyur n-innąyr ar-kkerzen medden i-uẓålim. Ar-tteggän i-yi-nn ġ-rat-t-ẓẓûn[3] sin iḍêṛfan nġ-edd kṛåḍ, skern gi-s tireggiw s-ibuda, skern uzunn. Illa ġ-medden ma-iskärn wi-da[4] meẓẓîynin, yili gi-sen ma

(1) Voir la note 9 de la p. 12.
(2) Mis pour : *ad-kullu*.
(3) « A l'endroit où ils veulent le planter ».
(4) Correspond à *wi-nna*.

iskärn wi-da meqqûṛnin. Iġ kemmeln ibuda n-wuzunn zäyden ar-ten tteṭuwwaɛen s-išuqâṛ, ar zeġ-gi-s sittin iẓṛân d-ĕṛṛbiɛ, ar-sefsäyn uṭṭîben ĕlli-qqûṛnin afäd a-yiḍnäy uẓâlim-äd d-ag-gi-s ur-ttili tuga. Ġakud-änn inemma, yasi wa-lli ra itteẓẓû ġ-ufus-ĕnn-es afäsi tameneqqešt nġ-edd kra n-ugus ma-s-a-izeggur i-ḍẓâlimt[1] ard tekšem ġ-wakäl. Ġemk-änn kra igätt taẓâlimt ard kullu iẓẓû ay-da[2] ira.

Aẓâlim ur-a-t-sswän iġ ur-ta immġi ašku ar-irekkem. Luqt-ĕnna immġi, izegzäw, ar-t sswän inemma. Luqt-ĕnna fellä-s iqqûṛ wakäl ar-t ttneqqašen daġ s-temneqqšin, susin-t zeġ-tuga-nna-d gi-s immġin. Iwa luqt-ĕnna-d gi-s daġ temmġi tuga susin-t daġ, neqqšen-t, ar-ittiḍnäy ard-ikemmel leḍḍnayt-ĕnn-es, ġ werrġen ifrawen-ĕnn-es bdun gi-s ar-t-qqâzen art-t ġzan. Wa-da[3] sul ilän ifrawen ar zeġ-gi-s skärn iżgagäln, aglen-ten. Wa-da ur-ilin ifrawen ar-t-assern[4] ġ-tafukt ard kullu izu zġ-wamän, ššekšmen-t s-iḥuna. (Igedmiwen)

---

36. — BAṬÂTÂ

Ġemk-äd nebder ġ-wuẓû n-uẓâlim a-iga ḥetta wuẓû n-baṭâṭâ, zeġ tiyyuga ula asusi ula aneqqeš ula aṭwaɛ, waläyenni mmengarän ġ-wuẓû. Baṭâṭâ illa ġ-medden mat-t-ismunn amer d-uḍêṛf, iġ-a-kkerzen zäyden ar-zruɛen baṭâṭâ ġ-uḍêṛf iġ tedda tĭyyuga ula iġ-d-tuška ard kemmeln yi-da rad-kerzen.

Ġemk-änn daġ iġ inwa ar-kkerzen, ar-ttmunn imgrawn d-uḍêṛf, ar-t gerrûn art-t kullu grun, asin-t ġĕ-teɛbanin nġ-edd išwariyn sĕ-tgʷmma, gen-t ġ-ĕlbyut. (Igedmiwen)

---

37. — LQINEB

Ur-illi ma-yufen tafellaḥt ġ-ĕddunit. Ašku ḥtažžän ser-s kullu medden, wa-nna-mmi imeqqûṛ ššän-ĕnn-es ula wa-nna-mmi imeẓẓîy.

Ha-yy-aġ ar-nettemnäd iġ nra ġar imikk n-ifili l-lqineb ma-s nettasa

(1) Mis pour : *i-tẓâlimt*, après sonorisation de la dentale sourde *t* au contact de la sifflante sonore et emphatique *ẓ*.

(2) Correspond à *ay-nna*.

(3) Correspond à *wa-nna*.

(4) Aoriste intensif ou forme d'habitude du verbe *fser*.

kra n-tġawsa nġ-edd ma-s ngennu idukän-ĕnn-eġ d-ma-irwäsen ġäy-äd, iġ-aḥ-t ur-izzenzi ufelläḥ-ĕlli-t-ikkerzen ur-rat-t-näf.

Mašš iwažeb fellä-ġ a-nissän mamenk a-iskär ufelläḥ-äd art-t-iżżenżem[1] afäd as-ser-s inefɛa medden ?

Iġ-ira at-t-izreɛ ar-ikkerz kra n-umadaġ meqqûṛn nġ-edd wäd meẓẓîyn, ar-äs-ittegga sin iḍêṛfan, nġ-edd kṛâḍ, afäd ad-d gi-s ur-inker ĕṛṛebiɛ, d-ĕlqinb ḥetta netta ad-žehden iẓûṛân-ĕnn-es d-a-ižhed ula nettän. Isbudw-äs[2] ibuda meqqûṛnin, isker gi-sen tireggiw, nġ-edd uzunn, iġ-ira, izreɛ inemma lqinb s-ufus-ĕnn-es ġ-ġinna-lli-y-äs yužäd ar-t izruɛ, idel-t s-wakäl bahra, issu-t s-wamän ġakud-änn nit, ard ɛemmeṛn uzunn-änn s-wamän zun-d ššariž, iwa ibbi fellä-s amän. Ar-imäläss, issu-t daġ. Ġemk -änn, ġemk-änn imäläss ar-imäläss issu-t.

Ar-d ittemmġay lqinb-äd iġ yufa akäl ižehden zun-d asengär ; iġ ur-ižhed (ur-ižhid) wakäl ar-ittisdäd imġi-nn-es s-imikk.

Iġ-d-immġi ar-ittiġzäf ard yagʷer tiddi n-bnädem iġ-yufa ṭṭahaḷḷû. Iġ-ilkem ttma n-teġzi-nn-es ar-d issufuġ kra n-ḍẓelmin ḍninin, ar-gi-sent ttilint kra n-tuškinin zun-d awškin n-usengär aṛûmi. Iwa nger ifrawn-ĕnn-es t-tama n-ḍẓalimt-ĕnn-es, ar-d gi-sen itteffuġ kra zun-d aṣêṭṭâ n-mamêẓḍâ, ar-kullu iddäl ššẓêṛt ĕl-lqinb, ukʷän ar-ittiḍnäy uṣêṭṭâ-y-änn kra s-kra ard-ig zun-d ifalän sdidnin. Iġ ukʷän werreġen ifrawn n-ĕššẓêṛt-ĕnn-es kkisen ifelläḥen aṣêṭṭâ-y-änn, nettän a-itteggän lqinb.

Tawerġi n-ifrawen-ĕnn-es bahra a-igän tamatärt ĕn-tenwi nn-es. Ar-t-ĕttawin s-ĕlmudun, zzenzen-t i-id-bäb ĕl-lemmʷlen. Ašku nitni az-zeġ gi-s iskärn ġay-da rän medden n-izakärn nġ-edd ifalän ma-s-a-tteqḍûn tiġawsiwin-ĕnn-sen elli-s-ḥtažžän ġ-ĕddunit. (Igedmiwen)

---

38. — LUṢEF-ĚN-TALɛEṚṢIN

Talɛeṛṣt da-ttili ġ-tama n-tĕgemmi, ar-äs-itteḍûwwâṛ ugädir nġ-edd afrig. Ur-a-ser-s ikeššem ġir ayt-wagʷns ; ġay-da-stt iɛummän[3], a-iɛummän tigemmi ; ar gi-s ttilin isġâṛen kullu-ten, zeġ-ṛṛemman, tteffäḥ, lmešmäš,

(1) Mis pour : *ard-t-iżżenżem.*

(2) Mis pour : *isbudu-äs*; l'hiatus a été rompu par le passage de la voyelle *u* à la semi-voyelle correspondante.

(3) Mis pour : *ġay-da-tt-iɛummän.*

lluz, burgiba, iberqiqqeš, azären, lettšin, zzenbuɛ, lḥåmḍ, llim, ĕttĕnurž[1], aḍîl, eṣṣêfṣåf, zzit, azemmur. Iy-da ġ-ur-ellin isġåṛen[2], da gi-s kkerzen tibḥirin ĕn-maṭiša d-ifîfel d-belṭižan d-uḥsäy d-uslawi d-uẓålim d-umezgur.

Ar-tteẓẓûnt temġarin ġ-wammäs ĕn-tebḥirt ižeddigen n-ĕlġenbäz d-leḥbaqt. (Imesfiwen)

---

39. — TAFELLAḤT N-ELLUZ

Lluz, netta da-t-i-tteẓẓûn[3] ġ-bṛåyl. Dä-d-i-ttasin talluzt, gin-tt-ĕnn ġ-ĕddäw wakäl igän lḥerš, ašku lluz da-itteṣbåṛ i-leɛṭeš. Luqt-änn d-i-temmeġi[4] addšen[5]-tt ar iġ[6] gi-s illa iġil nġ-edd uggär, ĕkksen-tt zeġ-ġi-nn, awin-tt s-mani yåḍni. Ġ-luqt-inn[7] d-äs-ttinin[8] : ennqʷlt. Ar-tt-ĕsswän ar iġ tmeqqûṛ, tesker lluz, ġlin is-s, ssussen-tt s-assuss zun-d zzit. Lluz netta, luqt-änn inwa, d-äs-ittekkes iferki, ar-d-iṭṭåṛ nettän ; da-inegg^{w} ġ-leḥrif. Iġ-ddar-iġ-t[9] ssussen, zrin fellä-s yän mennäw ŭw-wessän ; d-äs kullu ṭṭåṛen ifrawen-ĕnn-es, ibqa ġir ġemk-inn[10]; wa-nn[11] -t-iẓṛån, da-ittġal is iqqûṛ. Iggawer ġemk-inn ar luqt-n-ĕṛṛbiɛ s-ad-daġ isemmġay ažeddig, ar-ittaru. (Imesfiwen)

---

40. — TAFELLAḤT NE-ZZITUN

Da-tteẓẓûn medden zzit ġ-kra-n-ĕlmuḍeɛ ižžin zun-d kra n-uzegg^{w}är, nġ-edd akäl iḍnin, nġ-edd lḥêṛš.

Iġ ra-tt-ẓẓûn, da-ttgawärn ar bṛåyl, asin-d igežda nĕ-zzit izegzäwen, bbin-tt f-legṛåḍî ġ-illa iġil d-mnåṣṣ, ġzan kra n-iḫ^{w}ba ġ-illa ufud d-kra,

(1) Mis pour *ettrunž* après métathèse.
(2) « là où il n'y a pas d'arbres ».
(3) Mis pour : *da-t-itteẓẓûn;* la voyelle *i* a été introduite pour éviter la confusion du *t*, pr. rég. dir. et de *tt* préfixe formatif de l'aoriste intensif.
(4) On retrouve ici cette même voyelle de disjonction *i*.
(5) Variante du verbe *ažž* des *Bṛ.*, *Laḥ* et *Ašt.*
(6) Correspondant de *ar-kiġ* des *Bṛ.* et des *Laḥ.*, et de *ar-kiḥ* des *Ašt.*
(7) Synonyme de *ġ-luqt-änn.*
(8) Mis pour *da-äs-ttinin* où *da* est préverbe de l'aoriste intensif (ou particule de la forme d'habitude).
(9) *iġ-ddar-iġ* « lorsque ».
(10) Synonyme de *ġemk-änn.*
(11) Synonyme de *wa-nna.*

yän lgʷddäm n-yän, ar-ittaẓî yän d-yän, leqyäs n-sin id-mräw n-iġallen, asin-d igežda-lli-bbin, gen-ĕnn gi-s kkûẓ nġ-edd semmûṣ, rären fellä-sen akäl, ar-iġ-d yuggʷa ġir ifḫ[1]-ĕnn-es, ar-ten sswän ar-iġ-d-emmġin, ar-fellä-sen tteḥṣåṛen lebhäym ar-iġ emmeqqûṛn, skern zzit; luqt-änn-tt-ẓṛån teġʷma ġ-wayyur-ĕn-šutanbir, awin-d iḫeddämen, ka-igätt yän s-assuss[2] -ĕnn-es, bkisen, ka-igätt yän gi-t-sen iġli s-yän iẓli, ar gi-s issusu ar-iġ-t-ikemmel, iggʷez zeġ-gi-s, iġli s-wayyåḍ. Ay-ĕnna-d-ssussen iḫeddämen grunt-t kra-n-temġarin ĕt-tferḫin, d-äsent ttinin ileggåṭen, ar-ttasin irgäzen ĕllġa ġ-ufella n-ĕzzit, ar-d fellä-sen tträrent temġarin zeġ-wakäl. Luqt-enna ṛmin, inin : « Aḷḷah imṣellɛlik a-raṣul-llah ! » kraṭ-ṭwäl. Zäyden daġ ar-ttasin ĕllġa, ar-ssusun ar-tadeggät, ddun fḥal-ten. Ġemk-inn ar-iġ kemmeln, ar-ttasin medden zzit-änn, gin-tt ġĕ-tserfin ar iġ treqqed, kra da zeġ-gi-s ttɛɛdälen tizbibin, kra da-t ẓĕmman ġ-lemɛeṣṣĕṛt. Lemɛeṣṣĕṛt nettät tga yät-tgemmi ġ-ĕllän yän sin izergän meqqûṛnin, yän ibedd f-yän. Da-d -ttawin yän ukenṭûṛ nġ-edd aġyul, nġ-edd aserdun, qqenn-t ġ-yän-ugeždi, ar-isḍewwåṛ azerg-da[3] n-ufella, ar-äs-ĕnn deḫḥin ĕzzit s-aḍåṛ-[2] ĕnn-sen, ar-tt iṭṭelbåẓ ar-iġ kullu ṭṭelbĕẓ, awin-d kra n-tsegräs, d-asent ĕttinin lemṣåwĕṛ, da-ttisin[4] leqyäs n-mräwt lɛebṛåt-n-ĕzzit, ɛemmṛĕn-tent s-ĕzzit da-ẓḍån, awin-tent s-ĕddu yän-ugeždi iẓẓåyn, d-äs-ttinin amdeqqål, gen-ĕnn gi-s tämt n-ĕlmṣewweṛṭ, nġ-edd mräwt, asin fellä-sent amdeqqål, yadder i-zzit s-ĕžžehd, ar-tteffeġ, tmun d-ĕlmerẓån, teffi-nn ġ-yän ššariž, d-äs -ttinin ttinit; teggawer gi-s ĕzzit ar-iġ testi zeġ-ĕlmerẓån. Ka-igätt ass, ssusen-d ĕzzit-änn zeġ-lemṣåweṛ, ɛawden-äs iẓîḍ, ruššän-t s-amän, rären -tt-ĕnn s-ĕddäw umdeqqål ar-iġ tekka imaläss, s-tezwa, a-s-ur gi-s illi waḍû n-ĕzzit, awin lfiṭûṛ, zzenzen-t, neġ-a-t-ĕtteqqden ġ-takät; iġ-ddar-iġ rad-agʷmen ĕzzit, da-d-i-ttekkisen mikk[5], fken-t i-lžameɛ, ukʷän ilemma awin-d ilmäwen n-imugäyn, ar-tteɛbaṛen ĕzzit s-yät-tkint, d-äs-ttinin ĕlqʷllet, ar-ĕnn tteffin ġ-ilmawen-da, ar-iġ kulši ugmen ĕzzit, feln ĕlmerẓån ġ-ġi-nn. Wa-nn rad-daġ iẓḍå yagʷm ĕlmerẓån, iffi-t-inn ġ-beṛṛå. Bäb-n -lemɛeṣṣĕṛṭ da-ittawi leɛšûṛ-n-ĕzzit ġ-teġṛåḍ-ĕnn-es. Nutni tella där-sen yät leqqaɛida[6] : lemɛeṣṣĕṛṭ da-stt-i-ttɛeḍḍåmen, ur-a-ser-s keššmen bla

(1) Variante, après métathèse de *iḫf*.
(2) Noter que dans ce parler la préposition *s*, avec instrumental, n'exige pas l'état construit.
(3) Synonyme de *azerg-enna*.
(4) *ttisi*, thème d'aoriste intensif ou forme d'habitude de *asi*.
(5) Variante de *imikk*.
(6) Noter l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.

luḍû, ula da gi-s ttinin awäl ur-igin yät, ula da gi-s tteɛṣûn Ṛebbi, afäd ad-äsen tili lbaṛaka ġ-ĕzzit. Wa-nn ġ-ur-illi leḥya d-ĕṣṣwab, ur-a-ṭ-ĕsseḫ-dämen ġ-lemɛeṣṣêṛt. Wa-nn ẓṛân ur gi-s ṣṣwab, d-äs ttinin : « iz-d ur-tekkit lžameɛ ula lemɛeṣṣêṛt? ». (Imesfiwen).

CHAPITRE VII : L'ÉLEVAGE

41. — LEKSIBT Ḫ-WAŠTUKEN ĚN-SUS

Ar-kessben medden ḫ-Waštuken ĕn-Sus iṛêɛman d-izgären d-wulli d-ĕlbhäym-ĕw-wazäg, isän, d-iserdän, d-iġʷyäl. Waläyenni isän drusen iseggʷäsen-äd, ašku tšeqqå lemɛišt-ĕnn-sen, tidrus ĕlfäytt-ĕnn-sen, ur gi-sen illa abla[1] tayyirza, ur-a-ttmuddun, ur-a-ttesewwåqen ; taqbilt kullu-tt yaḷḷåh is rag-gi-s ilin ttäm neḫ ĕtteẓå neḫ mräw. Amma iṛêɛman illa ma-iṭṭåfen yän neḫ sin neḫ kṛåḍ ; wi-lli žhednin ar-ttêṭṭfen mraw neḫ uggʷär ; illa ma-ur-iṭṭåfen ḥetta yän. Elfäytt ĭy-yṛêɛman teggut, terḫu lemɛišt-ĕnn-sen : ar si-sen kkerzen medden luqt ĕn-teyyirza ; iḫ tezri teyyirza ar si-sen ttmuddun s-Taṣṣûṛṭ neḫ Merṛakʷš, neḫ a-si-sen ttesebbäben ġ-laswaq ĕn-tmizär, aggugent-iyt neḫ aẓênt. Ar-ttɛišen iṛêɛman s-walim d-ugalim (d-walig) t-tezgemmut ; iḫ iḫlef wargän ar-tteggän id-bäb-ĭy-yṛeɛman ĕl-lmuḍɛa tawala i-tayssa-y-yṛeɛman, kra igätt yän ikes yäw-wäss iṛeɛman-ĕnna ur-mmuddänin ; ar-ammäs ĕn-kud-ĕnna tḫerref tuga sennefsin tawala ĭy-yṛeɛman.

Izgärn nettni illa ma-iṭṭåfen mraw neḫ uggʷär neḫ tayyuga ; ĕddräwš, ab-bahra gi-sen igguten d-ma iṭṭåfen tayyuga : snät-tfunäsin neḫ tafunäst d-uzger neḫ tafunäst t-temmwätt, as-tt-igän t-taġʷit[2] iẓḍåṛn at-tkkerz, tiẓḍîr (tiẓḍûr) at-taru, tekk siy-yseggʷäsen ḫ-leɛmmêṛ-ĕnn-es. Ar-sɛišen medden izgärn-ĕnn-sen s-walim d-walig (d-ugalim) t-tezgemmut d-ungul-ŭw-wknari ḫ-luqt-ĕl-leḫrif t-tgerst, amma luqt n-ĕṛṛbiɛ d-ĕṣṣîf kra-igätt lmuḍɛa ar-tteggän tawala i-tayssa-y-yzgärn : ku-y-äss ksin sin medden ɛqelnin tawala, tazzänin ůhů ; ar-kiḫ ilkem uzäl sulsun-d tiwaliwin, klint ḫĕ-tgʷmma ; ġakud-änn ar-tteẓẓgen medden tifunäsin-ĕnna-ttiwĕẓẓêgnin ; iḫ-d-irẓå wäss (iḫ-d-igelleb useklu ; iḫ izri wuẓẓům ĕw-wäss) ssufġen-ten

(1) Noter que le sujet apparent de *illa* est *abla* et non *tayyirza*.

(2) Mis pour *ad-tt-igän d-taġʷit iẓḍåṛn at-tekkerz*, litt. « ce qui l'est c'est la génisse qui peut labourer », pour dire : « on appelle *tammwätt*, la génisse qui peut labourer ».

daḫ ad-ksin ar-ti-w-wutši, sekšmen-ten-d, ku-yän issu wi-nn-es. Luqt n-ĕrṛbiɛ ar-kessän ḫ-tuga, leḫrif ar-kessän ḫ-uremmu (tuga iqqûṛn). Lfäytt ĭy-yzgärn teggut : ar-ttarun, ar-kkerzen, ar-serwäten, ar-ttiwĕẓẓîgen, ar-ttiwetšin, ar-nezzän iḫ fellä-sen ibedd lḥal, ar-ttagʷmen ḫ-tennuɛâṛ s-ulukuf (s-yilem ĕw-waġʷi idebġen).

Iserdän, nettni, ur-a-ten ikesseb abla tteẓẓâṛ elli-tsebbäbnin d-imġâṛn d-ižerräyn ; eddräwš ur-ṭṭâfen atig-ĕnn-sen, ur-ẓḍâṛn i-lɛelf-ĕnn-sen, ašku lemɛišt-ĕnn-sen tšeqqâ zu-d ti-y-yisän : ur-illi abla tumẓîn d-walim.

Iġʷyäl, nettni, tedrus tgemmi ḫ-ur-illi uġyul, ašku ar-si-sen ttesewwâqen medden, ar si-sen zeddmen, ar si-sen ṭṭâyn amazir, ar si-sen ttasin aẓṛû l-lebnya, ar-d si-sen ttagʷmen ḫ-wuna luqt n-ĕṣṣîf iḫ qqûṛent tnuḍfiwin ; wa-nna ikesben taġyult ar-äs ttaru isnäs, iḫ mqûṛn[1] izzenz-ten.

Isän d-iserdän d-iġʷyäl ur-a-tteggän medden tawala i-täyssa-nn-sen ; luqt n-tuga ku-yän ikerf-ĕnn ayyis-ĕnn-es d-userdun-ĕnn-es d-uġyul-ĕnn-es s-yay-yziker iġezzifen ḫ-isiki neḫ tuẓẓûmt ĕy-yiger ḫ-luqt ugläs ; iḫ-a meggern medden ar-asen ttlurẓûmen ḫ-temgra ; iḫ mgern ar-asen ttluṛẓûmen ḫ-unrär ar-ammäs ĕn-kud-ĕnna kullu kemmeln ĕrrwa, ukän ilemmäd ar-asen akkän alim ḫ-kra-igätt luqt ; amma lɛelf ur-a-ten tteɛläfen abla yät-twäl ḫ-wäss : zikk-ṣbâḥ neḫ tadeggʷät, ku-yän d-ĕlqadda-nn-es, ayyis ar-äs tteɛläfen snät-tweltimin, aserdun taweltimt d-uzgen (d-mnâṣṣ), aġyul, taweltimt neḫ enneṣṣ-enn-es; ĕddräwš ar-tteɛläfen iġʷyäl-ĕnn-sen s-ĕrṛba n-tweltimt, illa gi-sen mat-ten akkʷ ur-itteɛläfen, ar-šettän ġar alim waḥdu-t ašku ur-där-sen tumẓîn.

Ulli nettenti iggut mat-tent ikessben, walläyenni ku-yän ar-ikessa tagʷzzit-ĕnn-es, wa-nna ur-iṭṭâfen yiwi-s mäd-äs-ikessän ikru ameksa f-useggʷäs s-uqeššäb ĕn-taḍûṭṭ d-uselhäm ĕn-taḍûṭṭ d-idukʷän imṣêmmêṛn t-tiräm-ĕnn-es d-yät tġeżtt[2] i-kra igän aseggʷäs d-meyya n-tarryält ḫ-useggʷäs. Ulli-y-äd gänt sin lâṛhâḍ, illa uhruy, yili waġâḍ. Ayt-uzaġar ar-där-sen ittäti uhruy aġâḍ ašku ur-a bahra ittseḫḫar waġâḍ ġ-uzaġar ; ibudrären ar-där-sen ittäti waġâḍ ahruy, ašku ahruy ar fellä-s ittšeqqâ a-yaqqläy d-ižaṛifen. Wi-lli llänin f-uzaġar ilin f-udrär ar-kessben mnâṣṣâ w-waġâḍ d-mnâṣṣâ-w-whruy, ĕlbeɛḍ ĕn-twäl ksin ḫ-uzaġar, elbeɛḍ ḫ-udrär. Aġâḍ ĕntta ar-itteḫläf d-ĕlḥin ašku snät-twäl ad-ĕttaru taġâṭṭ ḫ-useggʷäs, sul igutent tiġâṭṭên-lli-ttarunin ikʷnna ; taġâṭṭ-ĕnna yurun

(1) Variante de *meqqûṛn*.
(2) Mis pour *tġeżdi*, état construit de *tiġeżdi*.

ikʷnna tamzwarut, taru-ten daḫ tameggarut, arunt daḫ isti-s ĕlli-zwarnin ikʷnna ḥetta nettenti ḫ-wis-siy-yseggʷäsen ; menšekk ay-änn s-teḫlef tbaṛk-eḷḷåh ! Amma tätten idrus gi-sent ma-ittarun snät-twäl ḫ-useggʷäs, yidrus ma-ittarun ikʷnna. Ahruy ar-tĕ-ttläsen medden iḫ ikšem bṛåyṛ ar måṛṣ ; aġåḍ ur-a-t ttläsen abla luqt-ĕn-ĕṣṣîf, iḫ iḥma lḥal. Lemɛišt-ĕw-wulli beṛṛå ka-ḫ-tella, ur-tt-iga bla täyssa ; ḫ-ĕṣṣîf ula tagerst, ašku kra-igätt anaw l-lašẓåṛ ar gi-s kessänt : argän ula azeggʷär ula tikiḍå ula tasäft ula inif ula taddut ula kra ufänt. Waläynni amksa labudd ab-bedda-imun d siy-yiḍån neḫ uggʷär, mar (far) uššen ; wa-nna did-sen ur-imunn iḫ ka isha s-imikk rad-as-tent kullu ineġ wuššen, ašku uššen netta ur-där-s tawwuri abla a-iḍûf amksa, kud-ĕnna yufa lemġfelt isker ḫ-wulli ma-ira. Ulli-y-äd ahruy d-waġåḍ at-tent-igän. Ahruy gän-t izammärn t-tätten d-ilqåġen t-telqåġin. Aġåḍ gän-t inkʷran t-tiġåṭṭĕn d-iġiden t-tġidin.

Lfäytt ĕw-wulli teggut : taḍûṭṭ i-tmelsit, ĕššɛĕṛ i-leḥmul t-terzmäy t-tsukwin ; ar-ttiwšint wulli, tiġåṭṭĕn ar-ttiwĕẓẓîgent, akʷfäy-ĕnn-sent yuf wi-n-tfunäsin ḫ-tamimt ula nnfiɛt (ĕnnfaɛt), ula tifeyyi-y-yzammärn tuf ti-y-yzgärn, ḥetta leflus llän gi-sent. Waläynni ĕlbeɛḍ-ĭy-yseggʷäsen ar-gi-sent ttigut tmaḍûnt, ar-bahra-ttemtätent ar-kiḫ kullu fnänt, ġik-ĕlli rḫant ad-ḫelfent ad-rḫant ad-fnunt. (Aštuken)

---

42. — LEKSIBT Ḫ-WAŠTUKEN[1]

— Ma-igän leksibt ĕlli-(i)llän ḫ-där-un ?

— Leksibt-ĕlli-(i)llän ḫ-där-neḫ : iṛĕɛman d-izgärn d-wulli.

— Ma-teskärm s-iṛĕɛman-enn-un ?

— Iṛĕɛman ar-si-sen nekkerz, ar-si-sen ĕnttasi s-ma-yaggugen.

— Is-a-tšettäm tifeyyi-y-yṛĕɛman ?

— Iṛĕɛman illa mat-ten išettän, illa mat-ten ur-išettän ; illa ma-mu ira lḫaṭĕṛ-ĕnn-es tifeyyi uṛɛem, išš-ĕtt, illa ma-mu-tt-ikʷrha, ur-a-tt-išetta.

— Is bahra där-un ĕllän izammärn ? — Llän där-neḫ izammärn ula tatten ula tiġåṭṭĕn ula inkʷran.

— Tätten, ma-igän ĕnnfiɛt-ĕnn-sent ? — Tarwa ar-äsen qqersen, ššin-ten neḫ-ten ĕzzenzän ; taḍûṭṭ ar-tt-lessän.

(1) Ce texte reproduit, sous forme de dialogue, l'essentiel du texte précédent.

— Ma ikessän leksibt-ĕnn-un ? — Wa-nna iṭṭåfen amksa ar-äs-ittawi leksibt-ĕnn-es, ikes-tt ḫ-udrär ula (a)zaġar.

— Amksa-y-yṛêɛman ula wi-w-wulli ula wi-y-yzgären, yän ad-gän ? — Amksa-y-yṛêɛman iẓli waḥdu-t, kra igätt yän ar-ikessa waḥdu-t, ḥetta yän ur-a-ittmun d-yän.

— Is ur-ĕllint temġarin ĕlli-kessänin leksibt ? — Llänt ĕlbeɛḍ ĕn-twäl, waläyenni tiferḫin.

— Is där-un ĕllänt ezzräyb-elli-ḫ-a-tnessa leksibt ? — Llänt tegʷrär -ĕw-wulli, laḥwäš-iy-yṛêɛman d-izgäreḥ.

— Tigʷmma is kullu ṭṭåfent laḥwäš nġ-ĕdd ûhû ? — Wi-lli-žhednin ar-skärn laḥwaš i-tgʷmma-nn-sen, wi-lli ḍɛefnin asaräg ka-ḫ-a-ttili leksibt -ĕnn-sen. Asaräg, tuẓẓûmt ĕn-tgemmi at-t-igän ; lḥuš ar-ittili ḫ-imi n-tgemmi ; tagrurt ar-ttili ḫĕ-tġirtt ĕn-tgemmi s-tġuni d-ifergän. Ay-ĕlli-s -tebna tgemmi a-s-ibna lḥuš. (Aštuken)

---

43. — LEKSIBT Ġ-DÄR AYT-BṚÅYYIM

— Man-ik ad-skärn ayt-ĕlmuḍeɛ-ĕnn-un i-lebhäymen-ĕnn-sen ? iz-d ku-yän iks lebhäymen-n-es, nġ-ĕdd man-ik a-igän leqqaɛida ġ-där-un ?

— Ar-smuqqulen si-(i)rgäzen llänin d-iguyya-nn-sen, neġ kṛåḍ, mɛiddiln did-sen s-teġräd-ĕnn-sen fäd-kessän iṛêɛman, iġ-gguten ; iġ-ur-gguten, ar-asen tteggän ayt-ĕlmuḍeɛ tawala ; kul tigemmi tessufeġ-d ma-ikessän yäw-wäss neġ tekʷra, iġ ur-teṭṭåf imkiri ma-ikessän.

Ġik-änn ad-skärn i-(i)ṛêɛman, ula ulli, ula izgiren ; amma iġʷyyäl d-iserdän d-isän ar-ttilin aġar ġĕ-tgʷmma, ar gi-sent fferden ġ-isdäs.

— Ma-ġ-a-tkessäm, iz-z adrär nġ-ĕdd azaġar ?

— Iṛêɛman ur-a bahhra kessän abla ġ-udrär, ašku illa gi-s ġay-ĕlli šettän zu-d argän t-talät. Ula ulli, adrär a-ġ-a-tent bahhra kessän imeksawen. Izgiren ar-ten kessän ġ-uzaġär lli-ġ-illa mäd-šettän.

Tella tmazirt elli-ġ-a-kessän imeksawen iṛêɛman ula ulli, ula izgiren ġ-uzaġar. Iġ-ur-illi udrär ġĕ-tmazirt-änn, ar-tteffġen imeksawen ad-ksin iġ-fḍêṛn, luqqt-ĕnna-ġ-t-tuggʷa tafukt, ar-kud-ĕnna telkem ĕlgäyla. Iġ iḥma lḥal grugun-d, awin-d ulli neġ ġay-ĕnna ksän sĕ-tgʷmma, ššin imeklawen-ĕn-sen, sunfun, s-kud-ĕnna lekment ti-zwärn, ukʷän ffġen daġ ad-ksin. Ur-a-d-ttaškän abla ti-w-wudši. Iġ ksänt ulli ġinna-ġ illa ufiyyuš ar-d-iteffu lḥal, ġinna-ġ-nsänt iktar s-waqqåyn-ĕnn-es.

Iġ-urunt tehräy ar-ttarunt ĕlbeɛḍ ĕn-twäl kra ileqqåɛen[1] mellulnin häykmit.

Tiġåṭṭĕn, ar-ttarunt kra iġežden fulkinin, gänin ikerkåḍen. Mäd -skären s-etterqqisät iġ-sul meẓẓîn, išetha lbeɛḍ a-ukän iġ-a-ttreqqåsen; mašš, ad-ukʷän imġûṛen, ḫšenn ġakud-änn. Tiġžett meẓẓîn ar-ttegga taġåṭṭ, tsalu i-ṭîẓî, iġežd ar-ittegga anekkur, isalu i-tmärt-enn-es-li-(i)ɛezzän där-wuššen ; as-tt ukʷän iẓêṛ[2], ar-ser-s iḍeṣṣå. Ileqqaɛen nettni, ṣebḥan -eḷḷåh, ar-ttfalkäyn iġ meẓẓin, ula iġ meqqûṛn. Ur-illi managu a-yyi bahhra tteɛžaben, abla iġ gän izammärn meqqûṛnin, ṭṭåfen askiwen-elli gänin ġik-elli ; ar gi-sen ittili ma-mu berṛmen waskiwen-en-s f-ĕkkûṣṭ-ṭwäl. Riġ-k at-tẓêṛṭ, izimmer bu-waskiwen iġ-ira a-inges wayyåḍ, ar-itteddu, ukän yašk-id, yawi-d eżżehd.

Izimmer ifulki, tifiyyi-nn-es teġʷla, temmim ; taḍûṭṭ-enn-es a-ġ-skärn midden leksut ĕn-taḍûṭṭ, zu-d taželläbit d-uselhäm d-ufaggu t-tfaggut d-ĕzzif.

Ġik-änn ad-d-yiwin izimmer lliġ-yuf anekkur lli-(i)gän bu-tamärt.

(Ayt-Bṛåyyim)

---

44. — LEKSIBT IY-YFULLUSEN

Leksibt ĭy-yfullusen, tumġarin as-si-s ittkelläfen[3], nettenti a-mu tga ti-nn-sent.

Iḫ-a-sḍåṛent tfullusin tigläy ar-tent-tesmun temġart ar-kiġ-d yuška bu-tegläy (wa-lli issaġen tigläy), ar-ittini : « mad-där tigläy ĕl-lbiɛ ? » ; tessufeġ-äs-tend-d, tezzenz-äs-tent, ar-tesmun ĕlflus, ar-kiḫ gguten tseġ si-sen ay-ĕnna tra.

Iḫ telkem tġerst, s-kiḫ sgûṭṭint tfullusin, tsdel-asent tigläy ḫĕ-tseddätin, ku-yät tsedl-äs ttäm d-mräwt neḫ ɛešrint ĕn-tegläyt. Iḫ tesdel tfullust tigläy ɛešrin-ĕw-wäss tessakʷi-d ikeyyawen : sin, yaw-wäss, kṛåḍ, yaw -wäss, ar-kiḫ kullu kemmlent ti-nna rad-d yakʷi. Iḫ kemmeln ɛešrin ĕw-wäss d-ṣemmus, ti-nna-d ur-ukʷinin tessen is ḫesrent, tessufeġ-d tafullust ar-äs takka mat-tšetta nettät d-ikeyyawen-ĕnn-es, sul ar-ten tteḍûf mar

(1) *ileqqaɛen*, variante de *ileqqaġen*.
(2) Mis pour *ad-tt-ukʷän iẓêṛ*.
(3) Mis pour *ad si-s ittkelläfen*.

ĕlbäz d-yiḍân ar-kiḫ ẓḍârn ad-ĕttayläln (ttfayläln); tafullust nettät ar-ttini : «ggûṭṭ», ikeyyawen ar-ttinin : «kkiw». Iḫ-äs laḥ kra ḫ-tarwa-nn-es ar-ttini : « kkiṭṭ, kkiṭṭ, kkiṭṭ » ; inna-ḫ-illa yazzel-d s-där mä-s. Iḫ meqqûrn tezzenz kra, ġersen i-kra, ššin-t nettät d-urgäz-ĕnn-es t-tarwa-nn-es, tažž daḫ ay-enna-tt-iqaddan i-lksibt. Iḫ-ra-tesdel i-tfullust ar-ttekeffäl s-yaw -wfullus i-temzgida fäd ad-äs seḫḫern ikeyyawn-ĕnn-es. Kud-ĕnna mqûrn tefk afullus i-temzgida, ar-išetta ṭṭâleb ĕn-temzgida. (Aštuken)

45. — TIZZWA

Medden ar bahra tteksäben tizzwa ; ar-asent skärĕn tayyirt ġ-tama n-tgemmi. Tayyirt-änn ar-tt-ĕddäln, swalän imi-n-es i-leqbelt afäd iġ-d tuggʷa tafukt ad fellä-sent tger ašku tizzwa ur-a-tent ittedêrrû ġar asemmîḍ d-unẓâr d-ĕlgris. Awa tizzwa ar-asent skärn medden ĕssellät ġ-uġanim nġ-ĕdd imšebbken ġ-ikuräyn ĕn-tademt. Kud-ĕnna rad-gin agʷlif ġ-ĕssellt nġ-ĕdd amšebbek, ar-stt-ttželläden[1] sĕ-tfušt izgären d-walim nġ-ĕdd ilämmen.

Tizzwa ar-kessänt ġ-kra-igät mani, ar-kkätent kra-igät ayežžig, ḥetta tikiwt ; waläyenni tamment-n-es ar-ttḥerrû ; ma-ur-igin ayežžig ur-illi. Iġ ksänt tezzwa azäl ar smunent adeqqis ġĕ-teḍârin-n-sent, ar-šettänt tamment s-imawen-ĕn-sent. Ta-nna iktärn aḥlig-n-es t-teḍârin-n-es tašk-id s-ĕssellt-ĕlli-ġ-tella ; ḥetta yät ra tžlu f-ĕssellt-n-es.

Iġ kešment tezzwa s-ĕssellt ar-ẓeṭṭânt imešḍên ; imšêḍ ar-kullu ittegga tiwallin ; ar-tent ketturent s-tamment. Iġ ižžawen uglif ar-iskär awän ġ-tuẓẓûmt-ĭy-ymšêḍ, ar-iskär igeldän ġ-tama-ĭy-ymšêḍ. Kud-ĕnna ffuġen tarwa-n-es ar-ten-id issenwa ġ-berrâ, ar-ttelɛabent tezzwa, iġ ĕrġant, ar-äss-elli-ġ-d-iffuġ ugellid-ĕn-sent, ḍfurent-t ar inna-ġ yugel, ukʷän bužžint kullu fellä-s ar-kiġ-d-yiwi bäb-n-es ĕssellt, ukʷän igli-t gi-s, yawi-t s-tayyirt.

Iġ ra-ttekksen medden tamment ar-tteggän ilämmen ġ-ya-wzegʷi, gin gi-s yät tirgit, ftun s-uglif, ṣûḍn-äs aggu-y-ylämmen, ar-nekkrent tezzwa f-imešḍên, ašku iherrâ waggu-y-ylämmen. Ukʷän ar-ttebbin imešḍên, ar-ten srusen ġ-uqesri ar-kiġ kksen mat-ten-iqaddän, awin-ten s-tegemmi, ẓmin-ten, ẓlin adus, zzenzin-t i-wudäyn, ššin tamment. (Laḫṣâṣ)

(1) Mis pour *ar-tt-ttželläden.*

CHAPITRE VIII : LES MÉTIERS

46. — IMZILN

Ur-a-ttɛišen tugett-imziln ġ-där-neġ abla ġ-ġay-ĕnna-d-ruren s-igilem d-ĕlkir, amma tayyirza tedrus där-sen. Kul amzil, illa där-s umeddakʷl -ĕnn-es-li-mu-itteɛdäl ġay-ĕnna-t-iḥåṣṣån.

Luqt-ĕnna ra-iɛdel kra, yawey-äs-t-id, ismun did-s uzzäl t-tirgin. Iġ-äs-t-iɛdel, ar-äs-yakka tiġräd-ĕnn-es, ar-kiġ telkem luqt innrura, iġ yusi tumẓin, ikf-äs unšĕkk[1] -ĕlli-y-äs yadelli yakka ġ-luqqĕt-änn kulemma igät aseggʷäs. Ar-äs daġ yakka luqqĕt n-ĕṛṛbiɛ lḥeqq-ĕnn-es ġ-tudit.

Ar-ttinin imziln i-(i)meddukkʷäl-ĕnn-sen : « imeššûṛḍå » ; illa gi-sen ma-iṭṭåfen imeššûṛḍå ggutnin, illa gi-sen ma-iṭṭåfen ġwi-d drusnin.

Waḫḫa nit bahhra ur-kkerzen imziln ġ-där-neġ, tuf bedda lemɛišt-ĕnn -sen lemɛišt n-tugett n-ġwi-lli kkerznin ġ-ayt-tmazirt.

Iġ-telkem luqqĕt ĕn-tĭyyirza, ar-itteḍålab umzil-ĕnna-irän a-ikerz tiwizi ġ-imeššûṛḍå-nn-es, fkin-äs-tt, sul ɛawnen-t s-kra-w-wamud[2]. Iġ-äs fkän tiwizi, iḥdem-asen s-iger, ar-asen iskär azläfen d-uġû iġ-illa.

(Ayt-Bṛåyyim)

47. — TAMZILT

Imziln ar-bennän anûḍ. Mat-t-igän ? Yät-ĕlbiṭ ġ-tama n-tegemmi ar gi-s tteggän lkir-ĕlli-s-a-ṣûḍen tirgin, ar-srusen yät-ĕżżabit iktärn s-wamän ma-ġ-a-ssensän uzzäl iḥmän, ar-äs-ttinin isswi n-wuzzäl.

— Mäd-kullu tteɛdäln ? — Ar-sgʷmmämen issekräz t-tsaliwin d-isemmäwden d-igelzäm d-išuqqåṛ, ar sul tteɛdäln tuzlin d-walheddärn d-imidär.

(1) Variante et non état construit de *anšekk ;* on trouve également *ġunšekk,* correspondant de *ġanšekk.*

(2) Mis pour *kra-n-wamud.*

Tiġrad-umzil : lemɛellem amzil ar-t-ĕsseḥḍåṛn wi-lli där-s tteɛdälnin ššwaqqêṛ f-useggʷäs n-waḍåṇ zun-d ĕṭṭålb. Ar-äs-akkän sin-iṣaɛiyn i-takät t-tsendut ĕn-tudit ; ġ-luqt inraren ar-ismun tumẓîn, ġ-luqt n-tiyyirza ar-ismun tudit. Amzil ar där-s ttili leḥdemt bahra aġar ġ-luqt n-tiyyirza ; ma-ur-igin luqt-änn ar-iskär tisaliwin, ar-tent-ittegga ġ-ušwari-n-es, ar-tent ittawi s-ĕssûq, ar-ittsemmåṛ isän d-iġʷyyäl. (Laḥṣåṣ)

---

48. — TAḤERRAZT

Iqšušen ĕn-tḥerräzt : ššfi t-tessegnit t-těženwit ma-s-a-kkeṛḍên tiserki t-tuzlin d-ĕlqålb d-umäyg.

Aḥerräz illa mat-t-isseḥḍåṛn zun-d amzil, illa ma-ittṣemmåṛen idukän ġ-ĕssûq, ar-ttgawärn ġĕ-tḥuna n-ĕssûq. Kṛa-igät yän iɛemmêṛ lmeṛẓel s-wamän, ar gi-s issengåḍ tiserki afädd at-tilwiġ, ar-igenna s-ussegnu -ĭy-yilem. Lbeɛḍ-iḥerräzen ar-issaġ ilm, ar-t-issenwa s-takawt n-wargän d-uẓåṛîf, ar gi-s ittebbi rreqqɛat i-idukän, ar-tent izzenza. Tiserki iġ tězur, ar-äs ttinin lgamus, iġ-tesdid ar-äs ttinin eżżṛayf. Wa-nna-mu-bbin idukän -ĕnn-es ar-äsen ittegga tiswär t-taḍḍṛîfin. Illa ma-itteqqenn idukän, illa ma-izzigizen s-leḥfa, illa ma-itteqqenn turẓîyyin. (Laḥṣåṣ)

---

49. — AMZIL D-UNTEẒẒÅṚ

Iḥtażża bedda ufellaḥ s-umzil d-unteẓẓåṛ ġemk-ĕlli iḥtażża s-wamud. Ašku iġ-ur-telli tgʷrsa ur-illi uwallu, iġ nit illa uwallu waläynni ur-ili tagʷrsa ur-a-ikkerz amya. Azeggʷär illa bda ġ-yigrän, d-iġ ur-illi ulkkawsu ma-s-a-t-neffêṛḍ ur-ra näf mani-ġ-a-nekkerz. Iġ daġ ur-illi usemmäwd ur-ra nemger ġay-da nkerz.

Ġemk-änn d-unteẓẓåṛ : awallu d-ĕrriraw d-laqwäs d-ufus n-ulkkawsu d-ufus n-usemmäwd, kullu ġġwi-d aneẓẓåṛ at-ten iskärn.

Mani ġ-a itteḥdåm umzil ? Ar-itteḥdäm umzil ġ-wanûḍ-ĕnn-es. Anûḍ-ann ar-ittegga yät-ĕlbit yuseɛan, yattuyn. Wa-nna ikešmen s-wanûḍ -ad ar-ĕnn gi-s ittafa yät-takät meqqûṛn, ar-ttengadda ġ-tidi d-bnädem iġ ibidd ġ-tama-nn-es. Nnäg-ĕn-takät-änn ar gi-s ittili yän-ĕlkir; ĕlkir-änn ar-ittegga wi-n-yilem ĕl-lebgri idebġen, iḍeån, ur-iqqûṛ, yili iżeɛbäb ĕlli

issufuġen unfus. Yili lkir-änn ġengr-äs t-takät sin ikeššûḍên, ar-zeddin d-ižeɛbab-änn, ar-asen ttinin admer; yi-da daġ zġ[1] -a-d itteffuġ wunfus, imziln ar-äs ttinin : « ĕlkerbis ». Ar-ittili ġ-imi-nn-es yät-tallûḥt, ar ser-s issentäl umzil ṣṣêḥḍ ĕl-lɛafiyt, ar-äs-ttinin « ḍḍeṛṛâq ». Illa yän-umesmâṛ, ar-ser-s sgelläben uzzäl ġĕ-takät, ar-äs-ttinin : « amesmâṛ ĕl-lɛafiyt ». Iġ inwa wuzzäl ar-t-id ttasin s-iġ^{w}mdän, sersen-t ġ-iggi n-yän-wuzzäl, ikk^{w}m ġ-wakäl ġ-imi-n-takät, ar-fellä-s tekk^{w}men, ar-äs-ttinin : « tawwunt »; ar-tĕ-ttamẓên s-iġ^{w}mdän-äd, ar-tĕ-ttekk^{w}men s-tmaylut. Iġ ɛläyn a-inem ar-t daġ ttekk^{w}men s-igilem. Yili kra n-wuzzäl ġ-tama n-tawwunt-änn, ar-ser-s ttebbin uzzäl, ar-äs-ttinin : « asġêṛṣ ». Iġ-ten zeġ-gi-s yuwda ar-tĕ-ttasin s-iġ^{w}mdän, gen-t-inn ġ-wamän ĕlli illän ġ-ennfilt; ennfilt-äd ar-ttegga kra n-uruku n-wuzzäl nġ-ĕdd ĕlqezdir, ar-izdäy d-wakäl ġ-ufäsi n-umzil ġ-imi n-wanûḍ.

Yili daġ ĕlqaleb n-umesmâṛ yi-lli ġ-a[2] tteferraġen amesmâṛ ; yili lqaleb ĕn-tšuqâṛ yi-lli-ġ-a[2] -tferraġen tišuqâṛ ; yili umneqqeš ĕlli-s-a -tteneqqašen isemmiwäd, asemsed ula netta lli-s-a-semsäden ay-ĕnna ittemsäden ; yät-tedekk^{w}änt-elli-f-a-sräsen uzzäl ikk^{w}men ar-äs-ttinin « elmeṭṛêḥ ». Yi-lli-ġ-a-tettrusent tergin ar-äs ttinin « elmeḥṛêg ». Ta-lli s-a-ssemsäden yâḍni ar-äs ttinin « talima ». Yili lmeɛwwež : igä-ṭ yän umesmâṛ, iġezzif-äs ufus, iknw-äs[3] iḫf, ar-d ser-s ttasin imidär d-išuqâṛ zeġ-takät. Yili uzbeg, walli-s-a-aggun uzzäl. Yili lmeḥres : igä-t yän uɛebbud n-wuzzäl, tili gi-s yät tneq^{w}bbit ġ-iḫf-ĕnn-es, ar fellä-s sräsen uzzäl iġ rat-t-bgun. Tili tawwunt ĕl-lbärd, yili wi-n-ĕssḫun. Yili lmruš : igä-t yän-umesmâṛ, yusɛa-y-äs iḫf, yimsid, ar ser-s ttešeffâṛn leḥwafer n-iġ^{w}yäl iġ rän at-teh semmêṛn. Tili taššeffâṛt elli-s-a snaqasen legeddäm n-iḍâṛn ĕl-lebhäym. Yili ẓẓiyyâṛ : igä-t sin-ikeššûḍên, ar-ten semnuggurn f-unšur n-iġ^{w}yäl, assen-ten s-ĕlqineb iġ rän at-ten semmêṛn. Yili lmižem n-ukeššûḍ elli-s-a-kkäten tašeffâṛt iġ-tt sersen f-elḥafer ĕl-lebhäym.

(Igedmiwen)

(1) *Yi-da...zeġ*, « l'endroit d'où, là d'où »
(2) *yi-lli-ġ* « l'endroit où, là où ».
(3) Mis pour : *iknu-as*.

50. — ANEŻŻÅṚ ULA-NTTA

Iġ tekšemt s-elbit-enn-es ĕn-tneżżåṛt ar-ĕnn gi-s ttafät imassen ggutnin. Ar ttegga ula nttät ĕlbit yusɛan. Ar-ittili ġĕ-tuẓẓůmt-ĕnn-es yät-ĕlgäyza iḍnin, yusɛan, ar-ttebeddäd f-kra n-ikeššůḍen gän kkůẓ, yili gi-sen yän -ĕlluleb n-umesmåṛ, ar-äs ttinin ẓẓiyyåṛ, ar ser-s zzegän ṭṭĕbla-y-äd. Ṭṭĕbla -y-äd igän ĕlgäyza ar-äs ttinin elmenżṛå; nettät a-f-a isrum uneżżåṛ ġay-da isrum. Ar-daġ där-s ittili lfellåq. Elfellåq-äd igä-t yän-ĕlmenšåṛ meqqůṛn, ar-ser-s yaṭṭů ikeššůḍĕn ĕlli-ḍninin. Tili där-s tšaqqůṛt ifersen, yili där-s umäyg n-usrum, yili där-s imegdi meẓẓîn ula imegdi meqqůṛn, elli s-a -yaggu[1] ikeššůḍĕn ; tili där-s tsawṭṭ ĕlli-s-a-isengadda asrum ĕn-kra-igätt taġawsa-lli isrum, ašku ḥetta tirkĕġin n-išuqåṛ d-imidär iġ-tent ur yut sĕ -tsawṭṭ ar-skarent ġ-ifassen n-wi-da ser-sen itteḥdämen tilfġin d-ibuššiḥen. Ar-där-s daġ ittili elmešɛab, iga ntta yän-umesmåṛ ifersen, ar ser-s ittneqqab ikeššůḍĕn; tili där-s ula lberrimt, ar ser-s yaggu (itneqqab); ĕlberrimt-äd ar-ttili yät-tĕzergt ġĕ-tuẓẓůmt, ar gi-s ittili yän-ĕlqineb ġ-iḫf, ig-äs i-lqinĕb-änn yän-ukeššůḍ, ar-t-ser-s ileddi afäd at-t-ittemussu ukeššůḍ-ann ġ-illa umesmåṛ t-tĕzergt, inemma inqeb aṣġåṛ.

Iwa aneżżåṛ d-a-ittesdäln[2] ay-nna kullu rän medden ġ-ukeššůḍ żġ -iwulla t-teflwin d-mät-ten irwäsen zun-d taferdut. (Igedmiwen)

---

51. — LEḤDEMT L-LFAḪER

Iġ ur-illi lfaḫer y-umzil[3] ur-issuger amya i-wuzzäl.

Mamenk ad-skärn medden i-lfaḫer ?

Medden iġ-rän ad-ḫedmen ĕlfaḫer ar-fettun ar-tagänt lli-ġ illa uṣġåṛ ilẓån bahra. Bdun ar-ttebbin aṣġåṛ s-ušaqqůṛ ifersen ard bbin ġa-da rat-ten iqadda y-usmäs[4], bdun daġ ar-t ttegerṛåḍĕn f-elqyäs n-iġil d-mnåṣṣ nġ-edd sin-iġallen. Ẓlin inemma legṛåḍî ḍninin, ẓlin alġerṣen d-wåẓlan sdidnin. Ġakud-änn smunn ġay-da kullu, ffin ġ-yän-ĕlmakän, ġzan asmäs.

(1) Thème d'aoriste intensif de *bgu*.

(2) « C'est le menuisier qui fabrique ».

(3) Mis pour : *i-umzil;* l'hiatus a été rompu par le passage de la voyelle *i* à la semi-voyelle correspondante *y*.

(4) Mis pour *i-usmäs*.

Asmäs-änn ar-ittegga yän-elmakän itteġzan waläyenni ur bahra igi agḍân. Iġ-t kullu sästwän, ar-d ttasin asenfed ġĕ-tuẓẓûmt-ĕnn-es; zäyden ar-ĕnn fellä-s senmalän ikeššûḍên ; wi-da ġezzulnin, sdidnin s-imwasṭiyn s-wi-da iḍnin. Ar-äs ffäln yät-tsewawwut ma-zġ-a-y-sen tteqqden[1].

Iġ-t kemmeln s-ĕlbni n-ikeššûḍên ar-t ddäln s-wâẓlan lli bbin. Inemma ar-fellä-s tteggän akäl s-kra-n-taryält, ar-t kullu ddäln s-wakäl, ur-a-y-s ffäln[2] ġir tamiw ma-zġ-a itteffuġ wawwu. Iġ-a-d ur-itteffuġ wawwu allen-äs ikuyna afäd a-itteffuġ, ašku iġ-a-d ur-itteffuġ wawwu bahra ur-a itteɛdäl ĕlfaḥer.

Lžiht ĕn-tenwi-nn-es : kra-igätt ĕrṛĕhḍ gi-s f-mennaw wussän a-f-a-ineggʷa ; wa-lli gi-s isdiden ar-ineggʷa f-sin-wussän, ġwa-d ar-äs ĕnttini amẓibĕṛ ; wa-lli daġ iḍnin ar-ineggʷa f-kkûẓ-wussän nġ-ĕdd semmus, ġwä-d ar-äs ttinin : ššaqûṛ. Ġ-isnwi d-ĕžžehd ĕl-lɛafiyt yuf gi-s umẓibĕṛ ĕššaqûṛ.

Iġ inwa lfaḥer-äd, zeɛma iġ-kullu ḥergen ikeššûḍên-ĕnn-es gen ĕlfaḥer. Tamatärtt[3] -ĕnn-es iġ inwa as-tt-igän[4] d-iġ-a-t-id sul ur-ittekka wawwu.

Ar-d ttaškän id-bäb-ĕnn-es, sittin fellä-s akäl d-walġĕṛṣên ĕlli fellä-s gän, ḥuwḍên asmäs-änn s-kra n-ukeššûḍ neġ kra n-imiss ard iberred. Zäyden ar-t tteggän ġ-išwariyn s-taryälin nġ-ĕdd isknän. Iġ-t gän ġ-išwariyn ḍûwwĕṛn-äs alġĕṛṣên, awin-d yän-sin-igejda, kra-igätt yän gi-sen gen-t ġĕ-kråṭṭ tegʷläl ġ-yät-tesga, ašku išwariyn l-lefaḥer ar-ttilin tigʷläl ġĕ-tamiw bla tigʷläl lli-yäd-da ttilin. Igežda-y-änn, yän ġĕ-tesga -y-äd, yän ġĕ-ḥtäd, ar fellä-sen zzegarn leḥṛåṣ ĕlli-s-a-t tteḥṛåṣên. Iġ-kullu ḥĕṛṣên gn-äs ĕššennaq : ġwa-nn a-igän leḥmel l-lefaḥer. Iġ yuzen ġ-ĕlmizän ar-gi-s ittafu uqenḍâṛ neġ gi-s illa neġ-t iḥaṣṣa kra iġ išḥa. (Igedmiwen)

---

52. — AẒEṬṬA

Taḍûṭṭ, leḥdemt ĕn-temġarin at-tga. Iġ räd-grint aselhäm neġ afaggu neġ aheršiš, ar-ssirident taḍûṭṭ, ẓlint gi-s tafuẓẓîṭ, fkint-ĕstt[5] i-imeḥḍâṛên, ar gi-s skärn ĕssemḥ, ar-tt tteggänt ġ-ĕssellet (tiseknit). Läll-ĕn-taḍûṭṭ

(1) Mis pour *ma-zeġ-a-y-asen tteqqden.*
(2) Mis pour *ur-a-y-äs ffäln.*
(3) Noter l'allongement inconditionnel de la dentale finale *t.*
(4) Mis pour *ad-tt-igän.*
(5) Mis pour *fkint-tt.*

ar-ttawi tinefsawin (tinefsayyin)-ĕlli gänin timeddukkäl-n-es, ar-äs ttawsent ġ-ufessäy-n-es, ar-zellint ta-lli igän (iselḥen) i-yyidd, t-ta-lli igän i-tilmi. Ti-n-yyidd ar-tt meššdênt s-imešdên ar gi-s ttekksent uzmawen, ar-ten skurent ġ-izdî, ar gi-sen ttellment idd; ti-n-tilmi ar-tt-ĕtteqqeršälent s-uqqeršäl, ar-tt-ĕttellment ġ-izdîyyän ar-kiġ-tt kullu kemmlent. Kud-ĕnna rat-tger läll-ĕn-tadûtt azeṭṭâ ar-tesmuqqul yät-temġart -enna iġusen (iṭṭhêrn) ad-äs tger. Iġ rat-tebdu, tesker lebsis, tebdû-t i-temġarin t-tazzänin, tenna : « Bismi-lläh ! » ašku timġarin ar-tteedddament azeṭṭâ, kṣûdent tagät-n-es, ar-ser-s ttegalländ, ar-ttinint : « Wa-ḥeqq azĕṭṭâ-y-äd ! ». Ukʷän tekkʷem kṛâṭṭ tgusin ġ-wakäl, yät ġĕ-tesga-y-äd, yät ḫ-ḫtäd, yät ġĕ-tuzzûmt. Kra-igät tagust teggawer där-s yät temġart ; yät tbidd ar-ttawi ifalän (iġrisen) grä-t-sent ; ti-n-tuzzûmt ar-ttekkʷem tazkikt d-uġanim ġ-tama n-tgust, ar-gi-s tgerra inelliten, ar-kiġ gränt lmiqdär-ĕnna ränt, awind-d ifeggigen, gint gi-sen azeṭṭâ, asint-t s-uḥanu, sbiddent-t, gint-äs tirsäl (timedwin) ; kra-igät yät ġĕ-ṭîṭṭ ifeggig-ŭw-wfella ar-äs tteggänt umri ad-d-ur-idêr, wi-y-yzeddär ar-äs-t-ĕtteggänt ad-ur iġʷli, ar-äs daġ tteggänt tiseldäy ġĕ-tesga-y-äd d-ḫtä-d mät-t ittežbäden ad-ur ikemmeš, ar gi-s šeqqlent snät-temġarin, ku-yyät ar-ttekkʷem s-tezekka tasga-lli-ġ-tella ar-kiġ kemmlent, bbint-t-id. Ġakud-änn ar-äsent iqqers bäb-uzeṭṭa i-tfullust neġ-d isġa tifiyyi, isker-asent ĕzzerda, ddunt s-tŭwwuri-n-sent.

(Laḥṣâṣ)

CHAPITRE IX : LE COMMERCE

53. — ESSUQ

Lbiɛ-u-ššra ġ-ěssůq. — Lbiɛ-u-ššra ur-illi mat-t yufen, wa-nna mu-t iɛdel Ṛebbi, iġ isellem ġ-ěrriba, ašku rriba iḥṛêm. Medden ar-zzenzän ġ-essůq, kra-igät yän d-ma-izzenza. Illa ma-izzenzän ssekkʷåṛ d-watäy, illa ma-izzenzän lḫunětṭ d-ělkettän, illa ma-izzenzän tigläy d-ifullusen.

Eṛṛḥebt ěn-temẓîn: ar-ttawin medden leqqruš[1] ěn-temẓîn s-ěṛṛḥebt, ar-tteɛbåṛn iɛebbåṛn s-iṣåɛiyn t-teṛbɛay, ar-fessern tibilliwt-uselhäm neġ tabenšgṛåt n-eššɛaṛ ar-kiġ kullu iɛbêṛ uɛebbåṛ tumẓîn, ay-ěnna iḍêṛn ar-t ittäsi.

Eṛṛḥebt-izgären: ar-d ttawin medden tifunäsin (tisitän) d-izegrän, ar-ssaġen medden tisitän ɛzemnin ula timelgizin d-iɛelläš d-iwemmäten t-tummätin.

Eṛṛḥebt el-lidäm: ar-d-ttawin medden lidäm, argän d-ězzit ġě-teḫsäyyin, udi t-tamment ġě-tegʷdar d-lazyär. Aɛebbåṛ-n-es ar-iskär tikint, isers fellä-s aqqesri[1], ineqqeb-t ġě-tuẓẓůmt maġ-a-ittuddum lidäm s-tikint, ar-iskär iġenžawen mraw neġ uggär. Illa gi-sen ma-igän taweltimt, illa ma-igän ěnnêṣṣ, illa ma-igän ěṛṛbaɛ, wa-nna-s-ukʷän iɛbêṛ isgʷen-t f-imi ġ-uqesri[2] -lli a-yuddem ġ-lidäm, yasi ġwa-nna yåḍnin. Iɛebbåṛen ar-bahra šettän medden. Wa-nna ssenn ar-äs sfåḍen leɛbåṛ. Lbeɛḍ ěl-lɛulama ur-a išetta ṭṭeɛem-uɛebbåṛ, ar-ttinin iḥṛêm.

Udäyn: amma udäyn ar-ttsewwåqqen laswåq, ur-illi ma-räd-asen igger. Ar-ittberråḥ leqqayd[1] iz-d wa-nna iggern i-wudäyn neġ wa-nna-mu ttšän ġě-tmazirt-n-es s-leḫla n-tgemmi-n-es. I-nna růḥen wudäyn[3] ar-ser -sen tterrän medden lɛaqqel[1], fkin-asen anḍåf amar imakern. Udäyn ar-zzenzän lḫunṭṭ d-ělkettän t-tɛeṭṭåṛt. Ar-ssaġen adus d-išeṛwîḍen t-tegläy,

(1) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(2) La vélaire *q*, ici, n'a pas été allongée.
(3) « L'endroit où (là où) les juifs passent la nuit ».

ar sul ssaġen agalim ĕn-tfiyyušt, ar-gi-s skärn maḥya. Medden ar-ssaġen tisent d-leḫʷḍêṛt d-lḥenna d-ĕtteswik t-taẓûlt t-tiyni, gin-ten ġĕ-twełkin, asin-ten f-iḥfawen-ĕn-sen, aškin-d sĕ-tgʷmma-n-sen.

Amułłšu ġ-ĕssûq: medden ar-skärn iḥšäš d-leqqhawi[1], ar-gi-sen ssän, atäy, ssnun gi-sen tifiyyi, wa-nna-d yiwin aġrûm-n-es išš-it, wa-nna-t-id ur-yiwin isġ-it ġ-där bäb-uḥšuš. Bäb-uḥšuš ar-gi-sen ittḥellâṣ tiġrad-n-es, wa-nna issenwän ṭṭâẓin iḥellêṣ tagrišt (talgeršt), wa-lli iswän ġar atäy iḥellêṣ užhayn.

Laḥkam ġ-ĕssûq: imsûqqen ar-ttemṣîṛîden s-där-leḥlift-ĕl-leqqayd ġĕ-tġawsiwin meẓẓînin ; ti-d meqqûṛnin labudd ĕn-där leqqayd. Iġ-illa kra l-lamêṛ l-leqqayd ar-yaqqläy uberrâḥ s-iggi n-tġuni n-ĕssûq ar-ser-s ittberrâḥ, neġ wa-nna ra-iḥeżżeṛ kra n-way-da, ar-yakka gerš i-uberrâḥ iberrêḥ s-ĕtteḥeżżira w-wayda[2] -y-änn ard ifaṣêl ġ-där leqqayd. Iġ-lekmen ġ-där leqqayd gin-d iwaliwen-n-sen, iġ-ṛḍân s-ayenna s-ten ifaṣêl leqqayd fatabaraka-ḷḷâh, iġ-t ur-ṛḍîn, nnän « ana-beḷḷah u-beššṛaɛ ». Ġakud-änn yara-y-asen ttaraḍî s-lefqqih[1] -ĕnna mmerḍân. Illa ġ-ĕlfuqqaha[1] ma-išettän ; ġwä-d išš ġwä-d ; ur-a-ten ittfaṣâl ar-kiġ-ten kullu yutef, yara-y-asen leqqsemt[1] t-tažridin l-lashäm, kra-igät yän s-ti-n-es.

Lemselt n-tukkêṛḍâ d-imaġen ĕt-tmenġa, ar-gi-sen itteḥkäm leqqayd s-linṣâf, ašku ar-bahra neqqân medden grä-t-sen f-kra n-tġawsa idrusen. Wa-nna inġan, iġ-t ufän ayd-där-s imetti nġin-t, iġ-t ur-ufin ar-išetta lqayd[3] ayda-n-es, berrḥên s-uzwag-n-ĕs, ig ilemma amzwug ar-kiġ-as reẓmen neġ i-nna-ġ[4]-ittemmêẓṛâ nġin-t. (Laḥṣâṣ)

---

54. — ĔSSÛQ Ġ-DÄR AYT-BṚÂYYIM

— Mani-t-tekkit a ma-isem-ĕnn-ek ? — Kkiġ-d essûqq.

— Mân-ik ad-gänt ĕrreḥbät? — Ĕrreḥbät ġʷlänt bahhra, waḥra ti-imendi ; nettät leɛfit akkʷ ag-gi-s irġân.

— Menšekk a-iga ṣṣâɛɛ[5] ĕn-temẓîn ? — Semmus larbiɛ.

— Amma wi-y-yirden, menšekk a-iga ? — Ttäm.

(1) Noter ici l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(2) Mis pour *n-wayda*.
(3) La vélaire *q*, ici, n'a pas été allongée.
(4) « L'endroit où, là où ».
(5) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la laryngale sonore ɛ.

— Amma w-usengar[1] ĕn-miṣĕṛ ? — Sḍiṣ.

— Amma w-usengar abeldi ? — Sa.

— Taḍûṭṭ is-tužäd nġ-ĕdd ûhû ? — Ur-ta tužäd, ašku ur-ta lasent wulli ; iġ-izri yaw-wayyur k-a-rat-tili s-ĕlbiɛ ġ-ĕssûqq, amma ġil-äd, ûhû.

— Ibawwen-Uglu, menšekk ad-gän nettni ? — Kṛåḍ larbiɛ d-ĕlgerš.

— Amma wi-m-Mässt ? — Ĕṛṛba d-uzgen, neġ sil-larbiɛ[2].

— Tinäššfin nettenti, menšekk ad-gänt ? — Rubuɛ. — Amma tifiyyi ? — Tifiyyi-izimmer tga ṛṛba i-tiski, tifiyyi-unekkur t-taġåṭṭ nĕṣṣ-n-ĕṛṛba ; tifiyyi-uɛelluš tga i-tiski kṛåḍ legruš ; ti-n-tfunäst išiben, ar-tnezza ḥetta s-lgerš i-tiski ; ĕṣṣgîṭṭ, ṭṭĕẓå larbiɛ; agayyu, lgerš, ilm-enn-es, nĕṣṣ n-ĕrryal.

— Mad skärn ayd-där-un i-yyilm ĕn-tfunäst d-uzger, iġ-t sġan ? — Ar-gi-s skärn ĕlmegṛûḍ-lli-s-a ttagʷmen, ašku llän bahhra där-sen una-lli s-a-sswän ibḥaren.

— Ibḥaren-änn, mag-gi-sen illän ? — Illa gi-sen ḥizzu t-terkmin d-uẓålim d-ifelfel t-tmiṭåš d-elkeṛwit t-teḥsäyt. Tazärt tella nit, maššän tedrus, aḍîl a-bahhra illän d-ĕlmešmäš t-tfiräst t-teknarit ; addägen n-ĕzzit llän, mašš ur-a-ttarun.

— Ml-iyyi ma-bahhra inezzän ġ-ĕssuqq-ĕnn-un ? — Ar-gi-s inezza kulemma trit ġ-ma-ittutšin, ula ma ittulsin zu-d aġṛûm t-tiyni d-bu-feggus d-ĕlluz d-ĕlgergåɛ t-tfiyyi inwän d-uzekkif. Ar-gi-s nezzän idukän, iselhämen ĕn-taḍûṭṭ, iselhämen l-lemlef, leqfåṭĕn mellulnin ula iseggänn, ula izegzawen, ula iwraġen, ula izeggʷaġen. Ar-gi-s nezzän iġʷyyäl, ula iserdän, ula isän, ula išnåḍ t-tišnåḍ ula izgiren d-wulli; ilin imzilen ġ-ĕssuqq ĕlli-ttsemmåṛnin lebhäyem, ula lemɛellmin-lli-y-asen itteqqden. Ar-daġ gi-s nezzänt tirgin d-ĕlfaḥer t-taggʷätin-ikeššûḍĕn, ar-gi-s nezzänt tiẓnin ĕw-warġän, ula tagezzumt, ula igʷlifen, ula will, ula iselmän ; ar-gi-s inezza walim d-ugalim ; illa iġ-gi-s nezzän waqqayn ĕn-tfiyyušt. Ar-daġ gi-s nezzän igertäl, ula tišišin, ula tilluna, ula tiferdutin, ula iskkʷam ĕn-tferdutin, ula ifellunn, ula igʷdär, ula tikinin, ula tiseksa, ula ibuqqålen, ula talkäsin, ula tizläfin, ula timkilin, ula iqqlilen-ĕlli-ġ-a-ittili uġû, ula tikeššal-ĕlli-s-a-ssendun midden. Ar gi-s nezzänt tgežda ula agellus, ula tifelwin (tiggura), ar-gi-s nezzän izakären, ula aryälen, ula ššebkät, ula ifrawn-ugeżżif ibbeken lli-ġ-a-skärn tugäs l-lebhaymen ; ar-gi-s nezzän

(1) Mis pour *wi-usengär*.
(2) Mis pour *sin-larbiɛ*.

izergän, uzzäl, llarz, taẓůlt, igg, tteswik, tissegnätin, aẓårif, tiskert. Lḥaṣil kulemma-mu-tesseflätt ar-inezza ġ-ĕssuqq-ĕnn-eġ. Idrus mag-gi-s ur-inezzän, ašku ar-d-ser-s ittaška bnadem ġ-kulemma-igät tamazirt ; ssfeldeġ i-imsuwwqen ar-ttinin : « kulemma-d-yiwin kra n-tġawsa as-tt -iẓzenz[1], labudd a-yaf mas-tt[2] issaġen, ur-imkin as-tt-isurri s-tgemmi nn-es ». (Ayt-Brâyyim)

---

55. — ILMUGGÄRN

Tamazirt ĕn-Sus, kra-igät aqqebil ar-iskär almuggär ġ-lwali-nna-där -sen imeqqůṛn, ittuškåṛ s-ĕlbaṛåka, zun-d Sidi Ḥmäd-u-Musa ġĕ-Teẓeṛwält d-Sidi Bibi ġ-Waštuken d-Sidi Wassäy ġ-ĕṛṛbåḍ ĕn-Mässt d-Sidi Waggäg ġ-Uglu d-Sidi Musa ġĕ-Tdayḫt, ġ-Ayt-Jeṛṛåṛ. Amma Laḫṣåṣ d-Ayt-Brâyyim ar-skärn almuggär ġ-yän-ĕššiḥ (essayyid) ism-äs Sidi-Buɛebdelli.

Ittuɛläm (ittussän) där-sen dĕ-där iqqbiln kullu-ten iz-d-elḫmis izwärn ġĕ-Ktubĕṛ a-ittesewwåq Sidi Bu-ɛebdelli. Ad-ukän sůqqen Sidi Bu-ɛebdelli nnän tayerza telkem, iġ gi-s illa unẓåṛ ar-ttefråḥen, iga där-sen leɛlämt is rat-tili tmaḫirt (ĕṣṣåbt).

Almuggär-änn ar-ittɛemmåṛ bahra. Kulemma-igät taġawsa ar gi-s tnezza : mabḥal n-uzzäl d-ĕlhint mä-s a sgemmämen medden isskräz-ĕn-sen, ula-lfdäm d-ifrawen ma-ġ-a-skärn iwelmän t-tĭwriyya.

Nekki ur-a-yyi itteɛžäb aġar iġ-ĕnn fellä-s ragbeġ, gġ-as lɛin, ar-kullu inekker ar-ittsekkuyyus zun-d ĕlbḥar, ar-ssefladeġ i-zzehrät dĕ-taqqůṛt, d-ugḍṛůṛ ikka igenna. Rɛin gi-s låṛhåḍ; kra-igät yän d-ma-ġ-tt yyiwi : ha ma ittazzäln, ha ma iggawern ; tegt lɛin i-Waɛṛåben ĕn-Ṣṣêḥra, iġ-asen ilwer[3] kra-uṛåm zun-d lawbäz ġĕ-tfessi lli-y-asen ifka Ṛêbbi. Imakern deġ nettni aġar luḥen tîṭṭ, ar-tteḫzarn wa-nna ifeṛṛêḍên, ittġafel, ad-äs rgin ay-ĕnna iṭṭêf, sul ar-tn-inn ttafät ġ-yät-ĕlḥalt ur-akkʷ rat-tessent is gän imakern; mešḍn-äk taleḥyänt, ssulin lwird, ẓůln, asin aɛekkäz, neqqern aselhäm zun-d kra-n-ṭṭåleb nġ-ĕdd kra l-lfaqqîṛ man-ik a-tn-inn ur -ttĕtamen midden is-a-ttakʷern. Waläynni ak-k-ur-ig Ṛêbbi d-imiker, iġ

(1) Mis pour *ad-tt-izzenz.*
(2) Mis pour *mad-tt-issaġen.*
(3) Mis pour : *irwel,* après métathèse.

idda ar-kiġ ittyamåẓ ra išš babä-s ula mä-s[1]. Ṭṭêlḥa deġ nettni ar aṭṭân f-tribba ġ-ĕlmeqqṣûṛt, berken fĕ-tḥezzäbt d-ĕrražäz ar-kiġ iffu lḥal, ar -tessflätt i-tteġlaġal ĕn-teġri-ġ-igʷniyyaten-ĕnna zun-d isekkazzäyn ĕn -tezzwa, ukän ar gi-sen tteẓûṛn medden ar-äss ĕl-lžameɛ. Iġ infassäy ulmuggär dɛun, bḍûn ay-ĕnna smunn, nfissiyn. (Laḥṣåṣ)

---

56. — LAḤKAM Ġ-ULMUGGÄR

Almuggär ĕn-Sidi Bu-ɛabdelli illa ġĕ-tmazirt n-Ayt-Bṛåyyim ger leḥkämt Užeṛṛåṛ[2] d-leḥkämt ĕl-Lmadäni[3]. Ġayä-nn a-yufa ar gi-s tteḥkamen (ttefaṣålen) ġar imġåṛn n-Ayt-Bṛåyyim, wi-l-leḥkämt-äd d-wi-n-ḫtä-d. Ass-ĕl-leḥmis ar-d-ittaška yu-s l-leqayd Lmadäni, yyili-d ġ-yaw-wzerg iy-yisän ; yawi-d tiġersi n-ĕššiḥ : yaw-wzger ; iġeṛs-äs ġ-imi l-leqqubt ĕn-Sidi Bu-ɛebdelli. Ġik-änn d-yu-s Užeṛṛåṛ, ḥetta nettän. Ukän ar-mmäln lažhad grä-t-sen, mašš isän ĕl-Lmadäni ar-ttatin wi-w-Wžeṛṛåṛ. Lḥaṣîl ur gin ilmuggärn aġar maġ-a-ittɛɛtbåṛ yän ġĕ-tgeldit n-Ṛêbbi, iẓêṛ kra-igät yän d-ma-ġ-t-isselha d ma-ġ-as iga rrezeqq-n-es. (Laḥṣåṣ)

(1) *akuṛây* « bâton », est sous-entendu.
(2) Le caïd des Ayt-Jerrar.
(3) Le caïd El-Madani des Akhsas.

CHAPITRE X : LA CHASSE

57. — LAWḤAŠ

Awtil. — Is-ẓẓu teẓrît awtil, nġ-ĕdd ůhů ? — Ẓrîġ-t yaw-wäss, lliġ-t umẓĕn tazzänin s-ĕlmendäf, awin-t-id, ar-t-ĕmmäln i-medden ġ-imi n-temzgida, imil irur[1] -asen, ikšem s-yät-tebḥirt ĕn-teknarit, ar-t siggiln at-t -afin, ggammin at-t-afin ašku tibḥirt tga kullu ašfrî izdin bezzäf; iġ-t nit ufän, išeqqå at-t-id ldin, ašku gguten isennänn-ušfrî imsiden bahhra; ġwa -nna-mu qqsen, ar-ĕnn gi-s ttĕreẓẓån; iġ-ĕnn rẓån, ar-ttešeqqůn ad-d-ĕkksen, ur-akkʷ a-ittežži lmakän-ĕn-sen s-ĕlḥilt, iġ-yäd ižži, ar-d-inekker f-bäb -ĕnn-ĕs. Ġik-änn a-s-d-ttinin midden lli-d iwinin leḫbar n-ġikä-nn.

Uššen. — Is-a bahhra ittɛadda wuššen f-ulli ġ-där-un, zu-d där-neġ ? — Ar-fellä-sent ittɛadda, mašš ur-d zu-d där-un lli-ġ-iggut. Nekkʷni ur-där -neġ iggut, ašku ur-t bahhra užžin inegmaren ĕlli-ttegʷmarnin.

— Heyya kʷnni tetthennäm ġ-wuššen, amma nekkʷni ur-aġ yužži ulli ġ-udrär ula azaġar, ula yužža-y-aġ ḫizzu ġ-ĕluqqt-ĕnn-es, ula asengar. Illa gi-s kra n-ĕžžuɛ, ar-nit issiwid, ur-a ittikṣůḍ waḫḫa t-tutt s-lɛemmårṭ, ur-akkʷ issin is illa uqqeryän. Illa iġ-d yukʷi ġ-udrär, azäl, terġa-nit tafukt, ur-iḥeššim ula ikṣůḍ iġ-as ṣɛiyyîḍen midden, ur-ĕnn akkʷ ibala. Ur-a ukʷän ittikṣůḍ wuššen abla ůṣkäy ; at-t-ukʷän iẓĕṛ, gin kullu ifadden -n-es amän t-tisent, ar-ittegammi at-tn-inn sul yasi iġ-idda ar-kud-ĕnna did-s immenḍĕṛ.

— Is-a-tšettäm tifiyyi-w-wuššen, nġ-ĕdd ůhů ? — Yah, ar-tt-nšetta nettät ula tifiyyi-w-wawtil.

— Man-tä-nn[2] bahhra gi-sent ittimimen ? — Ti-w-wawtil, amma ti-w-wuššen, lbeɛḍ-ĕn-twäl ar gi-s ttili kra-n-tzamma. Imeksawen as-tt -bahhra išettän, neġ inegʷmaren.

— Man-wä-nn[3] bahhra ifessusen ġĕ-tazzla iġ-a-ittazzla, izz-d-uššen

(1) Variante de *rwel;* la semi-voyelle *w* est passée à la voyelle correspondante *u* et la liquide *l* à la vibrante *r*.

(2) Variante de *man-ta-nna.*

(3) Variante de *man-wa-nna.*

nġ-ĕdd awtil ? — Amma uššen išeqqå at-t tamẓt waḫḫa nit ur-iġi zu-d awtil, amma awtil waḫḫa ittazzla bahhra ar-ittêṛmi.

Ifis. — Amma ifis lli-s-a-ttinin ar-išetta midden, is-t žžu teẓṛît, nġ-ĕdd ûhû ? — Ur-žžu-dd-nekki at-t-iẓṛân, maššän ar-sseflideġ i-ġwi-lli-t-ẓṛânin ar-t-addrän.

— Man-ik-a-s-asen tesseflett ar-t-ser-s addrän ? — Nnän ar-ittili ġ-iyyîḍ ġinna-ġ-[1] ur-illi bnädem igguten, ar-itterra lεaqqel-n-es, iġ-iẓṛâ kra-n-bnädem, yašk-id ser-s, yiri at-t-isseḫser, iskr-äs yät-ĕlḥilt, as-tt-igän ar-ittnûṛẓûm i-wamän-n-es, ad-äsen ukʷän ikḍû bnädem-änn, iḫser, ukʷän yawi-t ifis, iḍfûṛ-t ġwa-nna-lli-iḫsern ar-ifri-nn-es ġĕ-tagänt-ĕlli-ġ-ĕllän tarwa-nn-es. At-t-inn ukʷän isselkem teffeġ-t-tfisĕtt[2], tamġart-ĕnn-es, ffġen-d tarwa, ukʷän ar-ttberšaḥen i-bnädem-ĕlli-d yiwi babä-t-sen.

Ad-ukʷän ikk ifis imikk ĕn-tassäεt, ireqqes-ĕnn f-ġwa-lli d-yiwi, iskiṭṭî tiġṛâḍ-ĕnn-es, ibḍû-t, issekšem-t s-ugʷns-ifri-nn-es, kul-yän ġ-tarwa-nn-es ifk-äs gi-s lḥeqq-ĕnn-es ma-išetta, ukʷän ferḥen, nezzhen, zerrden (i)-iguyya-nn-sen.

Ĝik-äd a-s-a-ttinin midden ar-t-iskär ifis ġaṣṣ-enna yumẓ kra-l-lḥelqq.

Sul illa iġ-isseḫser bnädem lli-(i)gän argäz iḥeršen, ikerrden s-lεedda -nn-es, issulin aženwi-nn-es.

Ar-daġ ssefladeġ i-midden, ar-ttinin : « ifis ġ-iyîḍ ar-ittšeqqû iġ -immaggar d-kra ; amma azäl iġ-t ẓṛân midden, ar-iskär zu-d is iga abiḍâṛ, ig dderwiš ġakud-änn.

Wagerzäm. — Wagerzäm nettän, išeqqâ ġ-iyîḍ, išeqqâ azäl, ar-ineqqâ bnädem luqqĕt-ĕnna-t helli yufa. Ar-ittennru midden unšĕkk-ĕnna rän, gin-t. Illa iġ gi-sen inġa mennäw, nettni ur-ta-t-žžu ssyagäsen, waḥra at-t-nġin ; ḥetta-nit iġ-ittyagäs, ar-iskär s-lḥêṛṛ ġay-ĕlli ur-iskär lliġ ur-ta gi-s telli tiggest.

Irwas-iyyi-t is-ur-illi mäd-as išeqqân ġ-luḥš n-ĕddunit.

(Ayt-Bṛâyyim)

---

58. — LAWḤAŠ ḪĔ-TMAZIRT ĔW-WAŠTUKEN

— Tamazirt-ĕnn-un is gi-s ĕllän lawḥaš ? — Tamazirt-ĕnn-eḫ llän gi-s lawḥaš.

(1) « Là où ».
(2) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la dentale finale *t*.

— Män lawḥaš gi-s ĕllänin ? — Llän gi-s ibuġåġ ula uššänn ula ifasiwen ula izmawen ; llän sul gi-s iwetlän t-turäš, ilin sul wälfan.

— Ma-mu ttinim izmawen ? — Izem ar-t-nĕttini i-yät-ĕl-lhišt ilän anšekk ĕw-waġʷi, llun-ĕnn-es ur-iwerraġ ur-izeggwaġ, ar-išetta medden.

— Amma ilĕf mät-t-igän ? — Ilĕf igä-t waġʷi n-tagänt, ar-as sul nettini bu-tagänt.

— Ma igän tarušt ? — Igä-tt yäl-lweḥš iṭṭåfen tizĕrẓåy, kra imellul, kra iseggän.

— Amma ifis mät-t-igän ? — Ifis igä-t yäl-lḥelq ar-iseḥsar bnädem, ar fellä-s iskär amän, ingiri bnädem d-leεqel-ĕnn-es, ar-ideffĕṛ ifis, ilhu -y-äs : « wušš a-y-aġyul-iṇu ! ».

— Is-ĕllän lawḥaš yåḍnin ? — Ur-d-nettni ka illän, llän sul bezzäf zun-d id-bu-mḥamed d-wanẓiḍĕn d-iẓenkʷåḍ d-udäden.

— Anẓiḍ mat-t-igän ? — Igä-t yäl-lḥelq yugern aġerda waläyenni iṭṭåf timġilt meqqûṛn, ar-ittεiš s-teẓnin ĕw-waqqåyn ĕn-tfiyyušt ; ur-a-ittili bla ḫ-ĕlmakän ĕw-wargän. (Aštuken)

---

59. — TAGʷMERT

Iḫ räd-gʷmern medden, ḍîn-d (ssufġen-d) ûṣkäyn-ĕnn-sen, d-yiḍân -ĕnn-sen, ssudun isän-ĕnn-sen, munen t-tazzänin mad-äsen igellin låṣyåḍ. Iḫ-lekmen kra-n-tagänt kešmen d-ugʷens-n-es. Tazzänin-ĕlli ar-ssεiyyiḍĕn, ar-kkäten s-ikuṛåyn ašeddir. Iḫ-d-iffʷġ kra-w-wawtil nġ-ĕdd kra-w-wuššen neġ abaġûġ reẓmen fellä-s i-wûṣkäyn d-iḍân, ẓẓûn gi-s ar-kiḫ-t-ġʷin, kksen-asen-t, ġersen-äs. Iḫ-ufän aẓĕnkʷĕḍ neḫ udäd luḥen fellä-s isan ašku issen bahra i-tazzla, ur-a-t-qqʷåyn wûṣkäyn. Iḫ ggummin isän at-t-amẓen, uten-t s-uqqeryän (elbaṛûḍ), amẓen-t. (Aštuken)

---

60. — TANNEGʷMERT-IŠELḤIN

Išelḥin illa ma-igʷemmern sĕ-lmendäf, ar-ser-s ittåmẓ uššänn d-iwetlän, illa ma-igʷemmern sĕ-tẓûḍå. Ma-igän taẓûḍå ? Ya-wkeššûḍ-uzeggʷär ikʷnän, zun-d lqus, izzger-äs ikeššûḍen yåḍnin, yass-ten sĕ-tzakärin ;

i-nna-ġ-iẓṛå amän n-wawtil d-iḫʷsisen-ĕnn-es yawi ser-s taẓůḍå ġ-iyyîḍ, isekki-tt gi-s, imdi fellä-s ar-kiġ tumẓ.

Illa ma-igʷemmern tiskʷrin, ar-iskär aššbåṛ, ig fellä-s ĕššbekt, izluzzu gi-s tumẓîn, iskr-äs imi, isker imikk ĕn-tgudäyt-n-walim ġ-tama-n-es. Kud-ĕnna ukʷän ẓṛån isekʷrän alim, aškin-d, ar-t sefṛuṛůḍen ar-kiġ lekmen aššbåṛ, annin tumẓîn, kešmen, ar-tent šettän s-kayĕnna-ġ-ĕnn fellä-sen illa wa-lli imdin, irin ad-ffarrin, teḥṣêṛ-ten ĕššbekt, ukʷän yamẓ-ten.

Illa ma-igʷemmern tarušt ġ-iyyîḍ s-iḍån nġ-as-ĕnn gän aggu ġ-ifri-n-es ar-kiġ-äs iḫenneg, teffeġ-d, ar-tt-ĕkkäten s-iɛedräš ašku ar-ser-sen teṣṣenṣåḍ tizêṛẓåy. Iġ ra-y-äs ġersen ar-ttini « aḥḥ! » zun-d bnädem ašku ar-ttinin : bnädem at-tga is-ka ttumsaḫ.

Illa ma-igʷemmern ifis d-ugerzäm d-lawḥaš yåḍnin. Ar-iqqåz tara ; mäs-tt-igän? Ar-iqqåz yaw-wugḍî idrän, ikeṛṛůẓên ġinna-ġ-a-izräy luḥš, idel-t s-kra-n-tkeššůḍîn sdidnin, iḥbu-t s-kra n-wakäl. Ad-ukʷän fellä-s yakʷel luḥš iḍêṛ s-izeddär, ittemru-nn gi-s ar-d ser-s aškin medden, amẓen-t.

Illa ma-ikeššmen f-ifis ġ-ifri-n-es, azäl ; yasi tašawešt, ig-äs-tt ġ-umeggêṛḍ ašku ifis ar-ittedhaš azäl, imma ġ-iyyiḍ išeqqå, ar-isseḫsar bnädem s-ushiki d-waḍů-n-es. Ar-t-ittṛůš s-ibêẓḍån-n-es ar-kiġ iduwweḫ, yawi-t, išš-ĕt.

Iġ-rat-tili tetwilt (tannegʷmert meqqůṛn) ar-ittili lebriḥ ġ-ĕssuq iz-d tannegʷmert ġ-ugʷni ifläni, man-ik ad-ssaġen medden lbaṛůḍ d-ĕṛṛêṣåṣ d-imaššiwen d-issekʷmäs. Ġass-änn ar-kullu ttmunn ġ-ġilli-ġ skern lmiɛad, gin aġrum ġ-iqʷelmän mäd-šettän iġ-ten yaġ låẓ ; zäyden dŭwwêṛn i-kra n-udrär zun-d talḫatemt, kešmen imsehrušša n-eṣṣîḍ, wi-lli ur-ṭṭåfnin lemkʷaḥel, ar-d sdiwn eṣṣîḍ i-id-bu-lemkʷaḥel, gʷmern medden, feṛṛžen ar-kiġ tṛůḥ tafukt, ku-yyän iṛůḥ tigemmi-n-es. Wi-lli ttewelleɛnin bahra s-tennegʷmert ġ-luqt n-ĕṣṣîf ar-ttasin leɛwin-ĕn-sen d-ugiṭůn, ddun s-kra ugʷni, skin gi-s agiṭůn, ar-gʷemmern iẓênkʷåḍ. Kra-igät yän isekkus ġ-ya uzedderm-ĕlli ttekkän iẓênkʷåḍ. Wi-lli sehruššunin ar-ttellin, kud -ĕnna nġan kra awin-t-id s-där ugiṭůn, berken f-ĕzzenän ġik-änn, ġik-änn ar-kiġ zrin kråḍ-wussän neġ kkůẓ, urrin-d sĕ-tgʷemma-n-sen. (Laḥṣåṣ)

CHAPITRE XI : DESCRIPTION DES PAYS

61. — TIZNIT

Tiznit tga lemdint imeẓẓîn. Illa gi-s yäl-lɛin[1] igän aqdim, mašš drusen gi-s, ġil-äd, wamän. Nettän a-s-a yädelli sswän ayt-Teznit targʷa-nn-sen. Amma ġil-äd ar-tt-sswän s-wamän-li-d-yiwi lmeḫzen ammäs-n-ayt-Jeṛṛâṛ, ġ-lɛin-n-Erreggäda. Ittubḍâ f-snät-twäl : ya-wsaru izzri-t-id ĕlmeḫzen s-Teznit, asaru-y-änn yâḍnin, wi-s-sin, ar-ser-s tessa tergʷa n-Erreggäda. Lɛin-äd as-tt-inn ikkän[2] ar-fellä-s ttmaġen Ayt-Žeṛṛâṛ d-Ayt-Teznit, ašku ar-ĕnn issa lɛin n-Teznit.

Tella zzit t-tazärt ammäs ĕn-tergʷa n-Teznit, yili gi-s lmešmäš d-ĕṛṛêmmän d-wâḍîl t-tfiräst, tili-nneɛnaɛ ey-Yigisel[3] ula ti-m-Merrakʷš, ula ti-l-Lebṛûž ġĕ-Bni-Meskin, ula ti-m-Meknäs, ašku lmaḥallat-änn ä-s -ĕnnän tella gi-sen ĕnneɛnaɛ immimen, ifulkin ġĕ-Lmeġrib.

Iggut ma-iɛišen ġĕ-Teznit aġar s-ĕttamän ĕl-liqqämt (ĕnneɛnaɛ). Ar-tt bahhra tteẓẓûn ġĕ-tebḥarin, ar-ĕnn där-sen ttawin ayt-laḥwal-änn zun-d Ayt-Bṛayyim iẓûṛân n-ĕnneɛnaɛ, ar-tt tteẓẓûn at-teg ġ-tamimt t-tužžut ġ-där-sen zun-d ti-n-Teznit.

Targʷa n-Teznit ar gi-s ittili usengär ġ-luqqt-ĕnn-es ula tumẓîn ula irden d-ibawwen t-tnaššfin d-ḫizzu t-trekmin d-biṭêlžan d-uẓâlim d-elmiṭâš t-teḫsäyt. Illa ġ-ayt-Teznit ma-iṭṭâfen tibḥarin ĕw-wuna ġ-ugens ĕn -tgemmi, sul ilint gi-sent ššeẓṛât.

Ssûqq-li-(i)llän ġĕ-Teznit ġil-äd leždid a-iga, amma aqqdim ittehʷla, ḫʷlan-t lliġ rän ad-bnun wi-l-leždid. Llän lefnadeqq ḥetta nettni tigariwin -äd ġĕ-Teznit, ula lḥemmamät fulkinin, ula lfunda (leqqehwa) liġ-a-šettän midden, yili gi-s yäl-luṭîl, mašš ur-bahhra iɛdil. Illa ma-yyi-(i)nnän

(1) *lɛin*, est du masculin.

(2) Mis pour *ad-tt-inn kkän*. La phrase tout entière signifie : « c'est au sujet de cette source que se battaient, autrefois, les Aït-Jerrar et les habitants de Tiznit ».

(3) Mis pour *n-Yigisel*. Igisel est un village des environs de l'Oued-Noun, réputé pour l'excellente qualité de sa menthe à thé. De même Marrakech, El-Borouj et Meknès.

ar-ssekšamen midden ġil-äd amän sĕ-tgʷmma-nn-sen, ġwa-nna irän ġik-änn zun-d ġwi-lli ḥdemnin d-ĕlmeḥzen, li-ṭṭåfnin leflus. Belḥaqq agʷns ĕl-lemḍint ur-yastwa, illa sul gi-s-ugeḍṛûṛ d-iẓṛån d-irkän. Id-bäb-ĕnn-es gän kullu aġar išelḥin, gän sul lʷġšma waḥḥa nit lemden ad-sawälen s-taɛṛåbt.

Lḷänt temzgidiwin imeqqûṛn ġĕ-Teznit, ar gi-sent ittuġri leqqʷṛan waḥḥdä-t. Tella temzgida n-Ed-Mḥammed[1], tella ti-n-Da-kʷfa[2], tella tí-n-Ḍḍelḥa, kulemma igät yät gi-sent ġĕ-tmezgidiwin-änn, ar-gi-s aqqṛån imeḥḍåṛn ggutnin, waḥra-y-akkʷ ti-n-Da-kʷfa, ffġen gi-s imeḥḍåṛen -ĕlli gänin ṭṭĕlba l-leqqʷṛån. Tiznit ur-a gi-s ttĕẓåḷḷån midden taẓåḷḷît l-lžumuɛa abla ġ-ĕlžameɛ (ġĕ-tmezgida)-li meqqûṛn ġ-ġilli-ġ tella lemḍĕṛṣt li-ġ-a-ittuġri lɛilm.

Teṭṭåf Teznit mennäw lbibän : illa lbäb ĕl-Lmeɛder, illa lbäb-n-Ayt -Bṛåyyim, illa lbäb-Uglu, illa lbäb-nn-Ayt-Žeṛṛåṛ, illa lbäb ĕn-Tergʷa.

Tiznit tekka-tt-inn yädelli tga aġar lemwaḍiɛ, ur-tli ṣṣûṛ-ad li-tla ġil aylliġ-enn yuška ugellid Muläy Lḥasän lɛalawi, ukʷän yamer ad-äs issutel ĕṣṣûṛ. Ukʷän ar-t-ibennu Ssi Muḥemmäd n-Ed-Hemmu li-(i)gän leqqayd ġakud-änn. (Ayt-Bṛåyyim)

---

62. — AZAĠAR[3]

Ism-äs Azaġar, iḥudda-t-id udrär n-Buneɛmän ġ-ĕlžiht-ĭy-yiffus (ĕlžanub), aġbalu m-Masst ġ-ĕlžiht uẓĕlmåḍ (eššimäl), lbeḥr ġ-ĕlžiht ĕn -tagut (lmaġrib), asif-Ulġäs-li-mu-ttinin asif ĕm-Mässt ġ-ĕlžiht l-leqqbelt (lmašriqq).

Akäl-n-es: illa där-neġ ġ-Sus-li-nn yaggugen yäl-lmaḥall yusɛan, iga ṛṛĕgg igguten ġ-illa wakäl kullu saswa abla lbeɛḍ ĕl-lemwakin, ar-ĕnn gi-s ttafät kra n-ĕṛṛhĕḍ yåḍnin : illa yän ĕṛṛhĕḍ, ar-äs ttinin lḥerš, illa daġ yän yåḍnin, ar-äs ttinin aḥemri, yili daġ wayyåḍ, ism-äs idreqq, yili daġ wayyåḍ, ism-äs afza, yili wa-lli-mu-ttinin amläl, illa ḥetta-wmersäl, illa wayyåḍ, nettän ar-äs ttinin bu-ṣṣĕnṣåṛ.

Lḥerš: amma lḥerš at-t-igän d-wakäl-li-(i)ḥeršen li-ġ-ĕllän iẓṛån-li-

(1) Dans l'expression *Ed-Mḥammed, ed* est l'équivalent de *ayt, id, ida* et *idaw*.
(2) Dans l'expression *Da-kʷfa, da* est l'équivalent de *ayt, ed, id, ida* et *idaw*.
(3) Il sera utile, pour la compréhension de ce texte, d'avoir sous les yeux une carte de la région de Tiznit.

ḥeršenin, ar-ittmerrät šwäy ġwa-nna gi-s izzigizen s-leḥfa iġ-ur ilsi idukän -n-es, ar-daġ ittmerrät lebhäymen li-s-a gi-s kkerzen midden; iẓrân-li-gi-s illän meẓẓîn, mašš ḥeršen, ula akäl-ĕnn-es iḥeršˇ, irġa, iṣḥû zeεma iġ-idrus unẓâr ar-ittidrus mät-t-id ittekkän ġĕ-temẓîn-ĕnna gi-s ittukräzen, iġ ur-iggut unẓâr mseqqem ur-immkin ad-d-yawi ṣṣâbt. Ṛṛêḥḍ-âḍ illa ġ-laḥwäl ĕn-Teznit ġ-ġilli-mu ttinin Ĕlmeεder.

Mm-uẓrû: yili daġ gi-s wakäl-lli-mu-ttinin mm-uẓrû ašku iggut gi-s uẓrû, ar gi-s kkerzen ayt-Ĕlmeεder tumẓîn d-irden, iġ-rän; ḥetta netta iġ ur-illi unẓâr igguten išeqqâ ad-d gi-s tegli ṣṣâbt, illa ġ-ger Ĕlmeεder d-Idag-gʷarsmukt-uzaġar, ġi-nn a-ġ-tella yät-tgemmi imeqqûrn ġ-iggi-y -yay-yġir imeqqûrn issuggʷän. Bnän-tt gi-s Idag-gʷarsmukt ġakud-ĕlli -liġ-a-ttmaġen d-ayt-Ĕlmeεder.

Leḥmêr: amma akäl-li-mu-ttinin nettän leḥmêr (azeggʷaġ) ar-ittili ġ-ĕlbeεḍ ĕl-lmwakin. Illa iġ-tella yät-teqqdîεt imeqqûrn ġ-ġi-d, tili tayyâḍ ġ-ġi-nn; ḥetta netta ar-bahhra ittiri amän-unẓâr, ašku ar-ittaġ fäd; a-ġ-bahhra illa d-idrären n-Ayt-Bṛâyyim[1], amma azaġar idrus gi-s, ġinna -ġ-nit gi-s illa ar gi-s ittegga aġar tiqqdîεin zun-d ġay-ĕlli-(i)llän ġ-Ĕlmeε-der-li-d-yuškän ġ-ĕššerqq ĕn-Teznit; llun-n-es izeggʷaġ, ġay-änn ä-f a-yₐäs ttinin leḥmêr; ar gi-s ttukrizent tumẓîn ula irden, ula lʷḥḍeṛt, ula aknari; kul taqqdîεt, ġay-ĕnna-t-tiwi luqqt i-bäb-ĕnn-es at-t gi-s ikerz, neġ-t gi-s iẓẓâ, tili gi-s teqqdîεt ġ-ĕllän iẓrân, tili daġ gi-s teqqdîεt yâḍnin li-ġ-ur-ĕllin. Taqqdîεt-ĕnna ġ-ĕllän iẓrân, imma ad-imġûrn neġ meẓẓîn, illa iġ-gguten, illa iġ-drusen.

Idreqq: akäl-li-mu-isem idreqq irġa, ur-a bahhra gi-s ittili uẓrû; llun -n-es ur gi-s igi azeggʷaġ, ula iga umlil, immreks llun-n-es; ar-gi-s kkerzen midden tumẓîn ula irden, ar-kiġ teẓẓûn tazärt ula taknarit, ula taḥsäyt, d-ibawn iġ-ifâḍ s-wamän-unẓâr. Illa ġe-Lmeεder-li-(i)llän ġĕ-ššerqq ĕn-Teznit, ar-gi-s skärn ibḥarn-li-ġ-a-tteẓẓân zzit t-tazärt d-ġay-ĕnna rän. Illa iġ-gi-s llänt kra-n-tġezratin meẓẓînin. Ur-bahra ittili iderqq abla ġ-ĕṛṛêgg, ur-illi udrär ġĕ-tama-nn-es, iġ izwa ġ-wamän-unẓâr, ar-ttili kra n-tferkkit isdiden ġ-iggi-nn-es.

Afza: akäl-li-mu-isem afza (taf̌za), llun-n-es imellul šwäy, ar-gi-s kkerzen midden tumẓîn ula irden, ar-bahhra ittili ġ-ĕddir-udrär, ula mani-yâḍnin ḥetta ġ-uzaġar; iberred, ur-a-t bahhra ittaġ fäd. Ġay-ĕnna gi-s ittukräzen iġ-ukʷän iswa s-unẓâr yät-tekklit imḍâṛân iẓḍâṛ a-iṣbêṛ

(1) Litt. : « Là où il se trouve surtout c'est les montagnes des *Ayt-Bṛâyim* ».

ar-kud-ĕnna inwa, ur-a-t bahhra ittmerrät leḥma zun-d lḥeṛš d-mat-t irwäsen ; ar-gi-s ittili uẓṛû imeqqûṛn ula ġwä-d meẓẓîn, illa iġ gi-s immġi uzeggʷär, illa iġ gi-s immġi wargän, illa iġ gi-s ur-immġi walu, yili daġ gi-s ġwä-d melluln bezzäf, ula ġwa-lli-(i)melluln aġar šwäy. Akäl-li-(i)gän afza, illa iġ-illa ġ-ĕṛṛêgg yastwän, illa iġ-illa ġ-mani yattuyn, ula mani iḥdern, ikfä-t Ṛêbbi ġ-Buneɛmän t-Talät-ĕw-Wuššen li-llänin ġ-uzaġar, sul t-tama udrär ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus. Ġik-ĕlli tteṣlâḥent temẓîn d-irden ġ-ufza ag-gi-s tteṣlâḥ tazärt, ula taknärit, ula zzit, ula argän, ula lḫʷḍêṛt iġ-illa mäs-tt-gi-s igrän (iẓẓân).

Amläl: akäl-li-mu-ttinin amläl, imellul, ig aqqâyn zbubnin bezzäf. Illa iġ-iga-ṛṛêgg yuġġden[1], illa iġ-iga igudäy meqqûṛnin. Ġwa-lli gi-s igän ĕṛṛêgg yuġġden[1] nettän a-ġ-a-kkerzen midden tumẓîn d-irden ġ-luqqt -ĕnn-sen. Ar daġ gi-s kkerzen asengär ġ-luqqt-ĕnn-es, ula ibawwen t-tnaššfin ġ-luqqt-ĕnn-sen. Ar-gi-s tteẓẓûn ddellaḥ d-ĕllimun t-teḥsäyt d-uẓâlim t-tfiḍâṣt d-ĕlkerwit d-ĕlmiṭâš d-ififel. Iberred wakäl-ĕnn-es ; iġ-illa unẓâṛ ifulkin ad-ur-yigut mseqqem-nit, ha-nn amläl ar-ittenɛam ; iġ-illa unẓâṛ igguten ha-nn ar-isseḥsar tayyafut-umläl ; ur-a-ttenɛam iġ-illa uṣêmmîḍ ižehden, ar-ittasi akäl-ĕnn-es. Iga lɛada iġ-räd gi-s ẓẓûn ddellaḥ d-ĕlḫʷḍêṛt d-usengär ar-snerḍâmen akäl-ĕnn-es enna-ġ-räd kerzen, ar-ttinin i-ġik-änn aṛeḍḍâm; at-t-igän ad-ġzen lmiqqdär ĕw-wafud neġ akkʷ uggär ; iġ-äs gän amazir ġay-ĕnna-d gi-s ġzen ġ-iqqbuyyäs (uṭṭûben) meqqûṛnin ar-ten ttažžän, ur-a-ten sfressäyn, ašku iġ-snêṛḍmen akäl -ĕnn-es ar-bahhra itteɛdäl ġay-ĕnna gi-s ẓẓân. Ar-ittemġi iġri ġ-umläl, ula aferẓîẓ. Iġri iga iṣêlbän sdidnin, ġezzifnin, iqesḥa waḍû-nn-es. Aferẓîẓ nettän iga zun-d tadellaḥin meẓẓînin, krurrinin, nettän iḥeṛṛâ, ur-illi mad-äs iḥeṛṛân. Amläl ar-ittili ġ-ĕlmakän-ĕnna-nn iqqêṛṛben s-tmazirt -ĕnna ġ-illa lebḥêṛ zun-d tamazirt ĕl-Lmeɛder-ĕlli-(i)llän ġ-ĕlžiht n-ĕššerqq. Ar-skärn ayt-Ĕlmeɛder tibḥarin ġ-umläl, ilint s-ĕlḥudud, kul-yän t-ti-nn-es. Lḥudud ar-ten tteggän igudin-umläl, neġ kra-y-yẓṛân meqqûṛnin, ar-ten-id ttawin, ar-ser-sen skärn lḥudud. Amläl ur gi-s illi uẓṛû ablâ idawa yän yän, sul drusen. Illa mani yattuyn šwäy ġ-umläl, illa mani ḥdern ; a-bahhra gi-s igguten d-ġi-lli iḥdern. Illa iġ-gi-s ĕmmġint kra n-teggʷžžäf meẓẓînin ġ-ĕlbeɛḍ ĕl-lemwakin gi-s.

Amersäl: akäl li-mu ttinin nettän amersäl illa iġ iseggän šwäy, illa iġ iga llun-n-es ašehbun imḥaḷḷâḍen t-tĕẓûġi. Ar-bahhra ittili nettän ġ-ĕddu

(1) Variante de *yuġden* après allongement inconditionnel de la vélaire sonore et spirante *ġ*.

iġerbän li-qqedmnin ; illa iġ illa ḥetta ġ-ĕrṛêgg. Ar-äs ittini lbeɛḍ ĕm-midden meršiš. Akäl-ĕnna igän ġik-änn ur-a-gi-s kkerzen midden walu, ašku ur-a isemmġay ula ar-ittamẓ amän iġ illa unẓåṛ. Kulemma igän tamazirt ġ-uzaġar ula adrär is gi-s illa wakäl-äd li-mu isem amersäl (meršiš).

Bu-ssenṣåṛ: akäl bu-ssenṣåṛ, llun-n-eṣ imellul s-imikk, iḥdêṛ daġ s-imikk, ar-bahhra ittili ġinna-ġ-d leddin midden amän-ĕw-wuna ġ-ĕrṛêgg zun-d Ifḫ-iġir ĕn-Buneɛman. Illa iġ-d yuška ġ-mani igän luɛɛêṛ, ar-gi-s tteṣlåḥ lḫʷḍêṛt iġ-illa mas-tt-iẓẓån ġ-ġi-nn, li-ġ-illa, ar-daġ gi-s ittukriz usengär, ula tumẓîn. Ar-gi-s ittili uẓṛû igän awêṣṭî. Illa yäl-lmakän igän ĕrṛêgg yusɛan bahhra ġ-ger Teznit d-Ayt-Žeṛṛåṛ ġ-Uzaġar, ar-äs ttinin bu-ssenṣåṛ ; akäl-ĕnn-es ifulki, irġa mseqqem, iżhed iġ-išebɛa amän-unẓåṛ, ar gi-s ttili ṣṣåbt. Aẓṛû-li-gi-s illän ur-imeẓẓî, ula imeqqûṛ. Ur-a isemmġay ššežṛåt ; ĕṛṛebiɛ (tuga) ar-gi-s ittili luqqt-ĕnn-es, ilin gi-s iġariwen d-iġezrän; yuškä-d ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus, igän leqqbelt s-imikk n-Uzaġar ; ur-a-gi-s ittukriz abla tumẓîn d-irden ; ar-kessänt wulli d-lebhäymen d-iṛêɛman ġ-ĕlmwakin-ĕnna gi-s ur-ittukräzen.

Lemwakin ĕn-tfellaḥt: amma ġay-ĕlli-ġ-a-kkerzen midden, d-ġay-ĕlli -ġ-a-tteẓẓûn, kulemma-igät ĕlmakän iṭṭåf isem-ĕnn-es. Lmakän-li-(i) -ttukrizen ġĕ-tergʷa ar-äs ttinin taġult, iġ gänt mennäwt, ar-äsent ttinin tiġula ; ar-gi-sent kkerzen asengär ula tumẓîn d-ĕlḫʷḍêṛt zun-d ḥizzu t-trekmin. Lmakän-li-ġ-ĕllänt tġula-li-ssän s-wamän ĕl-lɛin ar-äs ttinin targʷa, ar gi-s ttili zzit ula tazärt, ula låṛhåḍ yåḍnin n-ĕššeẓṛåt.

Lmakän-li-(i)ttukrizen ġ-ĕlbur, ar-äs ttinin iger, iġ gän mennaw ar-äsen ttinin igrän ; ur-ssän abla s-wamän-unẓåṛ ; ur-a-gi-sen ittukriz abla tumẓîn d-irden.

Lmakän-li-(i)ttukrizen ġ-laḥwäl ĕn-tgʷmma ġ-ĕlbur, iġ gi-s llänt ššeẓṛåt, iḍûwwêṛ-as-d ĕllûḥ, illa mad-äs ittinin tibḥirt, illa mad-äs ittinin urti, lžameɛ ĕn-tebḥirt, tibḥarin, lžameɛ ĕw-wurti, urtän. Urtän, ar-gi-sen tteẓẓûn midden tazärt t-teknarit d-ĕššferẓel d-ĕlmešmäš d-waḍîl d-ĕrṛem-man, ar-ssän s-wamän-unẓåṛ. Kulemma igätt tamazirt ġ-uzaġar ar-skärn id-bäb-ĕnn-es tibḥarin, ar-gi-sent tteẓẓûn ġay-ĕnna ittemmġayn ġĕ -tmazirt-ĕnn-sen. Ayt-Brayyim ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus (lžanub) n-taleint nn-Ayt -Žeṛṛåṛ, ar-ittili ġĕ-tebḥarin-n-sen kra n-teknarit d-kra n-tazärt d-kra-w -waddägen ĕw-wargän, neġ addägen n-ĕlluz, ašku illa mani-ġ där-sen illa imikk n-ĕlluz. Ayt-Elmeɛder, nettni, ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (ššerqq), illa ġĕ-tebḥarin-n-sen kra n-tazärt d-kra n-teknarit d-waddägen imḥallåḍên.

Illa gi-sen ma-igän ĕlmešmäš, illa gi-sen ma-igän zzit, illa gi-sen ma-igän lḥenna, illa gi-sen ma-igän takiḍå. Iġ-illa unẓåṛ ṣṣfiḍen tibḥarin s-wamän -ĕnna-d-iwin iġezrän, ukʷän kul-ʷän d-ma-ittini i-ġik-änn. Illa mad-äs ittinin urti ; ur-iyyi (i)ḍhîṛ ma-igän ĕlfarqq nger-tebḥirt d-urti, mašš iġ-ĕmmesseqqeġ ar-ĕnn ttafaġ urti, irwas-iyyi-t nettän, iz-d labudd ag-gi-s ilint ššeẓṛåt. Amma tibḥirt nettät, illa iġ-gi-s llänt ššeẓṛåt, illa iġ gi-s ur-llint; unšekk-äd ad-fehmeġ ġĕ-lfarqq-ĕlli-(i)llän ġĕ-grä-t-sen waḥḥa -nit idrus ma-iskärn ġ-midden-uzaġar lfarqq-ann.

Ayt-Elmeɛder ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (ššerqq) ġ-Uzaġar gän midden bahhra salänin ĕššġʷel ĕw-wakäl; ar-skärn tibḥarin, ula urtän, ar-daġ skärn ġay-ĕlli-mu-ttinin imarin. Llän där-sen imarin-li-länin llûḥ, ilin där-sen ġwi-lli-ten ur-linin ; ḍewwûṛn-asen aġar alläln meqqûṛnin ĕw-wakäl ; ar-gi-sen tteẓẓûn taknarit t-tazärt, ar-ten ṣṣfiḍen s-wamän-ĕnna-d-iwin iġezrän, ar-gi-sen kkerzen tumẓîn d-irden ; nettni ġ-eṣṣîft-ĕnn-sen gän zun-d tibḥarin mašš nettni kul-imiri, ar-ittegga walläl meqqûṛn grä-s d-imiri yåḍnin. Illa ma-gi-sen itteẓẓûn asengär iġ-bahhra fiḍen, ar-daġ gi-sen kkerzen ibawwen t-tnaššfin d-uẓålim.

Tibḥarin-umläl nettenti ar-tteggänt aġar ĕṛṛêgg. Iġ-ra-gi-sent grin kra-nna rad-grin labudd at-tent snêṛḍmen, gin-asent amazir iġ-rän a-ifalki ġay-ĕnna-tent-id ikkän, ašku ur-saswa ġi-nna-innûṛḍmen d-ġi-nna ur -innûṛḍimen. Akäl-li-(i)nnûṛḍmen, ar-t-id leddin ammäs ĕl-lmiqqdar ĕw-wafud, ar-t-id gi-s ṛeḍḍmen (tteḥfåṛen), ġay-änn a-yufa ġay-ĕnna gi-s immġin, ar-itteɛdäl immġi-nn-es. Akäl igän amläl ur-a-ittiri anẓåṛ igguten mseqqem, ar-ittiri aġar anẓåṛ ittwûṣṣṭên, ad-ur yidrus ula iggut, ašku iberred nit netta. Lġellet-umläl, iġ-ifulki useggʷäs ar-ttenɛam mseqqem. Amläl-li-(i)llän ġ-Elmeɛder ġ-ĕlžiht l-leqqbelt ġik-änn a-iga. Nettän aġ-a -tteẓẓûn ĕddellaḥ d-ĕlmnun d-ĕlmiṭåš d-uẓålim t-teḥsäyt ula kulemma-rän yåḍnin ġ-ĕlḥʷḍêṛt.

Ibḥarn-ĕw-wuna : nettni ar-ssän s-wamän ĕw-wuna ; leqqaɛida-nn-sen zun-d leqqaɛida n-tġula li-(i)llän ġĕ-tergʷa ; ar gi-sen skärn uzunn t-tel-lwaḥ, gin iġinänn d-walläln ger-uzunn.

Una d-leɛyun d-isäffen: ġwa-nna-d ildin amän ġ-wanu ibnu ššariž -ĕnn-es ġ-ĕṭṭêṛf-enn-es, isastwa akäl-li-ġ ra ikkerz, iseġ ilem ĕn-tfunäst, neġ w(i)-uzger meqqûṛn, isker gi-s lmegṛûḍ, ar-ser-s ittagem amän. Iġ -ten-id yull lmegṛûḍ ġ-wanu, yawi-ten usaru s-eššariž.

Llän bahhra ibḥarn ĕw-wuna ġ-wakäl-Uzaġar, mašš a-ġ-bahhra gguten

t-teqqbilt nn-Ayt-Brâyyim ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus (lžanub) d-wakäl ĕn-Teznit d-laḥwal-ĕnn-es ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (šŝerqq).

Leɛyun ḥetta nettni užäden ġ-Uzaġar. Illa lɛin n-Buneɛmän ġ-yiffus, ar-isswa targ^{w}a, yili lɛin n-Bu-ḥsäy ġ-eṭṭêṛf l-lɛin n-Buneɛmän ar-isswa targ^{w}a n-Tfêḍna, yili lɛin el-Leɛwäyna ġ-ger Teznit d-Ayt-Brâyyim, mašš illa iġ-gi-s drusen wamän, yili daġ lɛin-Iġbula-li-nn-yaggugen f-Teznit s-ĕlmiqqdär n-ĕttam-d-mraw kulumitêṛ ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus, yili daġ lɛin n-Talɛint nn-Ayt-Žeṛṛâṛ ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus, igän leqqbelt s-kra, amän-enn-es gguten mseqqem; tîṭṭ ĕl-lɛin tella ġ-ug^{w}ns n-ĕrryâḍ ĕl-leqqayd Ɛeyyäd Ažeṛṛâṛ ġĕ-Talɛint; tili lɛin n-Erreggäda li-d ildi lmeḥzen, yawi nnêṣṣ-ĕnn-es s-Teznit, yäžž ĕnnêṣṣ ġ-Ayt-Jeṛṛâṛ, gguten gi-s wamän, ižhed. Yän krâḍ-ḍ -mraw neġ kkûẓ d-mraw n-kulumitêṛ a-illän ġĕ-grä-s t-Talɛint; yili lɛin n-Senṭîl ġ-ĕṭṭêṛf ĕl-lɛin-Iġbula-li-(i)ttubdärn, mašš drusen wamän-n-es, yili lɛin n-Teznit, ḥetta netta ar-d gi-s ttidrusen wamän tigariwin-äd, ġay-ĕnna a-f-d-ser-s iwin amän ammäs ĕl-lɛin-li-d-ildi lmeḥzen ġĕ-Rreggäda.

Amma isaffen-li-ġ-ellän wamän ġ-Uzaġar : asif m-Mässt-li-mu-ttinin asif-Ulġas-li-d-iḥuddän Azaġar ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (šŝerqq), ar-gi-s ttilin wamän bedda, nettän a-s-a-sswän ayt-Mässt tiġula-nn-sen ġ-iggi-w-wasif, mašš ar-gi-s ttidrusen wamän ġ-ĕlbeɛḍ-iseggʷäsen. Yili daġ wasif ĕw-Wakäl -melluln; llän gi-s wamän drusnin ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt igän iffus s-imikk ġ-ĕttmi-Uzaġar, iġ trit at-teġlit sĕ-tmazirt nn-Idaw-Ltit. Asif ĕw-Wakäl -melluln, illa gi-s ugeżżif igguten.

Amma isaffen-li-ġ-ur-ĕllin wamän : illa wasif ĕn-Tfêḍna ġ-ger Buneɛmän d-udrär n-Tizi, ur-a-ineggi s-wamän abla iġ-illa unẓâṛ igguten. Llän gi-s iblâḍên meqqûṛnin, gänin umliln šwäy ; ilin gi-s iẓṛân-li gänin imummäšen meẓẓînin, ula imžehdin, ula ġwi-d meqqûṛnin. Yuškä-d wasif-äd ammäs ĕl-lžiht ĕy-yiffus (lžanub). Yili wasif-Ududu ġ-tama-Uḍewwâṛ-ig^{w}ṛṛâmen ġĕ-teqbilt nn-Ayt-Brâyyim ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus. Yili wasif ĕw-Waɛṛâben ġ-ger Iġbula t-Teznit. Isaffen-änn kullu-ten, ur-a neggin abla iġ-illa unẓâṛ. Lmakän-li-d ittawin amän iġ-illa ġ-ĕṭṭêṛf udrär, ar-äs-ttinin talät ; iġ-gänt mennäwt ar-äsent ttinin talätin ; iġ-illa ġ-uzaġar ar-äs ttinin ayt-uzaġar iġzer ; iġ-gän mennäw ar-äs ttinin iġezrän ; ayt-uzaġar kulemma-d-ittawin amän iġ-illa unẓâṛ, iġ-ur-igi asif ar-äs ttinin iġezrän; uk^{w}än, imma a-iġ-ġwä-d meqqûṛn, neġ iga ġwä-d meẓẓîn. Ayt-udrär neġ ġwi-nna llänin ġ-ĕṭṭêṛf-udrär ar-ttinin i-ġi-nna-d ittawin amän iġ-izdi d-udrär : talät, iġ-ur-izdi d-udrär ar-äs ttinin iġzer. Azaġâr nettän ur gi-s abla asif d-iġzer,

ur-gi-s telli talät, illa iġzer iṣêlḥên a-ittukriz ; illa ġwä-d ur-iṣliḥen a-ittukriz ; talät ḥetta nettät illa iġ-tga ma-ittukrizen, illa iġ-t-ur-tgi.

Lemwakin ĕnna-(a)lluynin : lmakän-ĕnna yattuyen s-imikk yastwa ġ-iggi-nn-es, ar-äs ttinin amadel; iġ-iga ġwä-d yattuyen bahhra, tili gi-s teggsärt, ar-äs ttinin iġir; iġ-iga akäl imunn, iqquffin s-ufella, ar-äs ttinin tawrirt; iġ-ur-yattuy ula igesser, ar-äs ttinin ĕddeṛɛ; iġ-iga kra-m-mani yastwän, issuggʷän, iḥdern s-imikk ar-äs ttinin : iggi-n-ĕḍḍhêṛ. Amadel, iġ-gän mennäw, imudäl, iġir : iġariwen, tawrirt : tiwririn, ĕddeṛɛ : ĕddṛûɛ, ĕḍḍhêṛ, laḍhâṛ. Amadel-ĕnna imunn d-ĕṭṭêṛf n-kra udrär, illa mäd-äs-ittinin azäg ; iġ-gän mennäw, azägen. Ar-ittukriz wazäg ; ar-gi-s kessän lebhäymen iġ ur-ittukriz; adrär at-t-igän d-ġi-lli-ġĕ-llän iẓarîfen meqqûṛnin, yattuy, yili gi-s ušeddir d-ikeššûḍên gänin argän, ula lġayr-ĕnn-es, tili gi-s talät t-tikiwt ; ur-a-gi-s ittukriz abla ġi-nna-ġ-ur-ĕllin iẓṛân iġ yastwa.

Iġarasen : aġaras-li meqqûṛn ġ-Uzaġar, ibdä-d ammäs ĕw-waṣif m-Mässt-li-(i)gän ifḫ-Uzaġar, iḍûwwêṛ Buneɛmän-li-(i)gän ttmi-Uzaġar, ukʷän ffgen gi-s iġarasen yâḍnin. Lmeɛder, iffeġ gi-s uġaras-li-(i)ddän sĕ-tmazirt ĕn-Daw-Ltit[1] d-idrären-änn yâḍnin. Tiznit iffeġ gi-s uġaras-li-(i)ddän s-Uglu d-Essiḥel nn-Ayt-Baɛemṛân; iffeġ daġ gi-s uġaras li-(i)ddän s-Ayt -Žeṛṛâṛ d-Iġir-Melluln d-Imežžâḍ. Buneɛman iffuġ gi-s uġaras-li-(i)ddän s-Ayt-Baɛemṛân, iffeġ daġ gi-s uġaras-li-(i)ddän s-Laḥṣâṣ d-Wäd-Nun.

(Ayt-Brâyyim)

---

63. — TAMAZIRT N-IGDMIWEN[2]

Igdmiwen ad-asen ttinin medden seġ-ufella ; imma ḥetta nitnin ttebḍân d-mennaw iqbilen, kra-igätt aqbil s-tisêmt ll(i)-y-äs ttinin medden.

Tamazirt-äd-ĕlli-mmu ttinin Amêẓmîẓ llän gi-s sin lawmaḍiɛ. Yän gi-sen ar-äs-ttinin Eṣṣûr ĕl-leždid ; tella gi-s tassûqt, tedum bedda gi-s. Waläyenni ass-ĕl-lžameɛ baḥra ad-tteɛemmʷâṛ, tili gi-s yät-lemderst ; tella gi-s leqyäs n-yän teẓâṭ d-mraw ĕn-tḥanut. Waläyenni ur-gi-s illi ḥetta ma-ittenɛalen Iblis; tili gi-s, ġĕ-tama-n-es, temzgida; ar-gi-s tteẓâḷḷân medden lžameɛ. Yili ġĕ-tama-n-es lemyâḍî-lli aqdim; ilint gi-s tḥuna d-užeɛbub, ar-gi-s reqqan wamän n-luḍû i-yyän irän a-iẓẓâḷḷ, yili ġ-ĕṭṭêṛf

(1) *Daw*, variante de *Idaw*.
(2) Ici, encore, il sera bon d'avoir sous les yeux une carte de la région d'Amizmiz.

-ĕnn-es ĕlḥemmäm ifulkin; tili šškwila n-lemḫzen ġ-ĕddu temzgida isiwala aḍû n-unẓâṛ ; ar-gi-s aqrân leḥšum meẓẓîynin.

Lmuḍêɛ yâḍnin ar-äs ttinin Amadel; illa ġed-ĕntta gi-s essûq, ar-äs ttinin ĕṭṭlâṭa n-Umêẓmîẓ, ar-ittɛemmʷâṛ yän-wäss ġĕ-temni-yyäm, ar-t-id kullu ttesewwâqen ayt-Lḥuz ĕn-Merrakš, zun-d Imežžâḍ, Ifrugen, Unẓûṭṭ, Ayt-Wasif n-Mäl, Ayt-Imur, Ayt-Tidrärin, Isegʷtän, Kik, Ayt -Wawzgit, Igedmiwen, Imeṭâɛiyyen, Ayt-Wäsif n-Uneffis. Lmuḍɛ-äd elli-mmi ttinin Amadel nettän a-ġ-tella tegemmi-n-leqqayd ula ti-n-ĕlqâḍî, ula tigemmi n-ûḍbib-ĕlli ittedawän medden, ġay-äd kullu illa ġ-leqbelt n-wasif. Imma lžiht n-waḍû n-unẓâṛ illa gi-s ĕlbiru t-tegʷmma n-wi-lli gi-s tteḥdämnin, ilint lektert ĕn-talɛeṛṣîn ġĕ-tama l-lbiru. Illa gi-sent kra -igän laššâṛ : zziyt, azären, litšin, ikiḍû, ṣṣêfṣâf, ĕṛṛemman, kra n-ĕddilit n-waḍîl idrusen, lmešmäš, lqʷrqeb d-ĕllim isemmumen, ula wä-d immimen. Tibḥirin ula nitentin llänt gi-s : ar-gi-sent ittwiykräz kra-igätt ĕṛṛêhḍ ġ-leḥḍâṛi, zun-d aḥsäy, tirekmin (tigellätin), lmeḥfur, ḫizzu, biṭêlžän, aẓâlim, baṭâṭa.

Yili daġ ġĕ-tama n-ĕlbiru yän-ĕddšêṛ, ar-äs ttinin Iregrägen, iwala-t-id yän yâḍnin (yâḍnan) s-iswala afäsi ġ-ĕlžiht n-udrär, ar-äs ttinin ĕzzawiyt ĕn-Temsuriyyin-ĕlli nebder, is-tga ti-n Sidi Ḥmäd-u-Musa ġ-luqt-ĕlli-ġ-a nsawäl f-ĕzzwawi n-Imeṭâɛiyyen. Iwalä-d ĕzzawiyt-äd-elli nebder yän ĕddšêṛ, ar-äs-ttinin Waḍâkeṛ, ġed-ĕntta teggut gi-s ĕzziyt ula ġay-ĕlli kullu nebder ġ-Umêẓmîẓ. Iwala-t-id yän-ĕddšêṛ yâḍnin ġ-iswala aḍû-w -wunẓâṛ, ar-äs ttinin ĕzzawiyt n-Uẓṛû n-Waḍâkeṛ, waläyenni ikka yän -wasif grä-t-sen, ar-äs ttinin asif n-Waḍâkeṛ (ula Wirmän); ḥetta netta nebder-t ġ-leḫbar n-Uläd-Mṭâɛ.

Ad-d-urriġ s-wasif n-Umêẓmîẓ ard-äk ḥkuġ ġay-ĕlli-nn gi-s felġ, ĕlliġ bderġ Iregrägen. Iġ-ten tezrit, tawent i-tama n-wasif, ra-nn täft yät-ĕzzawiyt yâḍnin, ar-äs ttinin ĕzzawiyt ĕn-Taɛlit, neġ-d ti-n Sidi-Leḥsen-u-Musa, bäb n-yät-ĕlqubbet, tella ġ-tama-nn-es nit, zeɛma n-ĕzzawiyt-änn. Iġ-ĕnn daġ tezrit ĕzzawiyt-änn s-imikk, ra-nn tenqabält d-yät-ĕlqubbet meqqûṛn, ar-äs ttinin i-bäb-ĕnn-es Sidi-Ḥsäyn, ar-daġ ttinin i-zzawiyt, ĕzzawiyt n-Sidi-Ḥsäyn; ar-äs daġ ttinin Anmanär; illa gi-s ula nettät zeġ laššâṛ ġay -ĕlli kullu illän ġ-Umêẓmîẓî, iwala-tt-id yän-ĕddšêṛ, ar-äs ttinin Tafeggaġt, waläyenni iṣṣêfḍêṛ, ar-äs ttinin iġ-ur-tä-d-iġli wäss Mmʷu-ṣṣâbun; yili gi-s ula nettät kullu ġay-ĕlli nebder ġ-Umêẓmîẓî. Iwulu-tt-id yän -ĕddšêṛ meẓẓîn, ar-äs ttinin Taġeryust, nettät ur-gi-s abla zzit d-wazären

d-imikk n-ĕlluz. Iwa, yili yän-ĕlmuḍĕε ġ-ĕddu Umĕẓmîẓî ġ-uzeddär, ar-äs ttinin Tigenziwin, iggut gi-s ula netta zzit dĕ-talεerṣîn d-ĕrṛĕmman d-waḍîl igguten, d-ġay-ĕlli bderġ ġĕ-tmizär-ĕlli yåḍnin. Elmuḍε-äd ad-d-kullu iwalan azeddär n-Umĕẓmîẓ, yuškä-d ġ-ĕnnagä-s i-lli-mmi-ttinin Lemgasem; iwala-t-idd[1] ugadir n-Ayt-Yuss, iwala-t-id Usgun n-Ayt-Ḥedduš. Ġi-d a-ġ-ikemmel wawäl-a f-Umĕẓmîẓ.

Ġay-änn a-f-riġ ad-awneġ i-wasif n-Umĕẓmîẓ art-t-id[2] nḥuddu zeġ tizi Urmer, ġakud-ĕlli ġ-nebder Anmanär, neġ ĕzzawiyt n-Sidi-Ḥsäyn, ar-t-idd[1] ittwulu yän-ĕlmuḍĕε, ar-äs ttinin Ayt-Uzekri. Illa gi-s litšin igguten, ilint gi-s ula tibḥirin ggutnin, ula zziyt, walläyenni tedrus. Iwulu -t-id yän-ĕlmuḍĕε, ar-äs ttinin Tizgi n-Ibeḫḫarn; iwulu-t-id yän yåḍnin, ar-äs ttinin Taggʷ-ĕlḥir, iwulu-t-id Imi-Ysli, ig ula nettän yän-ĕlmuḍĕε yasstwän, ig wakäl-ĕnn-es azeggʷaġ; iwala-t-id ĕddšĕṛ lli-ġ-illa umġar, ar-as ttinin Ayneġd, išwa ula nettän, yili ġ-ĕnnigä-s[3] yän-ĕlmuḍĕε, ar-äs ttinin Imi-n-Tala, ittwiysemma ser-s ašku gi-s yän-lεin, isem-ĕnn-es Imi-n -Tala ġemk-änn-ĕnit. Lεin-äd, yuškä-d ġ-ger kra n-iżåṛifen a-iεšaq yän itteεšaqen afulki-ĕlli iḥelq Ṛĕbbi, ag-gisen hilli ittemnäd, iffʷġ-d lεin-äd ġ-ĕddu yän ġ-iżåṛifen-äd ar-d gi-s ittnebbaε s-yän-ĕżżehd, ar-nit issefraḥ. Lεin-äd a-s-kullu îḥya Ṛĕbbi asif-äd n-Umĕẓmîẓ ula taqbilt n-Imeṭåεiyyen, ar-ĕttεemmʷaṛn wamän-ĕnn-es snät-treggiw. Ġi-nn-ĕlli igän imi l-lεin ar-äs ttinin Nger-Idergän. Iwalä-d lεin-äd ġ-isiwala tama n-wasif n-Uneggäl elli igän asif n-Umĕẓmîẓ, yän-ĕlmuḍĕε ar-äs ttinin Aduz, iga ula nettän ĕlmuḍĕε idrusen, ur-baḥra iggut. Tili-y-äs ġ-ĕlžiht n-waḍû n-unẓåṛ yät-ĕzzawiyt yåḍnin, ar-äs ttinin Tilfitin, tella ġĕ-tuẓẓûnt ĕn -tagänt, waḥdä-tt. Ar-ttinin i-wgʷerram-änn gi-s illän Sidi-Ḥmäd-u-Telḥa; ĕnnän iga zeġ Eṛṛegraga leḥṛåṛ-ĕlli zrinin.

Afäd inemma ad-d-urriġ ad-awneġ i-wasif n-Uneggäl ard-lekmeġ Keṭṭû, hiya inemmakkin[4] lekmeġ Tizi n-Imiri, urriġ-d d-ugemmʷåḍ-ånn yåḍnin n-wasif, ukʷän grawleġ s-isiwala Tazegga s-Urmer s-yän-ĕlmuḍĕε yåḍnin, ar-äs ttinin Urmer. Iwala-t-id yän yåḍnin, ar-äs ttinin Imẓåyen, ġi-nn a-ġ-tteεdäln ġay-elli-mmu (mmi) ttinin « ateltul », ar-t-ĕtteεdäln ayt-ĕlmuḍε-ann zeġ iẓûṛan n-waswiken (n-ĕtteswik). Iwalä-t-id yän -ĕlmuḍĕε yåḍnin, ar-äs ttinin ĕddšĕṛ n-Ayt-Elġadi; walan-t-id Infag. Izri

(1) Remarquer, ici, l'allongement inconditionnel de la dentale occlusive et sonore *d*.
(2) Mis pour : *ard-l-id*.
(3) Variante de *ennagä-s*.
(4) Variante de *inemma* après suffixation de l'augment *kkin*.

uġaras zeġ imi n-tgʷmma-nn-sen, thuwätt i-uġaras ard telkemt Igʷrḍän ; llän nitni ġ-iggi n-yät takkuyt, unfen s-imi i-uġaras, tezäytt d-uġaras-ĕnn-ek ard telkemt Ayt-Ḥamd, zedġen ġ-kra n-wakäl iẓeggʷaġ, llän gi-s ibeḫḫarn-ĕlli tteεdälnin irukuten. Illa ġ-tama-nn-es yän-ĕlεin ifulkin, tenger -iyyi did-s; llän gi-s kra n-wamän mmimnin zun-d leḥlib ilän ssukkär. Iġ-tn-inn tezriyt ar-tlekkemt nger kra n-iġarasen ġ-walburen n-Ayt -Ḥamd, iġ-trit ĕslämt art-tuwerriyt tiġûṛḍîn s-imikk, ttremt i-yyän-iġzer; iġ-trit Anmạnär ar-ttehuwwätt d-umnid-ĕnn-ek ; iġ-trit Tafeggaġt, ar-tezrayt zeġ Tizi n-tiqqi d-lawmaḍîε-äd ennig, ġay-äd izrin, gän zeġ Umĕẓmîẓ. Ġikk-äd kemmleġ asif-äd-ĕlli-mmi-ttinin zġ-izeddär wi-n-Umĕẓmîẓ, ar-äs -ttinin zġ-ufella wi-n-Uneggʷäl ; räd-ak sawleġ f-mag-gi-s igän aṣġåṛ d-mag -gi-s ittwiykräzen ġ-luqt n-ĕṣṣîf ula luqt ĕn-tgerst afädd ad-afeġ ad-sawleġ f-ĕlġir-ĕnn-es. Ad-zzewureġ ĕlžiht n-uṣġåṛ ašku ar-ittegga i-lemεišt n-ayt -udrär mnaṣṣå. Lbeεḍ ĕn-twäl ġ-ĕlbeεḍ l-lemwäkin ar-äsen tegga ttulut ar-tultäyn. Ad-ur tezrebt, a wa-da irän lfäyda. Ha-yyi dd-ad-äk ĕḥkuġ kullu ġay-äd-ĕlli-y-äk bderġ isizwar. Asif n-Umĕẓmîẓ zġ-uzeddär, litšin d-ĕzzit d-ĕṛremman d-waḍil d-wazärn, ġ-där wi-da zzenzänin ikʷzärn s-iqåṛîḍên d-liqämt ula nettät d-ĕlfeṣṣet ġemk-änn. Ġay-äd kullu ar-ser-s ttεawänen midden lemεišt d-ĕlmeṣṛûf n-ĕzzmän d-watig n-ġay-äd nebder a-s-a-bennun ay-enna-y-äsen iḫʷlän, ar-ser-s ĕssaġen leksut i-tarwa-nn-sen d-ma irwäsen ġay-änn. Imma iṣġåṛen n-Uneggʷäl ġ-ufella n-waṣif-äd, ad-nit bahra gi-s igän ĕṣṣåḥt d-etteswik-elli iskärn taqqayin-elli zeġ-a skärn midden, iġ-tent rẓån, lmekṣûṛ. Iġ urunt taqqayin ha-nn ĕlḫir ur-iḥeṣṣa ġ-där ibudrären. Kra-igätt yän gi-sen ar-ismun aqenḍåṛ, neġ sin, neġ kṛåḍ, iḥḍû-ten ard ilint taqqayyin d-ĕlmekṣûṛ ĕttamän, zzenzen -tent, neġ-tent rẓån ard gent ĕlmekṣûṛ, inemma zzenzen-tent, amẓĕn atig ĕnn-sent, εawenn ser-s luqt. Yili ḥetta lluz ġ-wasif-äd, mašš idrus, yili gi-s ula iberqiqš, ula lmešmäš, mašš idrus ula nettän. Yili gi-s ula azärn ggutnin s-imikk. Ad-ĕbderġ mag-gi-s ittwiykräzen igän leḫʷḍeṛt : ar gi-s ttili teḫsäyt igguten ula tirekmin (tigellätin) ula lmeḥfûṛ ula aslawi ula biṭĕlžän ula ḫizzu. Taḫsäyt, yän-ĕnnawε gi-s ar-äs ttinin « aḥeṛši », ĕnnawε yåḍnin « ahendi », ennawε yåḍnin ar-äs ttinin « amšemmeε ». Ḫti-d meẓẓîynin ar-äsent ttinin « tifṛaḫ ĕn-teḫsäyt », nġ-ĕdd « timummutin ĕn-teḫsäyt ».

Afädd ad-äk sawleġ f-mag-gi-s ittwiykräzen d-mag-gi-s ittiguten d-ĕlġayr-enn-es. Ad-där-sen nit, zeεma igän ĕṣṣaḥt, hiya tayyuga n-temẓîn

t-ti-n-usengär, waläyenni, ġ-Uneggʷäl, irden drusen där-sen bahra, ar-asen ttezayäden tayyuga n-kra yåḍnin ar-äs ttinin išenti, nġ-ĕdd iḍĕkkuyn, mašš išenti-yy-äd ur-a-t-ĕkkerzen bahra bla ġ-ĕlbur. Ar-kkerzen daġ kra yåḍnin ġ-ĕddu-wamän, ar-äs ttinin tafsut, ar-gi-s skären asekkif ifulkin bahra ; asengär ar-t-ekkerzen ula nettän, t-temẓîn-ĕlli nebder ula irden. Tumẓîn ġ-Uneggʷäl yän igän afellaḥ gi-t-sen, ar-ittasi leɛwelt n-useggʷäs sul iġ-a ittkemmäl s-usengär, ašku tamazirt-enn-sen tenkʷuma. Ġi-lli-ġ-a-tteggän tumẓîn a-ġ-a-tteggän asengär ġ-igrän, ur-illi ġ-igrän ag-gi-s igguten d-ibnäk. Imma talburin-elli-ġ-a-kkerzen išenti-lli nebder ġasra-dda d-kra l-leqyäs n-temẓîn, ḥetta nettentin drusent.

Iwa leksibt tella där-sen, ti-n-wulli ula imugäyn t-tehräy d-ilqaġen d-iḥʷrfäy ar-ttidräsen šwiy ; a-ittigäten, t-tigåṭten d-ikerwän d-ibukiren. Ar-gi-sen ttilin ḥetta ibukiren qqennin, ula lbeɛḍ ġ-iḥuliyyen-nit, mašš ar-ttidrusen. Imma imugäyn žžinin ġ-Uneggʷäl ad-ur tseqsät. Ula ikʷenṭåṛ, ula tikʷenṭåṛ. Agmaren n-tarikt drusen gi-s, tagmarin ur-gi-s ĕllint, ašku iga adrär, ġay-äd (ġay-ed) n-iserdän llän gi-s där wi-da ɛaqednin šwiy. Ġemk-äd a-tga lḥilt ĕn-teqbilt n-Uneggʷäl.

Imma ti-n-Umĕẓmîẓ ġ-ĕlžiht ĕn-tfellaḥt, ar-kkerzen ayt-ġi-nn tumẓîn, waläyenni ur-a-lekkmen arẓåłen-ĕnn-sen yåḍnin ġ-ĕlžiht ĕn-teyyuga. Ar-kkerzen ula irden ggutnin s-imikk, ula asengär, ula abaw, ula ġay-d ĕn-tebḥirin. Tumẓîn ar-tent kkerzen ġ-ĕlbur d-wasif d-urtän kra gi-sen. Imma asengär ur-a-t-kkerzen amer ġ-iġunan (ġ-imadaġen) n-wasif. Belḥaqq wa-lli-mmi-ttinin amåṛṣî, zeɛma wa-da kkerzen ġ-Måṛṣ, ur-a-t-kkerzen ġ-yi-nn hilli lekkmen wamän. Ašku iġ-naqsen wamän ġ-ĕṣṣîf, ar-t-id ttafa (ttaf) luqt inžem (ikemmel).

Lžiht daġ ĕl-leksibt ĕl-lebhäym d-wulli ad-äk daġ melġ leqyäs-ĕlli där-sen gi-s ittilin. Imugäyn ĕllän där-sen, waläynni ar-tteḍɛåfen wi-n-sen ; ikʷenṭåṛ drusen ula nitnin, imma tikʷenṭåṛ ula igäyzen. Eddekur gi-t-sen ar-äsen qqĕṛṣen ašku gän kullu igezzärn, neġ-ten ĕzzenzän hilli bla-akkʷ tigeṛṣî. Imma ġay-d n-wulli ġ-där-sen, ar-ttidräsent bahra. A-ġ-nit ṭṭe-hełłän d-ĕlbiɛ-u-ššra, zun-d ad-sġin ĕzzit, ḥzenn-t, neġ sġan tumẓîn, ḥzenn-tent ar-Måṛṣ, nġ-ĕdd taleeṛṣîn ĕl-letšin luqt-ĕnn-sent, d-ma-irwäsen ġay-änn.

A-nebder Waḍåkĕṛ-elli-nebder d-Umĕẓmîẓ misizwurt n-wawäl afädd ad-awneġ i-wasif-ĕnn-sen-elli-mmu (mmi) ttinin asif-n-Waḍåkĕṛ. Nekka-tt-inn nenna ismen-t Wirmän, neġ asif n-Waḍåkĕṛ. Illa Waḍåkĕṛ ġ-uẓĕlmåḍ iġ-rad-äs tawent, yil(i)-y-äs Uẓṛû ġ-ufäsi. Tennit (tinnit) : « Bismi-lläh ! »,

tawent s-asawen i-wasif, trärt lɛaqel s-ufäsi-nn-ek ula azêlmåḍ-ĕnn-ek, art-telkemt kra n-isgʷän, rad-äk-d-ašken ġĕ-tesga-nn-ek tafäsiyt, tezrit -tn-inn dd-a-nn täft yän-ĕddšêṛ ism-ĕnn-es Tizgi n-Ubelɛid, ar-äs dag ttinin : Tizgi n-Waleždid, iggut gi-s uṣgåṛ n-ĕlluz, ula aṣgåṛ n-taqqayyin (tteswik) ula azären. Rat-t-inn täft fĕ-tesga tazêlmåṭṭ, yuškä-d šwiyd ġ-yän-usawen iḥʷšenn, ar-akkʷ ittili uḥgʷri ġĕ-temġarin-ĕnn-sen, ašku iġ-d ugment ar-aqläynt d-usawen-änn, asint igʷdär f-ĕḍḍhêṛ-ĕnn-sent, ġay-änn a-f-äd gi-t-sent itteffuġ uḥgʷri. Iġ-tbiddet ġ-tama n-ĕddšêṛ, tgert s-tiṭṭ-ĕnn-ek s-waḍû n-unzåṛ, ar-ĕnn tteqiyyäst yän-ĕddšêṛ yåḍnin, ar-äs-ttinin Adġes, illa ġ-imi n-yän-iġzer, iḥellež kullu, ula netta s-ĕtteswik, d-ĕṣṣêfṣåf. Tezrit-ĕnn ġi-d s-yän imikk, ra-nn täft yän-ĕlmeɛden meqqûṛn, ar-äs ttinin lmeɛden n-Wazzegʷr, tella gi-s yät leḥdemt igguten d-lebniya igguten, ar gi-s ittehdäm uggär n-wälf n-uḥeddam, ḥedment gi-s elminät ġ-yîḍ ula-(a)zäl, yili gi-s luzin n-imassen ; iwurri-d ġikk-äd ar-gi-s itɛemmʷåṛ yän-ĕssûq, ar-äs ttinin Letniyyen n-Wazzegʷr, semmän-t f-yän-ĕlmuḍêɛ, ha-t-id rat-t-nebder. Azzegʷr iga yän-ĕddšêṛ, iġ tiwent i-wasif tezrit-ĕnn ĕlmeɛdn-äd, ar-t-inn ttafät f-ufäsi. Eddšêṛ igguten a-iga. Ḥetta lmeɛdn-äd semmän-t fellä-s ašku, lektert n-iḥeddämen da-gi-s ellänin, Ayt-Wazzegʷr ad-gän. Tamazirt-äd lli-mmu ttinin Azzegʷr, tusɛa meqqar tella ġ-udrär, akäl-ĕnn-es iga azeggʷaġ, iġli kullu-t s-tažžegälin, iggut gi-s ĕlmeɛden, yi-nn hilli tekkit täft-t-inn gi-s. Teṣleḥ tmazirt-äd-ĕnn-sen ḥetta i-tfelläḥt, ar-bahra gi-s kkerzen id-bäb-ĕnn-es tumzîn d-kra l-leqyäs n-irden ġ-eddu -wamän, zeɛma ġ-igrân. Lbur ar-daġ gi-s kkerzen tumzîn d-išenti-lli nebder ġ-Uneggʷäl. Ar-kkerzen ula baṭåṭå, azalim, taḥsäyt. Lġêṛṣ-ĕnn-sen ur-t-igi bahra ġ-wasif-äd-ĕnn-sen abla tteswik d-iberqiqš s-imikk d-wazärn, waläyenni ur-gguten ; imma aṣgåṛ n-ĕzziyt, ur-gi-s illi walu, d-kra n-yän mennaw igeżżwan n-ĕlluz. Iwa tezrit-ĕnn, tawent i-wasif ard-ĕnn täft yän uderg meqqûṛn, ikkä-d afäsi, yakʷi asif s-ĕlžiht ḥetta n-uzêlmåḍ, waläyenni wi-n-uzêlmåḍ ur-bahra yattuy zun-d wi-n-ufäsi. Ar-gi-s zeddġen igaywaren (ihaqqayn) ula ibgurn, ula itbirn, ula tamedda (asuwwän) ula ġay-d n-izḍåḍ ula mnina, ula ibellurža. Iġ-ĕnn tezrit idergän-äd, ra-nn täft kra n-igʷdlän fulkinin assetwänin, ar-gi-sen ittili yän-umalu izeddigen, ar-tĕ-tteɛšaqt ġir i-nnzaht. (Igedmiwen)

CHAPITRE XII : GENRES DE VIE

64. — MIDDEN-UDRÄR D-W(I)-UZAĠAR

Midden-li-zdeġnin ġ-udrär ar-ttidrus lefhemt-ĕnn-sen. Ar-tteggän ĕlġʷšma ; ar-lessän leksut ar-kud-ĕnna kullu tezzûrref s-irkän. Ur-ssinn abla ad-kkerzen, ar-meggern, ar-kessän, ar-ttebbin argän ma-ġ-a-ttezdämen d-ma-ġ-a-skärn tirgin-li-d-ttawin s-laswaq-uzaġar ; ar-tent gi-s ĕzzenzän nettenti d-ugalim t-tgemmut t-têznin ĕw-wargän. Ssenn daġ ad-gʷmmern ġ-udrär d-ag-gi-s meddin tištert i-(i)wtlän d-uššänn.

Midden-li-zdeġnin nettni ġ-uzaġar ar-ttêttfen lɛuqqul-ĕnn-sen, ur-a-tteggän lġʷšma. Ar-ttfalkäy lḥalt-ĕnn-sen. Ur-a-fellä-sen ttilin irkän zun-d ayt-udrär, ašku azaġar ar gi-s ttilin leɛyun, ar-neggin wamän ġ-isura, ar gi-sen ssiriden leksut-ĕnn-sen, ar-gi-sen ttɛumen ; ar-šettän leḫʷdêrt ĕn-tergʷa, ar-ttnurzûm lɛuqqul-ĕnn-sen. Azaġar ġinna-ġ gi-s ur-ĕllin lɛyun ar-gi-s ttilin wuna. Ḥetta tigʷmma nn-ayt-uzaġar gigän a-s-a-ttäfent tigʷnma nn-ayt-udrär[1]. Tazdeġt-uzaġar ar-ttattuy, tazdeġt-udrär ar -ttigzul. Ula timġarin-uzaġar, ar-ttġusent tiräm-ĕnn-sent, ar-ttâḍfutent. Istt-udrär, ûhû, tiräm-ĕnn-sent ur-a-bahhra tteggänt ġik-ĕlli ira lḫâṭêr. Iġ-d-ukʷint temġarin-udrär s-uzaġar ag-gi-s ssirdent taḍûṭṭ, ar-tent ttenɛatent temġarin-uzaġar, ar-smuqqulent ġ-ġay-änn d-irkän-li fellä-sent illän ġ-leksut-ĕnn-sent ula ilmawn-ĕnn-sent-li-ttekkän i-wamän aseggʷäs nġ-ĕdd menšekk-akkʷ. Ar-tent daġ ttannint iġ lsänt leksut yaruden f-ḫtä-d irkän ; at-tent-inn ukʷän annint iġ-d beḥḥra uškänt ar-ttinint : « hä-nn id-mmu-tezgemmut d-id mmu-yirkän uškänd-d daġ, ad-aġ kullu daġ mmerwint amän ĕl-lɛin s-tezgemmut-ĕnn-sent d-waḍû-nn-sent-li -(i)ẓẓân ».

Belḥaqq ar-ĕnn ttafät ġâṣṣ-enna ssirdent istt-udrär isggʷräd ĕl-lɛin zun-d ġi-nna-ġ-illa miḍrûṣ, ur-(r)a ġi-nn tezrit s-tuẓẓût.

(1) « De même, c'est de beaucoup que les demeures des gens de la plaine surpassent les demeures des montagnards ».

Lliġ ssennt istt-udrär is-a gi-sent ttežerrament istt-uzaġar ar-asent ttinint ḥetta nettenti « id-ĕmm-usklu », zeɛma ur-gi-sent telli lfäytt, ašku myarent ġ-uzaġar aseklu. Ġwa-nna imyaren a-ittili aġar ġ-usklu ur-t saswa d-ġwa-nna imyaren tafukt, ar-ittiẓḍiṛ i-kulemma-y-äs-d iffeġen iġ-irġa lḥal, ula iġ-iberred. Ġay-änn a-f-ĕnnänt istt-udrär ġik-änn i-ḫti-lli zdeġnint ġ-uzaġar. Ġay-änn a-f-iɛdel ġwa-nna ittfessän imi-nn-es ad-ur-ireggem midden ašku ġwa-nna mu-inna yaw-wawäl iheršen rad-äs-inna ḥetta netta mraw. Ġwa-nna-d ur-isakän luqqĕṛ agayyu-nn-es, ḥetta yän ur-(r)at-t-yuqqĕṛ. Ġay-änn a-f-inna Sidi-Ḥmäd-u-Musa-li-(i)ttumḍåln ġĕ -Tẓĕṛwalt : « Is-ĕnniġ, a-Ḥmäd, iz-d midden ak-k-yuqqĕṛn zziġ kiyyi a-yuqqĕṛn agayyu-nn-ek ».

Ar-ttinin ayt-uzaġar iġ-addrän ayt-udrär : « Zedġen ġ-kra n-tgʷmma gezzulnin, ġinna-ġ helli tezrit ġ-ĕṭṭĕṛf-ĕnn-sent ar-ĕnn-ttannit kulemma gi-sent illän ».

Ar-daġ ttinin ayt-uzaġar : « yän iga g-gudrär[1] izri f-kra m-midden ar-ttɛumen luqqt ĕn-ṣṣîf ġ-yäl-lɛin, ibedd, ar-gi-sen ismuqqul ayelliġ iṛmi, isawel-d, inna : « Hā-kk a-weddi, hā-kk, nettni ar-gi-sen ttɛumen, nekkni ur-ten-nufi aġar at-tn-nsu ». Izri daġ yän yåḍnin f-imi-y-yät-tgemmi, yaf-ĕnn bäb-ĕnn-es issufeġ-d ifrawn n-terkmin at-tn-inn iluḥ f-iggi-wbaduz, ukʷän inna d-ugayyu-nn-es : « Mlädd is-helli ufiġ lʷḥḍĕṛt-änn ad-ser-s ḥeḍḍĕṛġ ». Ašku liġ där-sen ur-llint trekmin ġ-udrär ukʷän inna-y-äk izd ḥetta ifrawen-ĕn-sent is-a ser-sen tteḥeḍḍåṛen ġ-uzaġar. Ukʷän iknu at-ten igerru, isawel-d bäb-ĕn-tgemmi inna-y-äs : « At-ten ur-tgerrut ha-t-i lebhäymen kat-ten išettän ġ-där-neġ, ur-a-ten-nšetta ».

Ar-ttinin ayt-udrär : « mlädd is-helli nezdeġ ġ-uzaġar a-helli nšebɛu amän d-lʷḥḍĕṛt, nili ġ-usklu n-ĕzzit d-wi-n-tazärt ! ». Ayt-uzaġar ar-ttinin nettni : « mlädd is-helli nezdeġ ġ-udrär man-ikk a-nettafa ikeššûḍĕn ĕw-wargän luqqt-ĕnna-ten helli nra, nettni t-tirgin t-tezgemmut ma-nakka i-lebhäymen ». Ayt-udrär šethan ġay-ĕlli šethan ašku ur-bahhra där-sen ĕllin wamän ula tella där-sen tergʷa li-ġ-illa usklu n-ĕššeẓṛåt-ĕlli rän d-lʷḥḍĕṛt. Ayt-uzaġar ḥetta nettni šethan tazdeġt (tazzdeġt) ġ-udrär ašku ur-ḍär-sen ĕllin ikeššûḍĕn ma-s-a-ssenwän ula lländ-där-sen tirgin, is-a-ten helli ssaġen ġ-där ayt-udrär. Ġay-änn ad-d-yiwin liġ rän adrär ; mlädd is-a-ur-ssaġen ġay-änn ur-akkʷ rat-t-irin.

Adrär, lebhäymen-ĕnn-es ar-ttigzulent[2]; ulli-nn-es, tugett-ĕnn-sent ar-tte-

(1) Mis pour : *u-udrär*.
(2) *lebhaymen* est ici du féminin pluriel.

ggänt aġåḍ. Azaġar, ššeẓṛåt-ĕnn-es ġ-där-neġ ur-a-tent bahhra ittegga aġar argän t-talät. Adrär illa gi-s ma-iggsern, illa gi-s ma-yattuyn, ilin gi-s iżå-ṛffen, tili gi-s tikiwt, yili gi-s ušfuḍ, ilin gi-s isuliln, yili gi-s umadel, ilint gi-s talätin-li-d-ittawin amän-unẓåṛ ġ-luqqt-ĕnn-sen ammäs-udrär, ar-ten smiggirent d-iġzran, ar-ten ttawin iġzran s-isaffen. Adrär a-ġ-a-ttezdämen id-bäb-ĕnn-es, ar gi-s kessän, ar-kkerzen ġi-nna gi-s yastwän, ar-gerrun tafeyyušt ĕw-wargän-ĕnn-es iġ tenwa. Nettät a-ġ-a skärn midden lidäm li-mu-ttinin ġ-ĕlmudun zzit-argän, ar-tt-gerrun id-bäb-ĕnn-es iġ sul tga tafeyyušt izegzawen, seġren-tt ġ-iggi-(i)zurn ar-kiġ teqqûṛ, sfiyyšen-ṭt, ar-äs ttekkisen ilem-ĕnn-es-li mu-isem agalim. Iġ-tt sfiyyšen rgin gi-s aqqåyn-n-es. Iġ-ten rgän grun gi-sen tiẓnin. Iġ-tent grun qqåman irgen. Amma agalim ar-t-akkän i-(i)ṛêɛman d-wulli, ašku ar-ten bahhra ittennefɛu iġ-t-ššän ; amma irgen ar-ser-sen sserġan leɛfit. Amma tiẓnin, ar-tent ẓẓåḍên, gint amlu ; amẓen amlu-y-änn skern-äs kra-l-lḥilt ar-kud -ĕnna imun, ẓmin-t. Iġ-t ẓman iffeġ-d gi-s lidäm, ukʷän tagur-ĕnn aġar tezgemmut ; lidäm ar-t-ĕnšetta zu-d zzit d-wudi ; tazgemmut-änn ar gi-s skärn tiɛebbäd, ar-kud-ĕnna teqqûṛ. Ar-tt-akkän i-(i)ṛêɛman d-lebhäymen. Iga lɛada-y-y-ayt-udrär, ar-skärn lebsis ġ-wargän-li-nn-iggʷrän ġ-uqqesri -nna-ġ-ẓman tiẓnin, ar-gi-s skärn tiɛebbäd, ukʷän ar-t-aṭṭån i-ġwi-nna llänin ġĕ-tgemmi, ar-daġ aṭṭån iɛebbäd ĕn-tezgemmut-li-beḥḥra iẓman, ar-tt-ssumumen s-imawen-ĕn-sen, ar-gi-s skärn tagʷḍit ġĕ-tuẓẓûmt-ĕnn-es, ukʷän ar-tt-inn ẓêmman s-ifassen-ĕn-sen ġ-imawen-ĕn-sen.

Ayt-udrär ur-där-sen ĕllin wamän ddernin zun-d wi-w-wuna, kad-där -sen illän d-wamän-unẓåṛ[1], ar-ten-id ttagʷmen ġĕ-tnûḍfiwin. Lebhäymen -ĕn-sen illa iġ-a-tn-id sswän aġar ġ-kra y-yegʷḍiyyän, ifel yädelli gi-sen unẓåṛ amän, ukʷän qqåman gi-sen. Igʷḍiyyän-änn a-ġ-a bahhra sswän izgiren d-ulli d-iṛêɛman ; luqqet-ĕn-ṣṣîf nettni a-ġ-ad-daġ ttagʷmen tugĕtt ĕw-wamän-li-s-a-sswän akäl.

Iġ-rän ad-bennun ayt-udrär ur-a bahhra bennän aġar s-uẓṛû meqqûṛn t-tallaġt. Amma lebni n-ĕllûḥ illa nit där-sen maššän idrus. Azaġar idrus a-nn gi-s täft lebna n-tallaġt d-uẓṛû ; kab-bahhra gi-s illän d-lebna n-ĕllûḥ.

Azaġar yastwa, ur-gi-s ittmerrät ġwa-nna gi-s izzigizen zun-d adrär. Iġ inɛem ar gi-s ittigut ĕlḥir, llän gi-s wuna ggutnin, ilin gi-s leɛyun ĕw -wamän mmimnin, nginin ġ-iggi-w-wakäl ; ilint gi-s treggʷin nettenti a-ġ-ĕllänt tġula liġ-a-kkerzen midden asengär t-temẓîn d-ḫizzu t-trekmin

(1) « La seule chose qu'il y ait chez eux, c'est l'eau de pluie ».

d-ibawwen t-tnäššfin d-kulemma šettän midden. Tugĕtt ĕl-lkseb nn-ayt -uzaġar ġ-wulli, ar-tt tteggänt aġar tehräy d-izammärn. Amma tiġåṭṭĕn d-inkʷran drusen waḫḫa nit illa mani-ġ-ĕllän ġ-där ĕlbeɛḍ nn-ayt-uzaġar li-nn-qqĕṛṛĕbnin s-udrär. Ayt-uzaġar ur-a-ukʷän ttmerräten abla iġ-ĕnn iḍĕṛ useggʷäs. Amma iġ-ĕnn-ur-iḍiṛ ûhû. Amän, llän där-sen. Ayt-udrär iġ-ur illi unẓåṛ ar-ttmerräten ġĕ-temẓîn ula ġ-wamän.

Ḥetta ležmaɛt-ĕnn-sen ur-tt-kullu saswa. Illa iġ-nḫalafen imawen-n-sen ġ-kra l-lḥarf zun-d tagurit-äd : « lžiht ». Ayt-uzaġar ġik-än-nit ad-äs ttinin, ayt-udrär nettni ar-äs ttinin « lžift ». Sul ayt-udrär ula ayt-uzaġar ya-wfus ad-kullu gän, gin aytmäten, tesmun-ten kullu yät-teqqbilt ġ-udrär ula azaġar. (Ayt-Bṛåyyim)

---

65. — TAWWURI N-AYT-TGEMMI

— Wā ṭiferḫin !

— Nɛām.

— Sliyämt-iyyi-d iġ isawel lmudden a-neddu ad-d nzeddem ġ-udrär ikeššûḍĕn ĕw-wargän, amma ifersekkel ittemma ġ-uzaġar.

— Waḫḫa, ha-ti rak-kem-inn nesli, mašš ak-kem-inn naf tenkerd-d ġ-iḍĕṣ.

— Rak-kʷnt sul zwirġ, is-d-diwġ, ṣḍûqqramt-ĕnn helli tifliwt-ĕn -tgemmi, ra-yyi-nn tafimt ar-ukʷän sr-unt tteqqleġ.

— Awa is-tessnemt is-illa leḥma išeqqân ġ-ussän-äd ?

— Nessen is-illa, ġay-ĕnna nufa nra a-neġli s-udrär zikk, ṇakʷi-d zikk ad-aġ ur-imerret leḥma.

— Yāk, ra-nettsunfu ġ-uġaras ġik-ĕlli neskär bedda iġ-nedda s-uzaġar ad-d nzeddem.

— Yāh, maḫeššäy a-nekf lḥåṭĕṛ iġ-d nurri, ašku ikeššûḍĕn ĕw-wargän t-tgeyyar-ĕnn-es ẓẓåyn.

— Ġay-ĕnna nufa, iġ-ĕnn ukʷän nekkes kra ġ-uġaras, nsers tawggatin ard nsunfu.

— I-Ṛĕbbi is teẓṛît leḥma ġakud-ĕlli lli-ġ-a-nttedda s-uzaġar, manik a-ittegga wiminneg-ĕnn-es iġ-d iṣûḍ.

— Imma amän ĕm-marur, matta ġik-ĕlli tteggän ġ-ĕlgeddäm ew-wallen -neġ ? ur-(r)ad netturräy ar-kiġ neqqĕṛb ad-aġ ineġ fäd d-irifi l-låṛgug-änn ;

mläd ur-d tinûḍfiwin lli-ġ-a-nessa a-s-ar kullu nemmut ġi-nn. A-isserbeḥ Ṛebbi ġwi-lli-tent ġzanin, žeyyiren-tent, skern-asent isura mäd-d-ittawin amän-unẓåṛ iġ-bedden ġ-kra m-mäṇi.

Ma-issenn a-ult-ma menšekk a-ra ikf Ṛébbi i-ġwi-lli ṣéddeqnin lmakän élli-ġ ttuġzänt d-wawggäten l-lažéṛ ġ-liḥert ?

— Gigän a-rad-asen ikf, is-ur téẓṛît menšekk d-midden ad-asen isserbaḥen ġ-kulemma-igät luqqét, ar-asen ttedɛan s-élḥir d-élġefṛån n-éddnub-énn-sen.

— Ad-d-yawi Ṛébbi kra imeṛṛẓån ad-gnun tagawin-änn-élli kkarranin, sġin kra-n-tézakarin ma-s-a-ttagʷmen ġwi-nna-d yiwi uġaras, iġ rän amän ma-s-a-skärn lemris ma-s-a tteberräden, neġ tummit iġ-ten yaġ låẓ.

— Is-tessent ma bahhra ittebbin tagawin t-tézakarin én-tnûḍfiwin ? Imeksawen-élli (i)kessän ġ-laḥwäl-énn-sent iṛéɛman d-izgiren d-iġʷyyäl d-iserdän d-isän d-ulli. Ašku, ad-ukʷän ksin, sekkusen ġ-iggi-n-tnûḍfiwin. Iġ rän sin gi-sen neġ kṛåḍ ad-sun neġ akkʷ mennaw-nit ggutnin, ukʷän ar-žennežbuden tagawt kul yän yiri a-yizwir is-iswa, mmaġen fellä-s. Ġik -änn a-f-a-ur-ttkemmalent tagiwin ḥetta imaläss, ar-kiġ kullu nhattafennt.

— Awa is-rad-ur iṣṣéṛmi lḥal ġwi-lli-tent gʷnnänin ?

— Ar-bedda skärn imekksawen ġik-änn, mašš ur-a ttiliḥ ma-igän ameṛṛẓa-l-lḥir, iddu ar-kiġ-tent igna neġ isġa ti-l-leždid iġ där-s illa ma-s-a tennt issåġ. Kkän-tt-inn midden berrḥen i-imeksawen f-ġik-änn ġ-iggi n-temmezgidiwin, kksen linṣåf ġ-willi-nn gi-sen ufän ar-tennt ttebbin, mašš, awa, ma-ra iṣker yän ? A-ihdu Ṛebbi uḥlåṣṣ ! Imma imeksawen ar-asen ttigut tedewwäyt mseqqem.

— Ml-iyyi imeksawen ma f-a-ittegga tugétt-énn-sen idewwäyn ?

— Ašku, ur-kkin timezgida ad-ssenn ṣṣwab f-ufus én-ṭṭåleb. Nekren-d kullu aġar ġ-ḍåṛåt l-lebhäymen d-leḥla, ar-tteddun zikk, ur-a-d-ttaškän abla iġ tbedd lgäyla, segrugun-d lebhäymen, ššin imeklawn-n-sen, gnun turẓîyyin-n-sen, ssufġen nid-daġ[1] lebhäymen. Awa manik rad-skern ġwi-nn ad-ssenn ṣṣwab lliġ ur ġrin zu-d imeḥḍåṛen ?

— Wa tiferḥin ! ibikkes m-mit ay-äd ? Yak ur-illi mag-gig-unt ittun ibikks-n-és ġ-éddu-(u)žåṛif, lliġ nsers iqqšušen-neġ lliġ ra-nzeddem ?

— Nekki, beɛda, ur-ttuġ walu ula iḍéṛ-iyyi meqqar-dd-helli ḥetta-ibri ; ha-d ibikks-inu, ha-d idukän-inu.

(1) Mis pour *nil-daġ*.

— Imma kemmi a-ḫtä-nn yåḍnin-ĕlli did-neġ imunn igḍåm ?

— Uhû a-taseɛdit, ur-iyyi iḍêr yät, leḥṛûḍ heršen, ha idukän-inu, ha ibikks-inu, ha zzif-inu.

— Imma tiferḥin-änn yåḍnin? Awa seqqsa-tennt ukʷän, ḫta-nna-mu, laḥ kra ha-tt-in rad-äm t-tenna ; zid s-imi n-tĕsukt-änn lli-ġ-a ttmiggirent tferḥin tazdwit, iġ-d uškänt ġĕ-twuriwin-n-sent, tennit-asent ġakud-änn, amma ġiläd iġ-tent-nit trit, ur-a-tent kullu täft, ašku salänt lašġal ĕn -tgʷmma-nn-sent : kra ar-itteẓẓêg tifunäsin neġ ulli, kra gi-sent ar-d ittagem ibuqqåln ĕw-wamän ġ-lɛin, neġ asaru n-tnûḍfi l-ležmaɛt, yili ma-issufgen ileqqaɛen d-iɛelläš meẓẓînin ad-ššin kra n-tĕzegzut n-tergʷa, lmabaqi, rat-t-inn täft idda ad-d yawi ṛṛbiɛ d-ad-d-ikkes lgelmun-usengär ġĕ-tergʷa, igru-d iškukkuln qqûṛnin ġ-ĕddu zzit : ašku iškukkulen, ar-ten ttirin midden ma-s-a-ssenfaden ikeššûḍên ĕw-wargän ĕlli zurnin.

— A-welt-ma! a-iɛawen Ṛebbi lḫalayeqq-ĕnn-es! kul yän igellin d-ma-ġ-tt yiwi ; ġay-äd n-ĕddunit tga ġik-äd, labudd ġwa-nna gi-s illän ad-ukʷän ittazzla ard-äs inna (yini) Ṛebbi yudä-(a)k, iddu s-ġi-lli kullu ddän midden.

— Aḥḥiyyana ! ažtt-ukʷän, imma išêqqå ġi-d ula ġi-nn. Ġi-d llän gi-s lehmum l-lemɛišt mani rad-d tekk ; ġi-nn llänt gi-s tilläs l-leqbêr i-ġwa-nna ur-iskirn ma-s-a gi-s ittisfiw ġ-îḍ (ġ-iyîḍ) ur-iṭṭåfen azäl.

Nedda ġ-usfän-äd nawi tuga ġ-isakaten, nmun s-yät-errebiet ĕn -tferḥin t-temġarin ; illa ma-issudän iġʷyyäl, illa ma-izzigizen aġar f-iḍåṛṛen-n-es, irbu taqaddimt-ĕnn-es t-taryält. Ar-ukʷän nezzigiz s-ĕlli -ġ-d-uškän kra irgäzen ġ-ya-uġaras, ur-nessin aylliġ-d fella-ġ bedden, ukʷän nut kullu iġʷnbåṛ, abla yät-temġart ur-bahhra tesfaw s-wallen -ĕnn-es, izelm-tt-inn ya-urgäz ġ-ġwi-lli, inna-y-äk netta d-ugayyu-nn-es izz-is-ur-tri at-teḥbu udem-ĕnn-es. Ukʷän ssfeldġ-äs aylliġ inna : « Lɛažäyb, timġarin ĕl-lmuḍeɛ-äd ur-a ttheššament ġ-irgäzen ! ». Isaka kullu ġik-änn ġ-där midden-enna-dd isekkus. Lliġ lekmen leḥbar tamġart-änn, tenna : « Beṣṣåḥa, ašku iga Ṛêbbi at-t-iksîḍêġ; Ṛêbbi ɛɛad yumer-aġ nekkenti ĕn-temġarin a-nekkät aġenbûṛ i-irgäzen iġ-ten neẓṛå ; amma iġ-ten ur-neẓṛî, ur-fella-ġ illi yät, ššṛåɛ iɛder-aġ. Manik yädelli rad-skerġ at-t-ẓêṛġ ? Idrus nit iẓṛî-nu, kʷnninti ka-yyi-(i)nnän lliġ zrin : « ha-nn kra irgäzen ! ».

Lliġ telkem luqqêt ĕn-teggrigawt, ukʷän nurri-d s-ḫti-lli-s-kullu nmun. Nekkenti-lli-yiwin iġʷyyäl nektar-d išwarin aylliġ-a-tteffin s-kerkåẓ, ḫti-nn yåḍnin ɛemmrend-d taryälin-ĕlli-(i)wint, tili did-neġ yät-tadgält, ar-aġ

bahhra teṣṣêḍṣå ; ad-ukʷän tenna kra-w-wawäl, nḍêṛ kull s-tåḍṣå. Ar-ttini i-tferḥin : « Ar-skäremt taġʷrit, ḥta-nna gig-unt issenn as-tt tsastwa mseqqem, neg-äs-ĕnn taryält-ĕnn-es ġ-iggi n-kra-uġiyyul, ar-lmuḍêɛ ». Ukʷän tĕzid ar-äsent temmäl manik ad-skärent, ar-tesselmäd i-tiyyåḍ uraren-ĕlli-s-a-ttirirent ġ-där ĕṛṛbiɛ d-iggi-uzerg. Tafruḥt-ĕnna-mu tessfeld teɛdel-tt ar-äs-ttini : « ɛfa-kem ! » ; ḥta-nna-tt-ur-iɛdeln, ar-tt ttĕẓî. Ġik -änn a-bedda teskär ġ-ukabåṛ-ĕnna-ġ tella, iġ-d urrin midden ġ-ĕṛṛbiɛ ; teg nettät ḥtä-d mu-yuseɛ lḥåṭêṛ-ĕnn-es ; ġay-enna-s-äs ukʷän nnänt tferḥin, ar-tĕḍêṣṣå. Ur-žžu-dd nettät a-iqqellqqen abla iġ tessfeld i-wawäl iheršen, tili gi-s ḥetta yät-lemsällt. Iġ iḍêṛ ĕššwari i-kra n-tĕsemmunt, ar-äs ttaws ar-kud-ĕnna t-tull; iġ-illa mas-tt-iseqqsän ġ-kra, ur-tteskirkis, is-akkʷ ur-ttiḥmil id-bu-tkerkäs, at-ten ukʷän tẓêṛ tenna : « ttĕfu ! » Teṭṭåf yät-illi-s iḥeršen, tuf kullu tineggʷa-nn-es ġ-där-ĕṛṛbiɛ ula där -ikeššûḍên ula där-iẓîḍ ula iġ-a tteẓẓêg lebhäymen ula iġ-a teskär tiremt ula iġ-a tesserġa amän ĕl-lûḍû. Iġ-tedda ad-d tagem ġ-usaru, neġ lɛin, ar-d ttagem si-(i)buqqålen, ur-ta žžu ugiment tferḥin yän. Mäd-d yiwin ġik-änn ? Ur-a ttbedda ġ-uġaras at-tžemmeɛ d-ad-ttleɛɛab d-ġwa-nna-dd-temmaggar ġĕ-tferḥin. Tirwis mä-s ġ-ĕlḥalt-ĕnn-es, ar-ttḥeššäm, ar-ttehḍåṛ, ar-ttiġʷẓîn, ar-ttnefɛu tisemmunin-ĕnn-es, ar-ĕnn takka i-waddẓåṛen ġay-ĕnna siggilen iġ där-s illa ġĕ-tgemmi zu-d asenfed ĕl-leɛfit d-imikk ĕn-tisent d-usafär ĕn-tamment t-tiskert d-waga ma-s-a-d sswän iġ-ĕnn iḍêṛ wi-nn-sen ġ-wanu.

Ar-tnekker tefruḥt-änn zikk ; iġ ukʷän isawel ufullus-änn izwaren, tẓẓḍ iẓîḍ, tessiff aggʷern, teɛžen aġṛûm ĕl-lefḍûṛ a-yismum, teddu tekf-inn alim i-(i)ġʷyyäl d-iṛêɛman t-tagʷmärt t-teždaɛt t-tserdunt iġ-tt ur-yiwi gʷmä-s s-umuddu, tekf-inn tuga i-tfunäsin d-iɛelläš, teẓẓêg-tent, tams -asent ilämmen. S-kud-ĕnna-d-iġli lefžer izwären tawi-d ikeššûḍên, tesserġ leɛfit ġ-inkän, tagʷm-d amän ġĕ-tnûḍfi neġ asaru l-lɛin lli-(i)zrin ġĕ-tgemmi. Iġ-t-tugem amän, teg-iten ġ-uqqenqqûm, teg-iten f-iggi-y-yinkän. Ad -ukʷän yudden lmudden n-ṣbåḥ s-kud-ĕnna rġan wamän, teddu tessenker-d mä-s, teffi-y-äs-d lûḍû, teffi lûḍû-nn-es ḥetta nettät, ẓẓåḷḷent s-lemsemmeɛ, ukʷän tessakʷi aqqenqqûm, teg-inn ġĕ-lmakän-ĕnn-es agdur-uzekkif; ad-ukʷän inu, sunt-t s-kud-ĕnna teqeṛṛêb tafukt ad-d taggʷ, tessenker-d gʷmä-s-ĕlli meẓẓîn a-yfḍêṛ, manik a-nn-yaggʷ s-temzgida där-talluḥt -ĕnn-es, ašku iġ-d iggʷra aġar s-imikk, maḥeššäy at-t yut ṭṭåleb s-ya -wṣêllab.

Awa, ad-ukʷän kullu fḍêṛn, iffeġ ku-yän s-där tawwuri-n-es ; gʷmä-s

ar-ittedda s-temzgida, nettät ar-ttedda s-tuga, ġĕ-tergʷa, neġ lbur ; ma-t-sen ar-teṣṣfûḍ tigemmi, tessufeġ arräs s-iggi umedduz n̄-umazir ġ-beṛṛå, tessufeġ-ĕnn izgiren d-wulli s-där-twala, teṣṣåfêḍ iṛêɛman s-tagänt ma-ġ-a-kessän ġ-uzeggʷär d-wargän t-tsennänt-ĕlli šettän ; ukʷän iġ-t-turri tasi-d takeššult, teɛdel-tt, tawi-d takʷfäyt, tessend, teẓlî tudit ġĕ-tkint -nn-es, teffi-nn aġġû ġĕ-tkint-ĕnn-es, tluḥ-ĕnn gi-s azukenni ; tesserġ leɛfit, teg-inn agdur ġ-iggi-y-yinkän, tebbi-nn gi-s leḫʷḍêṛt zu-d ḥizzu neġ tirekmin ; lliġ bahhra iflufa, yut s-irigg-ĕnn-es, teg-inn taseksut, tesker abaddäz-usengär ; is-t-ukʷän tessuki s-ĕlliġ nit ikšem yiwi-s ameḥḍåṛ-ĕlli yaqqṛån ġĕ-temzgida, iddu issudem afus-ĕnn-es, tthellil-t, tekf-äs kra n-tiyni, ig-tt-inn ġĕ-težbirt-ĕnn-es, ar-t-tseqqsa mennäw ĕl-leḥzäb ad-äs iqqaman a-issufeġ at-tesker ttyawil i-zzerda imeḥḍåṛn d-ĕṭṭêlba. Inna-y-äs : « Qqaman-iyyi semmus, ma-ġ-a-ukʷän tteɛläft yän kṛåḍ-izammären, ka-y-a-nn tesmunt ma-s-a-tessaġt liḥsän-ĕlli rad-ĕkfeġ i-ṭṭåleb ». Tenna -y-äs : « Matta liḥsän rad-äs tekft ? » Inna-y-äs : « Aqeššäb d-ĕsserwäl t-tĕžellabit d-uselhäm d-ĕṛṛêẓẓå t-tmelḥaft ĕn-temġart-ĕnn-es t-ti-m-mä-s ».

Ar-nit sul ttinin ġik-änn s-ĕlliġ-d tekšem illi-s lli-(i)ddän ad-d tawi tuga ; tenker ilemma, tessu-y-äsen-d imekli-nn-sen, teffi-d aġġû ġ-uḥelläb lli-ġ-a-ittili, nkern kullu-ten ssirden ifassen-ĕnn-sen, tesers-äsen-d imekli, ar-šettän, ar-ḥellben ayelliġ šebɛen mseqqem, nkern ssirden ifässen-ĕnn -sen ; teddu ma-t-sen, tessufeġ-d ġ-uḥanu l-leḫzin iẓîḍ-imensi, tefser-t illi-s ġĕ-tafukt ayllig iqqûṛ, tesmun-t, tawi-d taferdut d-usakkʷem-ĕnn-es, tekkʷem-t, tawi-d tišišt, tsekkus tefruḫt nettät d-mä-s d-yät-tayyawt -ĕnn-sen, tuškä-d s-där-sen, trezzef-d, ukʷän ar-fferment iẓîḍ, žemmɛent, tesawel-d tefruḫt-änn, tenna : « Yaġ-iyyi umärg n-dadda, imaṭl-ĕnn ġ-umuddu, ḥeqqan is-imun d-ireffaken-lli-zrinin s-Meṛṛåkš ad-d-iseġ ssliɛt, as-tt-izzenz ġ-laswåq n-ġi-d, ašku mläd-d-is ser-s ur-izri, asär-d yuška igḍåm, imun-d d-ġwi-lli-d lkemnin ». Tenna-y-äs mä-s : « Awa-yḷli beɛda, ur-ta yumêṛ Ṛêbbi at-t-nẓêṛ ! ». Ar-nit sul ttinint ġik-änn, s-ĕlliġ ineqqer tifliwt ĕn-tgemmi. Nekrent s-yäl-lferḥ igguten, ṛêẓment-äs-d, ikšem-d, seflufunt-äs-d amän ĕw-watäy, gint-äs-ĕnn yät-teḥkukt isemmumen, ġersent i-yya-wfullus, ḥawzent-t, ssnunt-t-id s-ĕzzerb, ur-iswi atäy ayelliġ inwa nettän ula aġṛûm, kfint-äs-d, išš, ayelliġ-nit iżżawen, issird ifassen-ĕnn-es, ukʷän iżemmeɛ did-sent, ar-äsent yaddra amuddu d-ġay -ĕlli kullu gi-s iẓṛå lliġ idda, ula lliġ-d yuška.

Nnänt-äs : « Iz-z lḥedd-ĕnn-ek Tâṣṣûṛt, nġ-ĕdd tezrit s-Meṛṛåkš ? ».

Inna-y-asent : « Kullu-ten ». Nnänt-äs : « tḥûrrîḍ-ḍ bahhra ». Inna-y-asent : « Ašku felġ taserdunt ġĕ-Tâṣṣûṛt, ssuduġ ġay-ĕlli-d igʷran ġil-äd ġĕ-tmizär -änn-lli-mu ttinin : « ṭṭûmûbil ». Nessuda-tt zikk ṣbâḥ, nefḍêṛ-ĕnn sul ġĕ-Meṛṛâkš, naf-ĕnn midden ur-ta-y-akkʷ iṛẓêm tugĕtt-ĕnn-sen tiḥuna ġ-laswâq ; nekka ġĕ-Merrakš nekki d-isemmunn-inu kṛâḍ-wussän, neffeġ-d gi-s lliġ ẓẓûḷḷên midden ti-zwärn, nelkem-d Tâṣṣûṛt, nšebɛu asekkuys, nessunfu, nešš, nsu fädd ad-qêṛṛbent ti-w-wudši ».

Ukʷän tenna-y-äs mä-s : « Yäk, a-yiwi, ur-ak itemma leɛwin lli-y-äk nesker ġ-ġid ? ». Inna-y-äs : « ûhû, yagur-iyyi-d nit sul gi-s kra-uggʷern ĕy-yirden d-wi-n-temẓîn d-ya-wqelluš ĕl-lebsis n-tamment-ĕlli-(i)rɛin d-wudi d-kra n-tegläy nwanin ». Awa, ar-asen sul-nit ittekkes leḫbar s-ĕlliġ-d-där-s uškän waddžâṛên ad-äs-ennän : « ɛla-slämt-ek ġ-umuddu ! ». Inker, iṛẓem-äsen-d, isberrek-ten, issekšem-ten s-tedwayrit-inebgiwen, issufeġ-äsen-d ġay-ĕlli yužäden, aylliġ-t-ššän, yawi-d yäl-lemžemmêṛ ĕw-wanäs ĕl-leždid, ar-nit issemreqqi, d-lemqṛâž-ĕnn-es ĕl-leždid d-yät -ṭṭêbla d-elkisän-ĕnn-es kʷlänin ; sekkusen ar-ssän atäy, ar-ttemseq-qsan(ar-ttemseqqsin), kksen-äs leḫbar ĕm-ma izäyden ula ma ineqqṣên ġĕ-tmazîrt, ġay-d-ĕnn ikka ġ-umuddu. Ikks-asen ḥetta netta leḫbar n-kulemma iẓṛâ ġ-umuddu, ibder-asen ma-iġʷlan d-ma-irʷḫsen ġĕ -tġawsiwin. Isawel-d yän gi-sen, inna-y-äs : « Menšekk a-s-a sul ttasin iṛêɛman aweggʷaten n-ṣṣekkʷâṛ ġĕ-Tâṣṣûṛt s-Teznit ? ». Inna-y-äs : « Ar -ttasin s-ɛešrint d-mrawt n-tarryält ». Yini-y-äs daġ : « Imma aweggʷaten ĕy-yilem, menšekk a-s-a-ten ttasin ġĕ-Teznit s-Tâṣṣûṛt ? » Inna-y-äs : « Saswa-ten nnit ». Yini-y-äs : « Amma aweggʷaten ĕl-lgergaɛ d-ĕlluz ? ». Inna-y-äs : « Illa iġ-ĕllän s-uggʷar ».

Awa nnän-äs waddžâṛên kullu-ten : « A-ig Ṛêbbi lbaṛâka, issuget ġ-ĕrrzeqq, iẓiġzif leɛmeṛ-ĕnn-ek, ikf-äk mat-trit ġĕ-ddunit ula liḫert ! ». Inna-y-asen : « Amin ! ḥetta kʷnni ak-kʷn-isserbeḫ Ṛêbbi, iṣâḥa-y-awen lḫir lliġ tteggäm laqqdam-ĕnn-un f-Ṛêbbi a-nttemẓêṛ (a-nttemẓṛâ) ! ». — Ukʷän inṣîfîḍ did-sen, ffġen, iqqen-ĕnn tifliwt-ĕn-tgemmi, yurri s-där mä-s, yaf-tt-inn waḥḥdä-tt tesekkus ġ-unwäl, ar-tessläy tumẓîn ġ-ufellun ġ-iggi-y-yinkän, ašku idel lḥal, tili tagut, ġay-ĕnna-t-tufa, ar-tent tessläy, yili bahhra waggu ġ-unwäl; ukʷän tenna-y-äs : « Ṛwâḥ a-neddu s-uġegʷemmi ». Lliġ ser-s ddän, ggawern, tesawel-d, tenna y-äs : « Is-trit a-yiwi, ad-äk siggleġ illi-s n-ĕd-ḫal-ik, as-tt-tihelt, bnuġ-ak tigemmi-nn-ek ifulkin ġ-ĕṭṭêṛf el-lḥuš-äd-ĕlli yusɛan, bnuġ-äk tadwayrit ma-ġ-a tezzuguzt

inebgiwen-ĕnn-ek d-ġwa-nna-d-där-k yuškän ġ-imeddukkäl-ĕnn-ek ; riġ ukʷän a-yiwi, fkiġ-äk ĕṛṛḍå-nu, a-yyi ttabeat ġ-ġik-äd iġ-trit; amma iġ ur-trit, lḥaṭĕṛ-ĕnn-ek ad-d-izwären, is-helli riġ nekki ad-äk-skerġ tamġart f-ufus-inu, unšekk-änn kkiġ dderġ, ašku rad-ferḥeġ bahhra iġ där-neġ tella tmeġra-ĕnn-ek, aškin-d där-neġ ġay-ĕlli d-midden ggutnin, yili lferḥ igguten, yili uḥwäyš ĕn-temġarin ġ-ugʷens, yili wi-(i)rgäzen ġ-bĕṛṛå, ar-ttemnitt ddunit tfulki kullu ġåṣṣ-ånn. Riġ ad-kullu ẓĕṛġ ġik-änn, a-yyi-tt-ur-ifät, imil awiġ taneggîṭṭ-n-es s-leqbĕṛ, ha-ti ar-ttannit kemmĕṛ -inu idda, idda ukʷän gi-sent kra s-kra, ar-ĕnn ukʷän ttakmurġ s-liḥert, ad-aġ ibedd Ṛebbi kullu-y-aġ! Illi-s n-id-ḫali-k lli-s-äk ĕnniġ, ha-ti teẓrît -ĕstt lliġ tmeẓẓî, ar-d-där-neġ ttaška nettät d-mä-s, tfulki bahhra, bahhra, ikf-äs Ṛebbi lḥalt ifulkin, tessen ṣṣwab, tuddeb, yusea lḥaṭĕṛ-ĕnn-es, ar-ttḥeššäm, tessen i-tiräm mmimnin ġ-kuṛ-ṛĕḥḍ ». Inna-y-äs yiwi-s : « Awa, a-immi, nekki ma-rad-am da-ttiniġ? ġay-ĕnna s-iyyi ukʷän tennit skerġ-t, kemmi a-issenn mad-sr-i iliqqen, kemmi a-yyi-yurun, ur-imkin a-yyi tirit taġawsa abla iġ-iyyi gi-s illa lḥir; ġil-äd, a-immi, ha-nn nekki skerġ f-kulemma teskert ; iġ-trit at-teddut ḥetta ṣbåḥ, kemmi t-temġarin yåḍnin ĕnna-trit a-yyi tesiggilemt ġ-där id-ḫali, ha-t-in nekk wafeqqeġ f-ġik-änn, skerämt did-sen lmiead manuk rat-tili tmeġra, a-nḥeyyel, nessujid ġay-ĕnna-y-aġ iḫåṣṣån, nseġ ġay-ĕnna där-neġ ur-illin, nẓĕḍ aggʷern n-temẓîn d-wi-y-yirden, neṣṣåfeḍ s-igerṭäl ĕl-leždid d-iḥenbeln fulkinin d-ifeškän ĕw-watäy iedeln d-ĕlkeswät ttuetbarnin d-ifalän ĕl-leḥrir ġ-Meṛṛåkš d-ikeššûḍĕn ggutnin d-yän semmust-leḫwabi n-tamment w-užžig d-mräw-ubuqqål n-ĕzzit d-wargän ašku ġay-ĕlli där-neġ illän ġil-äd ġ-uḥanu l-leḫzin ur-r(ad)-aġ iqqiddi ».

— « Awa, a-iwi, ma-iga ar-kiġ nebbi awäl ukʷän d-id-ḫali-k, män-äss rat-tili tmeġra, nenker did-sen f-ġik-änn, nsekkus nesker kullu leḥsäb i-kulemma rad-aġ iḥiṣṣî, nsemmekti ma-rad kullu iḥtižži lḥal ; irwas-iyyi-t nekki is-nit där-i ġ-ĕṣṣĕnduqq-inu zu-d ttĕẓåt-ida-miyya n-tarryält l-lḥasani, yili där-i laḥwäl n-kṛåṭṭ-ida-miyya n-ĕlkaṛṭå, d-kra n-falûṣ, ur-ssineġ menšekk ag-gi-s illän, yagur-d yädelli ġ-leflus-ĕlli s-aġ issufeġ ġwa-lli-d yuškän ġĕ-Franṣå, lli-s-tt-inn ikkän iṛhen-aġ gʷmä-s ĕlli-(i)mmuten taġulṭ-ĕlli-nn-sen ġĕ-tergʷa.

Awa, amma kiyyi, is-där-k yužäd kra, nġ-ĕdd tessĕkšemt akkʷ ġay-ĕlli där-k i-ssliet-lli-t-tiwit ġĕ-Tâṣṣûṛt d-Meṛṛåkš ? ».

— « Uhû, illa nit där-i ġ-waqṛåb-inu leḥwäl n-tämtt-ida-miyya l-lkåṛṭå

d-yän kkûṣṭ ida-ɛešrint-ĕn-tarryölt l-lḥasani, ḍfûṛeġ sul gigän i-midden. »

— « A-yyi (i)ḍhêrn nekki ġil-äd at-terwaḥt ad-äk-d fkeġ kulemma där-i illän ĕl-leflus, tleqqemt-ten i-ġay-ĕlli s-tennit illa där-k, temmaġt iġ tufit at-tamẓt waḥḥa aġar kra ġ-ġay-ĕlli teḍfârt i-medden, ukʷän tseġt ġay-ĕnna-k-iḥêṣṣân, tḥiyyelt, ha-nn tameġra as-tt-iwalän, iġ-t-inna Ṛêbbi, bla ššekk. Ẓêṛ imeddukkäl-ĕnn-ek ak-k-ɛawenn, kul-yän gi-sen ṣṣâfeṭ-ṭ s-kra n-essûq, tmelt-äs mäd-d issaġ. » (Ayt-Brâyyim)

TABLE DES MATIÈRES

Pages

AVERTISSEMENT 5

Système de transcription 7

Chapitre I : L'habitation :

1. — Gilli-ġ-a-ttezdaġen Išelḥiyn (Ayt-Brâyyim) 9
2. — Tazdeġt ḫe-tmazirt ĭy-Ykʷnka (Aštuken) 11
3. — Lebnya n-tgemmi (Aštuken) 16
4. — Taġuzi-w-wanu ḫĕ-tmazirt ĭy-Ykʷnka (Aštuken) 18

Chapitre II : Les vêtements :

5. — Timelsit ĭy-Yšelḥiyn ḫĕ-teqbilt ĭy-Ykʷnka (Aštuken) 23
6. — Timelsit ĕn-temġarin-ġ-Sus (Ayt-Brâyyim) 26
7. — Timelsit (Aštuken) 27

Chapitre III : La nourriture :

8. — Iẓiḍ (Aštuken) 28
9. — Seksu (Aštuken) 29
10. — Kra-n-tirām ġ-dār Ayt-Brâyyim (Ayt-Brâyyim) 29
11. — Kra-n-tirām ḫ-dār-Waštuken (Aštuken) 30
12. — Elbeẓd-ĕn-tirām ġ-dār-Igedmiwen (Igedmiwen) 31
13. — Lidām (Aštuken) 33
14. — Asḫen (lidām) (Aštuken) 36
15. — Tissi ĭy-Yšelḥiyn (Aštuken) 38
16. — Tiremt-Išelḥin (Laḥṣâṣ) 39
17. — Lemnawelt ġ-Sus (Ayt-Brâyyim) 40
18. — Tirām d-isnwi ġ-idrārn n-Igedmiwen (Igedmiwen) 42

Chapitre IV : Les maladies :

19. — Timuḍân (Aštuken) 44
20. — Ikzin (aydi) issâden (Aštuken) 47

Chapitre V : Le temps :

21. — Ttazarrubāt (Laḥṣâṣ) 49
22. — Lfuṣûl ĕw-wseggʷâs gān kkûẓ (Aštuken) 49

Pages

23. — Asemmiḍ d-unẓâr d-udfel (Aštuken) 53
24. — Luqt-n-ĕrrbiz (Ayt-Brâyyim) 54
25. — Taẓâllit ĕw-wamän (Aštuken) 56

Chapitre VI : Les cultures :

26. — Tayyirza (Ayt-Brâyyim) 58
27. — Tayyirza (Ayt-Brâyyim) 59
28. — Tamegra (Ayt-Brâyyim) 60
29. — Asrut (Ayt-Brâyyim) 61
30. — Asengär azuggʷag (Ayt-Brâyyim) 61
31. — Tafiyyušt (Laḥṣâṣ) 62
32. — Taknarit (Laḥṣâṣ) 62
33. — Tibḥirt (Aštuken) 63
34. — Uẓû-n-terkmin d-ḥizzu (Igedmiwen) 63
35. — Uẓû-n-uẓâlim (Igedmiwen) 63
36. — Baṭâṭâ (Igedmiwen) 64
37. — Lqineb (Igedmiwen) 64
38. — Luṣêf-ĕn-talcersin (Imesfiwen) 65
39. — Tafellaḥt n-ĕlluz (Imesfiwen) 66
40. — Tafellaḥt-nĕ-zzitun (Imesfiwen) 66

Chapitre VII : L'élevage :

41. — Leksibt ḫ-Waštuken ĕn-Sus (Aštuken) 69
42. — Leksibt ḫ-Waštuken (Aštuken) 71
43. — Leksibt ġ-där-Ayt-Brâyyim (Ayt-Brâyyim) 72
44. — Leksibt ĭy-yfullusen (Aštuken) 73
45. — Tizzwa (Laḥṣâṣ) 74

Chapitre VIII : Les métiers :

46. — Imziln (Ayt-Brâyyim) 75
47. — Tamzilt (Laḥṣâṣ) 75
48. — Taḥerräzt (Laḥṣâṣ) 76
49. — Amzil d-unteẓẓâr (Igedmiwen) 76
50. — Aneᶻẓar ula-ntta (Igedmiwen) 78
51. — Leḥdemt ĕl-lfaḥer (Igedmiwen) 78
52. — Aẓêṭṭâ (Laḥṣâṣ) 79

Chapitre IX : Le commerce :

53. — Essûq (Laḥṣâṣ) 81
54. — Essûq ġ-där-Ayt-Brâyyim (Ayt-Brâyyim) 82
55. — Ilmuggärn (Laḥṣâṣ) 84
56. — Laḥkam ġ-ulmuggär (Laḥṣâṣ) 85

Chapitre X : La chasse :

57. — Lawḥaš (Ayt-Brâyyim) 86
58. — Lawḥaš ḫĕ-tmazirt ĕw-Waštuken (Aštuken) 87

Pages

59. — Tag^{w}mert (Aštuken) 88
60. — Tanneg^{w}mert-Išelḥin (Laḥṣâṣ) 88

Chapitre XI : Description des pays :

61. — Tiznit (Ayt-Brâyyim) 90
62. — Azagar (Ayt-Brâyyim) 91
63. — Tamazirt n-Igdmiwen (Igedmiwen) 97

Chapitre XII : Genres de vie :

64. — Midden-udrär d-w(i)-uzagar (Ayt-Brâyyim) 103
65. — Tawwuri n-ayt-tgemmi (Ayt-Brâyyim) 106